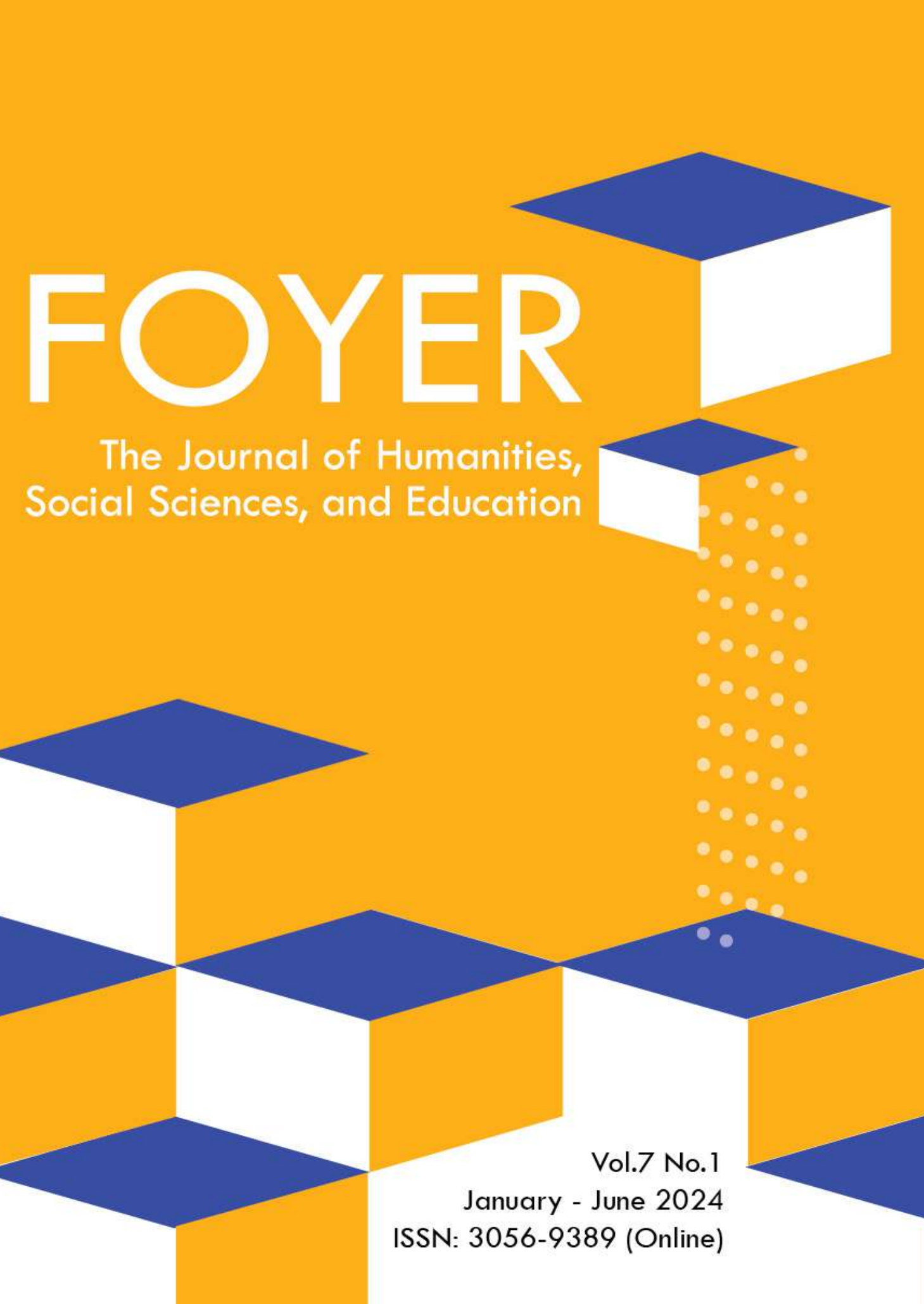

FOYER

The background is a vibrant orange. It features several 3D cubes in white with blue tops and sides. One cube is in the upper right, another below it with a trail of small white dots leading down to a third cube. In the lower left, there is a cluster of four cubes. The overall design is modern and geometric.

The Journal of Humanities,
Social Sciences, and Education

Vol.7 No.1

January - June 2024

ISSN: 3056-9389 (Online)

Table of Contents

	Page
About the Journal	i
Editorial	v
Book Review	vii
The Synthesis of Graduate Research on Literary Pedagogy at Silpakorn University and Naresuan University during 2007–2022	1
Sathaporn Poompao and Kanchana Witchayapapakorn	
Speech Acts of Gratitude in Thai: A Case Study of Acknowledgments in Thai language department theses	38
Wanxin Lai and Sureerat Bumrungsuk	
Remote Learning as a Strategic Model in the Face of the COVID-19 Crisis: Documentary Research	63
Wichai Siriteerawasu	
Queering Win Lyovarin’s Democracy, Shaken, and Stirred: The Entanglement of Politics, Desire, and Transtextuality	97
Natthanai Prasannam	
Space, Daily Life, and Social Media Sites: A Study of Spatial Change and Semio-Capitalism	138
Asia Bintorleb	
Salad Dai in Thai Culture	175
Cathaleeya Aunthongkamnerd	

About the Journal

FOYER: The Journal of Humanities, Social Sciences, and Education a publication of Faculty of Liberal Arts, Mahidol University, was first published in 2024. Two semi-annual issues are scheduled for January-June and July-December each year.

FOYER: The Journal of Humanities, Social Sciences, and Education publishes articles in Thai, English, and also other languages. The editor welcomes submissions of previously unpublished manuscripts in four categories: academic -, research -, review articles, and book reviews. Submitted manuscripts will be screened through a double-blind review by three readers from relevant academic disciplines.

FOYER: The Journal of Humanities, Social Sciences, and Education welcomes submissions of previously unpublished manuscripts in four categories: academic -, research -, review articles, and book reviews. Submitted manuscripts may not currently be reviewed for other journals. A complete version of articles appearing in conference proceedings may be considered, provided that the author(s) has extended the original by 60% at the least. In this case, an explicit acknowledgment of the first publishing is required in the extended manuscript.

Scope: Covers Liberal Arts content, including Linguistics, Humanities, Social Sciences, and Education

The Faculty of Liberal Arts, Mahidol University is launching FOYER: The Journal of Humanities, Social Sciences, and Education as a forum for the publication of research and academic endeavors by Mahidol staff and its reader members. Two semi-annual issues for January-June and July-December are published each year. Academicians, researchers, and students are now invited to submit manuscripts. Any further inquiry can be directed to mulajournal@gmail.com

Editor in Chief

Associate Professor Dr. Aphilak Kasempholkoon Mahidol University

Editor

Assistant Professor Dr. Natthakarn Naknuan Mahidol University

Editorial Boards

Professor Dr. Pathom Hongsuwan Mahasarakham University

Associate Professor Dr. Premvit Vivattanaseth University of Phayao

Associate Professor Dr. Piyatida Changpueng King Mongkut's
University of Technology
North Bangkok

Associate Professor Dr. Natha Angsuwiriya Prince of Songkla
University

Associate Professor Dr. Thaneerat Jatuthasri Chulalongkorn University

Associate Professor Dr. Pollavat Praphattong Mae Fah Luang University

Associate Professor Dr. Pisit Kobbun Ubon Ratchathani
University

Associate Professor Dr. Phatchalin Jeennoon Thaksin University

Associate Professor Dr. Wasin Panyarwuttakul Naresuan University

Associate Professor Dr. Suwichai Kosaiyawat Burapha University

Associate Professor Dr. Supong Tangkiengsirisin	Thammasat University
Associate Professor Dr. Sasa Watanapokakul	Mahidol University
Associate Professor Buaphan Suphanyot	University of the Thai Chamber of Commerce
Assistant Professor Dr. Keerati Dhanachai	Maharakham University
Assistant Professor Dr. Chirasiri Kasemsin Vivekmetakorn	Sukhothai Thammathirat Open University
Assistant Professor Dr. Prapaipan Phingchim	Chulalongkorn University
Assistant Professor Dr. Warisara Anantato	Srinakharinwirot University
Assistant Professor Dr. Saharot Kittimahacharoen	Ramkhamhaeng University
Assistant Professor Dr. Rungpat Roengpitya	Mahidol University
Assistant Professor Dr. Suthathip Thirakunkovit	Mahidol University
Dr. Jirathorn Chartsiri	Khon Kaen University
Dr. Preeyarat Chaowalitprapan	Thaksin University
Dr. Khemruthai Boonwan	Mahidol University
Dr. Benjamaporn Rungsang	Mahidol University

Journal Manager

Prapasri Dumsa-ard	Mahidol University
Nutthida Dachmit	Mahidol University
Ratchaneekorn Nantikanjana	Mahidol University

Web Administrator

Panida Nootawee	Mahidol University
-----------------	--------------------

Graphic Designer

Sutipong Tapaonthong	Mahidol University
----------------------	--------------------

Schedule of Journal

Issue 1 January – June

Issue 2 July – December

Contact us

The Editorial Board

FOYER: The Journal of Humanities, Social Sciences, and Education

Faculty of Liberal Arts, Mahidol University

999 Phuttamonthon 4 Road, Salaya, Nakhon Pathom 73170

Tel. (66) 2-441-4401 ext. 1201

E-mail: mulajournal@gmail.com

URL: <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/lajournal>

บทบรรณาธิการ

ตามที่ ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index Centre) ได้ประกาศเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI รอบที่ 5 พ.ศ. 2568-2572 ในหัวข้อเกณฑ์หลัก ลำดับที่ 2 วารสารมีเลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร (ISSN) ที่จดทะเบียนตามชื่อภาษาอังกฤษที่ถูกต้องตามหลักสากล นั้น

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เห็นถึงความสำคัญของการปรับปรุงวารสารให้เป็นไปตามเกณฑ์การประเมินที่กำหนด จึงทำการเปลี่ยนแปลงชื่อวารสารจากเดิม “วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล” เปลี่ยนชื่อเป็น “FOYER: The Journal of Humanities, Social Sciences, and Education” ตีพิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2567 โดยจัดทำเป็นวารสารราย 6 เดือน (2 ฉบับ/ปี) ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เดือนมิถุนายน และ ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – เดือนธันวาคม

ฉบับนี้เป็นปีที่ 7 ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เดือนมิถุนายน 2567 โดยมีบทความที่ผ่านกระบวนการกลั่นกรองของผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง บทความละ 3 ท่าน จำนวน 6 เรื่อง บทวิจารณ์หนังสือ จำนวน 1 เรื่อง บทความที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้ เป็นบทความที่มีเนื้อหาหลากหลาย อยู่ในขอบเขตทางวิชาการของวารสารฯ ทั้งยังเป็นประโยชน์ในเชิงทฤษฎีเพื่อให้ นักวิชาการ นักวิจัยนำไปพัฒนาความรู้ต่อยอดการวิจัย หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนบทความที่สนใจส่งบทความมาลงตีพิมพ์กับทางวารสารฯ และขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาอ่านประเมินบทความ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ และที่สำคัญขอขอบคุณคณะทำงาน ที่ปรึกษาทุกท่านที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วง

ทั้งนี้ กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการสำหรับผู้อ่านทุกท่าน หากท่านใดสนใจประสงค์ส่งบทความเพื่อเผยแพร่ กองบรรณาธิการยินดีรับบทความและนำไปสู่กระบวนการพิจารณาถ้อยแถลงจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายใน และภายนอก และหากท่านมีข้อเสนอแนะประการใด กองบรรณาธิการยินดีน้อมรับคำแนะนำเพื่อจะนำไปปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพวารสารให้มีมาตรฐานดียิ่งขึ้นต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกาญจน์ นาคนวล
บรรณาธิการประจำฉบับ

Kosa Pan: The Ambassador Who Saved the Kingdom

Doungrak Chantang
Thai Khadi Research Institute, Thammasat University

Received: January 8, 2024

Revised: May 31, 2024

Accepted: June 13, 2024

Book Title	Kosa Pan: The Ambassador Who Saved the Kingdom
Author	Phuthon Phumathon
Publisher	Museum Siam, Discovery Museum
Year of publication	2012
Number of pages	225 pages

Kosa Pan: The Ambassador Who Saved the Kingdom by Phuthorn Pumathorn is a historical account detailing the background of Phraya Kosa Thibodi (Pan), the extraordinary envoy and royal ambassador who embarked on diplomatic missions to foster bilateral relations with the French government during the reign of His Majesty King Narai the Great. Presenting the narrative of Phraya Kosa Thibodi (Pan) from various crucial documents, both Thai and international, particularly those from France, this book enhances readers' familiarity with this distinguished ambassador. Not only did Phya Kosa Thibodi (Pan) serve as an ambassador extending royal messages, but he also engaged in diplomatic negotiations adeptly. This, in turn, enabled Westerners to gain a deeper understanding of the Kingdom of Siam and acknowledge the cultural sophistication of the Siamese people. The book is structured to provide insight into this remarkable figure, shedding light on his multifaceted role as a diplomat.

Chapter 1: Kosa Pan, Ancestor of the Chakri Dynasty. Kosa Pan's mother is Her Highness Watdusit, a noble princess and the chief consort, serving as the caretaker of King Narai since His Majesty's birth, and King Narai mother passed away 9 days after his birth. When King Narai ascended to the throne, Her Highness Watdusit was subsequently appointed as the consort princess and was given a royal mansion adjacent to Watdusitaram Temple, located outside the city walls of Phra Nakhon. Consort Princess Watdusit had two children, the elder named Khun Lek and the younger named Khun Pan. His Majesty King Narai, out of great favor and kindness, appointed Khun Lek as the Supreme Chancellor, overseeing the Royal Treasury, and holding the position of Somdet Phra Khlang. Khun Lek's tenure continued until he passed away, and His Majesty King Narai then appointed Khun Pan as the Supreme Chancellor at the Royal Treasury. In the era of Khun Luang Sosakkat, His Majesty further appointed Khun Pan's eldest son, Khun Luek, as Phraya Mahakosa Thibodi, responsible for the Customs Department at the Harbor Authority. Subsequently, Khun Pan reached the end of his official duties, and His Majesty King Narai appointed Khun Pan's son, Khun Thong, as the Supreme Chancellor at the Royal Treasury

during the reign of King Khun Luang Sosakkat. Khun Thong was later promoted to the rank of Phraya Worawongsa Thiraratch, the Financial Controller at the Royal Treasury. He had an eldest son named Thongkham, who held the title of Phraya Nay Chom Maha Sanit. Thongkham was later promoted to the rank of Phraya Ratchanikul, and his eldest son, Thongdee, held the title of Luang Phinitak Akson. The fourth son, Thongduang, also known as His Majesty King Buddha Yodfa Chulaloke, ascended to the throne as the first monarch of the Chakri Dynasty."

Chapter 2: The Official Envoys and the Granting of Diplomatic Credentials. The specific terminology "Aok Phra Wisutsunthorn, the royal ambassador" encapsulates the act of formally dispatching an ambassadorial representative bearing the authority to engage in diplomatic affairs. The letter from the city of Kabul or Good Hope, dated June 24, 1687, underscores the official nature of Kosa Pan's diplomatic mission, highlighting the significance and formality associated with his role as a royal envoy. This designation reflects the meticulous diplomatic protocol observed during this period, emphasizing Kosa Pan's status as an esteemed emissary vested with the authority to conduct diplomatic affairs on behalf of the royal court.

Chapter 3: Pre-Diplomatic Career Experiences Based on Found Evidence. The documentation supports the inference that Kosa Pan commenced his public service in the Royal Treasury Department before embarking on diplomatic responsibilities. Furthermore, his involvement in military endeavors, notably the campaign against the Laotian Kingdom, illuminates a multifaceted aspect of his early career. The collaboration with his brother, Kosa Lek, in military operations underscores the familial and collaborative nature of Kosa Pan's pre-diplomatic engagements.

Chapter 4: The Selection of Kosa Pan as a Diplomatic Envoy: Siam or France? King Narai, being informed of the prosperity of France, expressed the royal desire to appoint an envoy to investigate the truth. Kosa Lek, the official responsible for foreign affairs and diplomatic contacts, proposed the name of Kosa Pan to

undertake this responsibility. Kosa Pan, having been proposed as a suitable candidate, was then selected to fulfill this diplomatic mission. This decision by King Narai reflects his awareness of the flourishing state of France and the recognition of the need for diplomatic representation to engage with the foreign nation. The selection of Kosa Pan for this role, endorsed by Kosa Lek, highlights the strategic importance of having an envoy with the appropriate qualifications and capabilities to conduct inquiries and foster diplomatic relations with France. The royal initiative to send an envoy underscores the diplomatic engagement between the Kingdom of Siam and the expanding French influence, emphasizing the significance of Kosa Pan's mission in uncovering and understanding the developments in France.

Chapter 5: The Rationale Behind the Selection of Kosa Pan as a Diplomatic Envoy. The documentation from Lord De Suays and Chevalier De Choimont provides consistent affirmation regarding the character and qualifications of this diplomatic representative. Both sources accentuate the diplomat's reputation for honesty and integrity, emphasizing the possession of sound judgment as a quality deemed fitting for the diplomatic role in question. This convergence in the assessments from these notable figures adds weight to the credibility and trustworthiness associated with the appointed envoy, as documented in their respective records.

Chapter 6: Kosa Pan's Mission to France: Objectives and Rationale. In the initial phase, the primary objective was to undertake the responsibility of substantiating the veracity pertaining to the prosperity of France. The second phase aimed to procure items of interest for the benefit of King Narai. The third phase was dedicated to advancing King Narai's policy agenda, specifically focusing on the enhancement of amicable relations for the mutual benefits of trade. Lastly, the fourth phase was directed towards the proclamation of King Narai's profound wisdom and magnanimity to the global community.

Chapter 7: Personnel Composition of the Diplomatic Corps during the Kosa Pan Mission. The diplomatic delegation during the Kosa Pan mission consisted of individuals holding distinct roles within the envoy's entourage. The ambassadorial role was assumed by the official envoy, designated as "Aok Phra Wisutsunthorn". The diplomatic envoy was accompanied by the plenipotentiary, referred to as "Aok Luang Kanlayaratchamaitri (Cham)." Serving as the chargé d'affaires were "Aok Khun Sriwisarnwacha" "Aok Khun Ratchaphuben" and "Muean Piset Phuban". These individuals held responsibilities related to the court ceremonial arrangements and the preparation of royal messages to be presented to King Louis XIV. Additionally, "Aok Khun Narentasena" was tasked with the solemn duty of standing to present the royal tribute during the ritual offering of the 14th lunar year of King Louis XIV. Accompanying the delegation were six attendants who fulfilled various roles, including almsgiving, translation services, and scholars with aspirations for further education in France.

Chapter 8: Reception of Ambassador Kosa Pan in France. Upon Ambassador Kosa Pan's arrival in France and his initial residence in the city of Brest, a ceremonial reception unfolded. This reception included the firing of salutes in honor of the Siamese royal messenger and the accompanying diplomatic delegation. The ceremonial welcome extended to diverse culinary offerings and visits to significant sites, such as the harbor, warehouses, and the armory. The delegation journeyed from Brest to Paris, where the Siamese embassy was accommodated in various palaces and fortresses designated by the royal court. Simultaneously, the diplomatic delegation explored prominent landmarks in Paris, including the Louvre Palace, the Observatory, and the Royal Library. Emphasis was placed on the ceremonial act of presenting tributes to King Louis XIV, with the delegation paying homage at important locations such as the Royal Palace. This ceremonial process, involving the entry into the royal precincts, prostration, and the formal presentation of royal messages, engendered a sense of awe and reverence among the French populace. The deliberate and meticulous orchestration of these ceremonial encounters created a lasting impression on the

French community, establishing a ceremonial framework that exemplified the diplomatic protocol observed during Ambassador Kosa Pan's mission to France.

Chapter 9: The French Interest in Observing the Behavior of Kosa Pan. In the 17th century, Westerners developed a heightened curiosity for cultures significantly distinct from their own. The works of Monsieur de La Loubère, particularly his treatise on the Kingdom of Siam, served as pivotal documents providing detailed insights into the Ayutthaya Kingdom. Exhibitions showcasing artifacts such as weapons, currency, and medals belonging to Lord De Suays further kindled the interest of the French populace and diplomatic community in the Siamese culture. The proficiency of Kosa Pan in communicating in French, a skill acquired through tutelage from Lord De Suays, played a crucial role in deepening the French interest. Additionally, Kosa Pan's refined artistic taste, manifested in his appreciation for craftsmanship and sculpting, coupled with his eloquence, engaging conversational skills, and adept responsiveness, significantly contributed to a more favorable reception among the French people. These attributes, complemented by his diplomatic prowess, amplified the satisfaction and approval of the French audience towards Kosa Pan.

Chapter 10: Beyond Merely Extending Royal Messages: Diplomacy and Negotiation. As the Siamese ambassador, Kosa Pan not only had the responsibility of extending royal messages but also engaged in diplomatic negotiations. In his role as a diplomatic envoy, he carried out two primary functions. Firstly, he adhered to the protocols of an Eastern ambassador, which involved the duty of inviting royal messages. Secondly, he actively participated in diplomatic negotiations. These negotiations encompassed matters such as the accurate recognition of Christianity in Siam and earnest efforts to persuade the transfer of the city of Mergui to French control. Kosa Pan, in the capacity of a diplomatic representative, navigated the intricate landscape of diplomatic customs, undertaking the conventional role of inviting royal messages while concurrently engaging in substantive negotiations. This duality of responsibilities underscored the multifaceted nature of his mission and reflected the

strategic significance of both traditional diplomatic ceremonies and contemporary negotiations in the overall diplomatic endeavor.

Chapter 11: Kosa Pan's Favorable Reception in France. The travels of the Siamese diplomatic delegation, prominently featuring Kosa Pan, became headline news in French newspapers. The widespread coverage included woodblock-printed reproductions, narrative illustrations, calendar art, engravings, commemorative coins, and various forms of artistic representation. Additionally, there was a concerted effort to create a symbolic representation of Siam through the establishment of "Siamese Street," a principal thoroughfare leading directly from the port to the municipal courthouse in Brest. This initiative aimed to narrate the story of the royal tribute ceremony conducted during this visit. The media's extensive coverage, incorporating diverse forms of visual and written communication, underscores the significance and impact of Kosa Pan's mission in French society. The deliberate efforts to memorialize and disseminate the narrative of the royal tribute ceremony reflect the depth of interest and appreciation that the French public and media accorded to the Siamese delegation and, particularly, to Kosa Pan.

Chapter 12: Kosa Pan as a Chronicler. This chapter delves into Kosa Pan's role as a meticulous chronicler, compiling records that serve as crucial evidence. These records include letters such as the invitation of royal messages, credentials for Aok Luang Kanlayaratchamaitri (Cham) , and credentials for Aok Khun Sriwisarnwacha. Notable among these is the issuance of the Royal Prophecy (Falcon), dated 1686. The originals of these documents are in both French and Thai, comprising 18 pages, stored at the National Archives of France. Additionally, Kosa Pan's diary from the year 1682, written in Thai and spanning 28 pages, is preserved at the Foreign Mission Office. Both versions of the records narrate the journey and observations made by the diplomatic delegation during their stay in France. In addition to these primary sources, there are other preserved letters housed in libraries and archives across France, such as letters from the Royal Prophecy and the delegation expressing homage to King Louis XIV in 1686. These letters conveyed the

granting of land to the French settlers, emphasizing the urgency of constructing fortifications swiftly due to concerns about potential hostilities from the Dutch, who were adept at naval warfare—a skill that the Siamese were not proficient in, as they were more accustomed to land-based warfare.

Chapter 13: Welcoming the Diplomatic Delegation from France. Upon returning from France, Kosa Pan assumed the responsibility of welcoming the second set of the diplomatic delegation from France. Initially, he had the task of certifying the credentials of the French ambassadorial team. This involved orchestrating the reception in Bangkok before proceeding to pay respects to His Majesty King Narai in Lopburi. The negotiations followed the established diplomatic protocols corresponding to the rank of the appointed French ambassador and the subsequent dispatch of the ambassador back to France. After Monsieur Seberet had paid homage to King Narai at the royal palace in Lopburi, Kosa Pan proceeded to accompany the diplomatic delegation to the city of Mardy, where they were sent off.

Chapter 14: Countering French Influence in Siam. As the second set of French diplomats gradually departed, the subsequent role of Kosa Pan focused on attempting to curtail French influence in the city of Mardy, following the advice of Monsieur Falcon. This included endeavors to impede the French efforts to establish control over Mardy as advised by Monsieur Falcon, aimed at preserving the honor of King Louis XIV and the prestige of France, especially after the demise of Falcon, where France, under the leadership of General Defarge's, declared itself independent and refrained from taking sides. This move was orchestrated to safeguard the dignity of King Louis XIV and maintain the sovereignty of the French nation.

Chapter 15: Understanding the French Community. The Siamese perspective considers the incident with France as a result of General Desfarges' deception, leading the Siamese to believe that he intentionally led his vessel to become entangled with their ship. This act resulted in the apprehension of French missionaries and soldiers, who were subsequently imprisoned. Additionally, the Siamese

positions in readiness for engaging with French forces and seeking collaboration from the Hollanders in Siam were highlighted. This was due to the Hollanders being considered adversaries in French trade and politics, emphasizing the importance of comprehending the French community in Siam and influential figures within France. The Siamese standpoint asserts that the fault lies with the French side.

Chapter 16: The Demise of Kosa Pan at the Commencement of the Reign of King Phetracha, A.D. 2233. In the early years of the reign of King Phetracha, recorded observations by Dr. Gumpferm in Ayutthaya state that significant figures in the Kingdom of Siam, following King Phetracha, included Khun Luang Satsana. Subsequently, Phraya Phra Khlang (Kosa Pan) took precedence. However, after seven years, Mersié Ochireres notes that Kosa Pan ceased to be the favored individual of the monarch. This was attributed to an incident where Phraya Phra Khlang resisted prostrating in homage to the sacred presence of King Phetracha. The conflict arose when King Petracha attempted to have Kosa Pan pay obeisance at the audience for the veneration of the sacred regalia of King Louis XIV, but Phraya Phra Khlang, in his capacity as Phraya Phra Khlang, refused, asserting that King Petracha came as a guest and not with the French vessel. This was perceived as a lack of respect for the royal dignity, leading King Phetracha to subsequently request disciplinary measures against Phraya Phra Khlang. Afterwards, Kosa Pan's standing with King Phetracha declined, as noted by Ochireres, who mentions that King Phetracha did not hold Kosa Pan in high regard. This downturn in their relationship is traced back to the refusal of Kosa Pan to bow in homage during the audience for the veneration of the sacred regalia, where King Petracha had summoned the French regalia through the vessel of Jacques de Mauver, rather than in Kosa Pan's presence, which he rejected due to the visit of Siam's Governor, Tachard. This ultimately resulted in Kosa Pan facing censure for his actions. Following this, Kosa Pan experienced deteriorating health, and from evidence presented by Phraya Khemena, it is specified that Kosa Pan's demise occurred due to being disciplined to the point of death after refusing to bow in homage during the audience with King Petracha.

Chapter 17: Commemoration and Remembrance of Kosa Pan in Ayutthaya, Phra Nakhon Si Ayutthaya, and Lopburi. Commemorations and memories of Kosa Pan in Phra Nakhon Si Ayutthaya are evident in various locations. The official residence of Kosa Pan is identified as a riverside residence not far from the trading station of the Hollanders. According to the description provided by Dr. Gumpferm, this location appears to be situated in the vicinity of the residence of Phaulkon and the Wat Chao Phraya Phra Khlang. Similarly, the depiction by Dr. Gumpferm corresponds to Wat Kutidavid. As for commemorations and memories in Lopburi, the narrative has been passed down through generations. Notably, Wat Nakorn Kosa, presently located within the city of Lopburi, and the Thammathatsana Kosa Pan Monastery, adorned with intricate gold-covered wire carvings and glass embellishments, currently overseen by the abbot of Wat Sao Thong, have been granted permission for exhibition in the National Museum of King Narai, Lopburi Province.

Summary

Kosa Pan appears to be the first Siamese individual to globally propagate the dignity and prestige of Siam in the international community. His historical role, deserving attention in Thai historiography, lies in his mission to be a knowledgeable equal to European dignitaries. Kosa Pan epitomized a person of peaceful and dignified demeanor, yet resolute in addressing challenges through intellect rather than force. Crucially, he stands out as a distinguished figure, emphasizing that the Siamese people were not nomadic or uncivilized.

โกษาปาน: ราชทูตผู้กู้แผ่นดิน

ดวงรักษ์ จันทแต่ง

สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ชื่อหนังสือ โกษาปาน ราชทูตผู้กู้แผ่นดิน

ผู้แต่ง ภูธร ภูมะธน

สำนักพิมพ์ สถาบันพิพิธภัณฑการเรียนรู้แห่งชาติ

ปีที่พิมพ์ 2555

จำนวนหน้า 225 หน้า

หนังสือโกษาปาน ราชทูตผู้กู้แผ่นดิน ของภุช ภูมธน เป็นหนังสือที่เล่าประวัติความเป็นมาของเจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) เอกอัครราชทูตผู้เดินทางไปเจริญสัมพันธไมตรีกับราชสำนักฝรั่งเศสในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช นำเสนอเรื่องราวของเจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) จากเอกสารสำคัญต่าง ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะเอกสารสำคัญจากฝรั่งเศส ทำให้ผู้อ่านได้รู้จักเอกอัครราชทูตท่านนี้มากขึ้น และโกษาปานมิได้เป็นแค่ราชทูตผู้เชิญพระราชสาส์นเท่านั้น แต่ยังสามารถเจรจาทางการทูตได้อย่างมีประสิทธิภาพไหวพริบ ทำให้ชาวตะวันตกได้รู้จักดินแดนสยามมากขึ้นและยอมรับว่าชาวสยามเป็นผู้มีอารยะ โดยหนังสือแบ่งออกเป็น

บทที่ 1 โกษาปาน ต้นวงศ์จักรี มารดาของโกษาปาน คือ เจ้าแม่ วัดดุสิต เป็นหม่อมเจ้าหญิงและเป็นพระนมเอก ทำหน้าที่ พระอภิบาลของพระนารายณ์ เนื่องจากพระราชมารดาของพระนารายณ์ทิวงคตตั้งแต่พระองค์ประสูติเพียง 9 วัน ครั้นพระนารายณ์เสด็จขึ้นครองราชย์ ทรงแต่งตั้งหม่อมเจ้าพระนมเป็นพระองค์เจ้า สร้างวังตำหนักตึก ณ ที่ริมวัดดุสิตาราม นอกกำแพงพระนคร หม่อมเจ้าพระนมมีบุตรมาแต่เดิม 2 คน คนใหญ่ชื่อ คุณเหล็ก คนน้อยชื่อ คุณปาน สมเด็จพระนารายณ์โปรดเกล้าฯ ตั้งคุณเหล็กเป็นเจ้าพระยามหาโกษาธิบดี ที่พระคลังผู้ว่าราชการกรมท่า และได้ว่าที่สมุหพระกลาโหม ครั้นเจ้าพระยามหาโกษาเหล็กถึงแก่อสัญกรรม สมเด็จพระนารายณ์ทรงตั้งคุณปานเป็นเจ้าพระยามหาโกษาธิบดีที่พระคลังถึงรัชกาลขุนหลวงสรศักดิ์ ทรงตั้งขุนทองบุตรชายคนโตของเจ้าพระยาโกษาธิบดีปานเป็น พระยาอัฐาเรืองเดช เป็นจางวางพระตำรวจ ต่อมาเลื่อนเป็น เจ้าพระยาวรวงศาธิราช เสนาบดีที่พระคลัง และมีบุตรชายคนโตชื่อ ทองคำ เป็นพระนายจมนมหาสนธิ ต่อมาเลื่อนยศเป็น พระยาราชนิกุล มีบุตรชายคนโตชื่อ ทองดี เป็น หลวงพินิจอักษร มีบุตรชายคนที่ 4 คือ ทองด้วง หรือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ เป็นปฐมกษัตริย์ราชวงศ์จักรี

บทที่ 2 ออกพระวิสุทธิสุนทรหรือออกพระวิสุตรสุนทรกันแน
ราชทินนามของโกษาปาน คือ ออกพระวิสุทธิสุนทรราชทูต ดังปรากฏใน
จดหมายที่ส่งจากเมืองกาบ หรือเมืองกุดโฮป ลงวันที่ 24 มิถุนายน ค.ศ.1687

บทที่ 3 ประสบการณ์การทำงานก่อนได้เป็นราชทูต จากหลักฐาน
ที่พบ โกษาปานเข้ารับราชการในกรมพระคลังมาก่อน และเคยออกสงคราม
ตีอาณาจักรลาว ซึ่งน่าจะหมายถึง เชียงใหม่ ร่วมกับพี่ชาย คือ โกษาเหล็ก

บทที่ 4 ใครเลือกโกษาปานเป็นราชทูต...สยามหรือฝรั่งเศส
พระนารายณ์ทรงทราบถึงความเจริญรุ่งเรืองของฝรั่งเศส จึงมีพระราช
ประสงค์ให้แต่งราชทูตไปสืบหาความจริง โกษาเหล็ก ผู้เป็นขุนนางที่ทำหน้าที่
ติดต่อกับต่างประเทศจึงเสนอชื่อ โกษาปาน เป็นผู้ไปทำหน้าที่

บทที่ 5 ทำไมจึงเลือกโกษาปานเป็นราชทูต จากบันทึกของ
บาทหลวงเดอ ชัวซีย์ และเซอวาลิเยร์ เดอ โชมองต์ ระบุตรงกันว่า ราชทูตผู้
นี้ เป็นคนซื่อสัตย์ สุจริต เป็นผู้มีความรู้รอบคอบเหมาะสมแก่ตำแหน่งนี้

บทที่ 6 โกษาปานไปฝรั่งเศสเพื่อ... ประการแรก เพื่อทำหน้าที่
พิสูจน์ข้อเท็จจริงด้านความรู้เรื่องของฝรั่งเศส ประการที่สอง เพื่อจัดหาของ
ที่ต้องประสงค์ของพระนารายณ์ ประการที่สาม เพื่อการดำเนินนโยบายของ
พระนารายณ์ในการเพิ่มพูนมิตรภาพเพื่อประโยชน์ทางการค้า และประการที่
สี่ เพื่อการประกาศพระบรมเดชานุภาพของพระนารายณ์กับประชาคมโลก

บทที่ 7 ใครเป็นใครในคณะราชทูตครั้งโกษาปาน ประกอบด้วย
ราชทูต คือ ออกพระวิสุทธิสุนทร อุปทูต คือ ออกหลวงกลียราชไมตรี (ฉ่า)
ตรีทูต คือ ออกขุนศรีวิสารวาจา ออกขุนราชภูเบนท์ และหมื่นพิเศษภูบาล
ผู้รับผิดชอบเครื่องราชบรรณาการและบุชบกประดิษฐานพระราชสาส์นที่จะ
นำทูลเกล้าฯ ถวายพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ออกขุนณเรนทเลนา ทำหน้าที่
ยืนประกอบพระเกียรติยศพระราชสาส์น และขุนนางติดตามขบวน จำนวน

6 คน ในการปฏิบัติหน้าที่ อาลักษณ์ ล่ามแปลภาษา และนักเรียนผู้ที่จะศึกษาต่อที่ฝรั่งเศส

บทที่ 8 การต้อนรับราชทูตโกษาปานที่ฝรั่งเศส ระหว่างที่โกษาปานเพิ่งถึงฝรั่งเศสและพักอยู่ที่เมืองแบรสต์ ได้แก่ การยิงสลุตต้อนรับพระราชสาส์นและคณะทูตสยาม การเลี้ยงต้อนรับด้วยอาหารต่าง ๆ การเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ เช่น ท่าเรือ คลังสินค้า คลังอาวุธ ตลาด การเดินทางจากเมืองแบรสต์ไปกรุงปารีสที่ราชสำนักจัดให้ราชทูตสยามพักแรมตามคฤหาสน์และปราสาทต่าง ๆ ขณะที่คณะราชทูตพำนักรที่ปารีสได้เข้าเยี่ยมชมสถานที่สำคัญ เช่น พระราชวังลูฟวร์ หอคอยดาว สภาราชบัณฑิตยสถาน การเข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 เพื่อถวายราชสาส์นและเครื่องบรรณาการ ซึ่งสร้างความตราตรึงใจแก่ชาวฝรั่งเศส ตั้งแต่ การเดินเข้าท้องพระโรง การกราบถวายบังคม การคลานและก้มกราบถวายพระราชสาส์น

บทที่ 9 ทำไมคนฝรั่งเศสจึงสนใจติดตามพฤติกรรมโกษาปาน
ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ชาวตะวันตกให้ความสนใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างมากขึ้น ผลงาน เรื่อง ราชอาณาจักรสยามของเมอร์ซิเออร์ เดอ ลาลูแบร์ เป็นเอกสารสำคัญที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับราชอาณาจักรอยุธยา รวมทั้งหลักฐานต่าง ๆ เช่น อาวุธ เงินตรา เหรียญ ของบาทหลวงเดอ ชัวซี ที่จัดแสดงในนิทรรศการที่ฝรั่งเศสทำให้ชาวฝรั่งเศสให้ความสนใจกับชาวสยามและคณะราชทูตมากขึ้น หากแต่ความสามารถของโกษาปานในการสื่อสารภาษาฝรั่งเศสที่โกษาปานศึกษาจากบาทหลวงเดอ ชัวซี นอกจากนี้รสนิยมด้านศิลปะในเรื่องงานช่างและการหล่อสัมฤทธิ์ รวมทั้งการเป็นนักพูดช่างเยินยอ และมีไหวพริบในการโต้ตอบ ทำให้ผู้คนพอใจมากขึ้น

บทที่ 10 มิเพียงแค่เชิญพระราชสาส์นแต่ยังเจรจาความเมือง
ด้วย ในฐานะราชทูตสยาม โฆษปานต้องทำหน้าที่ 2 ประการ คือ การเป็น
ราชทูตตามธรรมเนียมตะวันตก ซึ่งมีหน้าที่ในการอัญเชิญพระราชสาส์น
และหน้าที่ในการเจรจาความเมือง เรื่อง การรับรองศาสนาคริสต์ในสยาม
ตามความเป็นจริง และการพยายามบอกปิดที่จะยกเมืองมะริดให้ฝรั่งเศส

บทที่ 11 โฆษปานพีเวอร์ในฝรั่งเศส การเดินทางของคณะ
ราชทูตสยาม ปรากฏเป็นข่าวที่น่าสนใจในหน้าหนังสือพิมพ์ การแกะสลัก
พิมพ์ไม้จำลอง เรื่องเล่า ภาพเหมือน ภาพปฏิทิน ประติมากรรม ภาพวาด
เหรียญที่ระลึกต่าง ๆ รวมทั้งมีการสร้างถนนสยาม คือ ถนนสายหลักที่ตรง
จากท่าเรือไปยังศาลาว่าการเมืองแบรสต์ เพื่อเล่าถึงเรื่องราวการถวายพระ
ราชสาส์นในครั้งนี้

บทที่ 12 โฆษปานนักบันทึก บันทึกของโฆษปาน รวมทั้งในนาม
ผู้ร่วมคณะที่เป็นหลักฐานสำคัญต่าง ๆ ได้แก่ จดหมายออกพระวิสุทสุทธร
ออกหลวงกลักราชไมตรี และออกขุนศรีวิสารวาจา ถึงออกพระพิพัฒน์ราช
โกษา และออกพระฤทธิกำแหง (พลคอน) ค.ศ.1686 ต้นฉบับเป็นภาษา
ฝรั่งเศสและภาษาไทยแทรกเป็นตอน จำนวน 18 หน้า เก็บรักษาไว้ที่
หอจดหมายเหตุแห่งชาติฝรั่งเศส และบันทึกโฆษปาน ค.ศ.1682 เป็น
ภาษาไทย จำนวน 28 หน้า เก็บรักษาที่สำนักมิสซังต่างประเทศ บันทึกทั้ง
สองฉบับบอกเล่าเรื่องราวการเดินทาง สิ่งที่พบเห็นขณะที่คณะทูตอยู่ที่
ฝรั่งเศส นอกจากนี้ยังมีจดหมายฉบับอื่น ๆ ซึ่งเก็บรักษาที่หอสมุดและ
หอจดหมายเหตุต่าง ๆ ในประเทศฝรั่งเศส เช่น จดหมายออกพระวิสุท
สุทธรและคณะ กราบบังคมทูลพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ค.ศ.1686 แจ้งให้ทรง
ทราบฯ เซอวาลิเยร์ เดอ โชมองต์ ขอพระราชทานที่ดินให้ชาวฝรั่งเศสตั้ง
ถิ่นฐานในสยามนั้น สมเด็จพระนารายณ์ได้พระราชทานเมืองสงขลาให้
แต่ฝรั่งเศสต้องรีบทำป้อมปราการให้เร็วที่สุด ด้วยเกรงว่าพวกฮอลันดาจะ

โจมตีเพื่อแก้แค้น ซึ่งชาวสยามมีอาจต่อสู้ป้องกันได้ เพราะชาวสยามชำนาญ
แต่การรบทางบก เป็นต้น

**บทที่ 13 เมื่อกลับจากฝรั่งเศสโกษาปานมีหน้าที่ต้อนรับคณะ
ราชทูต** เมื่อแรกกลับถึงโกษาปานต้องมีหน้าที่รับรองทูตฝรั่งเศสชุดที่ 2 ได้แก่
การต้อนรับที่เมืองบางกอก ก่อนเดินทางไปเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์ที่
ลพบุรี การเจรจาด้วยเรื่องพิธีการทูตตามตำแหน่งของราชทูตฝรั่งเศสที่ได้รับ
แต่งตั้งมา และการส่งราชทูตกลับฝรั่งเศส หลังจากที่เมอร์ซิเออร์ เซเบเรต์
เข้าเฝ้าพระนารายณ์เพื่อกราบถวายบังคมทูลลาที่พระราชวังเมืองลพบุรี
จากนั้นโกษาปานจึงเดินทางไปส่งคณะทูตที่เมืองมะริด

บทที่ 14 หยุตอิทธิพลฝรั่งเศสในสยาม เมื่อราชทูตฝรั่งเศสชุดที่ 2
ทยอยกลับไปหมดแล้ว บทบาทของโกษาปานต่อไป คือ การพยายามหยุดยั้ง
อิทธิพลของฝรั่งเศสในการขอเมืองมะริดตามคำแนะนำของฟอลคอนร่วมกับ
พระเพทราชา รวมทั้งการลดทอนอิทธิพลของฝรั่งเศสในสยาม หลังจากที่
ฟอลคอนถูกประหาร โดยฝรั่งเศสภายใต้การนำของนายพลเดส์ฟาร์จวงตัว
เป็นอิสระ ไม่เข้าฝ่ายพระเพทราชา เพื่อรักษาเกียรติยศของพระเจ้าหลุยส์ที่
14 และเกียรติภูมิของประเทศฝรั่งเศส

บทที่ 15 ทำความเข้าใจกับประชาคมฝรั่งเศส ฝ่ายสยามถือว่า
เหตุบาดหมางกับฝรั่งเศส เกิดจากนายพลเดส์ฟาร์จลวงนำตัวประกันฝ่าย
ฝรั่งเศสติดกับเรือของตนไป นำไปสู่การจับกุมนักบวชและทหารของฝรั่งเศส
มาขังคุกแทน นอกจากนี้เจตนาของสยามในการตั้งรับเรือรบฝรั่งเศส ได้แก่
การแสดงท่าทีว่าสยามพร้อมรบกับฝรั่งเศส รวมทั้งการขอความร่วมมือจาก
ฮอลันดาในสยาม เนื่องจากฮอลันดาเป็นศัตรูในทางการค้าและทางการเมือง
ของฝรั่งเศส รวมทั้งการทำความเข้าใจกับชาวฝรั่งเศสในสยามและผู้มีอิทธิพล
ในฝรั่งเศสโดยชี้แจงว่า เป็นความผิดของฝ่ายฝรั่งเศส

บทที่ 16 อวสานโกษาปาน ครั้นต้นรัชกาลพระเพทราชา พ.ศ. 2233 หมอแกมบีเฟอร์มาที่กรุงศรีอยุธยาได้บันทึกว่า บุคคลสำคัญของอาณาจักรสยามรองจากพระเพทราชา คือ ขุนหลวงสรศักดิ์ ลำดับถัดมา คือ เจ้าพระยาพระคลัง (โกษาปาน) หากแต่หลังจากนั้น 7 ปี เมอร์ซิเออร์โอซีเอร์ส บันทึกว่า โกษาปานเริ่มไม่เป็นที่โปรดปรานของพระเพทราชา ด้วยสาเหตุจากบาทหลวงตาซาร์ตพยายามขอให้โกษาปานกราบบังคมทูลพระเพทราชาขอเข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์นพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 แต่โกษาปานในฐานะเจ้าพระยาพระคลังปฏิเสธโดยอ้างว่าบาทหลวงตาซาร์ตมาที่เมืองมะริดด้วยเรือของแขกมัวร์ มิใช่มาด้วยเรือของฝรั่งเศสไม่สมควรจะเกียรติในฐานะผู้อัญเชิญพระราชสาส์น จนเมื่อพระเพทราชาทราบข่าว บาทหลวงตาซาร์ตมาที่เมืองมะริดและมีการขับบาทหลวงตาซาร์ตโดยไม่มีผู้ใดกราบบังคมทูลพระองค์จึงโปรดให้เอาหาวยเหียนหลังเจ้าพระยาพระคลังด้วยข้อหานี้ ต่อมาโกษาปานสุขภาพไม่ดี จากหลักฐานของบาทหลวงเคเมอเน ระบุว่า สาเหตุการเสียชีวิตของโกษาปาน คือ ถูกเหียนจนเสียชีวิต

บทที่ 17 อนุสรณ์และความทรงจำเรื่องโกษาปานที่พระนครศรีอยุธยาและลพบุรี ปรากฏอนุสรณ์และความทรงจำเรื่องโกษาปานที่พระนครศรีอยุธยา ได้แก่ บ้านและที่ออกว่าราชการของโกษาปาน คือ บ้านหลังที่อยู่ริมแม่น้ำไม่ไกลจากสถานีการค้าของชาวฮอลันดา จากคำบรรยายของหมอแกมบีเฟอร์ดูเหมือนจะอยู่ย่านเดียวกับบ้านฟอลคอน และวัดเจ้าพระยาพระคลัง จากคำบรรยายของหมอแกมบีเฟอร์จะตรงกับวัดกุฎีดาว สำหรับอนุสรณ์และความทรงจำเรื่องโกษาปานที่ลพบุรี เป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมา คือ วัดนครโกษา ปัจจุบันเป็นวัดร้างตั้งอยู่ในเมืองลพบุรี และธรรมาสันโกษาปาน เป็นธรรมาสันทรงบุษบก แกะสลักกลดลายปิดทองคำเปลว และประดับกระจก ปัจจุบันเจ้าอาวาสวัดเสาชิงช้า อนุญาตให้พิพิธภัณฑ์แห่งชาติสมเด็จพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี ขอยืมจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ฯ

สรุป

โกษาปานน่าจะเป็นชาวสยามคนแรกที่ได้เผยแพร่เกียรติภูมิสยามในสังคมโลก ภารกิจที่โกษาปานฝากไว้ในประวัติศาสตร์ไทยที่สมควรเรียนรู้ คือ การเป็นผู้รู้เท่าทันกิเลสฝรั่ง เป็นคนสงบเสงี่ยมแต่เด็ดขาด เป็นผู้แก้ปัญหาด้วยปัญญามากกว่าการใช้กำลัง และที่สำคัญ บรรพบุรุษชาวสยามมิใช่คนเถื่อน

References

Phumathan, P. (2012). *Kosa Pan the ambassador who saved the Kingdom* 2nd edition. Museum Siam, Discovery Museum

Author

Doungrak Chantang

Thai Khadi Research Institute, Thammasat University

Email: doungrakc@gmail.com

The Synthesis of Graduate Research on Literary Pedagogy at Silpakorn University and Naresuan University during 2007–2022

*Sathaporn Poompao¹ and Kanchana Witchayapapakorn²
Buddhachinaraj Buddhist College,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹ and
Faculty of Humanities, Naresuan University²*

Received: November 10, 2023

Revised: March 21, 2024

Accepted: April 4, 2024

Abstract

This article aims to synthesize research on teaching and learning literature at the graduate level of Silpakorn University and Naresuan University from 2007 to 2022. The data used for the study includes research by graduate students. Silpakorn University and Naresuan University from 2007–2022 in total 55 papers. The research methods were 1) survey and collect research data, 2) record the data in a table created by the researcher, 3) determine the issues for analysis, including basic information, objectives, types, population, and sample. Innovations used were dependent variable results, tools, content, and statistics used to analyze the data. 4) analyze the data in summary, according to separate points. Then find basic statistics, which are frequency and percentage, and 5) analyze the direction and trend of research on teaching and learning about literature.

The results of the research revealed that:

1 . Results from data analysis according to the important issues were follows: 1) Silpakorn University produced the most research on teaching and learning about literature, with a total of 31 research studies, accounting for 56.36 percent of all studies;

2) the majority of objectives that were set were to compare achievement/abilities/skills (a total of 68 items, accounting for 43.87 percent of all the studies), and three main objectives being set accounted for 58.18 percent of all studies; 3) there were 50 experimental studies, which was the majority of the studies, accounting for 90.90 percent of all of them; 4) the population and sample of 26 studies were studies in the third group grade which are Mattayomsuksa 1-3, with this number accounting for 47.27 percent of all the studies; the researchers used the simplest random sampling method for 38 research studies, with these accounting for 69.09 percent of all of them; 5) most of the innovations used by the researchers were ones regarding format, at 27 studies accounting for 31.76 percent of the total; 6) attitudinal variables were the most popular variables, being covered in 45 studies, accounting for 50.56 percent of the total; 7) most of the research studies used learning management plans as a research tool (50 studies, accounting for 64.93 percent of the total), and most used achievement tests as a data collection tool (41 studies, accounting for 39.04 percent of the total); 8) the literature content was at the third level in the majority of studies, which was 40 studies, accounting for 43.5 percent of the total, and 9) most of the researchers analyzed the data with t-tests (One-sample test); this was done 39 times, accounting for 54.92 percent of the total.

2. Research on teaching and learning literature at Silpakorn University, the emphasis is placed on developing teaching methods to provide teachers with expertise in teaching. Naresuan University was founded in the same way but with the development of technological media as well. Therefore, the direction and trend of research is aimed at developing the creation of modern innovations and new ones to be consistent with learners in the context of the digital society era.

Keywords

synthesizing, research on teaching literature, graduate level

การสังเคราะห์งานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา
ด้านการจัดการเรียนการสอนวรรณคดี
ของมหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยนเรศวร
ระหว่าง พ.ศ. 2550-2565

สถาพร ปุ่มเป้า¹ และ กาญจนา วิชญาปรกรณ์²
วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹ และ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร²

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีระดับบัณฑิตศึกษา ของมหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยนเรศวร ช่วงปี พ.ศ. 2550-2565 โดยข้อมูลที่ได้นำมาศึกษา ได้แก่ งานวิจัยของนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยนเรศวร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550-2565 รวมจำนวนทั้งสิ้น 55 เรื่อง โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย คือ 1) สืบค้นและรวบรวมข้อมูลงานวิจัย 2) บันทึกข้อมูลลงในตารางที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 3) กำหนดประเด็นในการวิเคราะห์ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐาน วัตถุประสงค์ ประเภท ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง นวัตกรรมที่ใช้ ผลตัวแปรตาม เครื่องมือที่ใช้ เนื้อหาที่ใช้ และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 4) วิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปแยกตามประเด็นที่วางไว้ และหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ และ 5) วิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอนวรรณคดี

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นสำคัญ ดังนี้ 1) มหาวิทยาลัยศิลปากร มีการผลิตงานวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีมากที่สุด จำนวน 31 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 56.36 2) การกำหนดวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่

เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์/ความสามารถ/ทักษะ มากที่สุด จำนวน 68 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 43.87 และตั้งวัตถุประสงค์ 3 ข้อหลัก คิดเป็นร้อยละ 58.18 3) เป็นการวิจัยเชิงทดลองมากที่สุด จำนวน 50 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 90.90 4) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 26 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 47.27 และผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายมากที่สุด จำนวน 38 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 69.09 5) นักวิจัยใช้นวัตกรรมด้านรูปแบบมากที่สุด จำนวน 27 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 31.76 6) มีตัวแปรตามด้านเจตคติมากที่สุด จำนวน 45 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 50.56 7) งานวิจัยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการวิจัยมากที่สุด จำนวน 50 ชุด คิดเป็นร้อยละ 64.93 และใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลมากที่สุด จำนวน 41 ชุด คิดเป็นร้อยละ 39.04 8) เนื้อหาวรรณคดีอยู่ในระดับช่วงชั้นที่ 3 มากที่สุด จำนวน 40 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 43.5 และ 9) นักวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติแบบ t-test (One sample test) มากที่สุด จำนวน 39 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 54.92

2. งานวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีของมหาวิทยาลัยศิลปากร มุ่งเน้นการพัฒนารูปแบบวิธีการสอนเป็นสำคัญ เพื่อให้ครูผู้สอนมีความเชี่ยวชาญในการสอน ส่วนมหาวิทยาลัยนเรศวร ก็พบในลักษณะเช่นเดียวกันแต่มีการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีเข้ามาร่วมด้วย ดังนั้น ทิศทางและแนวโน้มการวิจัยจึงมุ่งพัฒนาการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่ทันสมัย และมีความแปลกใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับผู้เรียนในบริบทยุคสังคมดิจิทัล

คำสำคัญ

การสังเคราะห์, งานวิจัยการสอนวรรณคดี, ระดับบัณฑิตศึกษา

บทนำ

วรรณคดี คืองานเขียนที่ถูกยอมรับว่าแต่งดี กล่าวคือมีคุณลักษณะโดดเด่นในเรื่องของการประพันธ์ที่งดงามไปด้วยวรรณศิลป์ เป็นงานที่มุ่งให้ความรู้ แสดงให้เห็นถึงความรู้สึนึกคิดของผู้ประพันธ์มายังผู้อ่าน สะท้อนภาพต่าง ๆ ของสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมที่ดีงามของไทยในอดีตสู่ปัจจุบัน ดังที่ Kasmanakit, K. (2015, p. 93) ได้อธิบายถึงความสำคัญของวรรณคดีเอาไว้ว่า วรรณคดีเป็นทรัพย์สินทางปัญญา เป็นผลของความคิด ความรู้และประสบการณ์ของคนไทย แสดงให้เห็นลักษณะความเป็นไทยอย่างเด่นชัด สามารถเชื่อมโยงผู้คนบนโลกในชาติต่าง ๆ ให้มีสัมพันธไมตรีที่ดีมีความเข้าใจกัน ทำให้สังคมมีความสุขหรือนำไปสู่สันติภาพ ดังนั้น วรรณคดีจึงมีประโยชน์สำหรับผู้เรียนและผู้ศึกษาโดยตรง

สำหรับการจัดการเรียนการสอนวรรณคดี นับตั้งแต่เริ่มแรกที่ได้มีการเรียนการสอนเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาภาษาไทย เพื่อให้เยาวชนได้เข้าใจถึงศิลปวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ และวิถีชีวิตอันดีงามของสังคมไทยที่บรรพบุรุษได้สั่งสมและสืบทอดต่อกันมา โดยผ่านเรื่องราวของการเรียนวรรณคดี ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดให้มีการเรียนและการสอนวรรณคดีให้กับผู้เรียนในทุกระดับ โดยหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้บรรจุสาระวรรณคดีเอาไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย อยู่ในสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม และกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้คือ ผู้เรียนทุกคนต้องมีความเข้าใจ ได้วิจารณ์และแสดงความคิดเห็นวรรณคดีและวรรณกรรมของไทยด้วยการเห็นคุณค่าและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ (Ministry of Education, 2008)

นอกจากนี้ การเรียนและการสอนวรรณคดีที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนในทุก ๆ ระดับชั้นโดยตรงแล้ว ในส่วนของการจัดการเรียนและการสอนในระดับบัณฑิตศึกษาทางด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนและการสอนด้านภาษาไทย ต่างให้ความสำคัญในการ

พัฒนาครูผู้สอนภาษาไทย ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ ในศาสตร์ของตน และสร้างสรรค์ผลงานการวิจัยเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของการ ยื่นสำเร็จการศึกษาเพื่อขอรับปริญญา โดยผลงานวิจัยดังกล่าวที่เกิดขึ้นเป็น จำนวนมากนั้นล้วนมีคุณค่า เพราะเป็นผลงานที่ช่วยขับเคลื่อนและพัฒนา แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของผู้เรียนและผู้สอน ดังเห็นได้จากงานวิจัยของ Raksapun, P. (2003) ที่ได้สังเคราะห์วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการเรียนและการ สอนภาษาไทย ช่วง พ.ศ. 2533–2545 พบว่า ผู้สอนนำวิธีสอนและนวัตกรรม ใหม่ ๆ มาใช้ไม่มากนัก ส่วนใหญ่ทำวิจัยเกี่ยวกับวิธีสอนโดยใช้แบบฝึกทักษะ เกม เพลง นิทาน สื่อภาพการ์ตูน ภาพเสมือนจริง และการสอนแบบมุ่ง ประสบการณ์ภาษาถิ่นอยู่จำนวนมาก และงานวิจัยของ Khunmathurot, S. & et al, (2020) ก็ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการสอนภาษาไทยของนิสิต บัณฑิตศึกษา ในปี พ.ศ. 2546–2561 ผลปรากฏว่า ครูผู้สอนภาษาไทยมัก เลือกใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอนเป็นวิธีหลักในการพัฒนางานวิจัยระดับ บัณฑิตศึกษา ดังนั้น งานวิจัยทางด้านการสอนภาษาไทยของบัณฑิตศึกษา มี การปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องเข้ากับยุคสมัยที่มีความเจริญรุดหน้า ทางด้านนวัตกรรมเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งนี้ เพื่อตอบสนองทักษะการเรียนรู้ ของศตวรรษที่ 21 และประเทศไทย 4.0 นั่นเอง

ด้วยความสำคัญของการเรียนและการสอนวรรณคดี และจากที่ได้ศึกษามผลงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาทำการสังเคราะห์งานวิจัยของนิสิต/นักศึกษา ระดับบัณฑิตศึกษา ทางด้านการสอนภาษาไทย ในช่วงเวลา 1 ทศวรรษครึ่ง นั้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดข้อค้นพบว่าโดยส่วนใหญ่เป็นการสังเคราะห์ในลักษณะ ภาพรวมที่ครอบคลุมทั้งการสอนหลักภาษาไทย วรรณคดีไทย หรือการสอนภาษาไทยในฐานะที่เป็นภาษาต่างประเทศ เป็นต้น ยังไม่มีการศึกษาเฉพาะ ด้านใดด้านหนึ่งอย่างละเอียด ด้วยเหตุผลนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา งานวิจัยที่ศึกษาด้านวรรณคดีโดยเฉพาะ โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกศึกษา งานวิจัยจากมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรสาขาวิชา ที่เกี่ยวกับการสอนภาษาไทย โดยเปิดสอนทั้งในระดับปริญญาโท และเอก ควบคู่กัน หรือมีงานวิจัยในระดับปริญญาเอก สาขาวิชาหลักสูตรและการ สอนของกลุ่มที่เรียนทางด้านการสอนภาษาไทย ที่มีจำนวนงานวิจัยด้านการ จัดการเรียนการสอนวรรณคดีมากที่สุด ได้แก่ มหาวิทยาลัยศิลปากร และ มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งทั้ง 2 สถาบันนี้ เปิดหลักสูตรสาขาวิชาตามที่ได้กล่าว มาข้างต้น และมีการผลิตผลงานวิจัยด้านการเรียนและการสอนวรรณคดีมาก ที่สุดรวมกันถึง 55 เรื่อง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำมาศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์ สำหรับผู้สนใจศึกษาค้นคว้างานวิจัยด้านการสอนวรรณคดี และเป็นแนวทาง สำคัญสำหรับครูผู้สอนภาษาไทย ในการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การพัฒนานวัตกรรม และเห็นแนวโน้มการวิจัยของระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ครูผู้สอนและผู้เรียนในปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์

เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีระดับบัณฑิตศึกษา ของมหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยนเรศวร ช่วงปี พ.ศ. 2550–2565

กรอบแนวคิดสำหรับการวิจัย

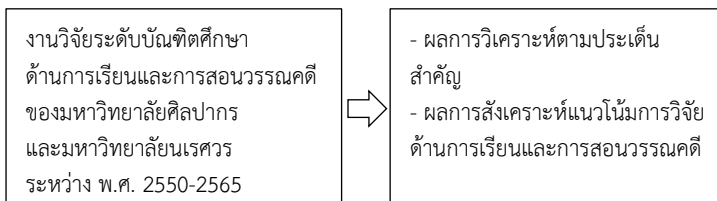

Figure 1 Conceptual framework of the research.

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ทำการศึกษาเฉพาะงานวิจัยด้านการเรียนและการสอนวรรณคดี เฉพาะมหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยนเรศวร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550-2565 ทั้งวิทยานิพนธ์ และการค้นคว้าอิสระฉบับเต็ม ซึ่งเป็นงานวิจัยใช้เพื่อขอรับปริญญาในระดับปริญญาโทและเอก สำหรับนิสิต/นักศึกษาเท่านั้น รวมเป็นงานวิจัยทั้งสิ้น จำนวน 55 เรื่อง โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. สำรวจและศึกษาข้อมูลของวิจัยด้านการเรียนและการสอน
วรรณคดี ของมหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยนเรศวร ตั้งแต่ปี
พ.ศ. 2550 - 2565 ที่เสร็จสมบูรณ์ ได้แก่ วิทยานิพนธ์ และการค้นคว้าอิสระ
ฉบับเต็ม รวมงานวิจัยทั้งหมด 55 เรื่อง จากการสืบค้นในฐานข้อมูลงานวิจัย
(ThaiLIS) ฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยนเรศวร และ
เว็บไซต์ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

2. บันทึกข้อมูลลงในตารางที่ผู้วิจัยสร้างเอง และตรวจสอบข้อมูล
มากกว่า 1 รอบ เพื่อให้ผลของข้อมูลมีความถูกต้องและไม่คลาดเคลื่อน

3. วิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาแยก
กลุ่ม โดยกำหนดประเด็นต่าง ๆ จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐาน
และจำนวนงานวิจัย 2) วัตถุประสงค์ 3) ประเภท 4) ประชากรและกลุ่ม
ตัวอย่าง 5) นวัตกรรม 6) ผลของตัวแปรตาม 7) เครื่องมือ 8) เนื้อหา และ
9) สถิติที่วิเคราะห์ข้อมูล

4. วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้สรุปแยกเป็นประเด็นตามที่ได้วางไว้
โดยสรุปข้อมูลแยกออกเป็นกลุ่ม ๆ แล้วคำนวณหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่
ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ตามข้อเท็จจริงที่รวบรวมได้

5. วิเคราะห์ทิศทางและแนวโน้มการวิจัยด้านการเรียนและการ
สอนวรรณคดี เพื่อสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากผลของวิจัยและข้อเสนอแนะ

6. นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ข้อมูลในประเด็นสำคัญต่าง ๆ ผู้วิจัยวิเคราะห์และสรุปผลได้ ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐาน และจำนวนงานวิจัย

จากการที่ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ มหาวิทยาลัย หลักสูตร/สาขาวิชา จำนวนของวิทยานิพนธ์ และการค้นคว้าอิสระที่เกี่ยวกับการเรียนและการสอนวรรณคดี โดยรายละเอียดได้แสดงไว้ในตาราง ดังนี้

ชื่อมหาวิทยาลัย	ชื่อหลักสูตร/สาขาวิชา	จำนวนวิทยานิพนธ์/ร้อยละ	จำนวนการค้นคว้าอิสระ/ร้อยละ	รวมจำนวน/ร้อยละ
มหาวิทยาลัยศิลปากร	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต	4	0	4
	สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน	(11.76)	(0.00)	(7.30)
	ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต	27	0	27
	สาขาวิชาการสอนภาษาไทย	(79.41)	(0.00)	(49.09)
มหาวิทยาลัยนเรศวร	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต	1	0	1
	สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน	(2.94)	(0.00)	(1.81)
	การศึกษามหาบัณฑิต	2	21	21
	สาขาวิชาภาษาไทย	(5.88)	(100)	(40.00)
รวม		34 (100)	21 (100)	55 (100)

Table 1 Basic information and the amount of research

จากตารางที่ 1 พบว่า มหาวิทยาลัยศิลปากร มีการผลิตงานวิจัยด้านการเรียนและการสอนวรรณคดีมากที่สุด ได้แก่ งานวิจัยของหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน จำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 7.30 งานวิจัยของหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย จำนวน 27 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 49.09 รองลงมาคือมหาวิทยาลัยนเรศวร ได้แก่ งานวิจัยของหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน จำนวน 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 1.81 และงานวิจัยของหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จำนวน 21 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 40.00

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

จากการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ใน 2 ประเด็น ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ และจำนวนข้อวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร/ ร้อยละ	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย นเรศวร/ ร้อยละ	รวม จำนวน/ ร้อยละ
1. เพื่อสร้าง/พัฒนา/ รูปแบบ/กระบวนการ เรียนรู้/กิจกรรมของการ เรียนรู้/แผนการจัด การเรียนรู้	9 (11.11)	9 (12.16)	18 (5.16)

วัตถุประสงค์	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร/ ร้อยละ	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย นเรศวร/ ร้อยละ	รวม จำนวน/ ร้อยละ
2. เพื่อศึกษาปัญหา/ข้อมูล พื้นฐาน/วิเคราะห์ความ ต้องการจำเป็น/แนวทาง	1 (1.23)	1 (1.35)	2 (1.29)
3. เพื่อศึกษาผล/ ประสิทธิผล	5 (6.17)	1 (1.35)	6 (3.87)
4. เพื่อสร้างและหาคุณภาพ/ ประสิทธิภาพ/ตรวจสอบ คุณภาพ/หาดัชนีประสิทธิผล	1 (1.23)	7 (9.45)	8 (5.16)
5. เพื่อเปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์/ความสามารถ/ ทักษะ	34 (41.97)	34 (45.94)	68 (43.87)
6. เพื่อศึกษาความพึงพอใจ/ ความคิดเห็น/เจตคติ	29 (35.80)	21 (28.37)	50 (32.25)
7. เพื่อประเมินประสิทธิผล/ ประสิทธิภาพ/ปรับปรุง รูปแบบ	1 (1.23)	1 (1.35)	2 (1.29)
8. เพื่อขยายผลรูปแบบ	1 (1.23)	0 (0.00)	1 (0.64)
รวม	81 (100)	74 (100)	155 (100)

หมายเหตุ - งานวิจัย 1 เรื่อง ตั้งวัตถุประสงค์ได้มากกว่า 1 ข้อ

Table 2 Research objectives

จากตารางที่ 2 พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ ความสามารถ ทักษะ มากที่สุด จำนวน 68 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 43.87 รองลงมาคือ เพื่อศึกษาความพึงพอใจ ความคิดเห็น และเจตคติ จำนวน 50 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 32.25 รองลงมาคือ เพื่อสร้างพัฒนารูปแบบ กระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมของการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 18 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 5.16 รองลงมาคือ เพื่อสร้างและหาคุณภาพ ประสิทธิภาพ ตรวจสอบคุณภาพ หาดัชนีประสิทธิผล จำนวน 8 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 5.16 รองลงมาคือ เพื่อศึกษาผล ประสิทธิภาพ จำนวน 6 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 3.87 รองลงมาคือ เพื่อศึกษาปัญหา ข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นแนวทาง จำนวน 2 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 1.29 เพื่อประเมินประสิทธิผล ประสิทธิภาพ และปรับปรุงรูปแบบ จำนวน 2 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 1.29 เท่ากัน และเพื่อขยายผลรูปแบบ จำนวน 2 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 1.29 ตามลำดับ

2.2 จำนวนข้อวัตถุประสงค์

จำนวนข้อ	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร/ ร้อยละ	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย นเรศวร/ ร้อยละ	รวมจำนวน/ ร้อยละ
วัตถุประสงค์ 2 ข้อ	17 (54.83)	4 (16.66)	21 (38.18)
วัตถุประสงค์ 3 ข้อ	13 (41.93)	19 (79.16)	32 (58.18)
วัตถุประสงค์ 4 ข้อ	1 (3.22)	1 (4.16)	2 (3.63)
รวม	31 (100)	24 (100)	55 (100)

Table 3 Number of objective items

จากตารางที่ 3 พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ตั้งวัตถุประสงค์ จำนวน 3 ข้อ มากที่สุด จำนวน 32 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 58.18 รองลงมาคือ จำนวน 2 ข้อ จำนวน 21 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 38.18 และรองลงมาคือ จำนวน 4 ข้อ จำนวน 2 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 3.63 ตามลำดับ

3. ประเภทของงานวิจัย

ประเภทของงานวิจัย	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร/ ร้อยละ	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย นเรศวร/ ร้อยละ	รวมจำนวน/ ร้อยละ
การวิจัยและพัฒนา (R&D)	4 (12.90)	1 (4.16)	5 (9.10)
การวิจัยเชิงทดลอง	27 (87.09)	23 (95.83)	50 (90.90)
รวม	31 (100)	24 (100)	55 (100)

Table 4 Types of research

จากตารางที่ 4 พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นประเภทการวิจัยเชิงทดลองมากที่สุด จำนวน 50 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 90.90 และเป็นประเภทการวิจัยและพัฒนา (R&D) จำนวน 5 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 9.10

4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

จากการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ใน 2 ประเด็น ได้แก่ การเลือกกระดัดชั้น และวิธีการเลือก ดังนี้

4.1 การเลือกกระดัดชั้นของประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระดับช่วงชั้น	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย ศิลปการ/ ร้อยละ	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย นเรศวร/ ร้อยละ	รวมจำนวน/ ร้อยละ
ช่วงชั้นที่ 2	3	2	5
ประถมศึกษาตอนปลาย	(9.67)	(8.33)	(9.09)
ช่วงชั้นที่ 3	10	16	26
มัธยมศึกษาตอนต้น	(32.25)	(66.66)	(47.27)
ช่วงชั้นที่ 4	15	5	20
มัธยมศึกษาตอนปลาย	(48.38)	(20.83)	(36.36)
ระดับอุดมศึกษา	3	1	4
	(9.67)	(4.16)	(7.27)
รวม	31	24	55
	(100)	(100)	(100)

Table 5 Selection of population and sample levels

จากตารางที่ 5 พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ผู้วิจัยกำหนดประชากร
และกลุ่มตัวอย่างในระดับช่วงชั้นที่ 3 มัธยมศึกษาตอนต้น มากที่สุด จำนวน
26 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 47.27 รองลงมาคือ ช่วงชั้นที่ 4 มัธยมศึกษาตอน
ปลาย จำนวน 20 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 36.36 รองลงมาคือ ช่วงชั้นที่ 2
ประถมศึกษาตอนปลาย จำนวน 5 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 9.09 และรองลงมา
คือระดับอุดมศึกษา จำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 7.27 ตามลำดับ

4.2 วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

วิธีการเลือก	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร/ ร้อยละ	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย นครสวรรค์/ ร้อยละ	รวมจำนวน/ ร้อยละ
การเลือกแบบเจาะจง	1 (3.22)	11 (45.83)	12 (21.81)
การสุ่มอย่างง่าย	29 (93.54)	9 (37.50)	38 (69.09)
การสุ่มแบบหลายขั้นตอน	1 (3.22)	0 (0.00)	1 (1.81)
การสุ่มแบบกลุ่ม	0 (0.00)	4 (16.66)	4 (7.27)
รวม	31 (100)	24 (100)	55 (100)

Table 6 Sample selection method

จากตารางที่ 6 พบว่า ส่วนใหญ่ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยการสุ่มอย่างง่าย มากที่สุด จำนวน 38 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 69.09 รองลงมาคือ การเลือกแบบเจาะจง จำนวน 12 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 21.81 รองลงมาคือ การสุ่มแบบกลุ่ม จำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 7.27 และรองลงมาคือ การสุ่มแบบหลายขั้นตอน จำนวน 1 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 1.81 ตามลำดับ

5. นวัตกรรมที่ใช้ในการวิจัย

จากการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรม โดยจัดหมวดหมู่ได้เป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1) แนวคิดทฤษฎี 2) รูปแบบ 3) วิธีการ 4) เทคนิค 5) กลวิธี และ 6) สื่อและเทคโนโลยี รายละเอียดตามตาราง ดังนี้

ประเภทของ นวัตกรรม	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร/ ร้อยละ	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย นเรศวร/ ร้อยละ	รวมจำนวน/ ร้อยละ
1. แนวคิดทฤษฎี	8 (20.00)	9 (20.00)	17 (20.00)
2. รูปแบบ	15 (37.05)	12 (26.66)	27 (31.76)
3. วิธีการ	2 (5.00)	1 (2.22)	3 (3.52)
4. เทคนิค	7 (17.05)	8 (17.77)	15 (17.64)
5. กลวิธี	2 (5.00)	2 (4.44)	4 (4.70)
6. สื่อและเทคโนโลยี	6 (15.00)	13 (28.88)	19 (22.35)
รวม	40 (100)	45 (100)	85 (100)

หมายเหตุ - งานวิจัย 1 เรื่อง ใช้นวัตกรรมได้มากกว่า 1 อย่าง

Table 7 Types of innovation

จากตารางที่ 7 พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ผู้วิจัยใช้นวัตกรรมด้านรูปแบบ มากที่สุด จำนวน 27 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 31.76 รองลงมาคือ ด้านสื่อและเทคโนโลยี จำนวน 19 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 22.35 รองลงมาคือ แนวคิดทฤษฎี จำนวน 17 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ รองลงมาคือ ด้านเทคนิค จำนวน 15 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 17.64 รองลงมาคือ กลวิธี จำนวน 4 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 4.70 และรองลงมาคือ วิธีการ จำนวน 3 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 3.52 ตามลำดับ

6. ผลของตัวแปรตามในการวิจัย

จากการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรตาม พบใน 2 ลักษณะ คือ

- 1) ตัวแปรตามที่เป็นผลกับผู้เรียนหรือกลุ่มตัวอย่าง
- 2) ตัวแปรตามที่เป็นผลกับเครื่องมือที่สร้างขึ้น โดยผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

- 1) ด้านความรู้
- 2) ด้านทักษะ
- 3) ด้านเจตคติ
- และ 4) ด้านผลคุณภาพ/ประสิทธิภาพของเครื่องมือ รายละเอียดตามตาราง ดังนี้

ผลของตัวแปรตาม	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร/ ร้อยละ	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย นเรศวร/ ร้อยละ	รวมจำนวน/ ร้อยละ
1. ด้านความรู้	20 (33.89)	14 (35.00)	34 (34.34)
2. ด้านทักษะ	10 (16.94)	8 (20.00)	18 (18.18)
3. ด้านเจตคติ	29 (49.15)	16 (40.00)	45 (45.45)
4. ด้านผลคุณภาพ ประสิทธิภาพของ เครื่องมือ	0 (00.00)	2 (5.00)	2 (2.02)
รวม	59 (99.98)	40 (100)	99 (100)

หมายเหตุ - งานวิจัย 1 เรื่อง กำหนดตัวแปรตามได้มากกว่า 1 ตัว

Table 8 Dependent variables in the research

จากตารางที่ 8 พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่พบตัวแปรตามด้านเจตคติมากที่สุด จำนวน 45 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 45.45 รองลงมาคือ ตัวแปรตามด้านความรู้ จำนวน 34 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 34.34 รองลงมาคือ ตัวแปรตามด้านทักษะ จำนวน 18 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 18.18 และรองลงมาคือ ด้านผลคุณภาพ ประสิทธิภาพของเครื่องมือที่พัฒนาขึ้น จำนวน 2 เรื่อง คิดเป็นจำนวน 2.02 ตามลำดับ

7. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จากการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเครื่องมือ โดยแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ เครื่องมือที่ใช้ดำเนินการ และเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

7.1 เครื่องมือที่ใช้ดำเนินการ

เครื่องมือ ที่ใช้ดำเนินการ	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร/ ร้อยละ	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย นเรศวร/ ร้อยละ	รวมจำนวน/ ร้อยละ
รูปแบบการสอน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น	2 (5.55)	2 (4.87)	4 (5.19)
แผนการจัดการเรียนรู้	27 (75.00)	23 (56.09)	50 (64.93)
สื่อและเทคโนโลยี	7 (19.45)	16 (39.02)	23 (29.87)
รวม	36 (100)	41 (100)	77 (100)

หมายเหตุ - งานวิจัย 1 เรื่อง มีเครื่องมือได้มากกว่า 1 อย่าง

Table 9 Tools used for processing

จากตารางที่ 9 พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ใช้เครื่องมือที่ใช้ดำเนินการวิจัย เป็นแผนการจัดการเรียนรู้ มากที่สุด จำนวน 50 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 64.93 รองลงมาคือ สื่อและเทคโนโลยี จำนวน 23 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 29.87 และรองลงมาคือรูปแบบการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น จำนวน 4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 5.19 ตามลำดับ

7.2 เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือ เก็บรวบรวมข้อมูล	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร/ ร้อยละ	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัยนเรศวร/ ร้อยละ	รวม จำนวน/ ร้อยละ
แบบทดสอบวัด	22	19	41
ผลสัมฤทธิ์	(35.48)	(44.18)	(39.04)
แบบทดสอบทักษะ	4	0	4
	(6.45)	(0.00)	(3.80)
แบบวัดความสามารถ	3	4	7
	(4.83)	(9.30)	(6.66)
แบบประเมิน	1	1	2
ความสามารถ	(1.61)	(2.32)	(1.90)
แบบสอบถาม/ประเมิน	3	19	22
ความพึงพอใจ	(4.83)	(44.18)	(20.95)
แบบสอบถาม	26	0	26
ความคิดเห็น	(41.93)	(0.00)	(24.76)
แบบบันทึกสะท้อนผลการ	1	0	1
เรียนรู้	(1.61)	(0.00)	(0.95)
แบบวัดความซาบซึ้ง	1	0	1
	(1.61)	(0.00)	(0.95)
แบบสังเกต	1	0	1
	(1.61)	(0.00)	(0.95)
รวม	62	43	105
	(100)	(100)	(100)

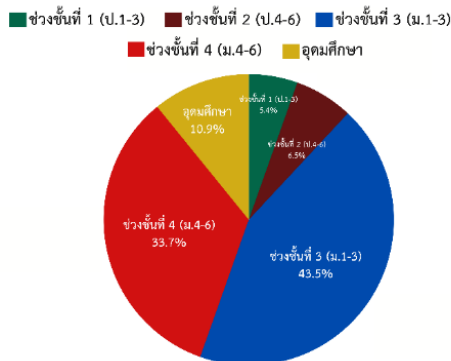
หมายเหตุ - งานวิจัย 1 เรื่อง มีเครื่องมือได้มากกว่า 1 อย่าง

Table 10 Data collection tools

จากตารางที่ 10 พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ผู้วิจัยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ มากที่สุด จำนวน 41 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 39.04 รองลงมาคือแบบสอบถามความคิดเห็น จำนวน 26 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 24.76 รองลงมาคือ แบบสอบถาม/ประเมินความพึงพอใจ จำนวน 22 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 20.95 รองลงมาคือ แบบวัดความสามารถ พบจำนวน 7 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 6.66 รองลงมาคือ แบบทดสอบทักษะ จำนวน 4 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 3.80 รองลงมาคือ แบบประเมินความสามารถ จำนวน 2 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.90 รองลงมาคือ แบบบันทึกสะท้อนผลการเรียนรู้ แบบวัดความซาบซึ้ง และแบบสังเกต จำนวน 1 ครั้งเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 0.95 เท่ากัน ตามลำดับ

8. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

จากการที่ได้ศึกษาเนื้อหาวรรณคดีและวรรณกรรมในแต่ละระดับชั้นที่พบว่าถูกนำมาใช้เป็นเนื้อหา มีรายละเอียดตามแผนภูมิ ดังนี้

หมายเหตุ - งานวิจัย 1 เรื่อง ใช้เนื้อหาได้มากกว่า 1 เรื่อง

Chart 1 Content of literature and literature used in research

จากแผนภูมิที่ 1 พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ผู้วิจัยใช้วรรณคดีและวรรณกรรมของระดับช่วงชั้นที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มากที่สุดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย พบงานวิจัยจำนวน 40 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 43.5 ได้แก่ เรื่อง นิราศภูเขาทอง กาพย์พระไชยสุริยา ราชอิรสาณ ตอนสมิงพระรามอาสา กลอนดอกสร้อยรำพึงในป่าช้า บทละครเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนารายณ์ปราบนนทก กาพย์เห่ชมเครื่องคาวหวาน ศิลาจารึกหลักที่ 1 บทละครพูดเรื่องเห็นแก่ลูก กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง พระอภัยมณี ตอนพระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร บทพากย์โขนเรื่องรามเกียรติ์ ตอนเราวัณ สุภาชิตพระร่วง โคลงภาพพระราชพงศาวดาร พระบรมราโชวาท โคลงโลกนิติ อิศรญาณภาษิต บทเสภาเสวก ตอนวิศกรรมมา และพระสุริยทัยขาดคอช้าง รองลงมาคือ ระดับช่วงชั้นที่ 4 มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 พบงานวิจัย จำนวน 31 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 33.7 ได้แก่ เรื่อง บทละครเรื่องอิเหนา ตอนศึกกะหมังกุหนิง บทละครพูดคำฉันท์เรื่อง มีทนะพาธา ลิลิตตะเลงพ่าย ตอนกระทำยุทธหัตถี ลิลิตตะเลงพ่าย ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี บทเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา สามัคคีเภทคำฉันท์ สามก๊ก ตอนกวนอูไปรับราชการ กับโจโฉ ไตรภูมิพระร่วง ตอนมนุสสภูมิ โคลนติดล้อ ตอนความนิยมเป็นเสมียน และนิทานเวตาล รองลงมาคือ ระดับอุดมศึกษา พบงานวิจัย จำนวน 10 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 10.9 ได้แก่เรื่อง ราตรีดาวกะพริบ ชีวิตมหัศจรรย์ของออกัสต์ ฤดูไม่หนาว ความสุขของกะทิ หน้าต่างบานแรก ช่างสำราญ พระนลคำหลวง ขุนช้างขุนแผน และอิเหนา รองลงมาคือ ระดับช่วงชั้นที่ 2 ประถมศึกษาปีที่ 4-6 พบงานวิจัยจำนวน 6 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 6.5 ได้แก่ เรื่อง บทละครนอก เรื่อง สังข์ทอง รามเกียรติ์ ตอนศึกสายเลือด สุภาชิตสอนหญิง กบเลือกนาย และพญาทอง พญาพาน และรองลงมาคือ ระดับช่วงชั้นที่

1 ประถมศึกษาปีที่ 1-3 พบงานวิจัยจำนวน 5 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 5.4 ได้แก่ เรื่อง เงาะป่า ราชสีห์กับหนู เทพารักษ์กับคนตัดไม้ และกระต่ายกับเต่า

9. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับสถิติที่วิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดตามตาราง ดังนี้

สถิติ วิเคราะห์ข้อมูล	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย ศิลปากร/ ร้อยละ	จำนวนงานวิจัย มหาวิทยาลัย นเรศวร/ ร้อยละ	รวมจำนวน/ ร้อยละ
t-test (for dependent)	2 (6.45)	14 (46.66)	16 (22.53)
t-test (One sample test)	25 (80.64)	14 (46.66)	39 (54.92)
t-test (Pair sample test)	4 (12.90)	1 (3.33)	5 (7.04)
One Way ANOVA	0 (0.00)	1 (3.33)	1 (1.40)
รวม	31 (100)	28 (100)	71 (100)

หมายเหตุ - งานวิจัย 1 เรื่อง ใช้สถิติได้มากกว่า 1 ตัว

Table 11 Statistics of data analysis

จากตารางที่ 11 พบว่า ผู้วิจัยส่วนใหญ่ใช้สถิติแบบ t-test (One sample test) ในการวิเคราะห์ข้อมูล มากที่สุด จำนวน 39 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 54.92 รองลงมาคือ t-test (for dependent) จำนวน 16 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 22.53 รองลงมาคือ t-test (Pair sample test) จำนวน 5 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 7.04 และรองลงมาคือ One Way ANOVA จำนวน 1 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 1.40 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการสังเคราะห์งานวิจัย ระดับบัณฑิตศึกษา ด้านการเรียนและการสอนวรรณคดี ของมหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยนเรศวร ระหว่าง พ.ศ. 2550–2565 ทำให้ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลออกมาในประเด็นสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

1. การสังเคราะห์งานวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายผลโดยภาพรวม พบว่า มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ผลิตผลงานวิจัยด้านการเรียนและการสอนวรรณคดีจำนวนที่มากกว่ามหาวิทยาลัยนเรศวร โดยเป็นวิทยานิพนธ์อย่างเดียทั้งหมด 31 เรื่อง ทั้งนี้เนื่องจากมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เปิดสอนด้านการสอนภาษาไทยในระดับบัณฑิตศึกษา มาเป็นเวลายาวนานกว่า ในขณะที่มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้เปิดสอนในระดับบัณฑิตศึกษาด้านการสอนภาษาไทยตามหลัง เมื่อปี พ.ศ. 2561 แต่กลับพบจำนวนของงานวิจัยด้านการเรียนและการสอนวรรณคดี ถึง 23 เรื่องด้วยกัน โดยเป็นวิทยานิพนธ์และการค้นคว้าอิสระ ตามแผนของการเรียน สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อมีสถาบันการศึกษาด้านการสอนภาษาไทยเพิ่มขึ้นในประเทศไทย ทำให้เห็นถึงผู้ที่สนใจเข้าเรียนต่อเป็นจำนวนไม่น้อย ส่งผลให้เกิดผลงานวิจัยด้านวรรณคดีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยงานวิจัยของมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง ได้มุ่งเน้นไปที่การวิจัยเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ ความสามารถ และพัฒนาทักษะของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากการเรียนการสอนวรรณคดีในอดีตจนถึง

ปัจจุบันยังไม่ประสบความสำเร็จตามที่ควร พบว่ามีปัญหาและอุปสรรคอยู่
มาก ดังเห็นได้จากข้อมูลส่วนใหญ่ที่นักวิจัยได้กล่าวไว้ในความเป็นมาของ
ปัญหาการวิจัย อาทิ ปัญหาผลการทดสอบระดับชาติ (O-net) ผลทดสอบ
ปลายภาคเรียน ปัญหาทักษะการอ่าน เป็นต้น ดังเช่นงานวิจัยเรื่อง
การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน สาระการเรียนรู้ภาษาไทย
ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เสภาเรืองขุนช้างขุนแผน ตอนขุนช้างถวายฎีกา
(Rodlek, 2012) งานวิจัยนี้ได้ให้รายละเอียดถึงปัญหาการวิจัยสรุปได้ว่า
นักเรียนขาดความสนใจในการเรียน เพราะคิดว่าวรรณคดีเป็นเรื่องที่เข้าใจ
ยากและซับซ้อน คำศัพท์โบราณยากต่อการเข้าใจ มองว่าวรรณคดีเป็นเรื่อง
น่าเบื่อ นอกจากนี้งานวิจัยส่วนใหญ่ที่นักวิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา
แก้ไขปัญหาย่อยด้วยกันหลัก ๆ 3 ข้อ คือ เพื่อพัฒนานวัตกรรมขึ้นมาแก้ไข
ปัญหา จากนั้นเปรียบเทียบคะแนนเพื่อให้ทราบผลก่อนและหลังการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ สุดท้ายสอบถามผู้เรียนว่าพึงพอใจและมีความคิดเห็น
อย่างไรต่อการเรียนด้วยวิธีนั้น ๆ งานวิจัยของมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง
ส่วนใหญ่เป็นประเภทการวิจัยเชิงทดลอง พบจากงานวิจัยระดับปริญญาโท
เนื่องจากนักวิจัยเป็นครูอยู่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างในการ
ทดลองส่วนใหญ่จึงเป็นนักเรียนที่ตนเองสอนอยู่ โดยมีวิธีการเลือกกลุ่ม
ตัวอย่างแบบการสุ่มอย่างง่าย ในขณะที่นักวิจัยที่เป็นนิสิตระดับปริญญาเอก
ได้ทำวิจัยประเภทการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยเน้นพัฒนารูปแบบการ
สอนขึ้นใหม่ เพื่อนำมาพัฒนาผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา งานวิจัยทั้ง 2 แห่ง
ครูผู้สอนใช้นวัตกรรมด้านรูปแบบการสอนต่าง ๆ มากที่สุด เป็นเครื่องมือใน
การพัฒนาผู้เรียนกลุ่มตัวอย่าง เพราะรูปแบบการสอนช่วยให้ครูสามารถจัด
กิจกรรมในวิธีที่หลากหลาย และยังเลือกใช้ให้เหมาะสมตรงตามเป้าหมาย
ของผู้เรียนในแต่ละบริบท สอดคล้องกับ Khaemmanee, (2023, p. 221)
ได้อธิบายว่า รูปแบบของการสอน มีองค์ประกอบสำคัญ คือ หลักการ
ปรัชญา ทฤษฎี แนวความคิดหรือความเชื่อ ซึ่งถือว่าเป็นสภาพลักษณะของ

การเรียนรู้และการสอนที่ครบถ้วนด้วยขั้นตอน วิธีสอน เทคนิคต่าง ๆ ที่เป็นไปตามหลักหรือแนวคิดที่กำหนดเอาไว้ โดยรูปแบบนั้นต้องได้รับการยอมรับผ่านการทดสอบ พิสูจน์ ว่าเป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ เมื่อถูกนำไปใช้ประกอบการสอนต้องได้ผลตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบดังกล่าว และยังสามารถคล้องกับ Phuwichadawat (2008) ที่อธิบายว่า รูปแบบการสอนใดก็ตามที่ไม่มีความสลับซับซ้อนในกระบวนการขั้นตอน และสามารถนำมาใช้ได้ อย่างสะดวกสบาย ทำให้ครูผู้สอนทำความเข้าใจได้ง่าย ส่วนใหญ่จะนิยมนำมาเป็นเครื่องมือใช้สอนอย่างแพร่หลาย เช่นงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์วรรณคดีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยเลือกวิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคแผนที่ความคิด (Wanphet, 2017) ความน่าสนใจของงานนี้คือ เป็นการนำเอาวิธีการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ร่วมกับเทคนิคการใช้แผนที่ความคิด เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวรรณคดีในเนื้อหาเรื่อง พระอภัยมณี ตอนพระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทรและบทพากย์โขนเรื่องรามเกียรติ์ ตอนเอรಾವดี ผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หลังการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนดังกล่าวผลคะแนนหลังเรียนสูงขึ้น และได้รับความคิดเห็นว่าการสอนนี้ผลอยู่ในระดับมาก นอกจากนั้นกวีวิจัยของมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง ยังได้ใช้นวัตกรรมประเภทสื่อและเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองต่อการศึกษาระดับไทย 4.0 และเป็นยุคแห่งสังคมดิจิทัล ดังเช่นงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์วรรณคดีเรื่อง กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง ด้วยรูปแบบ CCT - THINKING SCHOOLS MODEL ร่วมกับบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ผ่านแอปพลิเคชันบนมือถือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (Khongkhon, 2021) โดยงานวิจัยนี้มีความน่าสนใจคือ เป็นการใช้สื่อเทคโนโลยี CCT - THINKING SCHOOLS MODEL (CAI) และแอปพลิเคชันที่ผู้เรียนสามารถใช้ได้ในสมาร์ทโฟน พร้อมด้วยกระบวนการเรียนรู้วรรณคดีที่มีขั้นตอน 6 ขั้น ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดระดับสูง คิดวิเคราะห์ คิดโดยมี

วิจารณ์ญาณ และคิดได้สร้างสรรค์ สอดคล้องกับ Wiboonyasarin (2014) ที่กล่าวว่า ยุคดิจิทัลครูผู้สอนต้องพัฒนาความรู้ของตนเองให้เท่าทันต่อผู้เรียน อยู่เสมอ เพราะเป็นยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบที่หลากหลาย ครูผู้สอนต้องรู้จักเลือก รู้จักใช้ เทคโนโลยีต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียน และสามารถสร้างสื่อ ประกอบการเรียนรู้ที่ตอบสนองให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบทเรียนกับผู้เรียนได้ ทุกที่ทุกเวลา เพราะผู้เรียนยุคนี้เรียนรู้ได้รวดเร็ว ทันยุค ทันเหตุการณ์ งานวิจัยของมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง ส่วนใหญ่นักวิจัยได้ผลของตัวแปรตาม ด้านเจตคติมากที่สุด เนื่องด้วยครูผู้สอนต่างให้ความสำคัญว่าผู้เรียนมีระดับ ความพึงพอใจ ความคิดเห็น ทศนคติหรือความรู้สึกอย่างไร ที่มีต่อการเรียนรู้ ด้วยนวัตกรรมที่ครูผู้สอนนำมาใช้ เป็นการบ่งบอกถึงความสำเร็จของวิธีที่ นำมาใช้ ในส่วนเครื่องมือการดำเนินการวิจัยส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง ได้ใช้แผนการจัดการเรียนรู้มากที่สุด เพราะแผนการจัดการเรียนรู้ เปรียบเหมือนเข็มทิศนำทาง โดยมีการระบุรายละเอียดขั้นตอนชัดเจน รวมถึงวิธีการวัดและประเมินผล และการใช้สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ ร่วมอยู่ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ Pornkul, Ch. (2008) ที่กล่าวถึงความสำคัญของแผนการ จัดการเรียนรู้ คือ แผนการจัดการเรียนรู้ ช่วยทำให้ผู้เรียนได้บรรลุ วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ เพราะแผนการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญ โดยเฉพาะกิจกรรมการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเป็นไปตาม รายละเอียดขั้นตอน ส่วนเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่ทั้ง 2 มหาวิทยาลัย ใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์มากที่สุด เพราะเป็นเครื่องมือที่ ทำให้ทราบผลหลังการทดลอง สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์ วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปี 2552-2554 (Na Phikun, 2014) โดยผลการวิจัยในด้านเครื่องมือที่ใช้ พบว่า ส่วนมากเป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ จำนวน 110 เครื่องมือ ดังนั้น ทำให้เห็นว่างานวิจัยของมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง ได้ใช้ทั้งแผนการจัดการ

เรียนรู้และแบบทดสอบมากที่สุดเหมือนกัน เพราะว่าทั้ง 2 เครื่องมือเป็นสิ่งที่
สายการศึกษามักนิยมนำใช้ร่วมกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การ
สังเคราะห์งานวิจัยบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะ
ศึกษาศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2548–2558 (Suriyamonthon,
Ph. 2022) พบว่า เครื่องมือที่ได้ใช้มากที่สุดก็คือ แผนการจัดการเรียนรู้ และ
มักใช้ร่วมกับแบบทดสอบอยู่เสมอ เพราะการจะพัฒนาวิธีการสอนและ
พัฒนาหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพย่อมส่งผลโดยตรงต่อนักเรียน โดยเฉพาะ
กระบวนการของการสอนจะต้องมีแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นเครื่องมือสำคัญ
ที่กำหนดขั้นตอนนำทางให้ผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ ในส่วนของเนื้อหาที่
นักวิจัยนำมาใช้ศึกษา งานวิจัยของมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง พบว่ามีเนื้อหา
วรรณคดีและวรรณกรรมเริ่มตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไปจนถึง
ระดับอุดมศึกษา โดยส่วนใหญ่เป็นวรรณคดีในระดับช่วงชั้นที่ 3 คือชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ซึ่งวรรณคดีแต่ละเรื่องนั้นเป็นไปตามประกาศของ
กระทรวงศึกษาธิการ ที่มีการกำหนดรายชื่อวรรณคดีสำหรับจัดการเรียนการ
สอนวิชาภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551
ในส่วนของการใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ทราบผลจากการศึกษาตัว
แปรต่าง ๆ งานวิจัยของมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง ส่วนใหญ่นักวิจัยใช้สถิติแบบ
t-test (One sample test) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างกลุ่ม
เดียว ดังเช่นงานวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้วรรณคดีเป็นฐานร่วมกับ
กลวิธี REAP เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 5 (Phuengjit, 2022) สรุปได้ว่า งานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้สถิติ
ทดสอบ t-test แบบ one sample ในการเปรียบเทียบความสามารถในการ
คิดวิเคราะห์หลังการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยเปรียบกับ
เกณฑ์ร้อยละ 80 ผลปรากฏว่า ผู้เรียนกลุ่มทดลองดังกล่าวมีผลการคิด
วิเคราะห์หลังการทดลองสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80

2. จากการสังเคราะห์ผลงานวิจัยด้านการเรียนและการสอน
วรรณคดี ระดับบัณฑิตศึกษา ของมหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัย
นเรศวร ช่วงปี พ.ศ. 2550 – 2565 โดยผู้วิจัยขออภิปรายให้เห็นถึงความ
ลักษณะโดดเด่นของงานวิจัยทั้ง 2 มหาวิทยาลัย ดังนี้ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พบว่า งานวิจัยโดยรวมเป็นวิทยานิพนธ์ทั้งสิ้น งานวิจัยส่วนใหญ่พบในระดับ
ปริญญาโท โดยมุ่งเน้นการวิจัยโดยใช้การเรียนการสอนตามแนวคิดทฤษฎี
รูปแบบ วิธีการ และเทคนิคเป็นหลัก พบการใช้สื่อและเทคโนโลยีจำนวนไม่
มาก ได้แก่ บทเรียนคอมพิวเตอร์สำหรับช่วยสอน (CAI) ทำให้เห็นว่า
งานวิจัยของมหาวิทยาลัยศิลปากรมีความโดดเด่นในเรื่องวิธีการสอนเป็นหลัก
ทั้งนี้เนื่องด้วยหลักสูตรฯ ได้เปิดทำการสอนเป็นยุคแรก ๆ เทคโนโลยียังไม่ได้
ก้าวหน้า และรูปแบบวิจัยไม่ได้เน้นการสร้างนวัตกรรมที่แปลกใหม่อย่างเช่น
ในปัจจุบัน สอดคล้องกับ Wiboonyasarin (2014) ได้กล่าวว่า การสร้าง
นวัตกรรมเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของครูเป็นอย่างมาก เพราะยังไม่ถูก
นำมาใช้อย่างแพร่หลาย เนื่องจากนวัตกรรมคือสิ่งผ่านการประดิษฐ์คิดค้น
ขึ้นมาใหม่ โดยเข้ามาเปลี่ยนแปลงกระบวนการต่าง ๆ ของสิ่งเดิมที่มีอยู่เพื่อ
ปรับให้ทันสมัยมากยิ่งขึ้น ดังนั้น งานวิจัยในยุคแรกจึงมุ่งเน้นการพัฒนาตัว
ครูผู้สอนเป็นหลักเพื่อให้มีความเชี่ยวชาญในด้านการสอน สอดคล้องกับ
หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัย
ศิลปากร (Faculty of Education, Silpakorn University, 2019) ประจักษ์
หลักสูตรที่ว่า พัฒนาศักยภาพครูสอนภาษาไทยให้มีความเป็นเลิศในวิชาชีพ
เป็นผู้นำสร้างสรรค์องค์ความรู้ การวิจัยนวัตกรรมทางการศึกษา ตลอดจน
อนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสรุปได้ว่า
ผลิตมหาบัณฑิตให้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการสอนภาษาไทยทุกระดับ
มีเป็นผู้นำด้านวิชาชีพการสอนภาษาไทย มีจิตสาธารณะ นำความรู้ตอบแทน
สังคม ในส่วนของงานวิจัยด้านการเรียนการสอนวรรณคดีระดับปริญญาเอก
ของมหาวิทยาลัยศิลปากร เป็นงานวิจัยที่พบในสาขาวิชาหลักสูตรและการ

สอน จำนวน 4 เรื่อง ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร เพิ่งเริ่มเปิดสอนในปี พ.ศ. 2564 ที่ผ่าน มา จึงยังไม่มีผลงานวิจัย สำหรับงานวิจัย 4 เล่มดังกล่าวนั้น ได้มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาความรู้ ทักษะนิสิตระดับอุดมศึกษา โดยการนำแนวคิดทฤษฎีรูปแบบต่าง ๆ มาสังเคราะห์สร้างเป็นรูปแบบการเรียนการสอนขึ้นใหม่ เพื่อให้ นิสิตมีกระบวนการเรียนรู้วรรณคดีระดับสูงขึ้น ในส่วนของมหาวิทยาลัยนเรศวร พบว่า งานวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอนวรรณคดี เป็นวิทยานิพนธ์จำนวนน้อยกว่าการค้นคว้าอิสระ ทั้งนี้เนื่องจากส่วนใหญ่ นิสิตเป็นครูอาจารย์ประจำการ ได้ลงเรียนแผนการเรียนที่ต้องทำการค้นคว้าอิสระ งานวิจัยส่วนมากจึงพบในระดับปริญญาโท โดยนักวิจัยมุ่งเน้นไปที่การใช้ นวัตกรรมประเภท รูปแบบ เทคนิค วิธีการสอนต่าง ๆ ลักษณะเช่นเดียวกับงานวิจัยของมหาวิทยาลัยศิลปากร แต่จะมีความแตกต่างและโดดเด่นมากกว่าก็คือ ได้ใช้ควบคู่ไปกับสื่อ นวัตกรรมเทคโนโลยีสมัยใหม่มากขึ้น เช่น แอปพลิเคชัน อินโฟกราฟิก เว็บไซต์ เกมทางการศึกษาออนไลน์ เป็นต้น ทั้งนี้เป็นเพราะหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร เปิดทำการสอนในปี พ.ศ. 2561 เป็นยุคเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้า การวิจัยจึงเน้นพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ สอดคล้องกับหลักสูตร การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยนเรศวร (Faculty of Education, Naresuan University, 2018) ตรงกับปรัชญาของหลักสูตร สรุปได้ว่า มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ทางด้านวิชาการ ใช้ นวัตกรรมที่ทันสมัยให้เหมาะสมกับบริบทสังคมดิจิทัล ทำวิจัยเพื่อการเรียนการสอนภาษาไทย และนำ นวัตกรรมการเรียนการสอนสมัยใหม่ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ต่อสังคมและประเทศ

ด้วยความโดดเด่นของงานวิจัยด้านการเรียนและการสอนวรรณคดีของมหาวิทยาลัยศิลปากร และมหาวิทยาลัยนเรศวร ทำให้มองเห็นทิศทางและแนวโน้มการวิจัยด้านการเรียนการสอนวรรณคดี ที่มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบ เทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ เพื่อความเป็นระบบระเบียบมีขั้นตอนที่ชัดเจน เป็นงานวิจัยที่เป็นทิศทางสำหรับครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วรรณคดีให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามตัวชี้วัดของหลักสูตรการศึกษา เพราะการพัฒนาการสอนเป็นหัวใจสำคัญสำหรับครูผู้สอน เพื่อให้ครูปรับตัวเข้ากับยุคสมัยและสร้างสรรค์การสอนวรรณคดีให้ทันสมัยแปลกใหม่ น่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ เป็นงานวิจัยที่สร้างแรงผลักดันให้กับครูผู้สอนยุคใหม่สามารถสร้างสื่อและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อใช้ควบคู่กับรูปแบบการสอนวรรณคดี โดยสื่อเทคโนโลยีต้องช่วยเร้าความสนใจ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ของวรรณคดีได้ง่ายยิ่งขึ้น งานวิจัยของมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง ได้มีการวิจัยที่บูรณาการข้ามศาสตร์โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้ของวรรณคดี ถ่ายทอดผ่านกระบวนการตามรูปแบบการสอนที่มักไม่ถูกนำมาใช้ในการวิจัยทางศาสตร์การสอนวรรณคดีไทย เช่น แนวคิดสเตอร์นเบอร์ก แนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก PERMA รูปแบบ MACRO model เป็นต้น งานวิจัยของมหาวิทยาลัยทั้ง 2 แห่ง ที่ได้เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาล้วนสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกันกับนโยบายพัฒนาประเทศ แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้โดยมีจุดหมายเดียวกันคือมุ่งหวังพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้ มีคุณลักษณะที่สังคมประเทศชาติและโลกต้องการ และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีศักยภาพในศตวรรษที่ 21 การวิจัยด้านการเรียนการสอนวรรณคดีในปัจจุบันจึงต้องเน้นการใช้สื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญให้การจัดการเรียนการสอนวรรณคดีมีประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จ ผู้เรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนวรรณคดี ตลอดจนนำประโยชน์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการดำเนิน

ชีวิตได้อย่างปกติสุข สอดคล้องกับคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี นายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน (Secretariat of the Cabinet, 2023) ได้กล่าวถึงเรื่องของการศึกษาสรุปได้ว่า รัฐบาลจะดำเนินนโยบาย ปฏิรูปการศึกษาเพื่อที่จะสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ผู้เรียนได้ เข้าถึงการเรียนรู้อย่างทั่วถึง ใช้ระบบเทคโนโลยีการศึกษสมัยใหม่ ส่งเสริม การวิจัยและพัฒนาด้านสังคม ด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์ และการวิจัยขั้นนำ แนวนวนา เพื่อให้เกิดการต่อยอดพัฒนาองค์ความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ดังนั้น การวิจัยด้านการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีในปัจจุบันและที่จะ เกิดขึ้นในอนาคตอันไกล หลักสูตรที่เปิดสอนคงต้องมีปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย เพื่อให้งานวิจัยตอบโจทย์ต่อการพัฒนาคน และการพัฒนาประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลประโยชน์วิจัยไปใช้

1. ผลการสังเคราะห์งานวิจัยจะพบได้ว่า นวัตกรรมที่ใช้ส่วนมาก เป็นรูปแบบวิธีการสอนเป็นหลัก จึงควรมีการพัฒนางานวิจัยที่ใช้นวัตกรรม สื่อและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ สำคัญของผู้เรียน เช่น การใช้สื่อ AI, Metaverse, Podcast, Streaming เพื่อให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคม และผู้เรียนในยุคดิจิทัล
2. ควรนำผลการวิจัยสำหรับเป็นแนวทางให้ครูผู้สอนวรรณคดี ได้พัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอน หรือผู้ที่มีความสนใจในนวัตกรรมต่าง ๆ ไปบูรณาการประยุกต์ใช้ในรายวิชาอื่น ๆ ต่อไป
3. จากผลการวิจัยพบว่า งานวิจัยด้านการเรียนการสอนวรรณคดี ระดับปริญญาเอก มีจำนวนน้อยมาก จึงควรมีการศึกษาดูอย่างงานวิจัย ดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางออกแบบการวิจัยด้านวรรณคดีให้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรสังเคราะห์ในประเด็นเฉพาะที่เกี่ยวกับนวัตกรรมการสอนอย่างละเอียด เช่น แนวคิดทฤษฎี รูปแบบ วิธีการ เทคนิค กลวิธี สื่อและเทคโนโลยี เป็นต้น เพื่อจะได้เห็นถึงวิธีการสร้างและพัฒนาวัตกรรม และนำไปเปรียบเทียบกับนวัตกรรมของสาขาวิชาอื่น ๆ

2. ควรมีการสังเคราะห์งานวิจัยในด้านอื่น ๆ หรือกลุ่มตัวอย่างเฉพาะของศาสตร์การสอนภาษาไทย เช่น ด้านหลักภาษาไทย ด้านผู้เรียน กลุ่มชาติพันธุ์ ด้านการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีของมหาวิทยาลัยเอกชน เป็นต้น เพื่อจะได้เปรียบเทียบให้เห็นถึงการสอนภาษาไทยในบริบทต่าง ๆ

References

- Faculty of Education, Naresuan University. (2018). *Curriculum details (Mor.Khor.Or.2) Master of Education, Thai language teaching major (revised curriculum 2018)*. Naresuan University.
- Faculty of Education, Silpakorn University. (2019). *Curriculum details (Mor.Khor.Or.2), Master of Education, Thai language teaching major (revised curriculum 2019)*. Silpakorn University.
- Kasmankit, K. (2015). *Thai literature in 100 years of Wannakadee samosorn*. Office of Literature and History, Fine Arts Department.
- Khaemmanee, T. (2023). *Arta of Teaching. Knowledge for organizing an effective learning process*, 26th edition, Chulalongkorn University.
- Khongkhon, N. (2021). *Development of learning achievement in literature. "Kap Hor Klong Prapas Than Thong Daeng" by organizing learning using CCT - THINKING SCHOOLS MODEL with Computer Assisted Instruction (CAI) lessons through an application on a mobile phone for Mathayom students*. Independent study, (Master of Education, Naresuan University).
- Khunmathurot, S., Feepakproe, S., Kaison, Y., & Poompao, S. (2020). Synthesizing research on Thai language teaching of graduate level. *Journal of Faculty of Education Pibulsongkram Rajabhat University*, 7(1). 295-308.
- Ministry of Education. (2008). *The Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008)*. The Agricultural Cooperative Federation of Thailand., Limited.
- Na Phikun, S. (2014). *Synthesis of master's thesis, Faculty of Education, Chiang Mai University, 2009-2011*. (Master of Education thesis, Chiang Mai University).

- Phuengjit, I. (2022). *Management of learning using literature as a base together with REAP strategies to promote analytical thinking abilities of Matthayom 5 students*. Independent study. (Master of Education, Naresuan University).
- Phuwiphadawat, S. (2008). *Teaching principles for student development and assessment according to actual conditions*. Duangkamon Publishing.
- Pornkul, Ch. (2008). *Designing teaching to integrate reading, analytical thinking, and writing*. Chulalongkorn University.
- Raksapun, P. (2003). *Synthesis of theses on Thai sports in education 1990-2002*. (Master of Education Thesis, Khon Kean University).
- Rodlek, K. (2012). *Development of computer assisted instruction lessons, Thai language department, Mathayom 6 level on "The Sepa Khun Chang Khun Phaen Torn Khun Chang Thawai Deeka"*. (Master of Education Thesis, Silpakorn University).
- Secretariat of the Cabinet. (2023). *Policy statement of the Cabinet, Mr. Srettha Thavisin, Prime Minister, announced to Parliament. 1st edition*. Cabinet and Royal Gazette Publishing.
- Suriyamonthon, Ph. (2022). Synthesizing graduate research, Curriculum and Instruction major, Faculty of Education, Ching Mai University, academic year 2005-2015. *Journal of Curriculum and Instruction, Chiang Mai University*, 1(1), 14-31.
- Waenphet, P. (2017). *Development of literature achievement of Mathayom 3 students using inquiry-based teaching methods combined with mind map techniques*. (Master of Education Thesis, Silpakorn University).

Wiboonyasarin, W. (2014). *Innovation and media for teaching Thai language. 2nd edition.* Chulalongkorn University Printing House.

Authors

Sathaporn Poompao

Buddhachinaraj Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: sathaporn@mcu.ac.th

Associate Professor Kanchana Witchayapapakorn, Ph.D

Faculty of Humanities, Naresuan University

E-mail: Kanchanaw@nu.ac.th

Speech Acts of Gratitude in Thai: A Case Study of Acknowledgments in Thai language department theses

Wanxin Lai and Sureerat Bumrungsuk
Faculty of Humanities, Kasetsart University

Received: October 26, 2023

Revised: May 3, 2024

Accepted: May 29, 2024

Abstract

This article aims to investigate the language strategies in Thai researchers' expressions of gratitude. Data were collected from thesis acknowledgments texts in Thai from three educational institutions: Chulalongkorn University, Kasetsart University and Thammasat University. Each institution yielded ten texts, for a total of 30 texts. Searle's (1969) conditions for gratitude speech acts were used to analyze them. The results showed that there were two main types of strategies employed. Direct strategies were exhibited through the use of six gratitude words. These were arranged in order of frequency from highest to lowest, "khǒ:+kràbkhòbkhun" "khǒ:+khòbkhun" "khǒ:+khòbphrákhun" "khòbkhun" "kràb khòbkhun" and "khòbphrákhun". The second strategy found was the use of indirect gratitude strategies. Five sub-strategies were discovered: giving compliments, strategies for demonstrating success, strategies to repay a debt of gratitude, strategies regarding hypothetical situations, and making promises. The strategies of giving compliments were divided into two sub-strategies: direct strategies and the strategy of using metaphors to give compliments. From comparing the gratitude strategies, it appeared that direct gratitude strategies were used more than indirect gratitude strategies. This was because acknowledgments are an announcement of gratitude in honor of those who helped with the thesis. Using direct gratitude words is therefore an appropriate strategy. The results of the study reflect how Thai society places importance on gratitude through

วจนกรรมการขอบคุณในภาษาไทย: กรณีศึกษากรณีกิจกรรมประกาศวิทยานิพนธ์สาขาภาษาไทย

หว่านชิน ล่าย และ สุรีย์รัตน์ บำรุงสุข
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในวจนกรรมการขอบคุณของนักวิจัยชาวไทย เก็บข้อมูลจากกิตติกรรมประกาศวิทยานิพนธ์สาขาวิชาภาษาไทย ระดับบัณฑิตศึกษา จาก 3 สถาบันการศึกษา ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สถาบันละ 10 เรื่อง รวม 30 เรื่อง ใช้แนวคิดเงื่อนไขวจนกรรมการขอบคุณของ Searle (1969) ในการวิเคราะห์วจนกรรมการขอบคุณ ผลการวิจัยพบวจนกรรมการขอบคุณมี 2 กลวิธีหลัก ได้แก่ กลวิธีตรง พบการใช้คำขอบคุณ 6 รูปแบบ เรียงตามความถี่ที่ปรากฏจากมากไปน้อย ได้แก่ ขอ+กราบขอบพระคุณ ขอ+ขอบคุณ ขอ+ขอบพระคุณ ขอขอบคุณ กราบขอบพระคุณ และขอบพระคุณ และกลวิธีที่สองคือ กลวิธีอ้อม พบ 5 กลวิธีย่อย ได้แก่ กลวิธีการกล่าวชม กลวิธีการแสดงความสำเร็จ กลวิธีการตอบแทนพระคุณ กลวิธีการสมมุติ กลวิธีการให้คำสัญญา และกลวิธีการกล่าวชมแบ่งเป็น 2 กลวิธีย่อย คือ กลวิธีการกล่าวชมโดยตรง กลวิธีการกล่าวชมโดยใช้อุปลักษณ์ จากการเปรียบเทียบกลวิธีขอบคุณปรากฏการใช้กลวิธีขอบคุณทางตรงมากกว่ากลวิธีขอบคุณทางอ้อม เนื่องจากกิตติกรรมประกาศเป็นคำประกาศเกียรติคุณความดีเพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ การใช้คำขอบคุณทางตรงจึงเป็นกลวิธีที่เหมาะสม ผลจากการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยให้ความสำคัญกับความรู้สึกซาบซึ้งขอบคุณผ่านแนวคิดทางพุทธศาสนาและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารเป็นตัวแปรสำคัญในการเลือกใช้คำแสดงการขอบคุณ

คำสำคัญ

วัจนกรรมการขอบคุณ, กิตติกรรมประกาศ, กลวิธีทางภาษา

บทนำ

มนุษย์ใช้ภาษาทำหน้าที่เพื่อการสื่อสาร ภาษาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่ายทอดความคิด อารมณ์ความรู้สึกระหว่างปฏิสัมพันธ์กัน ดังที่ คริสตล (as cited in Wongthai, 2020, pp. 171-172) กล่าวไว้ว่า ภาษามีหน้าที่ 4 ประการ ได้แก่ ให้ข้อมูลรายละเอียด แสดงความรู้สึก ชื่นแยะ และแสดงปฏิบัติทางสังคม โดยเฉพาะในด้านการแสดงความรู้สึก เป็นปรากฏการณ์ที่พบทั่วไปในชีวิตประจำวัน

ความรู้สึกของมนุษย์มีความหลากหลาย เช่น ดีใจ โกรธ เสียใจ มีความสุข นอกจากนี้ การแสดงความรู้สึกขอบคุณยังเป็นความรู้สึกอย่างหนึ่งที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน นักจิตวิทยาในกลุ่มจิตวิทยาเชิงบวก กล่าวถึงความรู้สึกขอบคุณที่มาจากใจที่น้อมระลึกถึงคุณประโยชน์ที่ผู้อื่นกระทำให้ความรู้สึกดังกล่าวนี้เรียกว่า “ความรู้สึกซาบซึ้งขอบคุณ” (Gratitude) เป็นความรู้สึกที่ยินดี ซาบซึ้ง เป็นความรู้สึกที่งดงามที่เรามีต่อผู้อื่น (Taepun, 2017, p. 1)

ความรู้สึกซาบซึ้งขอบคุณมีผลทางบวกทั้งต่อความเป็นบุคคลและสะท้อนถึงสัมพันธภาพของความสัมพันธ์ทั้งสองฝ่าย ผู้วิจัยจึงสนใจการกล่าวแสดงความขอบคุณที่ปรากฏในผลงานวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาจากหน้า “กิตติกรรมประกาศ” ตามนิยามของ Royal Institute (1999, p. 126) กิตติกรรมประกาศ หมายถึงข้อความที่กล่าวถึงผลงานและแสดงความขอบคุณบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือที่ให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ มักเขียนไว้ในตอนต้นของวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ Rountheera (2010, p. 154) ได้เสนอว่า กิตติกรรมประกาศถือเป็นพื้นที่ส่วนตัวของนักวิจัยที่สามารถใช้วาทศิลป์ในการกล่าวคำขอบคุณผู้ที่ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ในการทำวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาทฤษฎีวัจนกรรมที่ Searle (1969) เสนอไว้ รวมทั้งเงื่อนไขวัจนกรรมการขอบคุณ การจำแนกประเภทวัจนกรรม พบว่ากิตติกรรมประกาศเป็นวัจนกรรมการขอบคุณ ซึ่งจัดอยู่ในกลุ่มวัจนกรรมแสดงความรู้สึก อีกทั้งทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวัจนกรรมแสดงความรู้สึก พบว่าวัจนกรรมการแสดงความไม่พอใจ วัจนกรรมการแสดงความเห็นแย้งมีผู้ศึกษาหลายเรื่อง เช่น Jaisue (2005) ได้ศึกษาวัจนกรรมการแสดงความไม่พอใจจากนิสิตนักศึกษา Ploykhao (2008) ศึกษาวัจนกรรมการแสดงความไม่พอใจในกระดานสนทนาทางอินเทอร์เน็ต Vatcharasuwan (2004) ศึกษาพฤติกรรมการกล่าวแย้งในภาษาไทยของผู้ที่มีสถานภาพต่างกัน: กรณีศึกษาครูและนักเรียน Sripunvoraskul (2019) ศึกษาวัจนกรรมการแสดงความเห็นแย้งของผู้เรียนภาษาไทยชาวจีนตามแนววัจนปฏิบัติศาสตร์อันตรภาษา: กรณีศึกษานักศึกษาชาวจีนจากมณฑลยูนนานและกวางสี จะเห็นได้ว่ายังไม่พบงานที่ศึกษาวัจนกรรมการขอบคุณในภาษาไทย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเด็นดังกล่าว

เหตุที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาวัจนกรรมการขอบคุณในกิตติกรรมประกาศสาขาวิชาภาษาไทย เนื่องจากความรู้ (competence) และการใช้ความรู้ (performance) ของแต่ละสาขาวิชาแตกต่างกัน โดยเฉพาะในด้านการใช้ความรู้ของผู้เรียนสายภาษา ส่วนผู้เรียนสายวิทยาศาสตร์อาจมีวิธีการเลือกใช้วัจนกรรมการขอบคุณที่แตกต่างกัน เช่น Xu & Ruan (2017) เปรียบเทียบการใช้วัจนกรรมการขอบคุณของนักศึกษาสายศิลปศาสตร์กับสายวิทยาศาสตร์ พบว่าผู้เรียนสายศิลปศาสตร์มีความหลากหลายในการใช้วัจนกรรมการขอบคุณมากกว่าผู้เรียนสายวิทยาศาสตร์ เนื่องจากสังคมวัฒนธรรมมีผลต่อการใช้ภาษา การใช้วัจนกรรมเพื่อแสดงการขอบคุณในแต่ละวัฒนธรรมอาจมีความแตกต่าง

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวัจนกรรมการขอบคุณที่ปรากฏในกิตติกรรมประกาศวิทยานิพนธ์สาขาภาษาไทยของนักวิจัยไทย โดยศึกษากลวิธีทางภาษาในวัจนกรรมการขอบคุณ ผู้วิจัยหวังว่างานนี้จะมีประโยชน์ต่อการศึกษากการเปรียบเทียบการใช้วัจนกรรมการขอบคุณในภาษาต่างประเทศและต่างวัฒนธรรมโดยจากมุมมองวัจนปฏิบัติศาสตร์ข้ามวัฒนธรรม อีกทั้งการวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษานำร่อง (Pilot study) สำหรับการพัฒนาไปสู่การวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษาของผู้วิจัยต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาในการแสดงวัจนกรรมการขอบคุณของนักวิจัยชาวไทยที่ปรากฏในกิตติกรรมประกาศวิทยานิพนธ์สาขาภาษาไทย

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษวัจนกรรมการขอบคุณของคนไทยในกิตติกรรมประกาศในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการทบทวนวรรณกรรมเป็น 2 ส่วน คือ ทฤษฎีวัจนกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ทฤษฎีวัจนกรรม (Speech act theory)

วัจนกรรม (Speech acts) เป็นทฤษฎีที่สำคัญในการศึกษาการใช้ถ้อยคำสื่อเจตนาในบริบทต่าง ๆ โดยมีนักปรัชญาภาษาสองท่านมีบทบาทสำคัญในแนวคิดนี้ ได้แก่ จอห์น ออสติน (John Austin) ผู้บุกเบิกแนวคิดทฤษฎีวัจนกรรม และ จอห์น เซิร์ล (John Searle) ซึ่งเป็นผู้พัฒนาแนวคิดนี้ให้แพร่หลายมากขึ้น

Austin ได้เสนอว่า เมื่อเรากล่าวถ้อยคำแต่ละครั้ง จะมีการกระทำเกิดขึ้น 3 อย่าง (Austin, 1962, as cited in Panpothong, 2012, p. 22)

1. การสื่อเนื้อหาหรือความหมายตามรูปภาษา (locutionary act)
2. การสื่อเจตนาหรือวัจนกรรม (illocutionary act)
3. การสื่อผลหรือวัจนผล (perlocutionary act)

Searle (1969) ชี้ให้เห็นว่าวัจนกรรมเป็นหน่วยพื้นฐานในการสื่อสาร ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนเนื้อหาความ (propositional content) และส่วนการสื่อเจตนา (illocutionary act)

ในการจำแนกประเภทวัจนกรรม Searle (1969) ได้แบ่งเป็น 5 กลุ่ม อีกทั้งวัจนกรรมการขอบคุณที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาอยู่ในกลุ่มวัจนกรรมแสดงความรู้สึก และกลุ่มวัจนกรรมแสดงความรู้สึก หมายถึงวัจนกรรมที่ผู้พูดแสดงภาวะเกี่ยวกับจิตใจอารมณ์ ความรู้สึก เช่น การขอบคุณ การขอโทษ การทักทาย การแสดงความยินดี

นอกจากนี้ ถ้อยคำหนึ่งๆ จะจัดเป็นวัจนกรรมใดก็ต่อเมื่อมีเงื่อนไขวัจนกรรมครบตามเงื่อนไขวัจนกรรมนั้น ๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นกฎประกอบสร้าง ประกอบด้วย 4 เงื่อนไข โดยใช้วัจนกรรมการขอบคุณเป็นกรณีศึกษา (Searle, 1969, p. 67)

1. เงื่อนไขเนื้อหาความ (propositional condition) คือ การกระทำหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต และผู้ฟังเป็นคนที่กระทำ
2. เงื่อนไขเบื้องต้น (preparatory condition) คือ การกระทำมีประโยชน์ต่อผู้พูดและผู้ฟังเชื่อว่าการกระทำนั้นมีประโยชน์ต่อผู้พูดด้วย
3. เงื่อนไขใจความจริงใจ (sincerity condition) คือ ผู้พูดอยากขอบคุณหรืออยากชื่นชมการกระทำของผู้ฟัง
4. เงื่อนไขจำเป็น (essential condition) คือ จัดเป็นการแสดงการขอบคุณหรือการชื่นชม

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีวิจารณ์วรรณกรรม ผู้วิจัยพบว่า วิจารณ์วรรณกรรม การขอบคุณที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาอยู่ในกลุ่มวิจารณ์วรรณกรรมแสดงความรู้สึก และเนื้อหา ในกิตติกรรมประกาศตรงกับเงื่อนไขวิจารณ์วรรณกรรมการขอบคุณทุกข้อ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้ทฤษฎีวิจารณ์วรรณกรรมของ Searle (1969) เป็นกรอบหลักในการศึกษา กลวิธีทางภาษาในวิจารณ์วรรณกรรมการขอบคุณในกิตติกรรมประกาศ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิจารณ์วรรณกรรมแสดงความรู้สึก และงานวิจัยเกี่ยวกับวิจารณ์วรรณกรรมการขอบคุณ

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิจารณ์วรรณกรรมแสดงความรู้สึก

ในงานวิจัยเกี่ยวกับวิจารณ์วรรณกรรม มีนักวิจัยหลายๆ คนสนใจศึกษา กลุ่มวิจารณ์วรรณกรรมแสดงความรู้สึก เช่น Jaisue (2005) ได้ศึกษาเรื่องวิจารณ์วรรณกรรม การแสดงความรู้สึกไม่พอใจจากนิสิตนักศึกษา Ploykhao (2008) ได้ศึกษา วิเคราะห์หัววิจารณ์วรรณกรรมการแสดงความไม่พอใจในกระดานสนทนาทาง อินเทอร์เน็ตและ Sripunvoraskul (2019) ศึกษาวิจารณ์วรรณกรรมการแสดงความไม่พอใจตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ภาษาระหว่างกลาง กรณีศึกษาผู้เรียน ภาษาไทยชาวจีน นอกจากวิจารณ์วรรณกรรมการแสดงความไม่พอใจแล้ว ผู้วิจัยยัง พบวิจารณ์วรรณกรรมการขอโทษ 2 เรื่อง ได้แก่ งานของ Makthavornvattana (1998) ศึกษาวิจารณ์วรรณกรรมการขอโทษในภาษาไทย โดยเก็บข้อมูลจากการตอบ แบบสอบถามของคนไทยหลากหลายอาชีพ และงานของ Patcharatmora (2001) การศึกษาการขอโทษของผู้พูดที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกัน ในภาษาไทย

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับกลุ่มวรรณกรรมแสดงความรู้สึก ผู้วิจัยพบว่า นักวิจัยชาวไทยสนใจศึกษาวรรณกรรมการแสดงความรู้สึก ซึ่งเป็นขอบเขตในด้านความเข้าใจทางวัฒนธรรมปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความสุภาพ แม้ว่าวรรณกรรมการขอโทษมีผู้ศึกษาแล้ว แต่ยังไม่พบงานที่เกี่ยวข้องกับ วรรณกรรมการขอบคุณในภาษาไทย ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษากลวิธีทาง ภาษาในวรรณกรรมการขอบคุณของชาวไทยในกิตติกรรมประกาศ

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมการขอบคุณ

เนื่องจากผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาวรรณกรรมการขอบคุณใน ภาษาไทย ซึ่งจะทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมการขอบคุณใน ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะในภาษาจีน เช่น Xu & Ruan (2017) ศึกษา *A Comparative Study on Chinese Acknowledgements in Arts/ Science Dissertations* วิเคราะห์และเปรียบเทียบการใช้ภาษาเพื่อแสดง การขอบคุณในกิตติกรรมประกาศวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาสายศิลปศาสตร์ และสายวิทยาศาสตร์ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนสายศิลปศาสตร์ นิยมใช้วรรณกรรมการขอบคุณทางอ้อมมากกว่าผู้เรียนสายวิทยาศาสตร์ แต่ใช้วรรณกรรมการขอบคุณทางตรงน้อยกว่าผู้เรียนสายวิทยาศาสตร์ นอกจากการเปรียบเทียบวรรณกรรมการขอบคุณภายในวัฒนธรรม ยังมีงานที่ เปรียบเทียบวรรณกรรมการขอบคุณในแต่ละวัฒนธรรม งานของ Yi (2008) ที่ศึกษา *A Study on the Speech Acts of Gratitude in Chinese and Spanish* ศึกษาและเปรียบเทียบกลวิธีทางภาษาในการแสดงวรรณกรรม การขอบคุณในภาษาจีนและภาษาสเปน ผลการวิจัยพบว่า โดยทั่วไปอิทธิพล ของบริบทสังคมที่มีต่อการแสดงวรรณกรรมการขอบคุณในภาษาจีนและ ภาษาสเปนคล้ายคลึงกัน เนื่องจากภายในประเทศที่พูดภาษาสเปนมีบริบท สังคมวัฒนธรรมที่ต่างกัน อาจทำให้การเลือกใช้วรรณกรรมการขอบคุณขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ได้รับผลประโยชน์และผู้ให้อำนวยผลประโยชน์ จากมุมมองกว้าง ๆ พบว่าผู้พูดภาษาสเปนนิยมใช้วรรณกรรมการขอบคุณ

ทางตรงมากกว่า แต่ชาวจีนจะนิยมใช้วัจนกรรมการขอบคุณทางอ้อมมากกว่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นบริบทสังคมวัฒนธรรมที่มีต่อการใช้ภาษาอย่างชัดเจน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัจนกรรมการขอบคุณ ผู้วิจัยพบว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัจนกรรมการขอบคุณในภาษาจีนเป็น งานวิจัยเชิงเปรียบเทียบ รวมทั้งการเปรียบเทียบภายในวัฒนธรรมและข้าม วัฒนธรรม และผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาตามแนวนี้นี้มีแนวโน้มที่จะศึกษา อันตรภาษาของผู้เรียนภาษาที่สองในการผลิตวัจนกรรมการขอบคุณโดยใช้ ภาษาที่สอง ดังนั้น การเปรียบเทียบกลวิธีทางภาษาในการแสดงการขอบคุณ ของชาวไทยและชาวจีนในครั้งนี้จะมีส่วนช่วยในการศึกษาอันตรภาษาของผู้เรียนชาวจีนที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง

วิธีการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 5 ขั้นตอน รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ทบทวนแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวัจนกรรมการแสดงความรู้สึก และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัจนกรรมการขอบคุณ
2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากส่วนกิตติกรรมประกาศในวิทยานิพนธ์ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกจากการจัดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาของ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) แบ่งเป็น 5 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1. กลุ่มพัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก 2. กลุ่มพัฒนาเทคโนโลยี และส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม 3. กลุ่มพัฒนา ชุมชนท้องถิ่นหรือชุมชนอื่น 4. กลุ่มพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลัก ศาสนา 5. กลุ่มผลิตและพัฒนาบุคลากรวิชาชีพและสาขาจำเพาะ ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มที่ 1 คือ มหาวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มพัฒนาการวิจัยระดับแนว หน้าของโลกผลการคัดเลือกมหาวิทยาลัยในกลุ่มที่ 1 พบว่ามี 16 แห่ง และ ผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์ไว้ว่า เลือกเฉพาะมหาวิทยาลัยที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร

ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำคัญของประเทศไทยและกำหนดว่าต้องเป็นมหาวิทยาลัยที่มีภาควิชาภาษาไทย เปิดสอนหลักสูตรศิลปศาสตร (อักษรศาสตร์) ระดับบัณฑิตศึกษาจาก 16 มหาวิทยาลัย เมื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ที่กล่าวไว้ข้างต้น จึงเหลือมหาวิทยาลัย 3 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (CU) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (TU) และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (KU) ในการคัดเลือกกิตติกรรมประกาศวิทยานิพนธ์จากฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัยทั้ง 3 แห่งนี้ ผู้วิจัยเลือกเฉพาะส่วนกิตติกรรมประกาศของวิทยานิพนธ์สาขาภาษาไทยที่เผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2566 เนื่องจากกลวิธีการใช้ภาษาในแต่ละสมัยมีลักษณะที่ต่างกัน งานที่เผยแพร่ใหม่จึงสามารถสะท้อนให้เห็นกลวิธีการใช้ภาษาของนักวิจัยไทยในปัจจุบันนี้ โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นว่าข้อมูลที่ได้นี้ต้องเป็นวิทยานิพนธ์ของนักวิจัยไทยเท่านั้น

3. จากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์สาขาภาษาไทยของ CU, KU และ TU ทั้ง 3 แห่ง ระหว่างปี พ.ศ. 2562-2566 พบข้อมูลจาก CU 39 เรื่อง KU 18 เรื่อง และ TU 19 เรื่อง รวม 76 เรื่อง คัดเลือกข้อมูลที่ได้มา โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง เลือกข้อมูลตามลำดับเวลาที่เรียง จาก พ.ศ. 2566 ย้อนกลับไปถึงพ.ศ. 2562 เพื่อให้กลุ่มข้อมูลระหว่างทั้งสามแห่งเท่าเทียมกัน ผู้วิจัยจึงเลือกแต่ละ 10 เรื่อง รวม 30 เรื่อง

4. วิเคราะห์กลวิธีทางภาษาในวัจนกรรมการขอบคุณจากกิตติกรรมประกาศ 30 เรื่อง นำมานับความถี่ของการพบวัจนกรรม หากมีถ้อยคำใดประกอบด้วยหลายกลวิธี ผู้วิจัยนับการปรากฏเพียงครั้งเดียว และนับเป็นกลวิธีเด่นของถ้อยคำนั้น ๆ

5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล

ผลการวิจัย

ผลจากการศึกษากลวิธีทางภาษาในวัจนกรรมการขอบคุณ
ผู้วิจัยพบ 2 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีตรงและกลวิธีอ้อม รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. กลวิธีตรง

กลวิธีตรงในที่นี้หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่แสดงการขอบคุณต่อ
ผู้ฟังอย่างตรงไปตรงมา พบถ้อยคำว่า ขอ+กราบขอบพระคุณ ขอ+ขอบคุณ
ขอ+ขอบพระคุณ ขอบคุณ กราบขอบพระคุณ ขอบพระคุณ

Table 1: The type of direct strategies

รูปแบบ	ความถี่	ร้อยละ
ขอ+กราบขอบพระคุณ	72	34.12
ขอ+ขอบคุณ	57	27.01
ขอ+ขอบพระคุณ	52	24.64
รูปแบบ	ความถี่	ร้อยละ
ขอบคุณ	19	9.00
กราบขอบพระคุณ	7	3.32
ขอบพระคุณ	4	1.91
รวม	211	100

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่ามีการใช้กลวิธีการขอบคุณทางตรง
เพื่อแสดงการขอบคุณในกิตติกรรมประกาศ นักวิจัยไทยนิยมใช้ถ้อยคำ “ขอ”
นำหน้าคำแสดงการขอบคุณ พบ “ขอ+กราบขอบพระคุณ” เป็นถ้อยคำที่มี
ความถี่มากที่สุดในการแสดงการขอบคุณโดยตรง รองมาคือ “ขอ+ขอบคุณ”
กับ “ขอ+ขอบพระคุณ”

ตัวอย่างที่ 1 ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน (TU, 2565, 1)

ตัวอย่างที่ 2 ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มอบทุนส่งเสริมการวิจัยความเป็นนานาชาติและการศึกษา (TU, 2564, 1)

ตัวอย่างที่ 3 ขอขอบพระคุณภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้โอกาสผู้วิจัยได้เข้าศึกษา (CU, 2565, 2)

ตัวอย่างที่ 4 ขอบคุณหยาดเหงื่อ แรงกาย และกำลังสติปัญญาแห่งตน (KU, 2563, 2)

ตัวอย่างที่ 5 ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร. ... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ (CU, 2565, 1)

ตัวอย่างที่ 6 ขอบพระคุณผู้อำนวยการสถานศึกษาที่เห็นความสำคัญในการศึกษาเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู และสนับสนุนให้การช่วยเหลือ (KU, 2563, 1)

จากตัวอย่างที่ 1-6 สามารถสังเกตได้ว่าถ้อยคำเพื่อแสดงการขอบคุณในที่นี้มีกลวิธีการใช้ระดับภาษาแตกต่างกัน ส่งผลกระทบต่อการเลือกใช้ถ้อยคำกับคนที่มีสถานะต่างกัน คำว่า ขอ+กราบขอบพระคุณ กราบขอบพระคุณ เป็นถ้อยคำที่มีความเป็นทางการ มักจะใช้กับผู้อาวุโสที่สุดในที่นี้คือ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งมีฐานะสูงสุด ส่วนคำว่า ขอ+ขอบพระคุณ ขอบพระคุณ อยู่ในระดับกึ่งทางการ มักใช้กับครูอาจารย์ผู้สอน และคำว่า ขอ+ขอบคุณ ขอขอบคุณอยู่ในระดับกันเอง ซึ่งมักจะใช้ในกรณีที่กล่าวถึงเพื่อน หลักสูตร หรือมหาวิทยาลัย

2. กลวิธีอ้อม

กลวิธีอ้อมในที่นี้ หมายถึง การใช้ถ้อยคำแสดงการขอบคุณต่อผู้ที่ให้ความช่วยเหลือ โดยไม่พบถ้อยคำกล่าวขอบคุณโดยตรงไปตรงมา และต้องอาศัยการตีความเจตนาที่สื่อในบริบทนั้น ๆ ผู้วิจัยได้พบกลวิธีอ้อม 5 กลวิธีย่อย ได้แก่ การกล่าวชม การแสดงความสำเร็จ การตอบแทนพระคุณ การสมมุติ การให้คำสัญญา รวม 79 ถ้อยคำ รายละเอียดดังต่อไปนี้

Table 2: List of indirect strategies

กลวิธีอ้อม	ความถี่	ร้อยละ
การกล่าวชม	32	40.51
การแสดงความสำเร็จ	30	37.97
การตอบแทนพระคุณ	10	12.66
การสมมุติ	4	5.06
การให้คำสัญญา	3	3.80
รวม	79	100

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่านักวิจัยไทยนิยมใช้กลวิธีการกล่าวชมมากที่สุดร้อยละ 40.51 รองลงมาคือการใช้ถ้อยคำแสดงความสำเร็จร้อยละ 37.97 และ การตอบแทนพระคุณ ร้อยละ 12.66 ตามลำดับ สุดท้ายคือ กลวิธีการสมมุติร้อยละ 5.06 และกลวิธีการให้คำสัญญาร้อยละ 3.80 ซึ่งพบน้อยสุด

2.1 กลวิธีการกล่าวชม

ผู้วิจัยได้พบกลวิธีกล่าวชม 2 กลวิธีย่อย ได้แก่ กลวิธีการกล่าวชมโดยตรง และกลวิธีการกล่าวชมโดยใช้อุปลักษณ์

2.1.1 กลวิธีการกล่าวชมโดยตรง

กลวิธีการกล่าวชมโดยตรง หมายถึง การใช้ถ้อยคำเพื่อชื่นชมผู้รับสารโดยตรง และมีเจตนาที่จะขอบคุณผู้รับสารที่ให้ความช่วยเหลือ เช่น

ตัวอย่างที่ 7 ผู้วิจัยขอยกย่องเชิดชูเกียรติให้แก่พ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้านในจังหวัดกำแพงเพชรทุกท่าน ที่ได้ร่วมกันสืบสานและสืบทอดเพลงพื้นบ้านในจังหวัดกำแพงเพชรสู่คนรุ่นหลัง... (KU, 2562, 1)

ตัวอย่างที่ 8 ครูเป็นแบบอย่าง เป็นผู้ให้ทั้งความรู้ ความเข้าใจ ความเมตตา กรุณา คำปรึกษาแนะนำในทุกด้านด้วยความทุ่มเทและเอาใจใส่ลูกศิษย์ (CU, 2563, 3)

ตัวอย่างที่ 9 ครูเมตตาให้คำแนะนำและให้กำลังใจผู้วิจัยเสมอมา (TU, 2564, 1)

จากตัวอย่างที่ 7 ผู้เขียนอยากจะชื่นชมพ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้านในจังหวัดกำแพงเพชรทุกคนที่ได้แต่งเพลงพื้นบ้านที่ดีเยี่ยมและสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง ซึ่งมีผลประโยชน์ต่องานวิจัยของผู้เขียน ดังนั้น เจตนาของผู้เขียนนอกจากจะชมยกย่องแล้ว ยังแสดงการขอบคุณให้แก่พ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้าน จากตัวอย่างที่ 8 ถ้อยคำว่า “แบบอย่าง” “ความเมตตากรุณา” “ความทุ่มเท” “เอาใจใส่” แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนได้ชื่นชมครูอาจารย์เพื่อสื่อเจตนาที่ว่า ขอบคุณครูที่เป็นแบบอย่างและให้ความช่วยเหลือผู้เขียน จากตัวอย่างที่ 9 ถ้อยคำว่า “เมตตา” เป็นคำชมที่ผู้เขียนใช้ในการขอบคุณครูที่ได้คำแนะนำและกำลังใจ

2.1.2 กลวิธีการกล่าวชมโดยใช้อุปลักษณ์

กลวิธีการกล่าวชมโดยใช้อุปลักษณ์ หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่เป็นถ้อยคำอุปลักษณ์เพื่อชม โดยมีเจตนาที่จะขอบคุณผู้รับสารที่ถูกกล่าวถึง

ตัวอย่างที่ 10 แม้เป็นเสมือนต้นไม้ใหญ่ที่ให้ร่มเงาและเป็นเกราะกำบัง ทำให้ผู้วิจัยสามารถฝ่าฟันทุกอุปสรรคในชีวิตและสามารถก้าวเดินต่อไปได้ (CU, 2565, 1)

ตัวอย่างที่ 11 ครูเป็น “เข็มทิศ” และ “แผนที่” ชวนนำทาง “ผู้เดินทางและเล่าเรื่อง” มาสู่ปลายทางที่ตั้งใจไว้โดยไม่หลงทาง (CU, 2564, 2)

ตัวอย่างที่ 12 เพื่อนที่เป็นแสงสว่างและแหล่งพลังงานสำรองในชีวิต (CU, 2564, 3)

จากตัวอย่างที่ 10 ผู้เขียนเปรียบแม่เหมือนต้นไม้ใหญ่ที่อำนวยความสะดวกเย็นและเกราะกำบังที่ปกป้องลูก เพื่อชื่นชมความยิ่งใหญ่ของแม่ แต่ยังขอบคุณคุณแม่ที่ให้ความเย็นและความปลอดภัยแก่ลูก จากตัวอย่างที่ 11 ผู้เขียนเปรียบครูเป็นเข็มทิศและแผนที่ เป็นคำชมสำหรับครู ซึ่งสื่อเจตนาที่ว่าขอบคุณครูชวนพาให้เราไปถึงจุดหมายโดยไม่หลงทาง จากตัวอย่างที่ 12 ผู้เขียนเปรียบเพื่อนเหมือนแสงสว่างที่ขจัดความมืดมิดของผู้เขียน เพื่อแสดงการขอบคุณต่อเพื่อนที่ให้ความช่วยเหลือยามทุกข์

2.2 กลวิธีการตอบแทนพระคุณ

กลวิธีการตอบแทนพระคุณ หมายถึง การใช้ถ้อยคำแสดงการกระทำเพื่อตอบแทนพระคุณ โดยมีเจตนาที่จะแสดงถึงการขอบคุณ

ตัวอย่างที่ 13 ขอมอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เพื่อบูชาพระคุณบิดา มารดา ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการช่วยเหลือ (TU, 2563, 3)

ตัวอย่างที่ 14 สุดท้ายนี้ คุณประโยชน์อันใดที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศเพื่อบูชาครุอาจารย์ในทุกระดับการศึกษาของชีวิต (CU, 2563, 3)

ตัวอย่างที่ 15 คุณประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาพระคุณบิดามารดาและครุอาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนวิชาความรู้ และให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัยตลอดมา (KU, 2562, 2)

จากตัวอย่าง 13-15 ผู้เขียนได้ให้ผลงานของตนแก่ครุอาจารย์และพ่อแม่เพื่อตอบแทนพระคุณของพวกเขา ซึ่งเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งเพื่อแสดงการขอบคุณต่อผู้ที่สนับสนุนที่ให้อำนาจใจ เห็นได้จากถ้อยคำว่า “บูชาพระคุณ” “อุทิศ” และ “บูชา”

2.3 กลวิธีการแสดงความสำเร็จ

กลวิธีการแสดงความสำเร็จ หมายถึง การใช้ถ้อยคำเพื่อแสดงการประสบความสำเร็จในการทำวิทยานิพนธ์ โดยมีเจตนาเพื่อขอบคุณผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือ

ตัวอย่างที่ 15 ความฝันของผู้วิจัยประสบความสำเร็จได้ในวันนี้เป็นเพราะครอบครัวที่เป็นทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตของผู้วิจัย (CU, 2564, 1)

ตัวอย่างที่ 16 วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงของรองศาสตราจารย์ ดร. ...(CU, 2565, 2)

ตัวอย่างที่ 17 วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณา ความเมตตา ความเอาใจใส่ การให้กำลังใจ การให้ความช่วยเหลือและการให้คำแนะนำที่ทรงคุณค่าของรองศาสตราจารย์ ดร. ...(KU, 2565, 3)

ตัวอย่างที่ 18 วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ลงได้ เนื่องด้วยผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ...(TU, 2565, 1)

จากตัวอย่างที่ 15 ผู้เขียนได้สื่อเจตนาว่าขอบคุณครอบครัวที่ให้ความช่วยเหลือให้กำลังใจอย่างมีเหตุผล เนื่องจากผู้เขียนให้ความสำคัญกับครอบครัว จึงประสบความสำเร็จ จากตัวอย่าง 16-18 เป็นรูปแบบเริ่มต้นอย่างใดอย่างหนึ่งที่ผู้วิจัยบ่งบอกในการเขียนกิตติกรรมประกาศ ตัวอย่างทั้ง 3 ใกล้เคียงกัน โดยมีเจตนาเพื่อขอบคุณอาจารย์ที่ให้ความช่วยเหลือในการแก้วิทยานิพนธ์ เห็นได้จากถ้อยคำว่า “สำเร็จลง” “สำเร็จสมบูรณ์”

2.4 กลวิธีการสมมุติ

กลวิธีการสมมุติ หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่แสดงการสมมุติ มักจะมีคำว่า ถ้า หาก ประกอบด้วย และมีเจตนาที่จะสื่อถึงการขอบคุณ

ตัวอย่างที่ 19 ผู้วิจัยคงจะมีวันนี้ไม่ได้เลยหากปราศจากครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทุกท่านในทุกช่วงชีวิต (CU, 2564, 1)

ตัวอย่างที่ 20 การเรียนในระดับปริญญาโทคงจะขาดสีสัน ความสนุกสนาน ความบันเทิงไปอย่างน่าเสียดายหากขาดมิตรสหายกลุ่ม “คนบ่อยๆ” ... (CU, 2564, 2)

จากตัวอย่าง 19 ถ้อยคำว่า “หาก” แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนสื่อเจตนาว่าขอบคุณอาจารย์ที่สอนความรู้ให้แก่ผู้เขียน โดยผ่านการสมมุติว่าถ้าปราศจากอาจารย์ จึงไม่มีผู้เขียนในวันนี้ จากตัวอย่าง 20 ถ้อยคำว่า “หาก” ในบริบทนี้เป็นการสมมุติว่า ถ้าขาดเพื่อนทั้งหลาย ผู้เขียนจะมีความสุข แสดงให้เห็นว่าความรู้สึกซาบซึ้งขอบคุณของผู้เขียนที่มีต่อเพื่อนมิตรสหายที่อยู่เคียงข้างกัน

2.5 การให้คำสัญญา

กลวิธีการให้คำสัญญา หมายถึง การใช้ถ้อยคำที่เป็นคำสัญญา บ่งบอกการกระทำอย่างชัด และมีเจตนาที่จะสื่อถึงการขอบคุณ

ตัวอย่างที่ 21 ผู้วิจัยจะนำความรู้ที่ได้รับนำไปถ่ายทอดต่ออนุชนรุ่นหลัง เพื่อให้เห็นคุณค่าของภาษาไทยต่อไป (KU, 2565, 1)

ตัวอย่างที่ 22 ไม่ว่าจะสุขหรือทุกข์มากน้อยเพียงใด ทุกครั้งจะมีพี่คนนี้คอยดึงผู้วิจัยออกจากห้วงแห่งความมืดบอดและอุปสรรคเสมอ ความรักและความเมตตาของท่านรวมถึงครอบครัวของท่านทุกคน ผู้วิจัยซาบซึ้งใจและยังคงประทับใจไม่มีวันจางคลาย (CU, 2565, 1)

จากตัวอย่าง 21 และ 22 พบว่าผู้เขียนแสดงการขอบคุณต่อผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือโดยผ่านการให้คำสัญญา เห็นจากถ้อยคำว่า “นำความรู้ที่ได้รับนำไปถ่ายทอดต่ออนุชนรุ่นหลัง” “ยังคงประทับใจไม่มีวันจางคลาย”

Table 3: Comparison of strategies used in speech acts of gratitude

กลวิธี	ความถี่	ร้อยละ
กลวิธีตรง	207	72.38
กลวิธีอ้อม	79	27.62
รวม	286	100

จากตารางที่ 3 ผู้วิจัยพบว่า นักวิจัยไทยมักจะเลือกใช้กลวิธีตรงมากกว่ากลวิธีอ้อมในการแสดงวัจนกรรมการขอบคุณในกิตติกรรมประกาศ

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษากลวิธีทางภาษาในวัจนกรรมการขอบคุณของนักวิจัยไทยในกิตติกรรมประกาศ สามารถแบ่งเป็นกลวิธีหลัก 2 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีการขอบคุณทางตรง และกลวิธีการขอบคุณทางอ้อม

กลวิธีตรงพบการใช้คำขอบคุณ 6 รูปแบบ ได้แก่ การใช้ “ขอ+กราบขอบพระคุณ” “ขอ+ขอบคุณ” “ขอ+ขอบพระคุณ” “ขอบคุณ” “กราบขอบพระคุณ” “ขอบพระคุณ” จากการนับความถี่พบว่า การใช้ขอ+กราบขอบพระคุณมีความถี่สูงสุด เป็นร้อยละ 34.12 รองมาคือ การใช้ขอ+ขอบคุณ เป็นร้อยละ 27.01 ต่อมาคือ ขอ+ขอบพระคุณ เป็นร้อยละ 24.64 สุดท้ายคือ การใช้กราบขอบพระคุณ และการใช้ขอบพระคุณ มีความถี่ต่ำสุด เป็นร้อยละ 3.32 และ 1.91

กลวิธีอ้อมพบ 5 กลวิธีย่อย ได้แก่ กลวิธีการกล่าวชม กลวิธีการแสดงความสำเร็จ กลวิธีการตอบแทนพระคุณ กลวิธีการสมมุติ กลวิธีการให้คำสัญญา และกลวิธีการกล่าวชม ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลวิธีย่อย คือ กลวิธีการกล่าวชมโดยตรง และกลวิธีการกล่าวชมโดยใช้อุปลักษณ์ ผลการนับความถี่

แสดงให้เห็นว่า ในการเลือกใช้กลวิธีอ้อม การใช้กลวิธีกล่าวชมมีความถี่สูงสุด คิดเป็นร้อยละ 40.51 รองลงมาคือ กลวิธีการแสดงความสำเร็จ เป็นร้อยละ 37.97 รองลงมาคือ กลวิธีการตอบแทนพระคุณ เป็นร้อยละ 12.66 ที่เหลือคือ กลวิธีการสมมุติและกลวิธีการให้คำสัญญา ซึ่งมีความถี่ต่ำสุด เป็นร้อยละ 5.06 และ 3.80

ในการเปรียบเทียบความถี่ในการเลือกใช้กลวิธีทั้งสองกลวิธีพบว่าการใช้กลวิธีตรง 207 ครั้ง ร้อยละ 72.38 การใช้กลวิธีอ้อม 79 ครั้ง ร้อยละ 27.62 แสดงให้เห็นว่า นักวิจัยไทยนิยมใช้กลวิธีตรงมากกว่ากลวิธีอ้อมในการใช้วัจนกรรมการขอบคุณในกิตติกรรมประกาศ เนื่องจากการเขียนกิตติกรรมประกาศเป็นการเขียนแบบทางการ จำเป็นต้องใช้กลวิธีตรงที่ไม่ต้องอาศัยการตีความเจตนาของผู้เขียนเพื่อสื่อความหมายและแสดงความรู้สึกโดยตรง

อภิปรายผล

1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารเป็นตัวแปรสำคัญในการเลือกใช้คำแสดงการขอบคุณ

แม้ว่ากิตติกรรมประกาศถือเป็นพื้นที่ส่วนตัวของนักวิจัยที่สามารถใช้วาทีศิลป์ในการกล่าวคำขอบคุณ ผู้วิจัยพบว่า มีการเลือกใช้ถ้อยคำเพื่อแสดงการขอบคุณถึง 6 ถ้อยคำ เรียงตามลำดับความถี่ที่ปรากฏจากมากไปน้อย ได้แก่ ขอ+กราบขอบพระคุณ ขอ+ขอบคุณ ขอ+ขอบพระคุณ ขอขอบคุณ กราบขอบพระคุณ ขอบพระคุณ แสดงให้เห็นว่า นักวิจัยไทยนิยมใช้ถ้อยคำ “ขอ+กราบขอบพระคุณ” ซึ่งมีความเป็นทางการอย่างมาก เพื่อแสดงการขอบคุณต่อผู้ที่อำนวยความสะดวก และมักจะใช้กับผู้ที่มีอาวุโสกว่า เช่น ครู อาจารย์ บิดามารดา ส่วนคำว่า ขอ+ขอบคุณ และขอบคุณ เป็นคำที่มีความเป็นทางการรองลงมา ซึ่งมักจะใช้กับคู่สนทนาที่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกว่า

เช่น สามัญญะ เพื่อนๆ พี่น้อง ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สื่อสารกับผู้รับ
สารเป็นตัวแปรสำคัญในการเลือกใช้คำเพื่อแสดงการขอบคุณ

2. สังคมไทยให้ความสำคัญกับความรู้จักขอบคุณ

กลวิธีในการแสดงวัจนกรรมการขอบคุณสามารถสะท้อนให้เห็นถึง
บรรทัดฐานทางสังคมวัฒนธรรม เห็นได้จากกลวิธีการตอบแทนพระคุณ ซึ่งมี
ความถี่ระดับสูงในกลวิธีอ้อม เป็นร้อยละ 12.66 จากการวิเคราะห์ถ้อยคำที่
ปรากฏในกลวิธีการตอบแทนพระคุณ เช่น ถ้อยคำว่า “บูชาพระคุณ” “อุทิศ”
แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนทำการกระทำเพื่อกล่าวขอบคุณ โดยมอบงาน
วิทยานิพนธ์ให้ครูอาจารย์ ครอบครัว ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ตอบแทนพระคุณ
การใช้กลวิธีเช่นนี้อาจเนื่องจากวัฒนธรรมไทยให้ความสำคัญกับความกตัญญู
และให้เกียรติครูอาจารย์อย่างสูง สอดคล้องกับ Loem & Payago (2019)
ที่กล่าวว่า สังคมไทยให้ความสำคัญกับความกตัญญูทุกเวที เมื่อบุคคลได้รับความ
ช่วยเหลือจากใครแล้ว ควรสำนึกในบุญคุณหาทางตอบแทน บุคคลที่
ได้รับความช่วยเหลือแล้วไม่ตอบแทน หรือทำให้คนที่เคยช่วยเหลือเดือดร้อน
จะถูกสังคมตำหนิว่า เป็นคนอกตัญญู ดังนั้น การเขียนกิตติกรรมประกาศซึ่ง
ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ดีเพื่อขอบคุณผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือและตอบแทน
บุญคุณ

3. พุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการเลือกใช้ภาษาในการขอบคุณ

ผู้วิจัยพบถ้อยคำการขอบคุณที่สะท้อนความเชื่อทางพุทธศาสนา
ได้แก่ ถ้อยคำว่า “บูชา” “บูชาพระคุณ” ซึ่งปรากฏในบริบทที่ว่า ผู้เขียนถือ
วิทยานิพนธ์เป็นเครื่องบูชาให้แก่ครูอาจารย์ ครอบครัว เนื่องจาก
พระพุทธรูปสอนให้รู้จักบูชา บุคคลที่ควรบูชา สิ่งที่ควรบูชา เพื่อให้รู้
คุณค่าความดีความสำคัญของบุคคลและสิ่งของที่เกี่ยวข้องด้วย การปฏิบัติต่อ
บุคคลหรือสิ่งนั้นตามความเหมาะสมก่อให้เกิดแนวทางที่ดีต่อการปฏิบัติใน
สังคม (Piasilo, 2020)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ นักวิจัยไทยกล่าวขอบคุณทุกสิ่งทุกอย่างทั้งบุคคล และสถานที่ที่อำนวยความสะดวกให้ผลิตรายงานวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ เช่น “ขอบคุณหอสมุด มธ. และห้องสมุด ศมส. ที่อำนวยความสะดวกในการค้นคว้าเป็นอย่างดี” ซึ่งเทียบกับงานวิจัยของประเทศจีน เช่น Xu & Ruan (2017) *A Comparative Study on Chinese Acknowledgements in Arts/Science Dissertations* และ Yi (2008) *A Study on the Speech Acts of Gratitude in Chinese and Spanish* พบว่าการกล่าวขอบคุณของนักวิจัยจีนมีขอบเขตแคบกว่านักวิจัยไทย หมายถึง นักวิจัยจีนเพียงแสดงการขอบคุณให้แก่ครูอาจารย์ ครอบครัว มิตรสหาย ไม่ได้รวมไปถึงสิ่งของและสถานที่ อาจเนื่องมาจากบรรทัดฐานทางสังคม วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อกลวิธีในการแสดงวจนกรรม พุทธศาสนาซึ่งเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของความเป็นไทย และเป็นแนวคิดในการอบรมสั่งสอนให้คนไทยรู้จักคุณ และซาบซึ้งในพระคุณของบุคคล รวมทั้งสรรพสิ่งต่าง ๆ อีกทั้งกลวิธีการขอบคุณที่นักวิจัยจีนใช้มีความหลากหลายมากกว่านักวิจัยชาวไทย โดยเฉพาะในการใช้กลวิธีอ้อม เช่น การขอโทษ การอวยพร ซึ่งยังไม่พบกิตติกรรมประกาศของนักวิจัยไทย ดังนั้น คนที่มาจากต่างสังคม วัฒนธรรมกันจึงมีกลวิธีการแสดงวจนกรรมที่ต่างกัน การศึกษาวจนกรรม การขอบคุณที่ปรากฏในกิตติกรรมประกาศของนักวิจัยไทยในครั้งนี้ อาจมีส่วนช่วยในการศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีในการแสดงวจนกรรม การขอบคุณระหว่างนักวิจัยไทยและนักวิจัยต่างชาติหรือการศึกษา ันตรภาษาของผู้เรียนภาษาไทยในฐานะภาษาที่สองสำหรับชาวต่างประเทศ อีกต่อไป

References

- Jaisue, R. (2005). *The speech act of complaining in Thai: a case study of university students*. (Master of Arts Thesis, Chulalongkorn University).
- Loem, S., & Payago, P. S. D. (2019). An approach for promoting Kataññukatavedi in Thai society. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(2), 424-434.
- Makthavornvattana, T. (1998). *The speech act of apologizing in Thai*. (Master of Arts Thesis, Chulalongkorn University).
- Panpothong, N. (2012). *Teaching documents for course 2201783 Thai language analysis according to pragmatics principles* (revised edition). Department of Thai Language Faculty of Arts Chulalongkorn University. reproduce.
- Patcharatmora, J. (2001). *A study of making apologies in Thai by speakers of different social status*. (Master of Arts Thesis, Chulalongkorn University).
- Piasilo (Tharin), P. S. (2020). Worship: Identity of Thai societies. *Journal of Graduate MCU Khonkaen Campus*, 7(1), 95-112.
- Ploykhao, S. (2008). *The act of complaining on the webboard*. (Master of Arts Thesis, Chulalongkorn University).
- Rongtheera, T. (2010). Acknowledgement in theses written in French by Thai graduate students: A generic structure and socio-cultural aspects. *Journal of Kasetsart Science Social science field*, 31(2), 153-165.
- Royal Institute. (1999). *Royal institute dictionary B.E. 2542*. Nammeebooks.
- Searle, J. R. (1969). *Speech acts: An essay in the philosophy of language*. Cambridge, Cambridge University.

- Sripunvoraskul, R. (2019). *An interlanguage pragmatic study of the speech act of disagreement by Chinese learners of Thai: a case study of Chinese students from Yunnan and Guangxi provinces*. (Master of Arts Thesis, Chulalongkorn University).
- Sripunvoraskul, R. (2019). An interlanguage pragmatic study of the speech act of complaining: A case study of Chinese learners of Thai. *Journal of Language and Linguistics*, 40(2), 89-114.
- Taepun, N. (2017). *Saying thank you is more than you think smarter life by psychology*. <https://smarterlifebypsychology.com/2017/08/18/>
- Vatcharasuwan, P. (2004). *The act of disagreeing in Thai by speaker of different social status: the case of teachers and students*. (Master of Arts Thesis, Chulalongkorn University).
- Wongthai, N. (2020). *Language and meaning*. K.C. Interpress Printing House.
- Xu, J., & Ruan, Y. (2017). A comparative study on Chinese acknowledgements in arts/science dissertations. *Journal of Hubei Radio & Television University*, 37(04), 34-38.
- Yi, Q. (2008). A study on the speech acts of gratitude in Chinese and Spanish. *Journal of Mudanjiang Normal University*, (01), 63-66.

Authors

Wanxin Lai

Master's degree student, Department of Thai Language,
Faculty of Humanities, Kasetsart University

E-mail: wanxin.l@ku.th

Sureerat Bumrungsuk, Ph.D.

Department of Thai Language Faculty of Humanities,
Kasetsart University

E-mail: sureerat.m@ku.th

Remote Learning as a Strategic Model in the Face of the COVID-19 Crisis: Documentary Research

*Wichai Siriteerawasu
Faculty of Social Sciences and Humanities,
Mahidol University*

Received: February 28, 2024

Revised: May 8, 2024

Accepted: June 4, 2024

Abstract

The objective of this research is to analyze the strategic model of remote learning fostered by Thai universities representing how COVID-19 has transformed remote learning into the only approach to meet the national measures of public health protection and to boost consecutively in education programs. Two scenarios are compared before and during the outbreak, in order to identify the best practice that can be adopted by Thai universities to leverage their digital supply and rival in an international context. After a context was generally analyzed to highlight the advantages and challenges pertaining to remote learning, the case of the Thai university systems was analyzed. Documentary analysis was also used to analyze the data, focusing on what Thai universities revealed through their related documents, official websites, as well as all genres of communication on digital strategies. Then, they were qualitatively analyzed to identify what sorts of platforms have been combined to ensure educational quality. The research findings highlight the resilience of Thai universities, able to respond and to re-organize themselves in a short period of time. The results of the outbreak are likely to strengthen Thai universities, able to amalgamate educational quality with the potential of technological advancement and to strive for the high standards demonstrated at the international level.

รูปแบบเชิงกลยุทธ์การเรียนรู้ทางไกลในการเผชิญ กับวิกฤตโควิด 19: การวิจัยเอกสาร

วิชัย ศิริธีรวิสุ

คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์รูปแบบเชิงกลยุทธ์การเรียนรู้ทางไกลที่มหาวิทยาลัยไทยได้นำมาใช้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโรคระบาดโควิด 19 ได้เปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เป็นแนวทางเดียวเพื่อตอบสนองต่อมาตรการการป้องกันด้านสาธารณสุขของประเทศ และเพื่อส่งเสริมหลักสูตรการศึกษาให้มีความต่อเนื่อง งานวิจัยนี้ทำการเปรียบเทียบสองสถานการณ์ ได้แก่ ก่อนและระหว่างการระบาดของโรคโควิด 19 เพื่อระบุแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดที่มหาวิทยาลัยไทยสามารถนำไปใช้จากอุปทานดิจิทัลไปใช้ อีกทั้งยังสามารถแข่งขันในบริบทระหว่างประเทศได้หลังจากวิเคราะห์บริบทโดยทั่วไปถึงข้อดีและความท้าทายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทางไกลแล้ว จึงได้ทำการวิเคราะห์ระบบของมหาวิทยาลัยไทย การวิเคราะห์เอกสารถูกนำมาใช้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น เว็บไซต์ที่เป็นทางการต่าง ๆ ตลอดจนการสื่อสารทุกประเภทเกี่ยวกับกลยุทธ์ดิจิทัล การวิเคราะห์เชิงคุณภาพเพื่อระบุถึงประเภทของแพลตฟอร์มที่รวมกันเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพการศึกษา ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นของมหาวิทยาลัยไทยที่สามารถตอบสนองและจัดระเบียบตนเองได้ใหม่ในระยะเวลาอันสั้น ผลของโรคระบาดโควิด 19 ได้สร้างความเข้มแข็งให้กับมหาวิทยาลัยไทย ทำให้สามารถผสมผสานคุณภาพการศึกษาเข้ากับศักยภาพของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพื่อมุ่งสู่ระดับสากล

คำสำคัญ

การเรียนรู้ทางไกล, ความยั่งยืน, การแปลงเป็นดิจิทัล,
รูปแบบเชิงกลยุทธ์, วิกฤตโควิด 19

Introduction

Amidst various changes that happened over the years, digital transformation has transformed the way we work and do things as well as teaching and learning (Legg-Jack, 2021; Perrin & Wang, 2021). According to Laterza et al. (2020) and Gupta et al. (2020), digitization can be referred to as the implementation of various digital artifacts to transform the current business model, develop services, and accelerate economic activities. Therefore, education is considered as a solution to these existing dilemmas like economic crises, social inequality, and human rights; the goal of universities is not only to provide efficient education, but also to enhance the digital learning process (Rahiem, 2021b). Educational strategies are required to achieve new requirements and expectations of learners and stakeholders (Asanov et al., 2021). According to Rahiem (2020a), successful and potential students are the yields of academic provision by universities to ensure that new knowledge is constantly acquired during the course of their career path (Asanov et al., 2021).

In an internationally competitive globalized society characterized by the proliferation of the Internet and other technological advancements (Thapa et al., 2021), increasing individuals are motivated to seek new ways of learning opportunities regardless of physical presence at the university (Yang et al., 2020). This has led to the growth of remote learning. This is also regarded as the development of online courses and curriculum with the innovative implementation of a virtual university offering remote courses applying modern communication devices and providing state-accredited qualifications (Hash, 2021). This is, seen as a new competitor by traditional universities which are therefore, forced to modernize their strategies and adjust their technological supplies (Katz et al., 2021).

The true value of digitization and remote learning was highly focused during the COVID-19 emergency though remote learning was previously seen as a non-essence. As the current time of the outbreak, remote learning has become the only solution for the simultaneous implementation of educational and training pathways at all tertiary levels (MacMahon et al., 2020). Specifically, due to the health protection measures, remote learning is regarded as the perfect form of Emergency Remote Education (ERE) which permits all kinds of educational activities to continue to progress (Jung & Shin, 2021).

On the basis of these considerations, the remote learning strategy implemented by Thai universities was investigated to represent how the COVID-19 pandemic has accelerated the evolution of remote learning as a resilient solution during and after the outbreak (Chattaraj & Vijayaraghavan, 2021). In fact, according to Rahiem (2020a), remote learning is presently a tool to fully support the dimensions of society, environment, and sustainability with shared platforms to help create circular value, new community, and educational access (Vollbrecht et al., 2020).

Identifying specific best practices that can be applied by all Thai universities after the end of the state of emergency is important. The objective is to address the research questions on how Thai universities respond to the COVID-19 outbreak, and what the lessons learned from the COVID-19 outbreak are.

Research suggests that at the time of the emergence of the pandemic, Thai universities just began to embrace such innovations. This shows a huge retard compared to any other foreign university (Tuaycharoen, 2021). The COVID-19 pandemic has transformed all educational systems over the world, including Thai system causing all Thai universities to significantly modify their traditional activities (Ashour, 2024; Chansanam et al., 2021). Emergency remote education is then undertaken to ensure the progress of all educational programs of universities.

As a result, a case study technique was used. The research subject was Thai universities as they have never been studied for their abilities to change and embrace digitalization. Furthermore, they were studied at a particularly unusual historical period—the COVID-19 epidemic (Chansanam et al., 2021; Tuaycharoen, 2021).

Research Objectives

The objective of this research is to analyze the strategic model of remote learning that characterizes universities in Thailand, demonstrating the impacts caused by the spread of COVID-19 pandemic. Specifically, the objective is to specify the best practice that can be adopted by all Thai universities, even after the emergency has ended, to increase learning digitalization potentials at national and universal levels, and transform university remote education from unusual to common practices.

Literature Review

The evolution of digitalization in Thai universities

Digitalization is now pervasive throughout the world, transforming business operations and allowing extensive social and political alterations (Gupta et al., 2020). It is a process of transformation that necessitates an adoption of a particular approach aiming at satisfying the needs of consumers, and in some cases, ensuring competitive advantage (Laterza et al., 2020).

Several universities are encountering digitalization obstacles though they are expected to be the leaders of transformations (Zawacki-Richter, 2021) In fact, in an era marked by the widespread use of the internet and other technological gadgets, universities are required both to bestow learning, and to utilize modern innovation to autonomously instruct the ways of learning (Pokrovskaia et al., 2021).

Thai universities have begun to compete worldwide as the market has grown globalized. In this setting, they must utilize innovative digitalization for prospering in the age of technology (Khlaif et al., 2021). As a result, traditional universities have recently been urged to adjust their strategies to provide accessibility as well as affordability for all (Rahiem, 2021a), altering to individual requirements and offering education in a wide range of circumstances and contexts (Ewing & Cooper, 2021). They have been tasked with creating an innovative e-learning strategic approach to respond to the rising need for diverse learning experiences (Carter et al., 2020) while also encouraging the growth of remote learning (Biwer et al., 2021).

In this way, remote learning appears to be inextricably linked to the spread of new technology, but it really arose from the advent of traditional materials, which were cost-worthy and simply available for larger groups of viewers (Carrillo & Flores, 2020). As a result, the growth of remote learning may be split into three phases: the first phase was marked by materials produced for learners. The second phase was operated by television to offer courses. The third phase was marked by internet access and various platforms (Parker et al., 2021). Universities began to provide electronic learning opportunities during the last segment (1994–2000). Around 2008, Massive Open Online Courses (MOOCs) have been developed as a possible answer (Oh et al., 2020). When it comes to Thai MOOCs operation, its platforms have played a significant role in advancing and providing contemporary technology for internet-based education. These platforms include edX, Coursera, Khan Academy, Udemy, and others. MOOCs are particularly suitable for both higher education students and individuals' post-graduation (Chunwijitra et al., 2020). Thus, a growing number of Thai universities are adopting MOOCs technology, and an increasing number of educators are embracing the idea of delivering courses online through MOOCs (Khalid et al., 2021).

Accordingly, the growth of remote learning may be considered as a direct result of digitalization in Thai universities, allowing both society and educational organizations to generate new opportunities for growth, improvement, change, and renewal (Ribeiro, 2020). Definitely, digitalization provides numerous benefits, such as increased interactions and alliances with stakeholders (Perrin & Wang, 2021), but it also has drawbacks, such as the peril of losing clients who are accustomed to traditional services (Aleshkovskiy et al., 2020), and when a problem arises, old-school staff lack of the strategies to resolve it, necessitating the reliance on ICT specialists (Ribeiro, 2020).

According to Mukhtar et al. (2020), a remote learning solution can be scrutinized in terms of pros and cons: while it provides an accessible network for teaching and learning, it is also associated with a low quality assurance and rate of completion, including insufficiency of assessment instruments (Osman, 2020). Large amounts of work, difficult learning materials, time constraints, pressure, deprivation of feelings of community, and negative social impact are all possible reasons why learners are dissatisfied with learning evaluation, which remains one of the major difficulties (Dikaya et al., 2021; Schlesselman, 2020). In this aspect, remote learning has transformed teachers' roles to learners in terms of learning process and interaction (Horita et al., 2021).

The major advantage is increased access to learning resources (Adedoyin & Soykan, 2023), but learners themselves are in charge of instrumentalizing instructional activities instead of an expert, and they are not always competent in organizing their learning pathway. Remote learning may be considered as a fantastic chance for Thai universities to enhance their ranks and expand the supply for their students in the battle for competition and international recognition (Tuaycharoen, 2021).

As a result of this, learning is derived from the transformation and knowledge transfer via the interaction of individuals, whether online or offline (Alqabbani et al., 2020). It is not only the transmission of knowledge from instructors to students in a single context. Remote learning has evolved to achieve additional expectations in general. However, once students' needs involve learning and being instructed by the ways that are tailored to their individual preferences (applying modern technologies) (Alqabbani et al., 2020); Thai universities, particularly archaic ones, must consider online curriculum so as to improve their innovative digital strategy rapidly and successfully (Rotas & Cahapay, 2020).

Thai universities, on the other hand, must be digitally well-equipped, and academic staff, students, educational personnel must be prepared for studying, working, and instructing using digital techniques and strategies to drive educational innovation (Mavengere et al., 2021). Remote learning is a complicated topic with no united knowledge of how to organize, implement, and assess it. Besides, it can be influenced by the nature of educational science and philosophy. Remote learning education is regarded as the one encompassed by distance learning which may be characterized as a survival means at a moment of crisis where all resources are accessible (Mavengere et al., 2021). While remote learning is clearly a choice based upon preparation, feasible capabilities, and established forms, it is a necessity to change and be able to respond in an emergency circumstance (Alqabbani et al., 2020).

Of course, certain educational systems of Thai universities, which are more accustomed to encountering problems of educational management, might be more willing to accept and create digital remote learning formats, whilst others, which are still focused on their traditional structures, would be more hesitant (Ali, 2020). Thai universities must constantly keep updated and improve their educational management and process of learning to generate collaboration among students, faculties, and departments (Rotas & Cahapay, 2020).

Digital approaches necessitate knowledge, innovative technology skills, and confidence, but not all universities and academic staff are prepared to embrace such alterations. Certain systems of Thai universities have never been known for their digital abilities (Rotas & Cahapay, 2020). Consequently, there has been minimal focus on the remote learning potential and advancement in the domestic context.

Thai educational systems have been obliged to switch to online platforms due to the COVID-19 pandemic to maintain a progress in educational and training programs. More specifically, it is necessary for them to create unified solutions that include components from remote and online learning (Sohel et al., 2024; Chansanam et al., 2021). However, once they had to entirely transfer their activities online, they would not have had the time to prepare and manage them (Parker et al., 2021).

Teachers and learners' readiness are considered as the key challenge associated with the development of remote learning (MacMahon et al., 2020). Undoubtedly, it has signified the main strain encountered by Thai education system, which has been effectively overcome after an initial stage of uncertain phenomenon (Aulakh et al., 2023; Chansanam et al., 2021).

Remote learning which was formerly considered an option has become the sole way to holdup education, emphasizing certain universities' lack of resilience, useful educational resources, and capabilities (Rahiem, 2020a) In this regard, three varied assets appeared as critical for accomplishment: strong and robust management, capable of making a pertinent decision in harsh circumstances; and efficient ways of communication to better involve stakeholders both internally and externally; including rigid endorsement provided by educational staff to affirm continuity for new sorts of settings (Lohner & Aprea, 2021).

COVID-19 altered people's lifestyles across the world, resulting in a considerable number of fatalities and indiscernible social and economic destruction, but the resilience of systems can lessen such catastrophes, with knowledge being crucial in supplying the means to address the health issue (Koskela et al., 2020). The Covid-19 pandemic may be viewed as the start of a new age for universities and remote learning. However, Thai universities are still hesitant to embrace modern technology. In fact, it could be viewed as a chance to reform and optimize the educational system (Sururin et al., 2020). Nevertheless, digitization for universities must be viewed not as a goal in and of itself, but as a means of improving the services of universities in the long run. Moreover, some components, such as face-to-face learning and teaching, group projects, and learning from one another, must still remain (Rwodzi & Jager, 2021).

Regarding digitalization and the COVID-19 pandemic situation in 2024, Thai universities were permitted to resume operations as the impact of the COVID-19 epidemic diminished and came under control. However, ensuring the well-being of students remains paramount in implementing measures to prevent the spread of the virus. While some students have returned to traditional classroom settings, others continue to experience lingering negative effects, with some having relocated during the pandemic and becoming unreachable. Consequently, educators must strategize to balance online and in-person teaching methods. Each university has discretion over the integration of digital technology and digital literacy to accommodate diverse learning scenarios (Promsron et al., 2024; Siri wattanarat et al., 2024). Various approaches have been adopted based on the availability of teachers and students. However, there has been no assessment conducted to determine the necessity of utilizing digital technology to address students' educational setbacks (Promsron et al., 2024).

Methodology

Following a theoretical foundation on the digitization of Thai universities with the aim of highlighting the benefits and concerns associated with the growth of remote learning, the case study technique will be used to accomplish the scope previously specified. In this case, the research will focus on the systems of Thai universities, which will serve as an exemplifying case (Chansanam et al., 2021; Tuaycharoen, 2021). It was picked not because it is exceptional or rare, but as it represents larger groups of situations for investigating a significant development. In this regard, the Thai case is likely to develop new theories as a result of the data, allowing for the study of the evolution of the phenomenon.

Regarding the student enrollment, there were twenty-two major universities with the number of students higher than forty thousand, forty-two moderately sized universities with eighteen thousand to forty thousand students, and forty minor universities with fewer than eighteen thousand students. Around seventy percent of students enrolled in state-run universities. Thirty percent of students attended non-state universities, and students registered in online universities are only there percent (Chaiya & Ahmad, 2021).

The study was divided into two parts: the first part provided an overview of remote learning in the national context prior to the outbreak, considering Thai traditional universities, and the second part, which took into consideration all state of Thailand-initiated government measures, concentrated only on the operations of universities that used the minimal number of online resources during the health crisis. As a result, for the second part of the study, only ninety universities were included in the sample.

Data were collected through official statements (Scott, 2006) from the Ministry of Higher Education, Science, Research, and Innovation (MHESI) as well as comments from universities under investigation. Even during the epidemic, not many universities openly shared their digital strategies. Hence, interacting with students

through email was the only approach. In this context, the initial approach involved searching official university websites for sections specifically devoted to the pandemic and response plans; however, due to data scarcity, all available channels of communication for digital strategies were taken into account.

The data were then subjected to a qualitative analysis by means of documentary analysis. To highlight the number and types of online platforms that universities use to deliver their instruction, the data for the second part of the study were organized in an Excel file.

The aim was to figure out how they mingle diverse platforms to improve the quality of educational services delivered.

An attempt was made to assess the future of Thai remote learning at the university level via a more thorough investigation, based on official university actions, addressing these research questions on how Thai universities have responded to the COVID-19 pandemic, and what lessons learned from the pandemic's situation are. Finally, the research results were given together with solutions to these questions.

Results

Thailand remote learning situations prior to the COVID-19 crisis will firstly be presented, taking into consideration the complete Thai university systems both traditional and online universities. Then, how universities' conduct which has changed in response to the health crisis will be presented later. Following a quick recap of the emergency measures implemented to control education, it will only highlight traditional universities' new e-learning strategies in an effort to find a new remote learning model that is based on the best practice for Thai higher education in the future.

Thailand remote learning prior to the COVID-19 pandemic

Referring to the period prior to the world health crisis, when every university across the globe began to think about and implement more sustainable learning experiences through the use of technology, Thai university systems were revealed to still be focused on restrictive bureaucratic regulations (Chansanam et al., 2021; Muangmee et al., 2021).

In this regard, Thailand displayed such a significant delay when compared to the international context (Chansanam et al., 2021; Marome & Shaw, 2021). The lack of autonomy that has recently afflicted Thai university systems is what caused the delay. Thai universities just began to highly consider their educational strategic plans in 2010 (Geroche & Yang, 2022; Chansanam et al., 2021; Hines & Dockkiao, 2021). In fact, there were also two additional factors.

The first factor was dealt with a negative attitude toward the use of technology in education: modern technologies were viewed as harmful, resulting in estrangement for conventional teaching relations. Another factor stemmed from the customary practice of linking online programs offered by private online universities, which are thought to provide inferior education. Indeed, these universities can guarantee degree accomplishment in exchange for substantial expenses by providing virtual tests and having a poor assessment mechanism for what concerns students' development.

Despite the views of the leadership of the university system and people's traditional aversions, Thai universities have started to recognize the necessity of digital innovation. Students have begun to utilize the internet to supplement traditional lectures: they have downloaded educational materials recommended or made by instructors, or they have searched for additional information to learn more about certain course topics. Likewise, instructors have asked their learners to provide documents in digitalization.

In this regard, remote learning's importance has dramatically increased in the past ten years. More than a hundred courses were available online. Of course, online universities were responsible for many remote learning projects (approximately seventy percent), with traditional universities beginning to embrace new technology. At the same time, no traditional universities stated a desire to vary their resources via remote learning alternatives. They chose to discuss and publicize their excellence of instruction, research, and, on occasion, social relation activities, reinforcing conventional people's belief that they were superior to online universities.

In this sense, the educational revolution in digitalization had begun in Thailand. However, it was still in its initial stages, defined by a bottom-up approach that aspired to supplement rather than replace conventional courses.

Twenty-six traditional universities established certain design and delivery platforms (Mahidol, Chulalongkorn, Chiang Mai, Kasetsart, Prince of Songkla, Thammasat, Khon Kaen, Naresuan, Srinakharinwirot, Ramkhamhaeng, KMUTT, Burapha, KMITL, Silpakorn, Mahasarakham, SUT, Ubon Ratchathani, Walailak, NIDA, Maejo, KMUTN, Thaksin, Phayao, Mae Fah Luang, Nakhon Phanom, and Kalasin) aimed to offer remote learning courses funded by the Ministry of Education, and it was a notable attempt to respond to changes in the education market.

According to this finding, prior to the outbreak of COVID-19, Thai universities were characterized by a lack of precise legislation defining remote learning, its appeal, efficacy, and the composition of digital resources.

Thai universities' response to COVID-19 pandemic

Several legislative changes were implemented during the COVID-19 crisis to reorganize Thai university systems while also preserving public health and ensuring everyone's right to study.

The first health measure which was passed on March 21, 2020 was addressed to all educational institutions located in the virus's most affected provinces (Bangkok, Pathum Thani, and Samut Prakarn), and consisted of a simple recommendation to suspend teaching activities while respecting each university's autonomy. A more effective and rigid measure was Section 35 of the Communicable Diseases Act (CDA35) adopted on April 3, 2020, which required every educational institution at all levels to stop its operations, even in the least afflicted areas.

The measures were expanded to the national boundaries by the following CDA35, requiring every educational institution in Thailand to cease its teaching activities and provide remote learning alternatives. Universities might expand their research effort in this setting by adhering to security standards. With the goal of extending the suspension of instruction, the CDAs and legislation decrees were established.

Then, on June 15, more measures were enacted, with the goal of presenting indications for the following phases of lockdown and curfew. On June 22, every educational system was reminded of the necessity to suspend teaching activities and remote learning platforms were fully initiated. Ultimately, the government delegated authority to individual universities to arrange exams and graduations in September, causing disorder among academics.

Thai universities attempted to restart once the summer ended, giving blended learning alternatives, particularly for first-year students, but the next wave of COVID-19 directed the state to adopt more CDAs. Thai universities were encouraged to embrace remote learning and intelligent working solutions as a result of these initiatives, minimizing the danger of the contagious disease.

As a result, conventional universities have been asked to declare how they would operate until the health crisis ends, based upon their autonomy in making decisions. The quantity and type of internet platforms that ten universities have used are not disclosed. Then, forty-two universities have decided to conduct graduation exams and provide instruction using just one online platform. Twenty-three universities have selected two platforms (essentially, one for written exams and one for instruction and oral exams). Nine universities have selected three online platforms, and only Chiang Mai University has selected six different online platforms. With an emphasis on this university, each platform is devoted to a particular function: courses are delivered through Zoom, Google Meet, and Microsoft Teams, which are also utilized for oral discussions and presentations. Write and Improve is used for written tasks and exams; Socrative is used to propose practice and quizzes; and Google Classroom is used for paper-based written assignment. Besides, this is the only university to offer assistance for faculty with effective e-tools and e-accessible resources.

Microsoft Teams appears to be the most widely used; it has been accepted by thirty-seven universities; however, twenty-one universities have chosen to supplement Teams with other platforms, particularly for writing examinations, and five of them have chosen to utilize their own e-learning systems. Moodle has been adopted by fourteen universities; however, it is primarily used to assist the administration of written examinations for many of them. For four universities, it is the sole platform used.

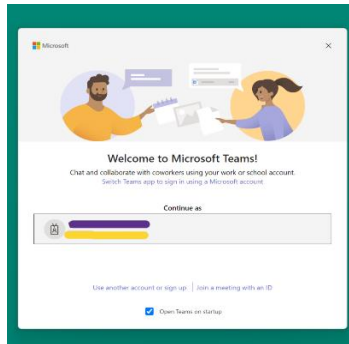

Figure 1 The most widely used platform of Microsoft Teams

Note. from Wichai Siriteerawasu

University presidents have begun to take interim measures since several universities have been recalled arranging their work autonomously throughout the health crisis's subsequent stages.

Twenty-three Thai universities do not consult their administration and management on official websites. Eleven universities do not follow any operations passed by the presidents based on university websites (other methods are probably used for their communication). Twenty-seven universities, on the other hand, operate online to function, with no further details regarding extended hours. Some affirm to persist up until new notifications are issued, others declare to continue online when the crisis is over.

Thirty universities have said that they will use remote learning platforms till the academic year ends, even if deadlines vary. Eight universities looked even more daring. It is expected to end the measures announced in early June 2021. Only certain universities have announced that it will operate remotely until the middle of August 2021. Instead, they will try to combine exam and graduation opportunities starting August 15, 2021. Only nine universities

expressed their plans to use remote learning in the second semester of the academic year of 2021.

With the spread of the second and third waves, a period of uncertainty prolonged for Thai universities: they moved onto remote learning, except for certain medical sciences, without identifying the period of the measure, which was strictly pertained to the pandemic crisis's tendency and the requirement of national public health.

Discussion

In a knowledge-based society, the pervasive use of the internet and other technology tools, along with globalization, have increased demand for new forms of education and the rise of digitalization, even in higher education (Nguyen et al., 2021). Remote learning is viewed as a step up from lifelong learning because of the rise of online universities and various forms of blended and e-learning. According to Becker et al. (2020), remote learning has the potential to facilitate universities' shift from closed to open education systems by guaranteeing open access, education, instruction, and network collaboration.

Nevertheless, it could pose a danger in terms of educational quality and the possibility of losing students as well. Remote learning can assist in reacting to the health crisis by allowing consistency in educational program management, particularly when configured as emergency remote education (Heldt et al., 2021).

In contrast to the global landscape, the Thai context has consistently been marked by a significant delay in the digitalization of education (Loukomies & Juuti, 2021). This is due to the country's prior negative perception of educational quality, educational processes, and technological devices offered by online universities.

Digitalization has opened up various possibilities in every single arena, including universities, by expanding stakeholder contacts and partnerships, as well as the capability to produce innovative and sustainable value (Lischer et al., 2022). However, not all universities have accepted such procedures, and although some have chosen to define themselves via the use of digital devices, others have expressed reservations about the use of technology in higher education (Garg et al., 2020).

Based on these considerations, the research highlights how the COVID-19 pandemic has driven Thai universities to change and experiment with an innovative strategic behavior at a time when the world health crisis has not yet ended. The goal was to examine and explain the resilience of the Thai university systems by comparing two contrasting scenarios, one before the COVID-19 epidemic and one defined by the necessity to tackle it (Garcia-Vedrenne et al., 2020). More specifically, the focus was on universities' emergency remote education strategies, with the goal of speculating on how the future of Thai universities possibly look together with remote learning that will be likely to become a common and structured way of practice (Avanesian et al., 2021).

Indeed, after Thai universities firstly attempt to implement a variety of technologies in education, it is in the middle of health crisis that emergency remote education has been conducted through the use of remote learning. (Killham et al., 2022) and transformed to the sole educational instrument to uphold educational consistency along with national health protection measures (Baranova et al., 2021). Definitely, it has a number of drawbacks, such as increased danger to students or worse educational quality (Lischer et al., 2022). This demonstrates that in order for universities to be a hub for student advancement and sociality, a sincere response is required.

Documentary analysis was used to examine the case of Thai universities, looking at the information that the universities published, announced, and posted on their official websites. The process of gathering data was challenging due to the fragmentation of

information shared by all universities and the numerous measures implemented by the Thai government to enforce the necessary lockdowns and curfews (Avanesian et al., 2021), which were first implemented in the most affected provinces before being expanded to the entire nation.

The most significant decrees in this regard are those related to the CDA, which came into effect on April 3, 2020, and required every educational institution to cease its instruction and activities and begin providing remote learning as a solution. The final ones enacted on June 22, 2020, have mandated traditional universities to declare how they will operate themselves until the crisis ends, based upon their autonomy in decision-making.

All Thai universities have set up a temporary COVID-19 page on their websites, with some just informing readers of proper hygiene practices, others providing virus updates, and yet others sharing the president's choices with their academic community. In this sense, it has been unable to examine the remote learning platform utilized for ten universities, eleven universities refuse to reveal their president's decision-making, and twenty-seven universities noted to perform remote education with no providing any additional detailed information.

According to the research findings, they reveal that Thai universities are resilient, capable of responding, developing, and rearranging themselves in just only two weeks. In fact, Thai university systems only grudgingly attempted to digitize itself before the pandemic, considering remote learning as a mere adjunct to traditional teaching methods and learning environments. However, it is precisely during this crisis that remote learning has become indispensable in safeguarding students' health and academic rights.

A new age for higher education is believed, marked by the systematic use of digital gadgets and, as a result, a greater focus on sustainable ways (Katz et al., 2021; Rotas & Cahapay, 2020).

To minimize a decline in the number of university students due to the COVID-19 pandemic, the Ministry of Education protects the educational right of university students through three key measures: decreased tuition costs, more scholarships, and rewards for digital divide. Written examinations and graduations remain a challenge for Thai universities, and they must respect the privacy of their students, and students themselves should be serious about these issues as well.

Conclusion

Remote learning is a crucial solution for Thai universities, enabling off-campus learning, blended learning, and green campuses. Despite emergency remote education, Thai systems continue to function, allowing students to continue their exams and graduations.

Remote learning has proved difficult for students who are not accustomed to studying in an online setting, as well as for professors who must devote time and effort to swiftly adapting traditional in-person instructions to a virtual approach. In this regard, Chiang Mai University is an excellent example, having implemented an ad hoc initiative to support lecturers through this difficult transition. Even in terms of remote teaching structures, this university is at the forefront: it uses six different platforms to assure the greatest results in all areas. Of course, different universities have created their own unique remote learning approaches, but for Thai universities, they have proved the significance of resilience to respond and maintain continuity in their research and instruction.

In times of crisis, technology's practical applications are essential for maintaining creative and long-lasting approaches to education and for upholding social distancing as the best practice. Three key elements became apparent when analyzing the COVID-19 pandemic's lessons learned regarding remote learning. They are as follows: strong and capable leadership to transfer management for the

References

- Adedoyin, O. B., & Soykan, E. (2023). Covid-19 pandemic and online learning: the challenges and opportunities. *Interactive Learning Environments*, 31(2), 863-875. <https://doi.org/10.1080/10494820.2020.1813180>
- Aleshkovskiy, I. A., Gasparishvili, A. T., Krukhmaleva, O. V., Narbut, N. P., & Savina, N. E. (2020). Russian university students about distance learning: Assessments and opportunities. *Vysshee Obrazovanie v Rossii*, 29(10), 86-100. <https://doi.org/10.31992/0869-3617-2020-29-10-86-100>
- Ali, W. (2020). Online and remote learning in higher education institutes: A necessity in light of COVID-19 pandemic. *Higher Education Studies*, 10(3), 16-25. <https://doi.org/10.5539/hes.v10n3p16>
- Alqabbani, S., Almuwais, A., Benajiba, N., & Almoayad, F. (2020). Readiness towards emergency shifting to remote learning during COVID-19 pandemic among university instructors. *E-Learning and Digital Media*, 18(5), 460-479. <https://doi.org/10.1177/2042753020981651>
- Asanov, I., Flores, F., McKenzie, D., Mensmann, M., & Schulte, M. (2021). Remote-learning, time-use, and mental health of Ecuadorian high-school students during the COVID-19 quarantine. *World Development*, 138, 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2020.105225>
- Ashour, S. (2024). How COVID-19 is reshaping the role and modes of higher education whilst moving towards a knowledge society: the case of the UAE. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*, 39(1), 52–67. <https://doi.org/10.1080/02680513.2021.1930526>

- Aulakh, K., Roul, R. K., & Kaushal, M. (2023). E-learning enhancement through educational data mining with Covid-19 outbreak period in backdrop: A review. *International Journal of Educational Development*, 101, 1-17. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2023.102814>
- Avanesian, G., Mizunoya, S., & Amaro, D. (2021). How many students could continue learning during COVID-19-caused school closures? Introducing a new reachability indicator for measuring equity of remote learning. *International Journal of Educational Development*, 84, 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.ijedudev.2021.102421>
- Baranova, S., Nīmante, D., Kalniņa, D., & Oļesika, A. (2021). Students' perspective on remote on-line teaching and learning at the university of Latvia in the first and second COVID-19 period. *Sustainability (Switzerland)*, 13(21), 1-14. <https://doi.org/10.3390/su132111890>
- Becker, S. P., Breaux, R., Cusick, C. N., Dvorsky, M. R., Marsh, N. P., Sciberras, E., & Langberg, J. M. (2020). Remote learning during COVID-19: examining school practices, service continuation, and difficulties for adolescents with and without attention-deficit/hyperactivity disorder. *Journal of Adolescent Health*, 67(6), 769-777. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.09.002>
- Biwer, F., Wiradhany, W., oude Egbrink, M., Hospers, H., Wasenitz, S., Jansen, W., & de Bruin, A. (2021). Changes and adaptations: how university students self-regulate their online learning during the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychology*, 12, 1-12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.642593>
- Carrillo, C., & Flores, M. A. (2020). COVID-19 and teacher education: a literature review of online teaching and learning practices. *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 466-487. <https://doi.org/10.1080/02619768.2020.1821184>

- Carter, R. A., Rice, M., Yang, S., & Jackson, H. A. (2020). Self-regulated learning in online learning environments: strategies for remote learning. *Information and Learning Science*, 121(5/6), 321-329. <https://doi.org/10.1108/ILS-04-2020-0114>
- Chaiya, C., & Ahmad, M. M. (2021). Success or failure of the Thai higher education development—critical factors in the policy process of quality assurance. *Sustainability (Switzerland)*, 13(17), 1-29. <https://doi.org/10.3390/su13179486>
- Chansanam, W., Tuamsuk, K., Poonpon, K., & Ngootip, T. (2021). Development of online learning platform for Thai university students. *International Journal of Information and Education Technology*, 11(8), 348–355. <https://doi.org/10.18178/ijiet.2021.11.8.1534>
- Chattaraj, D., & Vijayaraghavan, A. P. (2021). Why learning space matters: a script approach to the phenomena of learning in the emergency remote learning scenario. *Journal of Computers in Education*, 8(3), 343-364. <https://doi.org/10.1007/s40692-021-00182-z>
- Chunwijitra, S., Khanti, P., Suntiwichaya, S., Krairaksa, K., Tummarattananont, P., Buranarach, M., & Wutiwiwachai, C. (2020). Development of MOOC service framework for life long learning: A case study of Thai MOOC. *IEICE Transactions on Information and Systems*, 103(5), 1078-1087. <https://doi.org/10.1587/transinf.2019EDP7262>
- Dikaya, L. A., Avanesian, G., Dikiy, I. S., Kirik, V. A., & Egorova, V. A. (2021). How personality traits are related to the attitudes toward forced remote learning during COVID-19: Predictive analysis using generalized additive modeling. *Frontiers in Education*, 6, 1-10. <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.629213>

- Ewing, L. A., & Cooper, H. B. (2021). Technology-enabled remote learning during Covid-19: perspectives of Australian teachers, students and parents. *Technology, Pedagogy and Education*, 30(1), 41-57. <https://doi.org/10.1080/1475939X.2020.1868562>
- Garcia-Vedrenne, A. E., Orland, C., Ballare, K. M., Shapiro, B., & Wayne, R. K. (2020). Ten strategies for a successful transition to remote learning: Lessons learned with a flipped course. *Ecology and Evolution*, 10(22), 12620-12634. <https://doi.org/10.1002/ece3.6760>
- Garg, M., Eniasivam, A., Satterfield, J., Norton, B., Austin, E., & Dohan, D. (2020). Rapid transition of a preclinical health systems science and social justice course to remote learning in the time of coronavirus. *Medical Education Online*, 25(1), 1-6. <https://doi.org/10.1080/10872981.2020.1812225>
- Geroche, J. B. & Yang, X. (2022). The organizational change process during COVID-19 pandemic in a public university: The case of Kasetsart University, Thailand. *International Research Journal of Science, Technology, Education, and Management*, 2(3), 26-37. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7136374>
- Gupta, R., Seetharaman, A., & Maddulety, K. (2020). Critical success factors influencing the adoption of digitalisation for teaching and learning by business schools. *Education and Information Technologies*, 25, 3481-3502. <https://doi.org/10.1007/s10639-020-10246-9>
- Hash, P. M. (2021). Remote learning in school bands during the COVID-19 shutdown. *Journal of Research in Music Education*, 68(4), 381-397. <https://doi.org/10.1177/0022429420967008>
- Heldt, J. P., Agrawal, A., Loeb, R., Richards, M. C., Castillo, E. G., & DeBonis, K. (2021). We're Not Sure We Like It but We Still Want More: Trainee and Faculty Perceptions of Remote Learning During the COVID-19 Pandemic. *Academic Psychiatry*, 45(5), 598-602. <https://doi.org/10.1007/s40596-021-01403-4>

- Hines, A. & Dockkiao, L. (2021). Key issues influencing the future internationalization of higher education: the case of Thailand. *On the Horizon*, 29(3), 77-100. <https://doi.org/10.1108/OTH-03-2021-0044>
- Horita, R., Nishio, A., & Yamamoto, M. (2021). The effect of remote learning on the mental health of first year university students in Japan. *Psychiatry Research*, 295, 1-3. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2020.113561>
- Jung, J. H., & Shin, J. I. (2021). Assessment of university students on online remote learning during COVID-19 pandemic in Korea: An empirical study. *Sustainability (Switzerland)*, 13(19), 1-13. <https://doi.org/10.3390/su131910821>
- Katz, V. S., Jordan, A. B., & Ognyanova, K. (2021). Digital inequality, faculty communication, and remote learning experiences during the COVID-19 pandemic: A survey of U.S. undergraduates. *PLoS ONE*, 16(2), 1-16. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0246641>
- Khalid, B., Lis, M., Chaiyasoonthorn, W., & Chaveesuk S. (2021). Factors influencing behavioural intention to use MOOCs. *Engineering Management in Production and Services*, 13(2), 83-95. <https://doi.org/10.2478/emj-2021-0014>
- Khlaif, Z. N., Salha, S., & Kouraichi, B. (2021). Emergency remote learning during COVID-19 crisis: Students' engagement. *Education and Information Technologies*, 26(6), 7033-7055. <https://doi.org/10.1007/s10639-021-10566-4>
- Killham, J. E., Estanga, L., Ekpe, L., & Mejia, B. (2022). The strength of a tigress: an examination of Latina first-generation college students' tenacity during the rapid shift to remote learning. *Journal of Research on Technology in Education*, 54(S1), S253-S272. <https://doi.org/10.1080/15391523.2021.1962450>

- Koskela, T., Pihlainen, K., Piispa-Hakala, S., Vornanen, R., & Hämäläinen, J. (2020). Parents' views on family resiliency in sustainable remote schooling during the COVID-19 outbreak in Finland. *Sustainability (Switzerland)*, 12(21), 1-20. <https://doi.org/10.3390/su12218844>
- Laterza, V., Tømte, C. E., & Pinheiro, R. M. (2020). Guest Editorial: Digital transformations with "Nordic characteristics"? Latest trends in the digitalisation of teaching and learning in Nordic higher education. *Nordic Journal of Digital Literacy*, 15(4), 225-233. <https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-943X-2020-04-01>
- Legg-Jack, D. W. (2021). Digitalization of teaching and learning in Nigeria amid COVID-19 pandemic: Challenges and lessons for education 4.0 and 4IR. *International Scientific Research Journal*, 77(10). <https://doi.org/10.21506/j.ponte.2021.10.10>
- Lischer, S., Safi, N., & Dickson, C. (2022). Remote learning and students' mental health during the Covid-19 pandemic: A mixed-method enquiry. *Prospects*, 51, 589-599. <https://doi.org/10.1007/s11125-020-09530-w>
- Lohner, M. S., & Aprea, C. (2021). Exploring the potential of journal interventions to promote resilience in university students. *Frontiers in Psychology*, 12, 1-12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.702683>
- Loukomies, A., & Juuti, K. (2021). Primary students' experiences of remote learning during covid-19 school closures: A case study of Finland. *Education Sciences*, 11(9), 560. <https://doi.org/10.3390/educsci11090560>
- MacMahon, S., Leggett, J., & Carroll, A. (2020). Promoting individual and group regulation through social connection: strategies for remote learning. *Information and Learning Science*, 121(5/6), 353-363. <https://doi.org/10.1108/ILS-04-2020-0101>

- Marome, W., & Shaw, R. (2021). COVID-19 response in Thailand and its implications on future preparedness. *International journal of environmental research and public health*, 18(3), 1089. <https://doi.org/10.3390/ijerph18031089>
- Mavengere, N. B., Henriksen-Bulmer, J., Passmore, D., Mayes, H., Fakorede, O., Coles, M., & Atfield-Cutts, S. (2021). Applying innovative technologies and practices in the rapid shift to remote learning. *Communications of the Association for Information Systems*, 48. <https://doi.org/10.17705/1CAIS.04824>
- Muangmee, C., Kot, S., Meekaewkunchorn, N., Kassakorn, N., Tiranawatananun, S., & Khalid, B. (2021). Students' Use Behavior towards E-Learning Tools during COVID-19 Pandemics: Case Study of Higher Educational Institutions of Thailand. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 10(4), 1166-1175. <https://doi.org/10.11591/ijere.v10i4.21821>
- Mukhtar, K., Javed, K., Arooj, M., & Sethi, A. (2020). Advantages, limitations and recommendations for online learning during COVID-19 pandemic era. *Pakistan Journal of Medical Sciences*, 36(COVID19-S4), S27-S31. <https://doi:10.12669/pjms.36.COVID19-S4.2785>
- Nguyen, T., Netto, C. L. M., Wilkins, J. F., Bröker, P., Vargas, E. E., Sealfon, C. D., Puthipiroj, P., Li, K. S., Bowler, J. E., Hinson, H. R., Pujar, M., & Stein, G. M. (2021). Insights into students' experiences and perceptions of remote learning methods: From the COVID-19 pandemic to best practice for the future. *Frontiers in Education*, 6, 1-9. <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.647986>
- Oh, E. G., Chang, Y., & Park, S. W. (2020). Design review of MOOCs: Application of e-learning design principles. *Journal of Computing in Higher Education*, 32(3), 455-475. <https://doi.org/10.1007/s12528-019-09243-w>

- Osman, M. E. T. (2020). Global impact of COVID-19 on education systems: The emergency remote teaching at Sultan Qaboos University. *Journal of Education for Teaching*, 46(4), 463-471. <https://doi.org/10.1080/02607476.2020.1802583>
- Parker, S. W., Hansen, M. A., & Bernadowski, C. (2021). Covid-19 campus closures in the United States: American student perceptions of forced transition to remote learning. *Social Sciences*, 10(2), 62. <https://doi.org/10.3390/socsci10020062>
- Perrin, S., & Wang, L. (2021). COVID-19 and rapid digitalization of learning and teaching: Quality assurance issues and solutions in a Sino-foreign higher education institution. *Quality Assurance in Education*, 29(4), 463-476. <https://doi.org/10.1108/QAE-12-2020-0167>
- Pokrovskaja, N. N., Leontyeva, V. L., Ababkova, M. Y., & D'Ascenzo, F. (2021). Regulation of digital behavior models for knowledge transfer: Organizational concerns of remote learning. *Education Sciences*, 11(10), 52. <https://doi.org/10.3390/educsci11100592>
- Promsron, K., Nilsook, P., Jitsupa, J., Sangboonraung, W., Saeung, O., & Jinwan W. (2024). Needs assessment in the use of digital technology for learning loss recovery of students at the basic education level. *International Journal of Learning Teaching and Educational Research*, 23(1), 59-63. <https://doi.org/10.26803/ijlter.23.1.4>
- Rahiem, M. D. H. (2020a). The emergency remote learning experience of university students in Indonesia amidst the COVID-19 crisis. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 19(6). <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.6.1>
- Rahiem, M. D. H. (2021a). Indonesian university students' likes and dislikes about emergency remote learning during the COVID-19 pandemic. *Asian Journal of University Education*, 17(1), 1-18. <https://doi.org/10.24191/ajue.v17i1.11525>

- Rahiem, M. D. H. (2021b). Remaining motivated despite the limitations: University students' learning propensity during the COVID-19 pandemic. *Children and Youth Services Review*, 120. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2020.105802>
- Ribeiro, R. (2020). *How university faculty embraced the remote learning shift*. <https://edtechmagazine.com/higher/article/2020/04>
- Rotas, E. E., & Cahapay, M. B. (2020). Difficulties in remote learning: Voices of Philippine university students in the wake of COVID-19 crisis. *Asian Journal of Distance Education*, 15(2), 147-158. <https://doi.org/EJ1285295>
- Rwodzi, C., & Jager, L. De. (2021). Resilient English teachers' use of remote teaching and learning strategies in Gauteng resource-constrained township secondary schools. *Perspectives in Education*, 39(2), 62-78. <https://doi.org/10.18820/2519593X/PIE.V39.I3.6>
- Schlesselman, L. S. (2020). Perspective from a teaching and learning center during emergency remote teaching. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 84(8), 1042-1044. <https://doi.org/10.5688/ajpe8142>
- Scott, J. (2006). *Documentary research*. SAGE Publications.
- Siriwattanat, R., Meethongjan, K., Tsailenthim, D., & Wongroj, W. (2024). The study of digital literacy components for youths during the COVID-19 pandemic in Bangkok, Thailand. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 13(1), 607-616. <https://doi.org/10.11591/ijere.v13i1.26575>
- Sohel, M. S., Sifullah, M. K., Hossain, B., Hossain, M. A., Sarker, M. F. H., Hossain, I., Hossain, M. E., & Uddin, M. R. (2024). E-Learning Experience of Indigenous Rural Communities in the Face of COVID-19 Crisis in Chittagong Hills Tracts Region, Bangladesh: A Qualitative Investigation. *International Journal of Community Well-Being*, 1-24. <https://doi.org/10.1007/s42413-024-00207-2>

- Sururin, S., Mahmuda, M. C., & Muslim, M. (2020). Family engagement in nurturing students' resilience during remote learning in COVID-19 pandemic. *TARBIYA: Journal of Education in Muslim Society*, 7(2), 204-216. <https://doi.org/10.15408/tjems.v7i2.20582>
- Thapa, P., Bhandari, S. L., & Pathak, S. (2021). Nursing students' attitude on the practice of e-learning: A cross-sectional survey amid COVID-19 in Nepal. *PLoS ONE*, 16(6), e0253651. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0253651>
- Tuaycharoen, N. (2021). University-wide online learning during COVID-19: From policy to practice. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*, 15(2), 38–54. <https://doi.org/10.3991/ijim.v15i02.18143>
- Vollbrecht, P. J., Porter-Stransky, K. A., & Lackey-Cornelison, W. L. (2020). Lessons learned while creating an effective emergency remote learning environment for students during the COVID-19 pandemic. *Advances in Physiology Education*, 44(4), 722-725. <https://doi.org/10.1152/advan.00140.2020>
- Yang, S., Kwak, S. G., Ko, E. J., & Chang, M. C. (2020). The mental health burden of the COVID-19 pandemic on physical therapists. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(10), 3723. <https://doi.org/10.3390/ijerph17103723>
- Zawacki-Richter, O. (2021). The current state and impact of COVID-19 on digital higher education in Germany. *Human Behavior and Emerging Technologies*, 3(1), 218-226. <https://doi.org/10.1002/hbe2.238>

Author

Wichai Siriteerawasu

Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

E-mail: bestie.2009@hotmail.com

Queering Win Lyovarin's *Democracy, Shaken, and Stirred*: The Entanglement of Politics, Desire, and Transtextuality

Natthanai Prasannam

*Faculty of Humanities, Kasetsart University; Center for Advanced
Studies in the Applied Humanities and Social Sciences,
Kasetsart University Institute for Advanced Studies*

Received: March 23, 2024

Revised: May 26, 2024

Accepted: June 11, 2024

Abstract

Win Lyovarin's *Democracy, Shaken, and Stirred* is a distinguished work, as it was graced by the S.E.A. Write Award in 1997 and continues to interest scholars and critics with its experimental literary devices. Nevertheless, the novel is categorized within the genres of historical novels and political novels. This research aims at alternatively analyzing the novel with special reference to the implicit queer desire between two male protagonists. The theoretical framework is based on Eve Kosofsky Sedgwick's ideas of male homosocial desire and Gérard Genette's concept of transtextuality. It is found that male homosexual desire is encoded in *Democracy, Shaken, and Stirred* through the symbolic system. The architextuality of the novel likewise suggests male exclusive space through the grammars of action-adventure novels, the western and wu xia genres. Furthermore, the novel's paratexts, particularly the covers of different editions, are filled with phallic symbols in a misogynistic manner. All contribute to the materialization of male homosexual desire. This research is an example of an analytical queer reading of a Thai literary canon, which illustrates the potential of this approach to enrich the study of contemporary Thai literature.

Keywords

Thai novel, queer, queer studies, paratext

การอ่าน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน*
ของวินทร์ เลียววาริณ แบบเควียร์:
ความพัวพันระหว่างการเมือง อารมณ์ปรารถนา
และความสัมพันธ์ข้ามตัวบท

นัทธนี ประสานนาม

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์;
ศูนย์วิทยาการขั้นสูงด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ประยุกต์
สถาบันวิทยาการขั้นสูงแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน ของวินทร์ เลียววาริณ นับเป็นนวนิยายเรื่องเด่นเนื่องจากได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนหรือซีไรต์ ประจำปี 2540 และเป็นที่น่าสนใจในหมู่นักวิชาการและนักวิจารณ์ด้วยกลวิธีการประพันธ์แนวทดลอง อย่างไรก็ตาม นวนิยายเรื่องนี้ถูกจัดให้อยู่ในประเภทนวนิยายอิงประวัติศาสตร์และนวนิยายการเมือง บทความวิจัยโดยมุ่งวิเคราะห์นวนิยายเรื่องนี้ด้วยแนวทางที่ต่างออกไปโดยให้ความสำคัญแก่อารมณ์ปรารถนาแบบเควียร์อันซ่อนเร้นระหว่างตัวละครเอกชาย กรอบทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยคือแนวคิดเรื่องความปรารถนาซึ่งการสมาคมในหมู่คนเพศเดียวกันของผู้ชาย โดยอีฟ โคซอฟสกี เซดจ์วิก (Eve Kosofsky Sedgwick) กอปรกับการอ่านความสัมพันธ์ข้ามตัวบทที่นำเสนอโดยฌ็อง-ฌัก เลอแฌ็ต (Gérard Genette) ผลการวิจัยพบว่า *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* มีระบบสัญลักษณ์ที่ซ่อนนัยเรื่องอารมณ์ปรารถนาแบบรักเพศเดียวกันของผู้ชาย การอ่านความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับประเภทของตัวบทแนะนำว่านวนิยายพยายามสร้างพื้นที่ที่เป็นเอกสิทธิ์ในหมู่

ผู้ชายผ่านไวยากรณ์ของนวนิยายต่อสู่โลดโผน ภาพยนตร์แนวนุกเบิก ตะวันตก และงานแนวกำลังภายใน ยิ่งไปกว่านั้น สารนอกตัวบทของนวนิยาย โดยเฉพาะหน้าปกจากการพิมพ์หลายครั้งยังเต็มไปด้วยสัญลักษณ์ของลึงค์ แสดงความเกลียดกลัวผู้หญิงโดยนัย และนำไปสู่การเผยแสดงอารมณ์ปรารถนาแบบรักเพศเดียวกันของผู้ชาย บทความวิจัยนี้เป็นตัวอย่างของการวิเคราะห์ผลงานในทำเนียบวรรณกรรมตามแนวทางแบบเควีร์ เพื่อชี้ให้เห็นศักยภาพของแนวทางดังกล่าวในการสร้างความรู้มรรยให้แก่การศึกษาวรรณกรรมไทยร่วมสมัย

คำสำคัญ

นวนิยายไทย, เควีร์, เควีร์ศึกษา, สารนอกตัวบท

บทนำ

ในยุคที่นักเขียนสื่อสารกับโลกสาธารณะและนักอ่านผ่านโซเชียลมีเดีย วินทร์ เลียววาริณ เป็นนักเขียนไทยที่ใช้โซเชียลมีเดียเพื่อสื่อสารความคิดหรือบอกเล่าเกี่ยวกับงานเขียนของตนเอง จนเกิดเป็นกรณีพิพาทหรือสร้างกระแสที่เป็นข้อถกเถียงของสังคมอยู่บ่อยครั้ง ทั้งประเด็นเรื่องการเมือง ความเหลื่อมล้ำในสังคม งานศิลปะ แนวทางการดำเนินชีวิต และแม้แต่เรื่องอากาศร้อน (Khaosod Online Hot Issues, 2024) หลายครั้งที่สาธารณชนนับการแสดงความเห็นของวินทร์ เลียววาริณ เป็นการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เพราะนับตั้งแต่ช่วงแรกของอาชีพนักประพันธ์ที่วินทร์วิพากษ์กลุ่มคนที่มั่งคั่งในสังคม ในขณะที่เดียวกันก็นำเสนอกลุ่มคนชายขอบที่ด้อยจนอยู่ในสังคม ดังที่เขาย้ำในคำนำหนังสือ *สมุดปกดำกับใบไม้สีแดง* (รวมพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.2537) ไว้ตอนหนึ่งว่า “ตำรวจ โจร มือปืน ทหาร คนค้ายาเสพติด ญาติโสเภณี แมงดา ไต๋กังเรือ อาชญากร เจ้าพ่อ ฯลฯ คือชีวิตทุกรูปแบบที่โลดแล่นบนถนนเมืองไทยมาทุกยุคทุกสมัย” (Lyovarin, 2002, p. 7) ผู้วิจัยเห็นว่าตัวตนสาธารณะของวินทร์และผลงานจำนวนมากที่สัมพันธ์กับการวิพากษ์การเมืองมีส่วนในการสร้างกรอบของการวิเคราะห์วิจารณ์ทำให้นักวิชาการและนักวิจารณ์มักจะมองหา “สารสำคัญทางการเมือง” จากผลงานของวินทร์อยู่เสมอ จนกลายเป็นแนวการวิเคราะห์วิจารณ์กระแสหลัก

วินทร์เองอาจตระหนักถึงการมีอยู่ของกรอบดังกล่าวเช่นกัน ตัวอย่างที่เกี่ยวข้องคือ ในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ.2561 วินทร์ เลียววาริณเขียนในเฟซบุ๊กแฟนเพจของตัวเองว่า “สงสัยนักเขียนคนนี้จะเขียนเรื่องรักไม่เป็น” โดยยกกรณีนวนิยายเรื่อง *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* นวนิยายที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (ซีไรต์) ประจำปี 2540 มาประกอบเข้ากับความคิดเห็นของนักอ่านสตรีผู้หนึ่ง วินทร์ เลียววาริณ (Lyovarin, 2018) ชี้ว่า “ความจริงเหตุที่นิยายการเมืองแบบนี้มักจะ ‘แห้งแล้ง’ เพราะเน้นเหตุการณ์มากกว่าเรื่องส่วนตัวของตัวละคร”

ทั้งยังยกตัวอย่างนักเขียนหนังสือขายดีชาวอังกฤษอย่างเฟรเดอริก ฟอร์ไซธ (Frederick Forsyth) วินทร์สัพยอกผู้อ่านของเขาว่า ถ้าเขียนนวนิยายเรื่องนี้ เป็นภาคสองคงใส่ฉากรักอันหวิอหวาอย่างนวนิยายเรื่อง *Fifty Shades of Grey* งานของอี. แอล. เจมส์ (E.L. James) นักเขียนหนังสือขายดีชาวอังกฤษ อีกคนหนึ่งเข้าไป นวนิยายเรื่องดังกล่าวเต็มไปด้วยบทรักอันเร้าร้อนรุนแรงของ ตัวละคร เพราะมีเนื้อหาวาดด้วยตัวละครเอกชายผู้เป็นชาติศัตรูคือ อารมณั์ ปรารธนาของเขาถูกกระตุ้นเร้าด้วยความรุนแรง ทั้งยังนำเสนอโครงเรื่อง ทำนอง หญิงพรหมจารย์ผู้ไร้ประสบการณ์ต้องเผชิญหน้ากับชายผู้สูงวัยกว่า และมีประสบการณ์ซ้ำของ (Murphy, 2017, p. 137)

Figure 1 “Perhaps the author cannot write a love story”

Note. from Win Lyovarin’s Facebook Page (2018, January 4)
(Lyovarin, 2018)

www.facebook.com/winlyovarin/photos/a.1502062586736369/2016163938659562/?type=3&theater

อนุสนธิจากความเห็นทั้งของวินทร์และนักอ่านสตรีผู้นั้นทำให้ต้องใคร่ครวญต่อว่า จริงหรือที่ *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ไม่ได้เล่า “เรื่องส่วนตัวของตัวละคร” มากพอจนเห็นเป็นประเด็นได้ หรือแม้แต่การยกตัวอย่างนวนิยายเรื่อง *Fifty Shades of Grey* ที่ดูราวกับว่าประเมินค่ารสนิยมการอ่านของนักอ่านสตรีซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของนวนิยายเรื่องนั้นจนกลายเป็นปรากฏการณ์ไปทั่วโลก (Murphy, 2017, p. 137) การที่วินทร์เชื่อว่านวนิยายของตนไม่ใช่ “เรื่องรัก” ย่อมไม่ได้แปลว่า *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ไม่ได้เล่า “เรื่องส่วนตัวของตัวละคร” และ/หรือ “อารมณ์ปรารถนา” ข้อสังเกตที่ว่าเป็นจุดกำเนิดของบทความวิจัยนี้

ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน เล่าเรื่องของดุษฎี พันเข็ม กับเสื่อย้อย หรือหลวงภคฤดาภิบาล ที่เริ่มความสัมพันธ์ด้วยความขัดแย้งที่ฝ่ายหนึ่งเป็นตำรวจส่วนอีกฝ่ายหนึ่งเป็นโจรหรือ “เสือ” ที่ทางการต้องการตัว หลังจากที่ได้ตกลงกัน คนทั้งสองได้ใช้ชีวิตและช่วยชีวิตกันหลายครั้ง เรื่องราวแต่หนหลังเผยออกมาว่า พ่อของย้อยอยู่ในกลุ่มกบฏบวรเดช ในขณะที่พ่อของดุษฎีเป็นทหารของฝ่ายคณะราษฎร คนทั้งสองกลับมาพบกันเมื่อเกิดวิกฤตการเมือง เช่น การจัดการกับนักโทษการเมืองในทศวรรษ 2480 โดยส่งไปอยู่เกาะตะรุเตา ดุษฎีกลายเป็นตำรวจคนสนิทของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ย้อยเข้าร่วมกับขบวนการเสรีไทย ดุษฎียังคงอยู่ในอาชีพอัยการ ในขณะที่ย้อยดูเหมือนว่ายังคงอยู่ในฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลเสมอ เช่น การที่เขาเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) แต่ดูเหมือนว่ามีจุดประสงค์จะสืบหาข้อมูลเพื่อบ่อนทำลายขบวนการดังกล่าวมากกว่า ในเส้นขนานของชีวิตคนทั้งสอง พวกเขาในวัยชรากลับมาพบกันอีกครั้งในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ.2535

ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน เป็นนวนิยายที่ผู้อ่าน นักวิจารณ์ และ นักวิชาการนิยมจัดให้อยู่ในประเภทวรรณกรรมประวัติศาสตร์หรือนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ (Supanvanich, 2015; Manakit, 2016) เพราะนวนิยายสร้างตัวละครให้ไปปรากฏตัวในเหตุการณ์จริงทางประวัติศาสตร์ที่กินเวลาต่อเนื่องหลายทศวรรษ และแนวการวิเคราะห์วิจารณ์ส่วนใหญ่จะพุ่งตรงไปที่การ “จับคู่” หรือ “วินิจฉัย” ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์กับเหตุการณ์ในนวนิยาย เพราะนอกจากเนื้อหาที่ “อิงประวัติศาสตร์” แล้ว *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ยังอาศัยภาพถ่ายบุคคล เหตุการณ์ และสถานที่เพื่อแสดงสภาพอัน “อิงประวัติศาสตร์” ภายในตัวบท ทั้งนี้ เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่นวนิยายนำเสนอล้วนเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองของไทย สืบเนื่องจากชื่อเรื่อง “ประชาธิปไตย” ที่เป็นระบอบการปกครอง นวนิยายเรื่องนี้จึงถูกจัดให้เป็น “นวนิยายการเมือง” อีกด้วย ดังที่วินทร์จัดประเภทผลงานเรื่องนี้ของตนให้อยู่ในกลุ่ม “นิยายการเมือง” เช่นกัน (Lyovarín, 2018)

คำถามนำวิจัยจึงเริ่มจากพื้นฐานนี้ คำถามนำที่ 1 คือ การวิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์การเมืองมีเพียงวิธีการ “จับคู่” เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่เชื่อกันว่าเป็น “เรื่องจริง” กับ “เรื่องแต่ง” ในนวนิยายเท่านั้นจริงหรือไม่ มีประเด็นอื่นที่วิเคราะห์ให้ลึกกว่าเดิมได้อีกหรือไม่ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกที่พัฒนาจากศัตรูคู่แค้นจนกลายเป็นมิตรภาพยาวนานจนตีความได้ว่าเป็น “อารมณ์ปรารถนา” คำถามนำนี้ยังเกิดจากข้อสังเกตแรกในบทนำที่ว่า จริงหรือที่เมื่อวินทร์ เลียววาริณ ระบุเขียนเรื่องรักไม่เป็น เราจะอ่านผลงานของเขาให้เป็น “เรื่องรัก” ไม่ได้ ส่วนคำถามนำที่ 2 คือ ภาพถ่ายในนวนิยายไม่ใช่ส่วนหนึ่งของตัวบท แต่เป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ข้ามตัวบท (transtextuality) ที่น่าคิดคือ เหตุใดองค์ประกอบดังกล่าวจึงมีบทบาทในการกำหนดหรือกำกับแนวการอ่านการตีความนวนิยายเรื่องนี้ หรือทำหน้าที่เสมือน “ธรรมเนียมแห่งการตีความ”

(Genette, 1997) ดังที่ปรากฏหลักฐานในงานวิจัยและงานวิจารณ์จำนวนมาก มุ่งค้ำประคบหรือสารถนอศวบออื่นใดในนวนิยายเรื่องนี้หรือไม่ที่จะมีส่วนในการสร้างความหมายทางเลือกที่ผู้อ่านเข้าถึงได้โดยเฉพาะความหมายที่จะกลับมาสนับสนุนคำตอบจากคำถามนำที่ 1

วัตถุประสงค

1. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่งการเมืองกับอารมณ์ปรารถนาใน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ด้วยแนวทางการอ่านแบบเควีร์
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ข้ามศวบบใน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ที่ทำหน้าที่สนับสนุนการวิเคราะห์ตามแนวทางการอ่านแบบเควีร์

บททวนวรรณกรรม

เมื่อกล่าวถึงผลงานวรรณกรรมของวินทร์ เลียววาริณ งานวิชาการ และงานวิจารณ์ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญแก่การทดลองกับรูปแบบ ทำให้งานของเขาเป็น “วรรณกรรมแนวทดลอง” (Sujjapun, 2013, pp. 25-34; Bunjanya, 2002; Somsith, 2009) นอกจากนั้นการปรากฏของผลงานของวินทร์ยังเป็นช่วงเวลาที่นี่วิชาการมองว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงจากกระแสวรรณกรรมเพื่อชีวิตสู่กระแสวรรณกรรมสร้างสรรค์ (Sujjapun, 2013) ส่วนการวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ของวินทร์โดยเฉพาะ นักวิชาการมักพ่วงความสนใจไปที่เหตุการณ์ทางการเมืองที่ผู้เขียนหยิบเลือกมาสร้างเป็นโครงเรื่อง บ้างวิพากษ์ความไม่เที่ยงตรงทางประวัติศาสตร์ (Dantrakul, 1997) แต่ก็ถูกวิพากษ์กลับว่าประวัติศาสตร์เองก็เป็นเรื่องแต่ง นวนิยายเรื่องนี้จึงชวนให้ตั้งคำถามเรื่องสถานะของประวัติศาสตร์เองด้วย (Eawsriwong, 2004) ส่วนนักวิชาการวรรณกรรมและนักวิจารณ์วรรณกรรมมักให้ความสำคัญแก่การสร้างสรรค

ทั้งการนำประวัติศาสตร์มาเล่าใหม่ในรูปแบบนวนิยายโดยเผยให้เห็นความ
ยอกย้อนของประวัติศาสตร์ด้วยท่าทีแบบหลังสมัยใหม่หรือ “postmodern”
(Sodsuk, 2004; Chunlawong, 2006)

นักวิชาการและนักวิจารณ์เสนอว่า ในฐานะงานเขียน
เชิงสร้างสรรค์ *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* “มีนวัตกรรม (innovation)
ด้านกลวิธี และการเสนอภาพสังคมไทยในมุมกว้าง (macro) ที่อาจมีส่วนช่วย
ให้ผู้อ่านหันมาสนใจประวัติศาสตร์สังคมไทยในยุคโลก” (Boonkachorn,
2012, p. 108) นอกจากนั้นยัง “มีลีลาการ (dramatization) [...] ที่เร้าอารมณ์และกระตุ้นความกระหายใคร่รู้” (Raksamani, 2004, p. 126)
ทั้งยังล้อความคาดหวังของผู้อ่านด้วยการใช้ภาพประกอบเชิงสารคดี
และบรรณานุกรมอย่างงานวิชาการ เพื่อเสนอแนวคิดว่า “การเมืองเป็นเรื่อง
ของอำนาจที่เหลวไหลไร้สาระ แต่กลับมีผลต่อความเป็นความตายของชีวิต
มนุษย์” (Vespada, 2004, p. 553) เมื่อนักวิจารณ์กลับไปอ่านนวนิยายเรื่อง
นี้ใหม่ในบริบทการเมืองที่เปลี่ยนไป โดยเฉพาะในต้นทศวรรษ 2550 ทำให้
จุดยืนทางอุดมการณ์ของวินทร์ถูกตั้งคำถาม มิพักต้องกล่าวถึงการสร้างตัว
ละครเอกให้มีลักษณะล้นเกินอย่างอุดมมนุษย์ที่ถูกวิพากษ์เช่นกัน (Kham
Phaka, 2009, pp. 57-58)

จุดมุ่งหมายของบทความวิจัยนี้ที่ต่างกับงานวิจารณ์และงานศึกษาที่
มีมาก่อนคือ การสร้างข้อถกเถียงใหม่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง
กับอารมณ์ปรารถนาตามแนวทางการอ่านแบบควีรี่ การอ่านแบบควีรี่ใน
ที่นี้มาจากคำกริยา “to queer” และกระบวนการ “queering” ที่มุ่งเผยให้
เห็นสิ่งที่ Sedgwick (1993, p. 8) เสนอว่าเป็น ช่องที่เปิดให้ความเป็นไปได้
ช่องว่าง การซ้อนทับ ความไม่สอดคล้องและความสอดคล้อง การหลุดเลื่อน
และความล้นเกินของความหมาย เมื่อองค์ประกอบอันเป็นส่วนหนึ่งของเพศ
สถานะ (gender) และเพศวิถี (sexuality) ของบุคคลใดก็ตาม ไม่อาจทำให้
เกิดความหมายอันเป็นเอกภาพแบบตายตัวได้

ขอให้ลองพิจารณาข้อสังเกตของตรีศิลป์ บุญขจร (Boonkachorn, 2012, p. 109) ตอนหนึ่งว่า *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* เป็นนวนิยายอ่านสนุก “แม้ว่าจะมีแต่พระเอกกับผู้ร้ายไม่มีนางเอกเลยก็ตาม” ราวกับว่านวนิยายเรื่องนี้ตัดขาดจากประเด็นเรื่องความรักความปรารถนา (แบบรักต่างเพศ—เพราะต้องมีพระเอกคู่กับนางเอก) เมื่อนำข้อสังเกตนี้ไปเชื่อมโยงกับข้อเขียนของวินทร์ เลียววาริณบนเฟซบุ๊กว่าเขาเขียนเรื่องรักไม่เป็น ทำให้ต้องมาพิเคราะห์กันใหม่ว่า เรื่องที่ดูไม่ใช่เรื่องรัก ไม่ได้แปลว่าปราศจากนัยเรื่องอารมณ์ปรารถนา ดังที่อีฟ โคซอฟสกี เซดจ์วิก (Eve Kosofsky Sedgwick) เสนอว่า ความรักหมายถึงอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ในขณะที่อารมณ์ปรารถนาเชื่อมโยงกับสัญชาตญาณดิบ (libido) หรือแรงขับสัญชาตญาณทางเพศของมนุษย์ (Sedgwick, 2016, p. 2) แล้วอะไรเล่าคืออารมณ์ปรารถนาในนวนิยายรางวัลซีไรต์เรื่องนี้ ซึ่งเป็นการเมืองในอีกความหมายหนึ่งที่ยังไม่ได้ถูกคลี่คลายให้เห็นในงานศึกษาและงานวิจารณ์ในช่วงเวลาที่ผ่านมา

กรอบแนวคิดหลักของการวิจัย: การอ่านแบบเควีียร์

คำ ผกา (Kham Phaka, 2009, p. 56) ตั้งข้อสังเกตเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตุ้ยกับย้อย ตัวละครเอกใน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ไว้ว่า “ชีวิตของทั้งคู่ก็เหมือนพระเอกหนังคาวบอย จำได้ต้องทำหน้าที่ของตัวเอง แต่ลึก ๆ แล้วรักและชื่นชมกันมาก ๆ” บทความวิจัยนี้เห็นด้วยกับข้อสังเกตดังกล่าว เพราะสังเกตเห็นองค์ประกอบหลายประการของภาพยนตร์คาวบอยอเมริกันที่เราอาจเรียกให้เป็นทางการมากขึ้นได้ว่า ภาพยนตร์แนวบุกเบิกตะวันตก (western หรือ the Western) ในนวนิยายเรื่องนี้ โดยภาพยนตร์ตระกูลดังกล่าวมีต้นกำเนิดจากนวนิยายแนวเอาใจตลาดในคริสต์ศตวรรษที่ 19 (Murphy, 2017, p. 81)

ภาพยนตร์ควบอยอเมริกันที่ถูกเสพอย่างกว้างขวางนำเสนอความเป็นชาย ชีวิตกลางแจ้ง การต่อสู้กับชาวอเมริกันพื้นเมือง ควบอยตัวร้าย หรือแม้แต่การต่อสู้กันเอง แม้จะมีตัวละครหญิงในฐานะองค์ประกอบที่ทำให้เรื่องราวครบยิ่งขึ้น แต่ภาพสังคมในหนังควบอยก็เข้าข่ายเป็นสังคมชายล้วน เช่นเดียวกับ กองทัพ ทีมนักกีฬา หรือโรงเรียนประจำชายล้วน ซึ่งถูกนำเสนอในโลกวรรณกรรมตลอดมา นักวิชาการพิเคราะห์สายสัมพันธ์ในสังคมชายล้วนดังกล่าวโดยเรียกว่า ความปรารถนาซึ่งการสมาคมในหมู่คนเพศเดียวกันของผู้ชาย (male homosocial desire)¹

นักวิชาการผู้ยกประเด็นนี้ขึ้นมาคือ Sedgwick (2016) ในหนังสือ *Between Men: English Literature and Male Homosocial Desire* (พิมพ์ครั้งแรกในปี 1985) เช็ตจวิกวอ่านอารมณ์ปรารถนาดังกล่าวในวรรณกรรมอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และ 19 สำหรับเช็ตจวิกวแล้ว สายสัมพันธ์ในหมู่ผู้ชายและความปรารถนาซึ่งการสมาคมในหมู่คนเพศเดียวกันของผู้ชายเกิดขึ้นจากความต้องการปกป้องระบบ (หรือระบอบ) เพศสถานะและอำนาจชายเป็นใหญ่ ทั้งยังเชื่อมโยงกับความเกลียดกลัวผู้หญิง (misogyny) และความเกลียดกลัวภาวะรักเพศเดียวกัน (homophobia) ที่เฮอร์เบอในเชิงอรรถว่าอาจเรียกว่าเป็นการเหยียดเพศจากฝั่งรักต่างเพศ ยิ่งไปกว่านั้น “homosocial” กับ “homosexual” ในมุมมองนี้ยังอยู่ในสเปกตรัมเดียวกันอีกด้วย (Sedgwick, 2016, pp. 1-2, 219)

¹การแปลศัพท์คำนี้ได้รับอิทธิพลจาก สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (Chotiudompanit, 2016, p. 222)

ข้อถกเถียงของเซตต์จวิจจึงสันสะท้อนผู้ที่เชื่อว่ากำลังอ่านผลงานสำหรับผู้อ่านในกลุ่มชายรักต่างเพศที่นำเสนอความเป็นชายแบบล้นเกินหรือ “macho” แต่กลับพบว่าในสายสัมพันธ์ชิตไกลในหมู่ผู้ชายแฝงเร้นสถานะของเอกสิทธิ์ ความเปราะบาง ตลอดจนความปรารถนาเร้นลับลึกซึ้งเอาไว้ด้วย โดยถือเป็นสิ่งที่ขัดแย้งในตัวเองอย่างยิ่งที่การเหยียดภาวะรักเพศเดียวกัน กลับส่อนัยความปรารถนาที่มีต่อเพศเดียวกัน

ข้อถกเถียงที่ว่าสมาชิกในสังคมชายล้วน มีศักยภาพที่จะมีความปรารถนาต่อเพศเดียวกัน อาจสนับสนุนได้โดยหลักฐานจากภาพยนตร์แนวบูกเบิกตะวันตกโดยประสานเข้ากับการตีความในมุมมองแบบจิตวิเคราะห์ ในภาพยนตร์ตระกูลดังกล่าวเราจะเห็นฉากสำคัญคือ การดวลปืนของตัวละครสภาพสังคมอเมริกันในยุคที่ยังป่าเถื่อนหรือในบริบทแบบ “Wild West” การแสดงความเป็นลูกผู้ชายให้วัดจากความสามารถในการยิงปืน ปืนถูกใช้ทั้งเพื่อป้องกันตัว และใช้ในการต่อสู้เพื่อขยายอาณาเขต ผู้ที่ได้ชมภาพยนตร์ควาบอยามากอาจพบว่าปืนมีสถานะเป็นนามนัย (metonymy) คือเป็นสิ่งที่อยู่ติดกับร่างกายของควาบอยจนใช้แทนตัวควาบอยได้ ถ้าพิจารณาจากมุมมองจิตวิเคราะห์ นักวิจารณ์มีแนวโน้มที่จะโยงปืนเข้ากับสัญลักษณ์หรือตัวแทนของลึงค์ (phallus หรือ phallic symbol) รวมทั้งอาวุธอื่นที่ใช้ในการดวลเป็นต้นว่า มีด ก็มีผู้เสนอการตีความในแนวทางเดียวกัน (Kelly, 1995, pp. 97-98)

เราอาจเห็นฉากสอนยิงปืน หรือฉากที่ตัวละคร “วัด” กัน ด้วยการยิงปืนไปที่กระป๋องหรือขวดแก้วแล้วหันมายกคิ้วทลิวตาใส่กัน ความสัมพันธ์ชิตไกลในหมู่ผู้ชายอาจตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแข่งขันชิงดี ตัวอย่างที่นักวิชาการนิยมกล่าวถึงเสมอคือฉากการทดสอบปืนในภาพยนตร์ *Red River* (dir. Howard Hawk, 1948) และความสัมพันธ์ของตัวละครชายหนุ่มที่ถูกตีความว่าเป็นความเสนาหาแบบรักเพศเดียวกันอย่างแอบแฝง (Russo, 1987, pp. 78-79; Simpson, 2006, p. 113)

Figure 2 The intimacy of cowboys within the male homosocial community in *Red River* (1948)

Note. from Movieclips, 2015
www.youtube.com/watch?v=zBe5T01yBUI

ตัวอย่างฉากที่เกี่ยวข้องกับปืนที่ยกตัวอย่างมาทั้งหมดแสดง หรือสร้าง หรือยืนยัน สายสัมพันธ์ในหมู่ผู้ชายที่ไม่ได้ปรากฏเพียงในภาพยนตร์ตระกูลดังกล่าว แต่ยังปรากฏในวรรณกรรม และตัวบทประเภทอื่นอีกมาก โดยปรากฏในนวนิยายเรื่อง *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ด้วยเช่นกัน

เมื่ออ่านความคิดของ Sedgwick (2016) ขนานไปกับวรรณกรรมรางวัลซีไรต์เรื่องนี้ จึงทำให้คิดถึงการเมืองในความหมายหลายระดับ ทั้งการเมืองในระดับการเมืองการปกครอง และการเมืองในความหมายกว้าง ที่หมายรวมถึงอำนาจและการขัดขึ้น กอปรกับสายสัมพันธ์ของผู้ชายในชุมชนชายล้วน องค์ประกอบเหล่านี้รวมกันแล้วน่าจะเปลี่ยนประสบการณ์การตีความ *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ของวินทร์ เลียววาริณได้พอสมควร ผู้วิจัยจะอาศัยวิธีการอ่านละเอียด (close reading) เพื่อชี้ให้เห็นชัดในผลการวิจัยว่าระหว่างความปรารถนาซึ่งการสมาคมในหมู่ผู้ชายกับอารมณ์ปรารถนาแบบชายรักชายมีเพียงพรมแดนพราเลือนคั่นกลางอยู่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. วิเคราะห์ตัวบทนวนิยาย *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ด้วยมุมมองการอ่านแบบเควิียร์ประสานกับวิธีการอ่านละเอียด
2. นำผลการวิเคราะห์ตัวบทมาเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ข้ามตัวบท เพื่อชี้ให้เห็นการทำงานร่วมกันระหว่างตัวบท ประเภทของตัวบท และสารนอกตัวบทในการนำเสนอความหมายโดยรวมว่าด้วยอารมณ์ปรารถนาที่พิสูจน์ให้เห็นจริงได้ด้วยมุมมองการอ่านแบบเควิียร์

ผลการวิจัย

1. ปีน ู น้ำมิตร ชีวิต และความตาย: ระบบสัญลักษณ์กับ อารมณ์ปรารถนาแบบเควียร์

ย้อนกลับไปที่เราจะเมื่อตัวละครเอกแรกพบกันใน *ประชาธิปไตยบน
เส้นขนาน* ตั๋วผู้ได้ฉายาว่าจ่าตั๋ยป็นผี ได้สังหารโจรร้ายช็อกก้องไปหลายคน
เขาหวังสร้างชื่อด้วยการจับตายเสือย้อยด้วยเช่นกัน เขาจึงไป “ดักรอเสือย้อย
ตรงปากถ้ำแห่งหนึ่ง ที่ตรงนั้นรกร้างไปด้วยไม้ใหญ่ ชุมไปด้วยงูเห่า”
(Lyovarin, 2010, p. 23)² ภาพของเสือย้อยที่ ตั๋วเห็นเป็นครั้งแรกคือ
“เสือผ้าชุดดำสนิสนั้นสกปรกยับเยิน เผยให้เห็นแผลอกกว้างใหญ่สีกรุปเลือด
ทะมัน ใบหน้านั้นมีหนองเครารุงรัง แต่สายตาคุ้นมีประกายคมกริบแฝงแว
กระด้างและมีอำนาจอย่างบอกไม่ถูก” (p. 24) ในการดวลครั้งแรก ตั๋วเป็น
ฝ่ายพ่ายแพ้ เสือย้อยไว้ชีวิตเขา แต่หลังจากนั้นตั๋ยกลับกลายเป็นคนแพ้ชีวิต
ทำให้ย้อยเตือนสติเขาให้หันกลับมาจับป็นอีกครั้ง “นี่โวย! ต้องป็นสิโวยที่เป็น
เพื่อนตายกับเรา หยิบมันขึ้นมาสิวะ แล้วมายิงกับกูใหม่ กูจะรอมีงอยู่” (p. 26)

ขอให้สังเกตว่าในการดวลครั้งแรกมีองค์ประกอบหลักคือ “ป็น”
และดวลกันในพื้นที่ที่มี “งู” ชุกชุม การกลับมาดวลอีกครั้งต้อง “จับป็น”
เพราะ “ป็น” เป็นเพื่อนตาย

²การอ้างอิงตัวบทนวนิยายอ้างจากนวนิยาย *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ฉบับ
ปรับปรุง ของวินทร์ เลียววาริณ พ.ศ. 2553 (Lyovarin, 2010) ในการอ้างอิงนวนิยาย
เรื่องนี้ที่ปรากฏต่อไปในบทความ ผู้วิจัยจะอ้างอิงเฉพาะเลขหน้าเท่านั้น ส่วนการอ้างอิง
ผลงานเรื่องอื่นของวินทร์จะมีปีที่พิมพ์กำกับอย่างชัดเจน

จุดเปลี่ยนสำคัญจุดหนึ่งของเรื่องจึงอยู่ที่การดวลปืนครั้งที่ 2 ระหว่างคนทั้งคู่ บรรยายากาศการดวลครั้งนั้นเริ่มที่ “ลมร้อนของเดือนเมษายน ปลุกประสาทของเขาให้ตื่นตัว ร.ต.ต.ตุ้ยตะปิ่นข้างซอง ในใจสงบนิ่ง เฝ้าดวงตัวหนึ่งเลื้อยผ่านไปแต่เขาไม่สนใจ” (p. 33) ในวาระนี้ “ปิ่น” และ “งู” ยังคงปรากฏอยู่ ผลการดวลเผยออกมาว่า เป็นอีกครั้งที่ตุ้ยซำกว่าย้อย และเป็นอีกครั้งที่ย้อยเป็นฝ่ายชนะแต่ไว้ชีวิตตุ้ย ตุ้ยทอดถอนใจโดยที่ “มันเริ่มมีอะไรบางอย่างก่อตัวขึ้นระหว่างเขาทั้งสอง เริ่มจากบุญคุณ เริ่มจากความรักในฝีมือของกันและกัน อะไรบางอย่างที่มีแรงยึดเหนี่ยวระหว่างคนทั้งสอง” (p. 35)

อะไรคือ “อะไรบางอย่างอย่าง” ที่ก่อตัวขึ้น และกลายเป็น “แรงยึดเหนี่ยวระหว่างคนทั้งสอง” ผู้เล่าเรื่องขยายความเป็น “มิตรภาพ” (p. 35) ความรักนับถือกันที่เกิดจากการประลองนี้เองที่อาจกล่าวด้วยโวหารของนิยายกำลังภายในได้ว่า “น้ำมิตร” ซึ่งวินทร์มีความชื่นชอบเป็นทุนเดิม³ ส่วนนักวิจารณ์อย่างสายพิน ปฐมาบรรณ (Patamaban, 2004, p. 562) เสนอว่าเป็น “อุดมการณ์ทางสายกลางที่ทั้งสองร่วมกันยึดเหนี่ยว” การตีความตามแนวทางนี้อาศัยอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นกรอบ ในที่นี้ขอเสนอว่าการที่ย้อยไว้ชีวิตตุ้ยคือการเลือกที่จะประนีประนอมกับสิ่งที่ตนหรืออีกฝ่ายยึดถือ

³ในบริบทนิยายกำลังภายใน น้ำมิตรยังอาจหมายถึง ความมีใจเอื้อเฟื้อ ความพร้อมเข้าช่วยเหลือ และศรัทธาสัตย์ซื่อที่ตัวละครชายมีต่อกันและกัน ดูความสนใจเรื่องนี้ของวินทร์เพิ่มเติมในหนังสือ *นิยายข้างจอ* (Lyovarin, 2005, pp. 61-64, 124-128)

ปัญหาในการตรวจครั้งที่ 2 คือ แม้จะสิ้นสุดการตรวจแล้ว ทว่า “ปิ่น” และ “งู” ยังไม่ยุติบทบาทลง เมื่อเสื่อย้อยหันหลังให้แล้วด้อย “ลั่นโก” จน “ควั่นลอยกรุ่นออกมาจากปลายกระบอกปืน สายตาทั้งสองคู่ประสานกันสนิท เสื่อย้อยจ้องมองเขานิ่ง เขาเห็นรอยเลือดสีแดงเข้มหยอมใหญ่สาตกกระจายอยู่บนหน้าอกของโจร ริมฝีปากเสื่อย้อยเฝ้มแน่น” (Lyovarin, 2010, p. 36)

ด้อยลั่นโก “ปิ่น” ใส่ “งู” ทำให้ “เสื่อย้อยไ้อออกมาเบา ๆ ก่อนค่อย ๆ พยุงร่างตัวเองขึ้นมา นายร้อยตำรวจตรีเสียบปิ่นใส่ซองและยื่นมือไปให้จับสายตาระด้างทั้งสองคู่พลันเปลี่ยนเป็นอ่อนโยน มีความรู้สึก มีชีวิต...” (p. 36) เมื่อเขาทั้งสองจากกัน “นายตำรวจภูธรเบนสายตาดันมาดูจอมปลวกใหญ่ริมทาง ใช้เท้าเขี่ยซากงูเห่าขนาดเขื่อง [...] เลือดสีแดงสดกระจายไปทั่วเขายิ้มที่มุมปากขณะเดินกลับไปตรึงจักรยานยนต์” (p. 36)

เกิดอะไรขึ้นกับฉากการต่อสู้ที่แสดงความเป็นชายอย่างล้นเกิน เพราะเหตุใดฉากต่อสู้อันห้าวหาญดุ้นจึงประดับประดาด้วยสัญลักษณ์ของสิ่งและการร่วมเพศ ปิ่น (กระสุนปืน/ปากกระบอกปืน) จอมปลวก งู (ขนาดเขื่อง) เลือด หรือของเหลวที่ออกจากตัวงู ภาพของเหลวที่สาตกกระจายอยู่บนหน้าอก อาการเฝ้มแน่นของริมปาก สายตาระด้างที่เปลี่ยนเป็นอ่อนโยน “มีความรู้สึก มีชีวิต...” หรือแม้แต่รอยยิ้มในยามลาจาก

การตีความระบบสัญลักษณ์แบบจิตวิเคราะห์ข้างต้นทำให้แน่นแฟ้นได้มากขึ้นด้วยข้อเสนอของ Sedgwick (2016) ที่เพ่งความสนใจไปที่การอ่านความสัมพันธ์ในสเปกตรัมของความปรารถนาซึ่งการสมาคมระหว่างเพศเดียวกันในหมู่ผู้ชายกับความปรารถนาต่อเพศเดียวกันในหมู่ผู้ชาย ขอให้ลองพิจารณาเหตุการณ์ต่อเนื่องในนวนิยายในหลายปีต่อมา “น้ำมิตร” จากการ “ปะทะ” กันในครั้งนั้นถูก “กระชับ” ข้ำแล้วข้ำเล่า เมื่อด้อยกับย้อยต้องโคจรมาพบกันหลายต่อหลายครั้ง แต่ด้อยยังคงอยู่ฝ่ายเดียวกับรัฐ ส่วนย้อยอยู่ฝ่ายตรงข้ามเสมอ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครทั้งสองจึงเข้าทำนอง “มิตรภาพ

ต้องห้าม” และถ้าเราเห็นว่าเขาทั้งสองคือเพื่อนรักก็ย่อมเป็น “รักต้องห้าม” แม้ความรู้สึกเป็นปฏิกิริยาที่เคยสืบทอดมาจากรุ่นพ่อได้สลายลงไปแล้วนับแต่การดวลปืนครั้งที่ 2 ก็ตาม

ในระหว่างที่คนทั้งสองไม่ได้พบกันในทศวรรษ 2490 ย้อยยังคงอยู่ในป่าทางภาคเหนือ ผู้เล่าเรื่องบรรยายฉากท้องเรื่องตอนหนึ่งว่า “อากาศเข้าตรูกลางฤดูหนาวในป่าภาคเหนือเย็นยะเยือก เสียดสะท้านถึงกระดูก ทางหลวงสายเปลี่ยวเลี้ยวคดเคี้ยวไปตามขุนเขาเหมือนงูยักษ์ที่กำลังหลับสนิท ชุกไอออุ่นในอ้อมอกแข็งแรงของภูผา” (Lyovarin, 2010, p. 89) โวหารดังกล่าวสอดคล้องกับขนบของนวนิยายผจญภัยที่มีเนื้อว่าด้วยกลุ่มตัวละครนักผจญภัยที่บุกเข้าไปยังไพรเถื่อน การเดินทางเข้าสู่ป่าเปรียบเสมือนการทำให้ธรรมชาติอันบริสุทธิ์สูญสิ้นพรหมจรรย์⁴ แต่ในที่นี้ถนอมในนามความเจริญถูกเปรียบกับ “งูยักษ์” ส่วนภูเขานามธรรมชาติไม่ใช่เพศหญิง แต่เป็นเพศชายที่มี “อ้อมอกแข็งแรง” จึงไม่น่าแปลกใจเมื่อสถานที่คนทั้งสองได้ดวลปืนกัน สถานที่ที่ดุษฎีมารบราชการอยู่พักหนึ่ง และบ้านที่ย้อยกลับไปอยู่ในวัยชราในช่วงกลางทศวรรษ 2530 อยู่ในพื้นที่ “บ้านเห่าดง” ในระบบสัญลักษณ์ของงูที่สัมพันธ์กับลึงค์

อีกตัวอย่างหนึ่ง เมื่อย้อยถูกคุมขังอยู่ที่เกาะตะรุเตา ในยามที่รู้สึกโดดเดี่ยวบนเกาะกลางสมุทรที่ล้อมรอบด้วยภยันตรายผู้เล่าเรื่องเล่าว่า “ดวงดาราเบื้องบนระยิบระยับ เหมือนกับภาพที่เขาเคยมองอยู่เสมอเมื่อครั้ง

⁴วินทร์สนใจอ่านนวนิยายแนวนี้นั้นเช่นกัน ทั้งผลงานของ เซอร์ เฮ. ไรเดอร์ แฮกการ์ด (Sir H. Rider Haggard) และนวนิยายผจญภัยของไทย เช่น *เพชรพระอุมา* และ *ล่องไพร* ซึ่งทำให้เชื่อได้ว่าวินทร์เคยสัมผัสจินตภาพของแผ่นดินพรหมจรรย์ที่ถูกทะเลลวกมาก่อน ก่อนที่จะปรับเป็นการบรรยายฉากท้องเรื่องเช่นนี้ คู่อธิพลของงานเขียนกลุ่มนี้ที่สร้างประสบการณ์การอ่านของวินทร์เพิ่มเติมใน Lyovarin (2005, pp. 73-83) และดูการวิเคราะห์ภูมิทัศน์ที่ถูกทำให้มีเพศเพิ่มเติมใน นัทธนัย ประสานนาม (Prasannam, 2018)

ใช้ชีวิตนักปฏิวัติในป่า ต่างแต่ว่าที่นี่ไร้อิสรภาพ น้ำค้างเริ่มลงเฉพาะ ๆ ทำไมในนาที่นี้เขาจึงนึกถึง ดุ้ย พันเข็ม จำสายตาคู่นั้นที่มองเขาก่อนจากมาได้” (Lyovarin, 2010, p. 72) เมื่อดุ้ยและย้อยได้กลับมาพบกันอีกครั้ง ในตอนที่ดุ้ยมาดักพบย้อยที่บ้านเดิมของเขา เขารู้ว่าย้อยเคยถูกอดีตเพื่อนในวัยเด็กทรยศ สิ่งนั้นสร้างความขมขื่นลึกซึ้งให้แก่ย้อยซึ่งดุ้ยเป็นคนเดียวที่ได้เห็นแง่มุมนี้ “ใครจะคิดว่าเสือร้ายที่มีชื่อทั่วประเทศคนนี้จะมียักด้านหนึ่งที่อ่อนไหวและอ้ำว้างเปล่าเปลี่ยวอย่างบอกไม่ถูก มีแต่คนที่ผ่านความเจ็บปวดอย่างลึกซึ้งถึงมีสายตาเช่นนี้ได้” (p. 121) แต่เมื่อได้สนทนากันอีกครั้งทั้งสองกลับมีเสียงหัวเราะและ “อารมณ์อ้ำว้างลดหายไป” (p. 121)

อาจมีผู้โต้แย้งว่า ความปรารถนาซึ่งการสมาคมในหมู่คนเพศเดียวกันในที่นี้จะโน้มเอียงไปทางความปรารถนาทางเพศได้อย่างไร ในเมื่อทั้งดุ้ยและย้อยต่างก็มีครอบครัว โปรตลงพินิจฉากห้องทำงานของดุ้ย “บนผนังด้านหนึ่งแขวนรูปถ่ายครอบครัวเขาและประกาศนียบัตรสองสามใบ” (pp. 187, 200) อีกครั้งที่ผู้เล่าเรื่องพาตึงถึงครอบครัวของดุ้ยคือ “เขาน่าจะอยู่ที่บ้าน พักผ่อนกับครอบครัวมากกว่าจะมานั่งหลังขดหลังแข็งในเครื่องบินเก่า ๆ ลำนี” (p. 210) เนื้อหาดอนดังกล่าวคือหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ดุ้ยในฐานะนายพลตำรวจยังได้เดินทางไปตามย้อยในป่า เพราะเขาไม่อาจปักใจเชื่อได้ว่าย้อยเข้ากับพวกคอมมิวนิสต์จริง

ในวาระที่ได้พบกันอีกครั้งนั้นเองที่ย้อยเล่าเรื่องครอบครัวของเขาให้ดุ้ยฟัง “ผมมีลูกสองคน คนหนึ่งเป็นหญิง เกิดเมื่อตอนเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตัน อีกคนเป็นชาย เกิดในช่วงจอมพล ป.หมดอำนาจ” (p. 218) การถือกำเนิดของลูกทั้งสองถูกเล่าโดยโยงกับเหตุการณ์ทางการเมือง เช่นเดียวกับความตาย เมื่อดุ้ยถามถึงลูกสาว ย้อยเล่าว่า “แกถูกยิงตายในธรรมศาสตร์เปล่า! อย่าทำหน้ายังงั้น ผมไม่ได้โกรธแค้นใครเลย [...] นี่มันเป็นเรื่องการเมือง เรื่องของอำนาจ เรื่องของอุดมการณ์ที่ต่างกัน และบังเอิญเราเล่นหนักไปหน่อย” (p. 219)

ตั้ยผู้ประสบเหตุเฮลิคอปเตอร์ถูกยิงตกโดยกลุ่มคอมมิวนิสต์ได้ไฟฟลุกลายของย้อยที่ร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ในป่าเป็นคนพาไปส่งให้ทางการ แต่ภารกิจนั้นกลับทำให้ไฟฟเดินทางมาถึงวาระสุดท้าย ไฟฟถูกทางการไทยสังหาร ที่น่าสังเกตคือ ก่อนมรณกรรมของไฟฟคือมรณกรรมของสิบตรีทักษิณผู้อยู่บนเฮลิคอปเตอร์ลำเดียวกับตั้ย เรื่องเล่าของทักษิณคือเรื่องเล่าของพ่อผู้ถูกตำรวจเข้มเหงและครอบครัวที่เคยอยู่ในฐานะเบี้ยล่าง ผู้เล่าเรื่องแสดงฉากท้องเรื่องที่เป็นธรรมชาติระหว่างที่ตั้ยกับทักษิณอยู่ด้วยกันบนเฮลิคอปเตอร์ว่า “ป่าเบื้องล่างแห่งนี้สี่เหลืงทอง ไกลออกไปลิบ ๆ เป็นทิวเขาสีหม่นโอบล้อมท้องทุ่งเหมือนอ้อมกอดของแม่ผู้ปราณี” (p. 210)

หลังเหตุการณ์นั้นเมื่อตั้ยและย้อยได้กลับมาพบกันอีกครั้งด้วยการชักนำของ พ.ท.ชาคริต ฉากท้องเรื่องคือที่อยู่ย่านสุขุมวิทที่ชาคริตมิวายปรารภว่า “ผมอยู่ที่นี้คนเดียวตามประสาชายโสด” (p. 238) เมื่อตั้ยเอย่แสดงควมเสียใจเรื่องการสูญเสียลูกชาย ย้อยกลับตอบว่า “ผมลืมนันไปแล้ว” (p. 239)

ครอบครัวของตัวละครเอกทั้งสองดูเหมือนว่าจะช่วยยืนยันภาวะรักต่างเพศของเขาทั้งสอง แต่ครอบครัวของตั้ยกลับไม่ปรากฏตัว ในขณะที่ครอบครัวของย้อยก็ปรากฏเฉพาะในเรื่องเล่า โดยมีไฟฟในฐานะลูกชายเพียงคนเดียวเท่านั้นที่ปรากฏชื่อ แต่กระนั้นไฟฟก็ถูกสังหารในที่สุด เช่นเดียวกับทักษิณ นายตำรวจผู้ติดตามตั้ยในเฮลิคอปเตอร์ที่ถูกยิงตก ดูเหมือนว่าทั้งไฟฟและทักษิณเป็นต่างเป็นเหยื่อของความขัดแย้งของอุดมการณ์ทางการเมืองแต่ในอีกแง่หนึ่ง พวกเขาอาจต้องตายในฐานะลูกชายผู้ถือกำเนิดจากแม่ผู้ไม่ปรากฏม้นาม และอยู่ในฉากธรรมชาติของ “แม่ผู้ปราณี” อันเชื่อมโยงกับครอบครัวและสังคมรักต่างเพศ ข้อถกเถียงที่จะขอเสนอในที่นี้คือ พื้นที่ที่ถูกสร้างความหมายให้เป็นรักต่างเพศจะผูกโยงกับความตาย การที่ตั้ยกับย้อยกลับมาพบกันอีกครั้งจึงต้องเกิดขึ้นในพื้นที่ “ชายโสด” และ “ชายล้น”

พื้นที่ซึ่ง “มีความรู้สึก มีชีวิต...” (p. 36) และทำให้ “อารมณ์อ้างว้างลดหายไป” (p. 121) เช่นเดียวกับครั้งก่อน ๆ ที่เขาได้กลับมาพบกัน

เพื่อสนับสนุนข้อถกเถียงนี้ จงพิจารณา “บ้านเห่าตง” ในทศวรรษ 2530 เมื่อตุ้ยซัปรถไปหาย่อย ฉากท้องเรื่องที่ปรากฏคือ “ใบไม้กร้านเกรียมสีน้ำตาลริมทางหลวงปลิดปลิวลงตามแรงลม ร่วงหล่นกล่นเกลื่อนกลางทะเลไม้ซุงหลากหลายขนาดที่ถูกคมเครื่องจักรกรีดขาดกองระเกะระกะสองข้างทาง [...] หมู่บ้านเล็ก ๆ ถูกกัดกลืนโดยกาลเวลาและความเจริญทางวัตถุจากโลกภายนอก คล้ายตาแก่ที่ค่อย ๆ หมดริ้วแรงผืนด้านความตายที่กำลังย่างกรายมาหา” (p. 253) แต่บ้านของย้อยที่ตุ้ยไปเยือนกลับ “คล้ายดั่งเป็นเกาะกลางสวรค์กลางทะเลทราย ไทร ประดู่ รั้ง และมะค่าโมงขนาดใหญ่แผ่กิ่งก้านสาขาคคลุมทั่วบริเวณ” (p. 255) และเมื่อเกิดเหตุไม่คาดฝันจากการชุ่มโงมตีของคนร้ายที่ยิ่งเข้ามาในบ้าน ชายทั้งสองปรารถต่อกันว่า “ไม่อยากจะเชื่อที่เมื่ออายุเราขนาดนี้แล้วยังต้องมาจับปืนอีก...” (p. 260) ไม่เชื่อก็ต้องเชื่อ เพราะท่ามกลางบรรยากาศของความตายในชนบท บ้านที่คนทั้งสองกลับมาพบกัน “มีความรู้สึก มีชีวิต...” ทั้งยังเป็นพื้นที่ซึ่งทำให้พวกเขาต้องจับ “ปืน”

คำถามที่ตามมาคือ เพราะเหตุใดสังคมใน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ต้องถูกสร้างให้กลายเป็นสังคมที่มีเพียงผู้ชายเท่านั้นที่มาสมาคมกัน และผูกสัมพันธ์กัน ยิ่งไปกว่านั้น การอ่านให้เห็นความปรารถนาแบบเพศเดียวกันในหมู่ผู้ชายจากนวนิยายเรื่องนี้จะทำให้เข้าใจอะไรมากขึ้น

ใน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* พื้นที่การเมืองหรือพื้นที่การต่อสู้ในนามประชาธิปไตยเป็นพื้นที่ของผู้ชาย ผู้หญิงจึงถูกขจัดไปจากเรื่อง (ปรากฏเพียงในภาพเหตุการณ์เดือนตุลาคม 2516 “ตรงมุมขวามันคือสาวฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ ฉฉฉ...” [p. 187]) การพิทักษ์ผลประโยชน์หรือการต่อสู้ทางการเมืองในหมู่ผู้ชายอาจจะทำทั้งในนามมิตรและศัตรู โดยไม่มีมิตรแท้และศัตรูถาวร ความปรารถนาที่ “เคลื่อนไหว” จากภาวะรักต่างเพศในนวนิยายเรื่องนี้อาจเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงให้เห็นความหมกมุ่นกับตัวเองของประชาธิปไตยแบบไทย ๆ อันเป็นประชาธิปไตยที่อยู่ภายใต้โครงกรอบของอำนาจชายเป็นใหญ่

การหยิบเรื่องประชาธิปไตยมาถกแถลงในนวนิยายเรื่องนี้ก็เปรียบเสมือนการพูดถึงสิ่งที่มีอยู่แต่เหมือนไม่มีอยู่ เช่นเดียวกับความปรารถนาต่อเพศเดียวกันในหมู่ผู้ชายที่เหมือนไม่มีอยู่แต่มีอยู่ ความปรารถนาต่อประชาธิปไตย ไม่ต่างกับอารมณ์ปรารถนาต่อเพศเดียวกันจาก *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ความปรารถนาดังกล่าวไม่โปร่งใส ลึกกลับเลือนราง ซ่อนเร้น ถูกผลักดันด้วยสัญชาตญาณดิบ เจือด้วยความรุนแรง กัดกันแบ่งแยกอยู่ในที่ และมีสถานะเป็นเอกสิทธิ์เพราะมีหน่อมาจากความปรารถนาซึ่งการสมาคมในหมู่คนเพศเดียวกัน

ส่วนการร่วมเพศในหมู่ผู้ชาย แม้ในเชิงสัญลักษณ์ก็เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ทำให้เกิดทายาท ไผทในฐานะ “ลูกชาย” ที่เกิดจากความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศจึงถูกกำจัด กล่าวอีกนัยหนึ่ง แม้คนจะขนานนามการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยว่าเป็นการต่อสู้เพื่อส่วนรวม (ครอบครัวถูกจัดว่าเป็นเรื่องส่วนตัว) แต่ส่วนรวมในที่นี้เป็นส่วนรวมของสังคมชายล้วน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ส่อนัยว่าประชาธิปไตยไทยนั้น “exclusive” มิได้ “inclusive” หรือเปิดกว้างสำหรับทุกคนดังอุดมคติดั้งเดิมที่ตั้งไว้ การต่อสู้เพื่อให้เกิดประชาธิปไตยหรือเพื่อธำรงไว้ซึ่งประชาธิปไตย ไม่ว่าในนามของกลุ่มใดก็ดูเหมือนว่าเป็นการต่อสู้ของคนกลุ่มเดียวเท่านั้นคือกลุ่มผู้ชายชนชั้น

นำ ดังที่ Kham Phaka (2009, p. 57) ตั้งข้อสังเกตว่า “เสื่อย่อยนี้ตลกมาก เป็นลูกผู้ดี มีศัลยาบรรดาศักดิ์ ซึ่งวินทร์วาดภาพไว้สูงส่งเหลือหลาย” อันที่จริงไม่ใช่เฉพาะย่อยเท่านั้น แต่ทั้งด้อยและย่อยต่างก็เป็นทายาทของ คณะราษฎรและผู้เข้าร่วมกับกบฏบวรเดชซึ่งเป็นกลุ่ม “exclusive” ของ สังคมไทยแต่ไหนแต่ไรมา ทั้งนี้แน่นอนว่าแม่ของด้อยและย่อยก็ไม่ปรากฏแม้ นามเช่นกัน

การหายไปของผู้หญิงใน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ช่วยหนุน สภาพสังคมชายล้วนและเอกสิทธิ์ของผู้ชายในโลกการเมือง ประเด็นดังกล่าว อาจทำให้แหลมคมขึ้นได้โดยอาศัยการอ่านความสัมพันธ์ข้ามตัวบท เพราะวินทร์ยังคงใช้ประโยชน์จากนวนิยายเรื่องนี้ในการสร้างงานเขียนของเขาอีกหลายเรื่องในเวลาต่อมา ทั้งยังมีการปรับปรุงต้นฉบับจากการรวมพิมพ์ ครั้งแรก เป็นฉบับ พ.ศ.2553 แสดงให้เห็นว่าชีวิตของ *ประชาธิปไตยบนเส้น ขนาน* ยังคงไม่หยุดนิ่ง และแผ่ขยายออกไปเป็นเครือข่ายของตัวบทด้วย

2. อ่านความสัมพันธ์ข้ามตัวบทแบบเควีร์

เครือข่ายของตัวบทที่จะนำมาใช้เพื่อทำให้เข้าใจการเมืองกับความปรารถนาใน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ตีขึ้นได้รับอิทธิพลจากความคิดเรื่อง ความสัมพันธ์ข้ามตัวบท (transtextuality) ของฌีแรร์ เจอแน็ต (Gérard Genette) ที่นักวิชาการบางคนอาจเรียกว่าเป็นสหบทจากมุมมองประพันธ์ ศาสตร์แนวโครงสร้าง (“intertextuality from the viewpoint of structural poetics”) (Allen, 2022, p. 95) ในงานวิชาการภาษาไทย เราอาจคุ้นกับคำว่าสหบทมากกว่า โดยใช้ในความหมายกว้างว่าเป็นยุทธศาสตร์การอ่านที่มองหาความสัมพันธ์ซึ่งกันระหว่างตัวบทวรรณกรรม ทว่าเจอแน็ตพยายาม จัดกลุ่มความสัมพันธ์ข้ามตัวบทอันหลากหลาย นักวิชาการเรียกผลงานกลุ่มนี้ ว่าเป็นงานไตรภาค ประกอบด้วย Architext, Palimpsests และ Paratexts (p. 95) ในที่นี้จะวิเคราะห์เฉพาะความสัมพันธ์ข้ามตัวบทที่ทำให้เข้าใจ

การเมืองกับอารมณ์ปรารถนาใน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ได้ดีขึ้น โดยจะไม่อธิบายทฤษฎีของฌ็อง-ฌัก ลูคาสส์ โดยละเอียด เพราะไม่ใช่เป้าหมายหลักของงานวิจัย

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับประเภทของตัวบท (architextuality)

บทความวิจัยนี้เรียก “architextuality” ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับประเภทของตัวบท ฌ็อง-ฌัก ลูคาสส์ ประวัติศาสตร์ของหลักการประพันธ์หรือประพันธ์ศาสตร์ (Poetics) ในจารีตตะวันตกตั้งแต่ยุคเพลโต (Plato) และอริสโตเติล (Aristotle) โดยพยายามอธิบายความสับสนในการจัดหมวดหมู่วรรณกรรมโดยอาศัยประเภทและแก่นเรื่อง เขาเสนอว่าในความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับประเภทของตัวบทเปรียบเสมือนรากฐานอันคงที่ (หรือเปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ) ของระบบวรรณศิลป์ (Genette, 1992, p. 78, as cited in Allen, 2022, p. 97) การทำความเข้าใจตัวบทจึงควรเข้าใจรากฐานดังกล่าว โดยโยงความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทที่ศึกษากับประเภทหรือหมวดหมู่ที่สังกัดอยู่ เพื่อวินิจฉัยว่าการแสดงออกของตัวบทผ่านประเภทที่ผู้ประพันธ์เลือกนั้นมีนัยสำคัญอย่างไร

ในกรณี *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ทั้งนักวิชาการและผู้อ่านจัดงานเขียนเรื่องนี้ไว้ในหลายประเภท เช่น นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ (Chunlawong, 2006, p. 76) และนวนิยายการเมือง โดยหลอมรวมกับรหัสจากผลงานประเภทต่าง ๆ ดังข้อสังเกตของ ธนศ เวศรภาดา (Vespada, 2004, p. 553) ตอนหนึ่งว่า “[ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีหักมุม] ทำให้เรื่องเล่าเดินเรื่องอย่างสนุกสนาน คล้ายภาพยนตร์แนวผจญภัย หรือนวนิยายแนวอาชญากรรม มาใช้สร้างนวนิยายการเมือง” ข้อสังเกตนี้เชื่อมโยงได้กับภาพยนตร์แนวบุกเบิกตะวันตกที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ ซึ่งในมุมมองแบบความสัมพันธ์ข้ามตัวบททำให้เชื่อมโยงไปถึง “นวนิยายบู๊” ที่วินทร์ทำให้รหัส

ของวรรณกรรมประเภทนี้ชัดเจนยิ่งขึ้นในคำบทต่อยอดของ*ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* เรื่อง 16 องค์าเหนือ (Lyovarin, 2017)

วินทร์ เลียววาริณ (Lyovarin, 2017, p. 8) กล่าวถึงนวนิยายว่าเป็น “นวนิยายการผจญภัยของลูกผู้ชายซึ่งเป็นสไตร์ที่นิยมเขียนกันเมื่อ 40-50 ปีก่อน ดังที่ปรากฏในงานของ พนมเทียน, อรชร-พันธุ์ บางกอก, เพชรสถาบัน เป็นต้น ตัวอย่างเช่น *เล็บครุฑ*, *ร้อยป่า*, *สิงห์รถบรรทุก* ฯลฯ ตัวเอกในนวนิยายตระกูลนี้ผู้ทั้งเรื่อง” รายชื่อนักเขียนที่วินทร์ยกตัวอย่างมาควรนำไปวางเคียงกับวรรณกรรมประชาานิยมที่อยู่ช่วงรอยต่อระหว่างทศวรรษ 2490-2510 ด้วย เช่น ผลงานในชุด *เสือใบ-เสือดำ* ของ ป.อินทรปาลิต และงานที่นำเสนอให้นักเลงภูธรของอรรวรรณ (Lapsomboornanon, 2009, pp. 130-144) โดยเฉพาะ *เสือใบ-เสือดำ* ของ ป.อินทรปาลิต ที่สร้างตัวละครเอกเป็นจอมโจรผู้ดี เช่นเดียวกับเสือย่อยใน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* นอกจากนั้นการสร้างภาพ “เสือ” ยังสืบทอดมาจากการหลอมรวมเสือหรือ “ขุนโจร” ในสังคมไทย เข้ากับภาพยนตร์บูกเบิกตะวันตกที่นำเข้ามาฉายในสยามและเฟื่องฟูมากจนส่งผลกระทบต่อผู้อ่านาบริเวณอื่น ๆ ในวัฒนธรรมประชาานิยมตั้งแต่ทศวรรษ 2460 (pp. 85-90)

ในช่วงเวลาเดียวกันกับที่นวนิยายบูของไทยกำลังเติบโต นวนิยายกำลังภายในก็ขยายตัวด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะระหว่าง พ.ศ.2500-2510 วินทร์เองระบุว่าประสบการณ์การอ่านของเขาส่วนหนึ่งเกิดจากนวนิยายหรือนิยายกำลังภายในเช่นกัน โดยเฉพาะงานของโก้วเล้ง รวมทั้งประสบการณ์การชมภาพยนตร์กำลังภายในที่ผลิตโดยสตูดิโอ Shaw Brothers ในทศวรรษ 1970 ด้วย (Lyovarin, 2005, pp. 47-67) ตัวละครเอกจะ “เป็นวัยรุ่นหนุ่มผู้มีภารกิจชำระแค้นกับฝ่ายอธรรม ทั้งเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็นขุนนางกังฉินจอมมารในยุทธจักรหรือวีรชนจอมปลอม” นอกจากนั้น “ตัวละครเอกผู้ถูกประณามว่าเป็นขุนโจร กลับเป็นผู้ช่วยยุทธจักรให้พ้นภัย ก็เป็นปัจเจกผู้อุดมด้วยความเปลี่ยวเหงา” (Eaksittipong, 2023, pp. 136, 139) ไม่ต่างกับย่อย

ใน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ผู้เป็นขุนโจรใจธรรมและเปลี่ยวเหงา ดังตัวอย่างที่ได้อธิบายในหัวข้อก่อนหน้านี้นี้แล้ว

ประเด็นที่น่าสนใจคือ นวนิยายและภาพยนตร์กำลังภายในนำเสนอ สังคมหรือชุมชนชายล้วนเช่นเดียวกับภาพยนตร์แนวกบเจกตะวันตก ในฐานะที่อยู่ในความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับประเภทของตัวบท งานประเภทนี้ก็มีศักยภาพในการนำเสนออารมณ์ปรารถนาแบบรักเพศเดียวกันของผู้ชายเช่นกัน ดังที่นักวิชาการอธิบายว่า งานแนวกำลังภายในเฉลิมฉลองสิ่งที่เรียกว่า “น้ำมิตร” ในหมู่ผู้ชาย หรือ “male bonding” แม้จะมีคู่รักต่างเพศปรากฏอยู่แต่ก็ยังเป็นรองมิตรภาพและภราดรภาพในหมู่ผู้ชาย (Yu, 2012, p. 65) ในงานประเภทกำลังภายในจึงมีสารแบบรักเพศเดียวกันที่ถูกกดทับอยู่แต่แสดงออกผ่านฉากต่าง ๆ ในเชิงสัญลักษณ์ เช่น จอมยุทธ์จะพกอาวุธไว้ใกล้ลำตัวเสมอ และเลือดที่สาตกกระจายในการต่อสู้เปรียบได้กับการหลั่งน้ำอสุจิเมื่อถึงจุดสุดยอดในการมีเพศสัมพันธ์ (Tian Yan, 1984, as cited in Yu, 2012, p. 66)

ใน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ความสัมพันธ์ข้ามตัวบทจากประเภทวรรณกรรมของนวนิยายบู๊ ภาพยนตร์แนวกบเจกตะวันตก และงานแนวกำลังภายในสื่อให้เห็นการสืบทอดพื้นที่อันเป็นเอกลักษณ์ของผู้ชายมาด้วย ไม่ว่าจะเป็นโลกของขุนโจรหรือชุมโจร และตำรวจในนามอำนาจรัฐ โดยที่ทั้งนวนิยายบู๊ ภาพยนตร์แนวกบเจกตะวันตก และนิยายและภาพยนตร์กำลังภายในมีแนวโน้มที่จะดึงดูดผู้อ่านผู้ชมผู้ชายมากกว่าผู้หญิง สิ่งที่ชวนตั้งคำถามก็คือ เหตุใดการเล่าความเปลี่ยนแปลงของสังคมประชาธิปไตยในประเทศไทยจึงเล่าผ่านแบบวิธีหรือโหมด (mode) ของนวนิยายบู๊ที่หล่อหลอมจากงานประเภทอื่นด้วย ตัวละครที่เป็นศูนย์กลางของเหตุการณ์แต่ละช่วงก็ล้วนเป็นบุคคลสำคัญที่เป็นผู้ชาย ประวัติศาสตร์ที่ดูเหมือนเล่าได้ตื่นเต้นขึ้น แท้จริงแล้วยังคงโหมดเดิมในประวัติศาสตร์ทางการ คือโลกการเมืองคือสังคมชายล้วนใช่หรือไม่ แล้วผู้หญิงอยู่ที่ใดบนเวทีประชาธิปไตย ประเด็นนี้

จะวิเคราะห์เพิ่มเติมได้จากสารนอกตัวบท (paratext หรือ paratextuality) ที่มีชื่อเรียกอื่นในภาษาไทย เช่น พรบท ประลักษณ์ตัวบท และปริวารบท

2.2 สารนอกตัวบท (paratextuality)

เฉกอนันต์เสนอว่า สารนอกตัวบท ตัวบทแวดล้อม หรือพรบทคือ องค์ประกอบที่อยู่บริเวณ “ธรณีประตู” ของตัวบท องค์ประกอบเหล่านี้มีส่วนช่วยกำกับและควบคุมการรับตัวบทของผู้อ่าน (Allen, 2022, p. 100) สารนอกตัวบทจำแนกได้สองกลุ่มคือ

1) สารนอกตัวบทในเล่มหนังสือ (peritext) ประกอบด้วยทุกสิ่งที่อยู่บนปกหรือระหว่างปกจนถึงตัวบทหลัก เช่น คำนำสำนักพิมพ์ คำนำผู้เขียน คำตาม คำโปรย สันปก ชื่อเรื่อง ชื่อบท ข้อความบริเวณปกแฉีกเกิดหนังสือ หมายรวมถึง เชิงอรรถท้ายเล่ม รายการอ้างอิง และดัชนี⁵

2) สารนอกตัวบทนอกเล่มหนังสือ (epitext) เช่น บทสัมภาษณ์ คำวิจารณ์ บันทึกของนักเขียน คำประกาศต่อสาธารณชน จดหมายส่วนตัวของนักเขียน นักวิชาการสรุปว่าสิ่งที่อยู่นอกตัวบทเหล่านี้ทำหน้าที่ในฐานะสารนอกตัวบทได้ (Allen, 2022, p. 100; Baldick, 2015, p. 267)

อันที่จริง บทความวิจัยนี้ใช้ประโยชน์จากสารนอกตัวบทตั้งแต่การเชื่อมโยงตนเองเข้ากับโพสต์บนเฟซบุ๊กของวินทร์ เลียววาริณเข้ากับกรอบการวิเคราะห์ทั้งหมด อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์สารนอกตัวบทในที่นี้จะกลับไปพิจารณาบทบาทในการกำกับและควบคุมการรับตัวบทของผู้อ่าน โดยตั้งคำถามเรื่องเอกสิทธิ์ของผู้ชายกับการหายไปของผู้หญิง

⁵ดูตัวอย่างการวิจารณ์วรรณกรรมไทยโดยอาศัยสารนอกตัวบทในเล่มหนังสือเพิ่มเติมได้จาก วัลยา วิวัฒน์ศร (Wiwatsorn, 1995, pp. 112-113, 139-144)

เพศกับประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กันดังที่ Sedgwick (2016, pp. 11-12) อธิบายความสัมพันธ์ดังกล่าวโดยเน้นการมองประวัติศาสตร์ตามแนวทางสตรีนิยมว่า ประวัติศาสตร์โลกคือประวัติศาสตร์แห่งการกดขี่ผู้หญิง กรณีประวัติศาสตร์การเมืองไทยใน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* เราจะเห็นว่าถูกขับเคลื่อนโดยผู้ชายหรือสังคมชายล้วนด้วยเช่นกัน และหลักฐานปรากฏชัดตั้งแต่หน้าปกของนวนิยาย

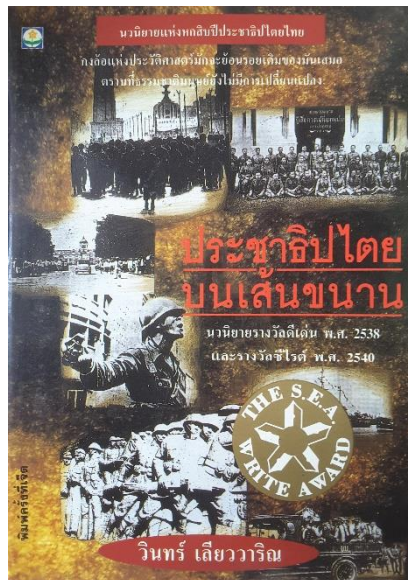

Figure 3 The paratextual function of the book cover design

Note. from *Democracy, Shaken, and Stirred* (7th ed.) (1997)

ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน นำเสนอเอกลักษณ์ของสังคมชาวล้าน
ด้วยการนำเสนอความเป็นชาวล้านถิ่นในปกนวนิยาย ตัวอย่างฉบับพิมพ์
ครั้งที่ 7 (พ.ศ.2540) พิมพ์กับสำนักพิมพ์ดอกหญ้า ภาพปกเป็นประมวลภาพ
เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ที่คึกคัก เป็นต้นว่า ภาพถ่ายหมู่ของคณะราษฎร
ภาพทหารในเครื่องแบบพร้อมอาวุธยืนรวมตัวกันที่ถนนราชดำเนินบริเวณ
อนุสาวรีย์ประชาธิปไตยจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ.2535 และภาพจาก
ประติมากรรมนูนสูงบริเวณฐานของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย เป็นทหารถือ
“ปืน” และ “ธง” ซึ่งเป็นกลุ่มชาวล้าน

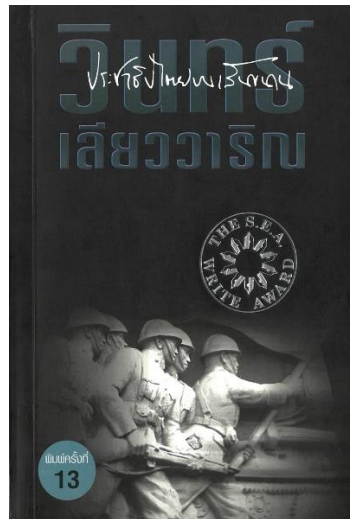

Figure 4-5 The paratextual function of the book cover design

Note. from *Democracy, Shaken, and Stirred* (9th ed.) (1997);
(13th ed.) (2001)

ตัวอย่างที่ 2 คือหน้าปกจากฉบับพิมพ์ครั้งที่ 9 (พ.ศ. 2540) พิมพ์กับสำนักพิมพ์ดอกหญ้า ปกออกแบบโดย ธาดา แก้มสมนึก นิภา ขาวนาก และวินทร์ เลียววาริณ จุดเด่นในภาพปกก็ยังคงเป็น “ปิ่น” และธง หลังจากการพิมพ์ซ้ำหลายครั้งนวนิยายเรื่องนี้เริ่มพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ 113 ที่วินทร์ เลียววาริณเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นเจ้าของในการพิมพ์ครั้งที่ 11 (พ.ศ.2543) ดังนั้นในตัวอย่างที่ 3 คือหน้าปกจากฉบับพิมพ์ครั้งที่ 13 (พ.ศ.2544) ภาพปกจึงมาจากประติมากรรมนูนสูงบริเวณฐานของอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยเป็นร่างชายในเครื่องแบบทหารถือ “ปิ่น” และ “ธง” เช่นเดียวกัน

กรณีภาพประกอบบนหน้าปก รวมทั้งภาพประกอบเฉพาะเรื่อง เฉดแน็ตเรียกว่าเป็นสารนอกตัวบทในเล่มหนังสือโดยสำนักพิมพ์ (Genette, 1997, pp. 23-27) แต่ ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน นับเป็นกรณีพิเศษ จากตัวอย่างฉบับพิมพ์ครั้งที่ 9 วินทร์มีส่วนร่วมในการออกแบบปกหนังสือ ภาพประกอบในหนังสือทั้งหมดวินทร์ก็เป็นผู้คัดสรร โดยเฉพาะฉบับพิมพ์หลัง การพิมพ์ครั้งที่ 11 เป็นต้นมา วินทร์มีทั้งสถานะของผู้ประพันธ์และผู้จัดพิมพ์ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทกับสารนอกตัวบทจึงแน่นแฟ้นเป็นพิเศษ และทำให้เชื่อได้ว่า ตัวบทกับสารนอกตัวบททำหน้าที่สื่อความหมายร่วมกัน ประวัติศาสตร์การเมืองทั้งในตัวบทและสารนอกตัวบทจึงเป็นประวัติศาสตร์ ชายล้วน เช่นเดียวกับ “ปิ่น” และ “ธง” ที่มีได้สื่อความหมายถึงสถาบันทหาร และสถาบันชาติที่เข้ามาพัวพันในประวัติศาสตร์การเมืองไทยเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงกับความหมายเชิงจิตวิเคราะห์ว่าเป็นสัญลักษณ์ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สอดคล้องกับการตีความปิ่น งามิตร ชีวิต และความตาย ที่ปรากฏในช่วง ก่อนของบทความวิจัย

นอกจากนั้นแล้วชื่อเรื่องภาษาอังกฤษของนวนิยายที่ว่า *Democracy, Shaken, and Stirred* ก็ได้รับแรงบันดาลใจมาจากรสนิยมการดื่มมาร์ตินี่ของเจมส์ บอนด์ (James Bond) คือ “skaken not stirred” ตัวละครเอกจากนวนิยายของไออัน เฟลมมิง (Ian Fleming) และแฟรนซิส ภาพยนตร์ซึ่งอยู่ในประสบการณ์การอ่านและการชมภาพยนตร์ของวินทร์ เลียววาริณเช่นกัน โดยเขาอธิบายความสำเร็จของแฟรนซิสที่ว่าเกิดจากลัทธิวีรบุรุษนิยมหรือ “Heroism” (Lyovarin, 2005, p. 18) ซึ่งนักวิชาการอธิบายว่ารสนิยมอันประณีตเรื่องเครื่องดื่ม ประสานกับชุดสูท และทัศนคติที่บอนด์มีต่อผู้หญิงทำให้เราอาจอ่านบอนด์แบบเคียวรี่ได้ เพราะแม้บอนด์จะมีความปรารถนาต่อผู้หญิงแต่เขาก็ปรารถนาจะอยู่ในแวดวงของผู้ชายมากกว่า โดยเฉพาะในฉบับนวนิยายที่บอนด์จะแสดงความอบอุ่นต่อพันธมิตรผู้ชายของเขาอย่างเด่นชัด (Funnell & Dodds, 2016, p. 30) ระบบสัญลักษณ์ในสารนอกตัวบทในที่นี้จึงประสานเข้ากับอารมณ์ปรารถนาแบบเคียวรี่ในนวนิยายบู ภาพยนตร์แนวบุกเบิกตะวันตก และงานประเภตกาลังภายในที่ปรากฏในความสัมพันธ์ระหว่างประเภทตัวบทกับตัวบทได้เช่นกัน

ในฉบับพิมพ์ พ.ศ.2553 (ซึ่งเป็นฉบับที่บทความนี้ใช้เป็นหลัก) ในคำนำของผู้ประพันธ์ในนาม “บทเรียนบนเส้นขนาน” มีข้อความระบุว่า “ได้ตัดทอน-เพิ่มเติม-ดัดแปลงรายละเอียดบางส่วน เพื่อให้เรื่องกระชับและสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเท่าที่ข้อมูลอำนวย” (Lyovarin, 2010, p. 9) หน้าปกของฉบับพิมพ์ครั้งนั้นเป็นหมากรุกสากล ปรากฏตัวหมากรุก 4 ตัว ประกอบด้วย เบี้ย เรือ อัศวิน (ม้า) และคิง (ขุน) ตัวหมากจึงถูกแปลงหัวเป็นรูปพานแว่นฟ้าจากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย นัยว่าการเมืองหรือประชาธิปไตยคือเกมไม่ต่างกับหมากรุก แต่ตัวหมากที่หายไปคือควีน (เมืด) และบิชอป (โค่น) เช่นนี้แล้วหมากรุกเองเป็นเกมที่มีเพศ (gendered) กล่าวคือ เป็นเกมที่โยงเข้ากับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง การเมืองในฐานะเกมจึงเป็นเกมของผู้ชาย ทั้งยังเป็นผู้ชายที่อยู่ในโลกของฆราวาสที่เวียนว่ายอยู่ในห้วงกิลเลสตันหาด้วย

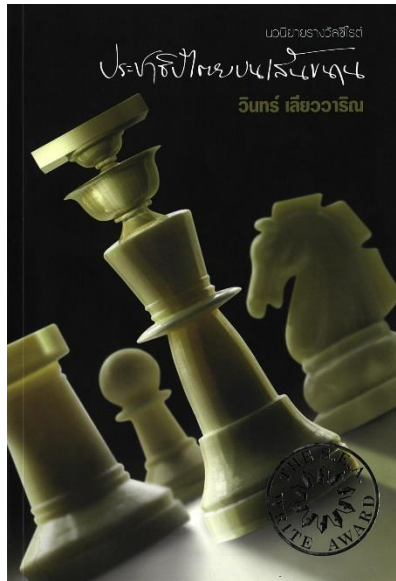

Figure 6 The paratextual function of the book cover design

Note. from *Democracy, Shaken, and Stirred* (revised ed.) (2010)

สารนอกตัวบทที่นำมาอ่านเชื่อมโยงกับปกนวนิยายได้คือ วาตะ ก่อนเปิดบทแต่ละบทในนวนิยาย เหตุที่นวนิยายเรื่องนี้คัดแต่ละบทด้วยวาตะ เพราะสามารถอ่านใน “รูปแบบเรื่องสั้นอิงประวัติศาสตร์จริงสืบเอ็ดเรื่อง” (p. 8) ได้ด้วย วาตะที่คัดแต่ละบทประมวลมาจาก วาตะของนักคิด ปรัชญาเมธี และพระภิกษุ เป็นต้นว่า จางจื้อ เหลียวฟาน พุทธทาสภิกขุ และพระราชวรมุนี เช่น วาตะของพุทธทาสภิกขุที่ว่า “ประชาธิปไตยไทยนั้นมันร้ายกาจอย่างไร คือประชาชนทั้งหลายไม่มีศีลธรรม แต่ถือระบบประชาธิปไตยมันก็มีโอกาสที่จะใช้กิเลสของตนอย่างเสรี แต่ละคน ๆ มีเสรีภาพที่จะใช้กิเลสของตนอย่างเต็มที่” (p. 228)

ในการตีความจากการวิจารณ์ครั้งนี้อาจระบุได้ว่า วาตะเหล่านี้คือสิ่งที่แสดงให้เห็นประชาธิปไตยที่ยังอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ หรือเป็นระบอบการปกครองที่ถูกชักเชิดโดยมนุษย์ในฐานะสัตว์การเมือง หรือมนุษย์ผู้ละโมภ (Vespada, 2004; Patamaban, 2004) ทว่า อีกแนวทางหนึ่งที่น่าจะตีความได้คือ ตัวหมากรุกบิชอบที่หายไปจากหน้าปกฉบับพิมพ์ พ.ศ.2553 ได้ปรากฏแล้วในรูปแบบวาตะเหล่านั้นนั่นเอง (บิชอบมีสถานะเป็นนักบวชจึงคล้ายกับพระภิกษุหรือปราชญ์เมธี) ดังนั้น ตัวหมากที่ไม่อาจปรากฏได้ในสังคมประชาธิปไตยขาล้วนจึงเป็น “ควีน” มิใช่เพราะการเมืองการปกครอง ถูกให้ความหมายว่าเป็นเรื่องของผู้ชายเท่านั้น แต่เป็นเพราะนวนิยายเรื่องนี้สอนให้เห็นความปรารถนาซึ่งการสมาคมในหมู่คนเพศเดียวกันของผู้ชายซึ่งมีอย่างล้นเกิน โดยความปรารถนานั้นอยู่ในสเปกตรัมเดียวกันหรือไม่แยกขาดจากอารมณ์ปรารถนาทางเพศในหมู่คนเพศเดียวกัน

กลุ่มผู้หญิงที่หายไปจากเรื่องจึงเป็นตัวแทนของกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคมไทยที่ถูกกีดกันออกมาจากเอกสิทธิ์ในการเข้าถึงประชาธิปไตย มีกลุ่มคนพิการและกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นอาทิ โดยนัยนี้ เราจึงพบว่าการที่ผู้หญิงจะเปล่งเสียงหรือครองอำนาจในพื้นที่การเมืองจึงยังคงถูกวิพากษ์หรือโจมตี มีพักต้องกล่าวถึงการล้อมปราบประชาชนที่แสดงออกในนามประชาธิปไตย นับตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2550 สืบเนื่องมาจนถึงทศวรรษ 2560

บทสรุปและอภิปรายผล

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง อารมณ์ปรารถนา และความสัมพันธ์ข้ามตัวบทตามแนวทางการอ่านแบบเครือข่ายทำให้สรุปได้ว่า มุมมองดังกล่าวมีศักยภาพที่จะเผยให้เห็นแนวทางการตีความอย่างใหม่ในงานที่อยู่ในทำเนียบวรรณกรรมได้ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* แสดงอารมณ์ปรารถนาแบบรักเพศเดียวกันของผู้ชายผ่าน

ระบบสัญลักษณ์ เช่น ปืน ู และภาวะไร้ทายาท นอกจากนั้นความสัมพันธ์ข้ามตัวบทยังแสดงให้เห็นเครือข่ายความหมายของอารมณ์ปรารถนาแบบรักเพศเดียวกันของผู้ชายที่หล่อหลอมขึ้นจากประเพณีวรรณกรรมและภาพยนตร์ ได้แก่ นวนิยายบู๊ ภาพยนตร์แนวกบฏเปิดตะวันตก และงานประเภตกำลังภายใน ส่วนหน้าปกและชื่อเรื่องของประชาธิปไตยบนเส้นขนานในฐานะสารนอกตัวบทเองก็มีส่วนทำให้ศักยภาพของการอ่านแบบควีร์เปล่งประกายมากยิ่งขึ้น โดยนำเสนอแนวทางการอ่านใหม่ให้แก่นวนิยายเรื่องนี้ ผลงานของวินทร์ เลียววาริณโดยรวม และนำไปทดลองขยายผลต่อได้กับวรรณกรรมไทยร่วมสมัยเรื่องอื่น ๆ ทั้งยังท้าทายข้อสรุปของงานวิจัยและงานวิจารณ์ในกระแสหลักที่มุ่งเพ่งเล็งการทดลองกับรูปแบบในงานของวินทร์ เลียววาริณ และการนำเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์มาสร้างสรรค์ใหม่มากกว่าที่จะมองหาความเป็นไปได้อื่น ๆ ในการตีความ

การอ่านแบบควีร์ที่ทดลองกับงานของวินทร์ เลียววาริณในที่นี้ยังนำไปขยายผลต่อได้โดยพิสูจน์ได้จากผลงานเรื่องอื่น ๆ ของวินทร์ต่อจาก *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* หลักฐานเรื่องเอกสิทธิ์ของประชาธิปไตยแบบชายล้วนและความปรารถนาแอบแฝงที่มีต่อเพศเดียวกันยังสืบสาวได้จากนวนิยายที่เป็นตัวบทต่อยอด (spin-off) ของ *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ได้แก่ *17 องศาเหนือ* (Lyovarin, 2016) และ *16 องศาเหนือ* (Lyovarin, 2017)

17 องศาเหนือ เล่าชีวิตของตุ้ยในช่วงสงครามเวียดนาม ย่อยถูกอ้างถึงในเรื่องเป็นระยะ เช่น ตอนที่ตุ้ยเล่าว่า “ผมเรียนรู้วิธียิงปืนหลายอย่างจากเขา” (Lyovarin, 2016, p. 218) นอกจากการเรียนรู้เกี่ยวกับ “ปืน” แล้ว ในนวนิยายตอนนี้ตั้ยยังมีนามแฝงในฐานะจารชนว่า “Giant Cock” อันที่จริง “cock” หมายถึงไก่ตัวผู้ และถึงค้ ความหมายอย่างหลังอาจไม่ถูกคำนึงถึงหากตัวบทไม่ย้ว่า “Giant Cock ไม่ใช่คำทะเล่อย่างที่ใครคิด มันแปลตรงตัวว่า ยั๊กษ์ไก่ ยั๊กษ์คือ ย.ยั๊กษ์ ไก่ คือ ก.ไก่ อักขรย่อของชื่อย่อยักฤษดาวิณีจ” (p. 71) ส่วนประเด็นเรื่องการหายไปของผู้หญิงก็ยิ่งปรากฏอยู่

เช่นกัน เป็นต้นว่า เรื่องเล่าของตุ้ยว่าเราไม่เคยพบหน้าแม่ของตนเอง และพ่อของเธอไม่เคยพูดถึงแม่ ศรีลัดดา ภรรยาของเขาก็ตายจาก และภรรยาสม ลูกชายอันเกิดจากความสัมพันธ์แบบรักต่างเพศของเขาก็ถูกสังหาร เช่นเดียวกับลูกชายของย้อย

แม้ใน 17 *องศาเหนือ* จะใส่นาฏกรรมระหว่างตุ้ยกับรัชนี นิลนาท ตามที่วินทร์ได้บรรยายไว้ในเฟซบุ๊กวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2561: “นี่เองทำให้ จำตุ้ยของเราถูกบังคับให้รับบทรัก ทั้งที่อายุก็ไม่น้อยแล้ว เฮ้อ! สงสารจำตุ้ย จริง ๆ แต่มันจำเป็น!” (Lyovarin, 2018) แต่สุดท้ายนวนิยายเฉลยว่ารัชนี เป็นจารชน และเธอเป็นบุตรของชายผู้สังหารลูกชายของตุ้ย นอกจากนั้นชาย ผู้นั้นยังสังหารลูกชายรักเพศเดียวกันของตน โดยภาวะรักเพศเดียวกันเกิดขึ้น ในกองทัพอันเป็นสังคมชายล้วน “ทหารของผมต้องมีวินัย และเป็นทหารจริง ๆ ไม่มีเรื่องเหลวไหล รักร่วมเพศเป็นเรื่องที่รับไม่ได้โดยสิ้นเชิง” (Lyovarin, 2016, p. 293)

ฝ่ายย้อยใน 16 *องศาเหนือ* เรื่องเกิดขึ้นช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ย้อยเป็นจารชน การผจญภัยของเขามีทั้งการฝึกวิชา การเข้าร่วมกับขบวนการ เดินทางของนายฮ้อยขบวนค้าวัวไม่ต่างกับภาพยนตร์แนวนุกเบิกตะวันตก มีการต่อสู้ด้วย “ปืน” และ “ดาบ” ย้อยเข้าไปพัวพันกับผู้หญิงหลายคน และเกิดความรู้สึกลึกซึ้ง ตัวละครหญิงที่มีส่วนต่อโครงเรื่องคือ ฮานะ วาสนา และ อินทนิล ที่ล้วนเป็นชื่อของดอกไม้ ประเด็นที่น่าสนใจคือ แม้จะมีลักษณะ อย่าง “นักรบ” แต่ย้อยไม่ใช่ “นักรัก” เพราะไม่ปรากฏว่าเธอมีความสัมพันธ์ ลึกซึ้งกับผู้หญิงคนใดเลยในเรื่อง (Lyovarin, 2017)

บทสรุปของบทความวิจัยนี้จึงขอเสนอว่า ใน *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ประชาธิปไตยไทยหลอมรวมกับเอกลักษณ์ของผู้ชายจนเป็นเนื้อเดียวกัน ซึ่งไม่ต่างกับประวัติศาสตร์นิพนธ์ว่าด้วยประวัติศาสตร์การเมืองไทยนอกพื้นที่ นวนิยายเรื่องนี้⁶ ลักษณะดังกล่าวพิเคราะห์ได้จากสารนอกตัวบทด้วย เช่น ภาพเหตุการณ์ที่ถูกหิบบีมมาใส่ในตัวบท การเล่าประวัติศาสตร์การเมืองไทย ในตัวบทประเภทอื่น ๆ เช่น แบบเรียน หรือแม้แต่งานวิจัยและงานวิจารณ์ นวนิยาย *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* ในยุคสมัยก่อนหน้า ที่การหายไปของ คนกลุ่มอื่น ๆ ได้ถูกละเลยไปอย่างน่าเสียดาย โดยนัยนี้ ดุ้ยและย้อยจึงมิใช่ เพียงผู้เฝ้าดูเส้นขนานของประชาธิปไตยไทย แต่ตัวละครทั้งสองคือผลผลิต ของความหมกมุ่นในเอกลักษณ์ของประชาธิปไตยฉบับชายเป็นใหญ่ ซึ่งยังไม่มี ศักยภาพในการทำทลายประวัติศาสตร์การเมืองฉบับทางการเท่าใดนัก ที่หายไปคือคนทั้งหลายที่อยู่นอกอาณาบริเวณของเอกลักษณ์ พวกเขาคือ ตัวหมากที่หายไปจากหน้าปกหนังสือ เพราะพวกเขาเหล่านั้นอาจไม่ได้ ตัวแทนของอำนาจรัฐและเป็นไม่ได้แม้แต่ฝั่งที่อยู่ตรงข้ามในกระดานหมาก ประชาธิปไตยไทย

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

⁶ตัวอย่างที่เด่นชัดคือตัวบท *ประวัติศาสตร์ที่เราลืม 3* (Lyovarin, 2020) และ *ประวัติศาสตร์ที่เราลืม 4* (Lyovarin, 2021) ที่นำประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาเดียวกัน กับที่เป็นฉากท้องเรื่องของ *ประชาธิปไตยบนเส้นขนาน* มาเล่าใหม่ แต่เรื่องเล่ายังคงวนเวียน อยู่กับชุมชนชายล้วนของบุคคลในประวัติศาสตร์ ยิ่งไปกว่านั้น ในสารนอกตัวบท ทั้งภาพปก และภาพประกอบค้นบางบทยังคงปรากฏ ปืนหลากหลายขนาด หอก ดาบ และกระบอง ซึ่งเข้าข่ายสัญลักษณ์ของสิ่งคืนมมมองจิตวิเคราะห์อยู่ด้วย

References

- Allen, G. (2022). *Intertextuality* (3rd ed.). Routledge.
- Baldick, C. (2015). *The Oxford dictionary of literary terms* (4th ed.). Oxford University Press.
- Boonkachorn, T. (2012). *The stream of Trisilpa Boonkachorn's writings*. Sangsan Books.
- Bunjanya, W. (2002). *An analysis of presentation techniques in Win Lyovarin's literary works*. [Master's thesis], Srinakharinwirot University.
- Chotiudompant, S. (2016). *Western literary theories of the 20th century*. Chulalongkorn University Press.
- Chunlawong, S. (2006). The history of Thai politics in Democracy, Shaken, and Stirred. *P.E.N. International Thailand Journal*, 37(1), 73-101.
- Dantrakul, S. (1997). *Decoding Win Lyovarin's Democracy, Shaken, and Stirred*. Wiwat.
- Eawsriwong, N. (2004). Inferiority clinging on incapability. In R. Sujjapun (Ed.), *The 25th anniversary of S.E.A. Write Awards: A collection of critical essays* (pp. 565-569). P.E.N. International Thailand-Centre under the Royal Patronage of H.M. The King.
- Eaksittipong, S. (2023). *Feeling Chinese: A history of emotion of the Chinese in Thailand*. Matichon.
- Funnell, L., & Dodds, K. (2016). *Geographies, genders and geopolitics of James Bond*. Palgrave Macmillan.
- Genette, G. (1997). *Paratexts: Thresholds of interpretation*. Cambridge University Press.
- Kelly, S. M. (1995). Giggles and guns: The phallic myth in Unforgiven. *Journal of film and video*, 47(1/3), 98-105.

- Kham Phaka. (2009). *Democracy, Shaken, and Stirred*: Please reduce facts. *Read Journal*, 2(1), 51-70.
- Khaosod Online Hot Issues. (2024, April 27). Win Lyovarin proclaimed that the that the hot weather in Thailand is heavenly better than the cold weather in foreign countries. www.khaosod.co.th/special-stories/news_8198446
- Lapsomboornanon, S. (2009). *Reproduction and popularisation of Sua narratives in Thai society, 1917-1967*. [Master's thesis], Chulalongkorn University.
- Lyowarin, W. (2002). *The Black Book and the Red Leaves*. 113
- Lyovarin, W. (2005). *Novels beside the screen*. 113
- Lyovarin, W. (2010). *Democracy, Shaken, and Stirred* (revised ed.). 113.
- Lyovarin, W. (2016). *17th Parallel North*. 113
- Lyovarin, W. (2017). *16th Parallel North*. 113
- Lyovarin, W. (2018, January 4). Perhaps the author cannot write a love story. www.facebook.com/winlyovarin/photos/a.1502062586736369/2016163938659562/?type=3&theater
- Lyovarin, W. (2020). *Forgotten histories* 3. 113
- Lyovarin, W. (2021). *Forgotten histories* 4. 113
- Manakit, S. (2016). Boworadej rebellion in Thai historical novels. *Damrong Journal*, 15(1), 279-310.
- Movieclips. (2015, April 22). Red River (4/11) Movie CLIP—Comparing Guns (1948). www.youtube.com/watch?v=zBe5T01yBUI
- Murphy, B. M. (2017). *Key concepts in popular fiction*. Edinburgh University Press.

- Patamaban, S. (2004). *Democracy, Shaken, and Stirred: The third ideology on its political extreme*. In R. Sujjapun (Ed.), *The 25th anniversary of S.E.A. Write Awards: A collection of critical essays* (pp. 556-564). P.E.N. International Thailand-Centre under the Royal Patronage of H.M. The King.
- Prasannam, N. (2018). *Luang Wichit Wathakan and the imperial romance*. The Scholarly Communication Project, Faculty of Humanities, Kasetsart University.
- Raksamani, K. (2004). *Wannanai-winit*. Mae Khamphang
- Russo, V. (1987). *The celluloid closet: Homosexuality in the movies* (revised ed.). Harper & Row.
- Sedgwick, E. K. (1993). *Tendencies*. Duke University Press.
- Sedgwick, E. K. (2016). *Between men: English literature and male homosocial desire* (30th anniversary ed.). Columbia University Press.
- Simpson, P. (2006). *The Rough Guide to westerns*. Rough Guides.
- Sodsuk, N. (2004). *Democracy, Shaken, and Stirred: A Thai political novel of the postmodern era*. In R. Sujjapun (Ed.), *The 25th anniversary of S.E.A. Write Awards: A collection of critical essays* (pp. 556-564). P.E.N. International Thailand-Centre under the Royal Patronage of H.M. The King.
- Somsith, O. (2009). *The development of Win Lyovarin's literary works*. [Master's thesis], Srinakharinwirot University.
- Sujjapun, R. (2013). *From Win to Prabda: The phenomenon of contemporary Thai literary criticism*. Chommanard.
- Supanvanich, I. (2015). *The perspectives of Thai novels* (3rd. ed.). Academic Publication Project, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.

- Vespada, D. (2004). *Democracy, Shaken, and Stirred*: When a novel plays with politics, and the politics play with lives. In R. Sujjapun (Ed.), *The 25th anniversary of S.E.A. Write Awards: A collection of critical essays* (pp. 550-555). P.E.N. International Thailand-Centre under the Royal Patronage of H.M. The King.
- Wiwatsorn, W. (1995). *Wannawinit*. Chulalongkorn University Press.
- Yu, S. Q. (2012). *Jet Li: Chinese masculinity and transnational film stardom*. Edinburgh University Press.

Author

Associate Professor Natthanai Prasannam, Ph.D.

Faculty of Humanities, Kasetsart University; Center for Advanced Studies in the Applied Humanities and Social Sciences,
Kasetsart University Institute for Advanced Studies

Email: natthanai.p@ku.th

Space, Daily Life, and Social Media Sites: A Study of Spatial Change and Semio-Capitalism

*Asia Bintorleb
Independent Scholar*

Received: July 4, 2023

Revised: January 27, 2024

Accepted: February 28, 2024

Abstract

This article intends to analyze socio-economic phenomena related to the correlations among “Individual-Material Space-Immaterial Space”, essential mechanism of the contemporary world. It aims especially to analyze the interrelation between the shift of material spaces and the process of subjectification on social media within the context of semio-capitalism. The interdisciplinary approach, consisting of historical studies, cultural studies, and geography—all of which are tools for explaining existing phenomena—was employed. This article undertook an examination of leisure spaces in northern and central regions of Thailand in the late 2010s to determine the dynamics of space, which parallel socio-economic development.

An analysis of the results revealed that material space has been adapted to align with the construction of individual identities through social media sites. Simultaneously, social media, an immaterial realm, grants individuals the freedom to create meaning and symbols through continuous content production in all facets of their daily lives. Consequently, material space transforms into a simulacrum that perpetually responds to the construction of individual identities. It becomes a simulated realm reflecting people's thoughts, emotions, and aesthetic values, which are continually reproduced. In the world of semio-capitalism, materials are reduced to mere projections of various 'realities'.

Keywords

semio-capitalism, space, daily life, social media, subjectification

พื้นที่ ชีวิตประจำวัน และสื่อสังคมออนไลน์ : การศึกษาความเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่กับทุนนิยมสัญญา

เอเซีย บินตอเล็บ

นักวิชาการอิสระ

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมเศรษฐกิจบนสหสัมพันธ์ระหว่าง “ปัจเจก-พื้นที่วัตถุ-และพื้นที่อวัตถุ” อันเป็นกลไกที่สำคัญของทุนนิยมสัญญาในโลกร่วมสมัย โดยมุ่งเน้นไปที่ความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่วัตถุที่สัมพันธ์กับกระบวนการประกอบสร้างตัวตนของปัจเจกบนสื่อสังคมออนไลน์ภายใต้กลไกของทุนนิยมสัญญา บทความนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงสหวิทยาการที่รวมเอาแนวทางเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมศึกษา รวมถึงภูมิศาสตร์ เข้ามาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยขอบเขตงานศึกษาเจาะลึกไปที่การวิเคราะห์พื้นที่ที่พิกม่อนหย่อนใจประเภทต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่ภาคเหนือและกรุงเทพมหานคร ในช่วงต้นทศวรรษที่ 2560 เพื่อชี้ให้เห็นพลวัตของพื้นที่ที่ลื้อไปตามพัฒนาการของสังคมและเศรษฐกิจ

จากผลการวิเคราะห์พบว่า พื้นที่วัตถุได้ถูกปรับเปลี่ยนให้เข้ากับวิถีชีวิตของปัจเจกในโลกร่วมสมัยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ในอีกด้านหนึ่งสื่อสังคมออนไลน์ก็เป็นพื้นที่อวัตถุที่มอบอิสระให้กับปัจเจกผลิตสร้างความหมายและสัญญาผ่านการผลิตเนื้อหาในชีวิตประจำวันในทุกแง่มุมของชีวิตอย่างไร้ขีดจำกัด ส่งผลให้พื้นที่วัตถุกลายมาเป็นโลกจำลองที่ทำหน้าที่ตอบสนองต่อกระบวนการประกอบสร้างตัวตนของปัจเจกอยู่ตลอดเวลา จนกระทั่งพื้นที่วัตถุกลายสภาพมาเป็นสนามจำลองของความคิดและอารมณ์ความรู้สึกของผู้คน ตลอดจนคุณค่าเชิงสุนทรียศาสตร์ที่ปรากฏให้เห็นผ่านชีวิตประจำวันและการพิกม่อนหย่อนใจที่ถูกผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง โลกของทุนนิยมสัญญา

จึงเป็นโลกที่วัตถุถูกลดสถานะให้เป็นเพียงภาพจำลองของ “ความจริง”
อันหลากหลายไปด้วยปริยาย

คำสำคัญ

ทุนนิยมสัญญาะ, พื้นที่, ชีวิตประจำวัน, สื่อสังคมออนไลน์,
การประกอบสร้างตัวตน

ชีวิตที่เป็นดังจดหมายเหตออนไลน์

“วัฒนธรรมเซลฟี่ (Selfie Culture) ได้สร้างผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อวงการออกแบบ ไม่เว้นแม้แต่กายภาพของเมืองอย่างที่เราเห็นกันในทุกวันนี้... อินสตาแกรมเปลี่ยนพื้นที่เชิงประสบการณ์ให้เป็นเพียงพื้นที่ของการนำเสนอ (การผลิตซ้ำสัญญาณให้กับผู้ถ่าย) ด้วยเหตุนี้มันจึงทำให้ผู้คนในท้องถิ่น (ซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่นั้น ๆ) เป็นทั้งผู้บริโภคและผู้ถูกบริโภคในเวลาเดียวกัน”

-Will Jennings¹

ส่วนเสี้ยวของชีวิตที่ผู้คนในสื่อสังคมออนไลน์คัดสรรมานำเสนอในรูปลักษณะของรูปถ่ายที่มองเห็นและเสียงที่ได้ยินนั้นเป็นกระบวนการที่ผู้คนซึ่งเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลนิยมใช้เพื่อการปฏิสัมพันธ์กันผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การเดินทางไปท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจตามสถานที่ต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งการถ่ายภาพและวิดีโอของตนเองกำลังอ่านหนังสือในสวนหลังบ้าน ไม่ได้เป็นเพียงการแสวงหาความสุข (ทั้งในแง่ของความสุขเชิงที่ตอบสนองผัสสะและอยู่เหนือผัสสะ) ให้ตนเองเพียงอย่างเดียว แต่กลับกลายเป็นว่าการเดินทาง การท่องเที่ยว รวมถึงชีวิตประจำวันของปัจเจกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการภายใต้ทุนนิยมสัญญาณ (Semio-Capitalism)² ซึ่งผลกระทบของมันได้แผ่ขยายไปถึงปริณิณทลของพื้นที่เชิงวัตถุที่สร้างผลพวงถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจในโลกยุคปัจจุบัน กล่าวคือวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้บริโภค

¹ Will Jennings เป็นนักเขียนและศิลปิน Visual Artist ในกรุงลอนดอน ผลงานของเขาทั้งงานเขียนและงานแสดงศิลปะแสดงถึงความสนใจของเขาที่มีต่องานด้านสถาปัตยกรรมและการออกแบบที่สะท้อนแง่มุมทางวัฒนธรรม สังคม และการเมือง (Jennings, 2019).

² ทุนนิยมสัญญาณคือแบบวิถีทางการผลิตรูปแบบใหม่ที่เข้าไปจัดระบบความสัมพันธ์ให้ปัจเจกอยู่ในสถานะของแรงงานที่สร้างผลิตภาพเชิงอวัตถุโดยอาศัยความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) เป็นศูนย์กลางในการผลิต ร่างกายหรือชีวิตของมนุษย์จึงกลายมาเป็นปัจจัยทางการผลิตโดยตัวมันเองไม่ต่างอะไรกับเครื่องจักรในโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำหน้าที่ผลิตสินค้าสัญญาณชนิดต่าง ๆ ดูนियามเพิ่มเติมใน (Kitirianglarp, 2017)

สมัยใหม่สัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นผ่านกระบวนการสร้างความหมายบนสื่อสังคมออนไลน์คู่ขนานไปกับความเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่

การสร้างเนื้อหา (Content) ในชีวิตประจำวันเพื่อการเผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์อย่างต่อเนื่องคือตัวแปรที่สำคัญที่บ่งชี้ถึงการบริโภคของผู้คนในยุคสมัยใหม่ คลิปวิดีโอของช่อง Ditch the Label ในเว็บไซต์ YouTube ซึ่งดำเนินการร่วมกับเว็บไซต์ boohoo.com สื่อให้เห็นถึงพฤติกรรมในลักษณะ “Insta Lie” อันหมายถึง “การบิดเบือนชีวิตจริงให้เป็นของเทียมเพื่อนำเสนอบน Instagram” ประเด็นสำคัญที่วิดีโอนี้ต้องการสื่อให้เห็นก็คือ แท้ที่จริงแล้วชีวิตประจำวันของผู้คนในสื่อสังคมออนไลน์ก็ไม่ได้ต่างอะไรกับการแสดงรูปแบบหนึ่ง เราอยู่ในโลกที่ทุกอย่างถูกจัดแสดง (Staged) ไม่เว้นแม้แต่กิจวัตรประจำวันง่าย ๆ อย่างภาพของแก้วกาแฟ การเซลฟี่ (Selfie) หรือแม้กระทั่งการตื่นนอน ซึ่งการกระทำต่าง ๆ ที่ถูกนำเสนอให้ผู้อื่นได้ชมอย่างเป็นธรรมชาตินั้น ในที่สุดแล้วก็คือองค์ประกอบของการแสดงที่จัดวางและใส่รหัสทางความหมายมาแล้วอย่างแนบเนียน อาทิ การแต่งรูปเซลฟี่ของตนเองตอนตื่นนอนแบบแกล้ง ๆ #IWokeUpLiKeThis การเลือกรูปเซลฟี่แนวผลอิดที่ดีที่สุดของตนเองหลังจากที่ถ่ายไปเป็นล้านรูป #Effortless การเข้า Starbucks เพื่อถ่ายรูปกับแก้วกาแฟให้ติดกับหน้าจอ MacBook ที่กำลังเปิดโปรแกรมทำงานอยู่ #Workspace และการใช้ Application แต่งรูปตัวเองตอนเดินทางเที่ยวและเก็บบรรยากาศอันสุดแสนจะวิเศษและเหนือจริง #Unreal (Ditch the Label, 2017) ทั้งภาพและวิดีโอที่ปรากฏอยู่ทั้งหมดทั้งมวลล้วนแล้วแต่เป็นภาพสะท้อนของฉากและเวทีในการจัดแสดงเรื่องราวของตัวเองลงบนอินเทอร์เน็ตทั้งสิ้น

Figure 1 The well-staged elements of social media post

Note. from <https://www.youtube.com/watch?v=0EFHbruKEmw&t=52s>

นี่คือรูปแบบของงานสร้างสรรค์รูปแบบหนึ่งในการผลิตความรู้ความจริงเกี่ยวกับตัวตน การสร้างเนื้อหาของชีวิตที่แสนธรรมดาในชีวิตประจำวันกลายมาเป็นสิ่งที่คล้ายคลึงกับที่ Roberto Simanowski เรียกว่า “ชีวิตที่เป็นดังจดหมายเหตุ” (Life as an Archive) ซึ่งอุปมาได้กับพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกับการรวบรวมจดหมายเหตุ (Archiving) ซึ่งเป็นลักษณะของการรวบรวมเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกันเอาไว้เป็นกลุ่ม ๆ เพื่อนำไปเก็บเป็นบันทึกความทรงจำ การรวบรวมจดหมายเหตุนั้นมีความแตกต่างจากการเขียนเรื่องราว (Narrative) ตรงที่การเขียนเรื่องราวนั้นคือการเชื่อมร้อยเหตุการณ์ต่าง ๆ ในบันทึกความทรงจำออกมาเป็นเรื่องราว (เช่น การเขียนประวัติศาสตร์) ขณะที่การสะสมจดหมายเหตุนั้นคือการรวบรวมเรื่องราวในอดีตเอาไว้เป็นกลุ่มโดยที่เรื่องราวแต่ละชนิดไม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงเข้าหากัน ทั้งนี้พฤติกรรมการสะสม “จดหมายเหตุดิจิทัล” ในชีวิตประจำวันนั้นสัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้น

ของการมีส่วนร่วมที่ผู้คนอุทิศตนให้กับสื่อสังคมออนไลน์ (Simanowski, 2018, pp. 36-37) ความแพร่หลายของการใช้งานในด้านหนึ่งได้สร้างธรรมเนียมและรูปแบบของการจดบันทึกเหตุการณ์ในแบบฉบับที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวขึ้นมา ผู้คนที่เข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Site) สามารถสื่อสารกันเองด้วย “ภาษา” ที่แตกต่างหลากหลายจากโลกวัตถุ เป็นต้นว่า การสื่อสารด้วยภาษาภาพ (ทั้งที่หยุดนิ่งและเคลื่อนไหว) อย่างเป็นเรื่องปกติ (เช่นการเซลฟี่ การแบ่งปันมีม (Meme)³ และหรือการนับยอดโลก (Likes)) บางครั้งภาษาเขียนก็ถูกลดความสลับซับซ้อน (Simplified) ลงเพื่อให้กระชับกับการสื่อสารแนวใหม่มากขึ้น ดังเช่น เรื่องราว (Stories) ใน Snapchat และ Instagram หรือในบางครั้งราวภาษาเขียนก็ไม่มีควมจำเป็นต่อการสื่อสารอีกต่อไป (Miller, et al., 2016, p. 155)

เดิมทีนั้นการจัดเก็บรวบรวมจดหมายเหตุคือการเก็บรักษาเหตุการณ์ในอดีตที่เกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาหนึ่งเอาไว้โดยมีวัตถุประสงค์ว่าหากมีความต้องการศึกษาในต่อไปข้างหน้าก็จะสามารถที่จะดึงเอาข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ได้ ทว่า Simanowski (2018, pp. 38-39) ได้เสริมว่า ถึงแม้ว่าแอปพลิเคชันอย่าง Facebook จะมีเมนูให้เข้าถึงช่วงเวลาในอดีตของตนและดึงมันกลับมาแบ่งปันใหม่ให้คนอื่นได้รับชมอีกครั้งก็ตาม ผู้คนก็มักไม่ได้สนใจมันเท่าที่ควร นอกจาก Facebook แล้ว การเก็บรวบรวมจดหมายเหตุดิจิทัลยังมีเป้าหมายเพื่อการสร้างความทรงจำชั่วคราว ตัวอย่างเช่นพีเจอร์

³ มุขตลกล้อเลียนผ่านการสื่อสารด้วยภาพ (Visual Images) ในอินเทอร์เน็ตที่สะท้อนรหัสทางวัฒนธรรม หนังสือ How the World Changed Social Media อธิบายว่า Meme(s) ทำหน้าที่ไม่ต่างอะไรกับตำรวจทางศีลธรรม (Moral Police) บนอินเทอร์เน็ตที่ในด้านหนึ่งเอาไว้ใช้เพื่อแสดงออกถึงระบบคุณค่า (Values) ของตนเอง และในอีกด้านหนึ่งก็ใช้เพื่อแสดงออกซึ่งความไม่เห็นด้วยต่อระบบคุณค่าของอีกฝ่ายเช่นกัน Meme เป็นที่รับรู้กันว่ามันถูกใช้เป็นเครื่องมือทางอ้อมเพื่อลดแรงเสียดทานทางความคิดในสังคมออนไลน์ (Miller, et al., 2016, p. xvi).

“My Story” ในแอปพลิเคชัน Snapchat ที่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานสร้างเนื้อหา (Content) ผ่านรูปภาพและคลิปวิดีโอของตนเองเป็นการชั่วคราวซึ่งเนื้อหาเหล่านั้นจะหายไปในเวลา 24 ชั่วโมงหลังจากมีการบันทึก ฉะนั้นแล้วจดหมายเหตุในสื่อสังคมออนไลน์จึงมีไว้เพื่อถูกลืมมากกว่าการถนอมรักษาความทรงจำในอดีตเอาไว้

ภายใต้กระบวนการนี้เอง กิจวัตรประจำวันของผู้ที่เข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้เปลี่ยนให้ผู้ใช้งานกลายเป็น “Producer” (เป็นการผสมคำระหว่าง “Producer” และ “User”) ด้วยเหตุที่ว่าผู้ใช้งาน (User) มิได้เป็นเพียงผู้บริโภคเรื่องราวในโลกอินเทอร์เน็ตอย่างเดียวนั้น หากแต่เป็นผู้จัดทำ (Producer) ที่มีหน้าที่สร้างสรรค์เนื้อหาด้วยตัวเองด้วย สื่อสังคมออนไลน์ได้เข้าไปจัดระบบความสัมพันธ์ให้เกิดสื่อแนวใหม่ที่ส่งเสริมให้ผู้คนเข้ามาปฏิสัมพันธ์กัน (Participative Media) ซึ่งยังผลไปยังผู้ใช้งานให้อยู่ในฐานะผู้บริโภคและผู้ถูกบริโภคในเวลาเดียวกัน (Hinton, 2013, pp. 57-58)

กล่าวคือ เมื่อทุนขยายเข้าสู่ปริณิณของการชีวิตทำให้ชีวิตของแรงงานดิจิทัลทำหน้าที่อีกประการหนึ่ง (นอกเหนือไปจากการเป็นปัจจัยทางการผลิตในตัวเอง) นั่นก็คือการเป็นสินค้าวัตถุที่สื่อสัญญาณในตัวเอง เครือข่ายสังคมออนไลน์กลายสภาพมาเป็นพื้นที่ทางสังคมชุดใหม่ในโลกวัตถุที่สร้างกติกาขึ้นมาควบคุมกำกับการผลิตสัญญาณ ความหมาย และการแสดงผ่านผลงานชนิดต่าง ๆ ของผู้คน โดยกลุ่มทุนผู้เป็นเจ้าของได้เปิดพื้นที่เสมือนจริงนั้นได้ประโยชน์จากกำไรส่วนเกินโดยไม่ได้ต้องจ่ายค่าตอบแทนใด ๆ ให้กับแรงงานดิจิทัล (Kitirianglarp, 2017, pp. 97-99) การประกอบสร้างตัวตน (Subjectification) ของแรงงานในโลกดิจิทัล จึงเป็นการตลาดรูปแบบหนึ่ง (Marketing) ที่เปิดโอกาสให้ปัจเจก (จะโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว) ได้ประกอบสร้างตัวตนได้อย่างอิสระเสรีในสื่อสังคมออนไลน์ หรือกล่าวสั้น ๆ หนึ่งว่า วัฒนธรรมเซลฟี่ (Selfie Culture) คือกระบวนการที่ปัจเจกผลิตสร้าง

และผลิตซ้ำสัญญาณอย่างไม่รู้จบภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานและพื้นที่อวกาศนั่นเอง

อย่างไรก็ดี การผลิตสัญญาณอย่างไม่รู้จบจะไม่เกิดขึ้นเลยหากไม่มีโลกวัตถุหรือโลกของความเป็นจริงเข้ามาเกี่ยวข้องในฐานะฉากหลังที่สำคัญ การที่ปัจเจกนำเสนอชีวิตตัวเองผ่านฉากทัศน์ในชีวิตประจำวันจึงเป็นเหมือนการหลอมรวมเอาองค์ประกอบในโลกวัตถุที่ปัจเจกประสบพบเจอผ่านประสบการณ์มาสร้างสัญญาณในลักษณะวัตถุอีกทอดหนึ่ง ดังนั้น พื้นที่วัตถุจึงต้องทำหน้าที่เหมือนโรงละครที่แสดงภาพจำลอง (Artificial Theater) เอื้ออำนวยให้เกิดการสร้างสรรคอย่างไม่รู้จบเหล่านี้ด้วย มิหนำซ้ำยังทำให้ฉากทัศน์ในชีวิตประจำวันมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นผ่านการสร้างเนื้อหา (Content) ในสื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้นว่า ปัจเจกคนหนึ่งสามารถนำเสนอชีวิตตนเองผ่านกาแฟที่ซื้อในคาเฟ่ (Café) ได้หลายรูปแบบ หากปัจเจกซื้อกาแฟจากร้านคาเฟ่ชื่อดังมานั่งดื่มในร้านและนั่งอ่านหนังสือคนเดียว เราอาจตีความได้ว่าการดื่มกาแฟนั้นหมายถึงกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจของปัจเจกที่ทำเป็นประจำ (ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจก-พื้นที่วัตถุ) ครั้นเมื่อปัจเจกถ่ายรูปด้วยกาแฟติดยี่ห้อลงอินสตาแกรมสาธารณะของตนเองโดยใช้บรรยากาศของร้านที่ตกแต่งภายในด้วยสถาปัตยกรรมแบบนีโอคลาสสิก (Neo-Classic) เป็นฉากหลัง กาแฟถ้วยเดียวกันนั้นก็จะมีอีกชีวิตหนึ่งที่ตีความได้ถึงรสนิยม ชนชั้นทางเศรษฐกิจ การพักผ่อนหย่อนใจ รวมถึงลีลาชีวิตที่ปัจเจกต้องการให้สังคมรับรู้ถึงตัวตนของตนเอง (ความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจก-พื้นที่วัตถุ-พื้นที่อวกาศ)

ฉะนั้นแล้ว ขอบเขตในการศึกษาของบทความนี้มุ่งไปที่ความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ (Space) ทั้งในแง่ของกายภาพและกระบวนการให้ความหมายของปัจเจกในสื่อสังคมออนไลน์ผ่านปรากฏการณ์ของการบริโภคในยุคสมัยใหม่ ในอีกด้านหนึ่งชีวิตประจำวันก็เข้าไปเปลี่ยนให้ปัจเจกกลายเป็นองค์ประกอบของการผลิตสร้างสัญญาณอย่างไม่รู้จบบนสื่อสังคม

ออนไลน์ หลักฐานที่แสดงถึงปรากฏการณ์ดังกล่าวได้แก่การก่อตัวของพื้นที่
พักผ่อนหย่อนใจแนวใหม่ที่มีหน้าที่และคุณค่าแตกต่างไปจากยุคอดีตทั้งในแง่
ของความหมายและสิ่งที่ปรากฏ การขยายตัวของพื้นที่แนวใหม่นี้เติบโต
คู่ขนานกันไปกับการขยายตัวของพื้นที่ออนไลน์ งานเขียนนี้เป็นความ
พยายามที่จะแสวงหาจุดเชื่อมต่อของกระบวนการที่ผู้เขียนมีความประสงค์จะ
เรียกมันว่า “ความสัมพันธ์ของปัจเจก-พื้นที่วัตถุ-พื้นที่อวกาศ” ที่เป็น
ปรากฏการณ์ที่สำคัญในยุคร่วมสมัย ดังจะกล่าวต่อไป

การศึกษาว่าด้วยเรื่องของพื้นที่ทางสังคม

บทความนี้มุ่งเน้นแนวทางแบบสหวิทยาการเป็นกรอบและ
เครื่องมือในการศึกษา อันประกอบด้วยการประยุกต์ใช้วิธีวิทยาของ
วัฒนธรรมศึกษา ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ร่วมอยู่ด้วย บทความวิชาการนี้
จัดอยู่ในหมวดหมู่การศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งดำเนินเรื่องด้วยวิธีการ
อธิบายและวิเคราะห์ผ่านความเปลี่ยนแปลงของปัจเจก พื้นที่วัตถุ และ
พื้นที่อวกาศ ในพื้นที่ภาคเหนือและกรุงเทพมหานครเป็นสำคัญ ระหว่างช่วงปี
พ.ศ. 2500 – 2566 โดยจะมุ่งเน้นไปที่พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจในภาคเหนือช่วง
ต้นทศวรรษที่ 2560 เพื่อชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในช่วงที่ทุนนิยมสัญญา
ก้าวขึ้นมามีบทบาทสำคัญในกระบวนการผลิตในโลกร่วมสมัย ทั้งนี้ ผู้เขียนใช้
การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) และการศึกษากรณีเฉพาะ
(Case Study) เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการอธิบายและ
สนับสนุนข้อโต้แย้งของผู้เขียนในแต่ละหัวข้อ

เนื่องจากผู้เขียนมุ่งเน้นให้พื้นที่ (Space) เป็นวัตถุ (และอวกาศ) ของ
การศึกษาในบทความนี้ ทำให้ระเบียบวิธีการศึกษาจะให้ความสำคัญไปที่
พื้นที่ทางสังคมและภูมิศาสตร์เป็นพิเศษ โดยเฉพาะแนวพินิจในการวิเคราะห์
แบบสหวิทยาการที่มุ่งสู่การทำความเข้าใจพื้นที่อย่างเป็นพลวัต ได้แก่

การวิเคราะห์และอธิบายการประกอบสร้างตัวตนของปัจเจกผ่านสื่อสังคมออนไลน์จะใช้แนวทางของมานุษยวิทยาดิจิทัล การวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ผ่านบริบทความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจด้วยวิธีวิทยาของประวัติศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ การศึกษาพื้นที่ทางสังคมและภูมิสภาพของเมืองในมิติของวัฒนธรรมศึกษา ผู้เขียนเลือกใช้แนวคิด Simulacra และ Expolis มาประยุกต์ใช้เป็นฐานคิดหลักของการอธิบายในบทความนี้โดยภาพรวมทั้งหมด ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ก. ทุนนิยมสัญญาและการประกอบสร้างตัวตน

อย่างที่เราได้เกริ่นในช่วงบทนำ การศึกษาชีวิตประจำวันไม่สามารถแยกต่างหากจากการศึกษาทุนนิยมสัญญาได้ เนื่องแรงงานดิจิทัล (Digital Labor) นั้นต้องเชื่อมต่อกับตนเองกับพรมแดนทางข้อมูล (Info-sphere) อยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การเผยแพร่เรื่องราวในชีวิตประจำวันของตนเองบนสื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตสินค้าเชิงสัญญา (Semiotic Commodity) แบบหนึ่ง สภาวะของการเปลี่ยนชีวิตประจำวันเป็นสินค้าสอดคล้องกับที่ Berardi (2009) ได้อธิบายในหนังสือ Precarious Rhapsody ของเขาว่า สิ่งสำคัญที่กลไกของทุนนิยมสัญญาเข้าไปเปลี่ยนคือ เวลา เวลาที่แตกกระจายเป็นส่วน ๆ คือตัวแปรสำคัญที่ทำให้แรงงานดิจิทัลไม่สามารถแยกแยะระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตทางสังคมได้อย่างชัดเจน ความพร่าเลือนของเวลาที่แตกแยก (Depersonalized Time) ทำให้ตัวตนทั้งในเชิงกายภาพและจิตของปัจเจกเป็นอะตอมที่กระจายออกเป็นหน่วย ๆ อย่างไร้ระเบียบจำนวนมาก ขณะเดียวกันทุนก็พร้อมเสมอที่จะคัดสรรและประกอบสร้างชิ้นส่วนเหล่านั้นขึ้นมาใหม่อยู่ตลอดเวลา (Recombination) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติทางจิตซึ่งทำหน้าที่เป็นปัจจัยทางการผลิตให้กับสินค้าเชิงสัญญาได้รับผลพวงนี้โดยตรง ภาวะทางจิตเวช (เช่น โรคแพนิค โรคซึมเศร้า) จึงเป็นภาวะที่เกิดขึ้นเป็นปกติกับแรงงานดิจิทัล

ในทุกวันนี้หลาย ๆ องค์กรและบริษัทไม่ได้จ้างพนักงานวันละ 8 ชั่วโมงอีกต่อไป แต่ปรับรูปแบบให้การจ้างอยู่ในระบบสัญญายืดหยุ่น (Contract) ชั่วคราว บังคับถึงการปลดปล่อยให้แรงงานเป็นอิสระจากเวลาการทำงานที่ตายตัวในสำนักงาน สถานที่ทำงานรวมถึงเวลาการทำงานจึงเลื่อนไหลไปตามเงื่อนไขของเวลาและสถานที่ ดังนั้นแล้วนอกจากแรงงานดิจิทัลจะอยู่ในสภาวะกึ่งหลับกึ่งตื่นไม่รู้ว่าเวลาไหนเป็นเวลาพัก เวลาไหนเป็นเวลาทำงานแล้ว สถานที่ทำงานในเชิงกายภาพยังพราเลือนไม่สามารถระบุได้ว่าสถานที่ใดคือสถานที่ทำงานกันแน่

คำถามที่พ่วงตามมาคือในเมื่อการผลิตส่วนใหญ่มาจากการเชื่อมต่อแรงงานดิจิทัลและพื้นที่วัตถุ (ในที่นี้หมายถึงสื่อสังคมออนไลน์) เข้าด้วยกันแล้ว พื้นที่เชิงวัตถุซึ่งครั้งหนึ่งเคยครอบงำการผลิตและบงการร่างกายของแรงงานในอดีตจะเปลี่ยนไปหรือไม่ อย่างไร คำตอบที่รวบรัดที่สุดของคำถามนี้คือการที่ทุนนิยมสัญญาได้เข้าไปเปลี่ยนให้ทุก ๆ พื้นที่สามารถเป็นพื้นที่ในการผลิตสินค้าได้อย่างไรขีดจำกัด กล่าวได้ว่านี่คือกระบวนการเปลี่ยนฟังก์ชันของพื้นที่ให้กลายมาเป็นภาพจำลองของการผลิตสัญญาแทนที่ประโยชน์ใช้สอยในเชิงรูปธรรม (Concrete Usefulness) ทั้งนี้ Berardi (2009) ได้อ้างถึงคำพูดของ Jean Baudrillard มาสนับสนุนข้อเสนอของเขาด้วยการที่ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประธานและวัตถุ (Subject-Object relation) ได้เข้าไปเปลี่ยนให้องค์ประธานตกอยู่ภายใต้สถานะรองที่ยอมศิโรราบต่อการบริโภคสินค้าเชิงสัญญานั้น ก็เนื่องมาจากความปรารถนา (Desire) คือพลังขับเคลื่อนที่สำคัญของทุนนิยมสัญญาในการผลิตสินค้าเชิงวัตถุอย่างไม่มีที่สิ้นสุดนั่นเอง⁴ โดยที่วัตถุ (หรือพื้นที่วัตถุ) กลายมาเป็นตัว

⁴ สอดคล้องกับสิ่งที่ Berardi (2009) มองว่าการผลิตสินค้าวัตถุในพรมแดนทางข้อมูล (Info-sphere) มาจากกิจกรรมทางจิตของมนุษย์ (Mental Activity) ตัวอย่างเช่น จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นปัจจัยทางการผลิตที่แฝงฝังในร่างกายของแรงงานดิจิทัล

กระทำการแทน (Agent) ในการผลิตแทนที่องค์ประธาน ปรากฏการณ์ดังกล่าวคือสิ่งที่ Baudrillard อธิบายให้เห็นผ่านแนวคิดโลกจริงจำลอง (Simulacra) ดังจะกล่าวต่อไป

พื้นที่ของการผลิตสร้างข้อมูลอันล้นเกิน (Hyper-information) สะท้อนให้เห็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญประการหนึ่งของพื้นที่วัตถุนั้นก็คือ ฟังก์ชันในเชิงสถาปัตยกรรมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป Berardi (2009) ได้สรุปว่าโลกกำลังเข้าสู่ช่วงเปลี่ยนผ่านจากยุคสมัยของ Michel Foucault ที่ซึ่งพื้นที่หมายถึงโครงสร้างที่ปิดล้อมและกดทับร่างกายให้อยู่ภายใต้อำนาจในการควบคุมกำกับ (Repression) ผ่านระเบียบวินัย ไปสู่พื้นที่ในแบบ Jean Baudrillard ที่มอบอิสรภาพในการแสดงออก (Expressivity) ในการผลิตสร้างสัญญาณ อิทธิพลของทุนนิยมสัญญาณที่มีต่อร่างกายและจิตใจของปัจเจกจึงหมายถึงการปลดปล่อยพลังอันสร้างสรรค์ในการผลิตสร้างอย่างไม่รู้จบ

ข. แนวคิดว่าด้วยแบบจำลอง (Simulation)

การศึกษาเรื่องราวในชีวิตประจำวันนั้นมีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องของพื้นที่ (Space) ที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดโครงเรื่องของภาพและเสียงบนสื่อสังคมออนไลน์ พื้นที่ในเชิงวัตถุคือแบบจำลอง (Simulation) อันเป็นเงื่อนไขประการสำคัญของกระบวนการสร้างความหมายให้กับเรื่องราว (Narrative) ของปัจเจก สาเหตุหนึ่งที่ผู้เขียนต้องใช้คำว่าจำลองแทนที่ภาพแทน (Representation) เพราะว่า ตลอดทั้งกระบวนการให้ความหมายของพื้นที่ไม่ได้เกิดขึ้นบนโครงสร้างในเชิงนามธรรมอย่างเดียว แต่กระบวนการสร้างความหมายยังเข้าไปบิดเบือนสิ่งที่ปรากฏ (Appearance) ในเชิงวัตถุให้ตอบสนองต่อกระบวนการสร้างความหมายดังกล่าวด้วย ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นผ่านระบบความสัมพันธ์ของชีวิตประจำวันในโลกออฟไลน์รวมถึงการนำเสนอบนโลกออนไลน์ การก่อตัวและขยายตัวของพื้นที่แนวใหม่ทั้งในเขตเมืองและชนบท

ในด้านหนึ่งก็เป็นภาพสะท้อนของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมแฉก เช่นเดียวกับการเปลี่ยนแปลงในเชิงเศรษฐกิจ ภายใต้กระบวนการนี้เองการสร้างตัวตนจึงเป็นกระบวนการที่ดึงเอาสิ่งแวดล้อมเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของภาพและเสียง อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการสร้างเรื่องเล่าแสนธรรมดาในชีวิตประจำวัน โดยที่พื้นที่เชิงวัตถุในโลกออฟไลน์ขยับจากการตอบสนองหน้าที่การทำงานทั่วไปให้กลายเป็นพื้นที่เพื่อตอบสนองการสร้างสัญญาณเพียงอย่างเดียว ขณะเดียวกันตลาดและทุนในโลกวัตถุก็ขับเคลื่อนให้มีการก่อตัวของพื้นที่ในลักษณะนี้เพิ่มมากขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการผลิตเนื้อหาของปัจเจกบนพื้นที่ออนไลน์ กระบวนการการสร้างสัญญาณที่ไม่สามารถหาเส้นแบ่งที่ชัดเจนได้ระหว่างพื้นที่ออนไลน์และออฟไลน์คือหัวใจที่สำคัญของพื้นที่แนวใหม่

พื้นที่ที่เป็นภาพจำลองคือช่วงเปลี่ยนผ่านที่กำลังบังชีวากลไกของทุนกำลังเปลี่ยนไป เรียกได้ว่าตอนนี้มนุษย์กำลังอยู่ในช่วงเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเต็มตัว ชีวิตประจำวันกลายมาเป็นแบบวิถีทางการผลิตรูปแบบหนึ่ง การทำงานและการพักผ่อนไม่มีเส้นแบ่งที่ชัดเจนแน่นอน เมื่อวิถีการใช้ชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจึงส่งผลต่อทิศทางการบริโภคของผู้คนด้วยเช่นกัน พื้นที่เชิงพาณิชย์ที่มีอยู่จำนวนมากได้เปลี่ยนไปเป็นลักษณะธีมปาร์ค (Theme Park) นับตั้งแต่ครั้งหลังของศตวรรษที่ 20 การพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และธุรกิจแนวนี้คือระยะเริ่มต้นของความเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ดังที่ผู้เขียนได้เกริ่นไป ชีวิตประจำวันถูกนำมาศึกษาควบคู่กันไปกับพื้นที่ทางสังคมดังเช่นในงานของ Henri Lefebvre (Supanan, 2011, pp. 186-204) นอกจากนี้ ยังมีนักคิดอีกจำนวนหนึ่งได้เจาะลึกไปถึงกระบวนการและรูปแบบของความเปลี่ยนแปลงข้างต้นซึ่งกลายมาเป็นจุดสนใจที่นักคิดคนสำคัญอย่าง Jean Baudrillard และ Edward W. Soja ได้หยิบยกเอาปรากฏการณ์ดังกล่าวมาอธิบายในผลงานของเขา โดย Baudrillard เป็นบุคคลแรก ๆ ที่กลายมาเป็นต้นธารทางความคิดคนสำคัญซึ่งเป็นเจ้าของมนทัศน์โลกจริงจำลอง

(Simulacra) เขาได้ระบุว่า การเกิดขึ้นของ Disneyland คือตัวอย่างชั้นเลิศของ Simulacra ที่เคลื่อนสู่ระยะที่สาม⁵ (Third order) Disneyland คือสัญลักษณ์ที่ประจําเอาอุดมการณ์แบบอเมริกันเอาไว้ผ่านสิ่งก่อสร้างและสถาปัตยกรรมแบบเทพนิยายในการ์ตูน กระตุ้นสร้างจินตนาการของความ เป็นเด็กให้กับทั้งเด็กและผู้ใหญ่

ทั้งนี้ Disneyland กลายมาเป็น “ความจริง” ชุดใหม่ซึ่งตัวของมันเองเข้ามาแทนที่จินตนาการและภาพลักษณ์แบบอเมริกัน (American-Looking) ดังที่ผู้คนทั่วไปมักจะรับรู้ผ่านมหานคร Los Angeles หรือเมืองอื่นในสหรัฐอเมริกา มันทำให้ความจริงอื่น ๆ ที่ผู้คนรับรู้เกี่ยวกับความเป็นอเมริกันที่ปรากฏผ่านพื้นที่อื่น ๆ ไม่ใช่ความจริงแบบอเมริกันอีกต่อไป ประเด็นที่ Baudrillard ต้องการนำเสนอคือ Disneyland นั้น แท้ที่จริงแล้วคือสวนสนุกที่ถูกสร้างมาเพื่อผู้ใหญ่ การเข้าไปใน Disneyland คือการสลัดเอาความจริงจอมปลอมของโลกภายนอกทิ้งเอาไว้ ทำให้เรารู้สึกว่าความเป็นผู้ใหญ่ไม่มีอยู่และไม่สามารถใช้กับโลกแห่ง “ความจริง” เหล่านี้ได้ (เช่นภาระ การงาน ความรับผิดชอบ ภาระหนี้สิน ฯลฯ) และห่อหุ้มมันด้วยความ “ความเป็นเด็ก” ที่พุ่งกระจายอยู่ทั่วไปในนั้น นี่คือสาเหตุว่าทำไมพวกผู้ใหญ่ถึงชอบเล่นเป็นเด็กเสมอเวลาเข้าไปใช้บริการที่นั่น (Baudrillard, 1994, pp. 12-13)

⁵Baudrillard แบ่งระดับของ Simulacra ออกเป็นสี่ชั้น เพื่อชี้ให้เห็นว่าโลกจริงจำลองมีพัฒนาการที่นำไปสู่การนำเสนอ “ความจริง” ชุดใหม่โดยไม่แอบอิงกับจุดอ้างอิงใด ๆ ได้อย่างไร โดย Simulacra ที่เคลื่อนเข้าสู่ระยะที่สาม (Third Order) นั้นอยู่ในช่วงที่ความเป็นจริงอันลึกซึ้งและประจักษ์แจ้ง (Profound Reality) เริ่มหมดความหมายลงและแทนที่ด้วย “ความจริง” ชุดใหม่ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อยามความจริงโดยตัวของมันเองมิใช่แอบอิงอยู่ความจริงชุดอื่นก่อนหน้า ดู (Wongsawangpanich, 2017).

ค. ภาพลักษณ์ของเมืองกับ Expolis

อีกหนึ่งผลงานเรื่อง Thirdspace : journeys to los angeles and other real-and-imagined places ของ Edward W. Soja เขาได้นำเสนอ มโนทัศน์ “Expolis” อันเป็นฐานคิดที่ทำความเข้าใจพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และการผังเมืองหลังสมัยใหม่ Expolis หมายถึงโครงข่ายของพื้นที่รูปแบบหนึ่งซึ่งไม่ได้อยู่ในวงโคจรที่มีลักษณะมุ่งเข้าสู่จุดศูนย์กลางตามความหมายเดิมของ เศรษฐศาสตร์เมือง ทว่า Expolis คือเมืองที่มีภูมิกายและอัตลักษณ์เป็นของตนเองและสร้างจักรวาลของตนเองขึ้นมาภายใน เขาให้ตัวอย่างว่า อสังหาริมทรัพย์ลักษณะริมปาร์คที่ปรากฏในอาณาบริเวณของเคาน์ตีออเรนจ์ (Orange County) ชานมมหานคร Los Angeles จำนวนมากคือภาพจำลองที่แสดงถึงสัญลักษณ์แบบ Los Angeles (LA-looking) ที่ประจักษ์เอาความเป็นอเมริกันในประเทศได้เป็นอย่างดี นอกจากสถาปัตยกรรมและการผังเมืองในพื้นที่เหล่านั้นแนรมิตให้จินตนาการและบรรทัดฐานทางสังคมเกิดขึ้นจริงแล้ว มันยังเข้าไปเปลี่ยนวิธีคิดในเชิงภูมิศาสตร์ของคนเราเสียใหม่ Soja ขยายความว่า Expolis ทำให้จินตนาการของผู้คนที่มิต่อเมืองเปลี่ยนไปเพราะเมืองในยุคหลังสมัยใหม่ไม่มีศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่แน่นอน (ในยุคสมัยใหม่ ทิวแถวของตึกระฟ้าทำให้เราอนุมานได้ว่าจุดใดคือศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ) ดังนั้น Expolis จึงเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนือจากความหมายเดิมที่เราเข้าใจ นอกจากมันจะไม่ถูกจัดประเภทอย่างชัดเจนว่าเป็นตัวเมือง (Downtown) หรือ ชานเมือง (Uptown) แล้ว มันยังไม่ใช่ “เมือง” ในความหมายเดิม สำหรับ Soja แล้ว ความเปลี่ยนแปลงของ Orange County ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นพื้นที่ชายขอบด้านการเกษตรของมหานคร Los Angeles บัดนี้เต็มไปด้วยสวนสนุกและสำนักงานทางเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ที่ทอดโฉมความงามด้านการออกแบบมากมาย นี่คือสัญญาณหนึ่งที่แสดงออกว่าโลกกำลังเข้าสู่ทุนนิยมหลังสมัยใหม่อย่างเต็มตัว (Soja, 1996, pp. 238-239)

ความเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ในบริบทของประเทศไทย

ก. การเกิดขึ้นของพื้นที่ธีมปาร์คในประเทศไทย

ในบริบทของประเทศไทยพื้นที่แนวธีมปาร์ค (Theme Park) เริ่มปรากฏให้เห็นผ่านการพัฒนาที่ดินเพื่อสร้างพื้นที่สร้างสรรค์รูปแบบต่าง ๆ จำนวนมากตั้งแต่หลังปี 2500 เป็นต้นมา ล้อไปกับที่การท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์ของการพัฒนาประเทศของรัฐบาล พื้นที่ที่ถูกพัฒนาเหล่านี้มีความหลากหลายทั้งในแง่ของประโยชน์ใช้สอยและคตินิยมระคนกัน เป็นต้นว่า แบบจำลองนครภูมิที่สะท้อนคติแบบอนุรักษนิยมภายในวัดไฟโรงวัว การสร้างแบบจำลองตามภูมิภาคต่าง ๆ ในประเทศไทยที่ปรากฏผ่านสถาปัตยกรรมภายในพิพิธภัณฑ์เมืองโบราณที่สะท้อนคติแบบชาตินิยม เป็นต้น (Potjanalawan, 2020, p. 152) นอกจากนี้การพัฒนาสังหาริมทรัพย์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจในพื้นที่ชานเมืองกรุงเทพมหานครอย่าง แดนเนรมิต สวนสยาม ซาฟารีเวิลด์ แอปป์แลนด์ และดรีมเวิลด์ ก็สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของกายภาพเมืองที่รายล้อมด้วยโครงการหมู่บ้านจัดสรรที่กำลังผุดขึ้นเป็นดอกเห็ด สิ่งเหล่านี้เป็นจุดตั้งต้นของการบริโภคสันทนาการในยุคแรก ๆ ที่ผู้กดขี่เองเข้ากัับวัฒนธรรมสมัยนิยมการพักผ่อนหย่อนใจ และชีวิตประจำวัน

สวนสนุกคือธุรกิจที่ต้องแข่งขันกับห้างสรรพสินค้าเพื่อดึงดูดลูกค้าแนว “ครอบครัว” ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักให้มาพักผ่อนหย่อนใจร่วมกัน ไม่ใช่เป็นเพียงการตลาดสำหรับเด็กเพียงอย่างเดียวดังที่ Baudrillard สาธยายไปข้างต้น พันธิน กิติพราภรณ์ ทายาทผู้ปลูกปั้นแดนเนรมิตและดรีมเวิลด์ได้ยืนยันว่าสวนสนุกนั้นไม่ได้เป็นเพียงแค่พื้นที่สำหรับเด็ก (Yotmanut..Khonthammada, 2019)

“สิ่งที่ยากที่สุดคือการทำให้ทั้งครอบครัวพอใจ เพราะถ้าเด็กอยากไปสวนสนุก แต่พ่อแม่บอกเด็กว่าเดี๋ยววันนี้ไปห้างแล้วซื้อไอศกรีมให้ก็จบแล้ว เราจึงต้องทำให้พ่อแม่มีความสุขในการมาที่นี่ด้วย หรือทำให้สนุกจนลืมร้อนไปเลย เช่นมีเครื่องเล่นที่เขาเล่นกับลูกได้ มีที่ให้นั่งพัก ให้ถ่ายรูป การทำสวนสนุกก็เหมือนอาหาร จะทำอย่างเดียวยังไม่ได้ เพราะคนหนึ่งชอบอย่าง อีกคนอาจชอบอีกอย่าง เราก็ต้องทำอะไรที่มันกลางๆ ซึ่งทุกคนทานได้ ไม่แพงมาก”

ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า ชีวิตประจำวันและการพักผ่อนหย่อนใจไม่สามารถแยกออกจากชีวิตการทำงานได้อย่างชัดเจน ผลกระทบสะท้อนไปถึงพื้นที่วัดซึ่งไม่สามารถลากเส้นแบ่งดังกล่าวได้ในทำนองเดียวกัน พฤติกรรมทางเศรษฐกิจของผู้คนที่เปลี่ยนไปจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่และสารสนเทศเป็นจักรกลขับเคลื่อนให้เกิดธุรกิจบริการที่ตอบสนองกลไกของการผลิตสร้างสัญญาณที่เกิดขึ้นอย่างไร้ขีดจำกัดในทุกปริมาตรของชีวิต หนึ่งในภาพสะท้อนที่สำคัญคือการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ภาคเหนือโดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ที่กำลังส่งสัญญาณว่ากายภาพของพื้นที่และกิจกรรมทางเศรษฐกิจของผู้คนกำลังเปลี่ยนไปในระนาบเดียวกัน

ข. เมือง “จำลอง”: ร้านกาแฟ คาเฟ่ และ “.....” เมืองไทย

แม้ว่าภาคเหนือจะเป็นพื้นที่เพาะปลูกกาแฟที่สำคัญของประเทศไทยมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 2510 แต่ภาคเหนือกลับไม่ได้ถูกจดจำในฐานะศูนย์กลางของกาแฟอย่างที่ทราบกันในทุกวันนี้ เนื่องจาก “กาแฟ” หรือ “ร้านกาแฟ” ไม่ใช่ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของรัฐตั้งแต่แรก หนังสือวิชาการเกี่ยวกับการนำเที่ยวในปี 2546 ไม่ได้จำแนกกาแฟอยู่ในหมวดหมู่ของสถานที่

ท่องเที่ยวในภาคเหนือใด ๆ เป็นการเฉพาะเลย กระทั่งข้อมูลในหมวดหมู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น อาหารกับเทศกาลและงานประเพณีประจำปีต่าง ๆ ก็ไม่ได้ระบุถึงพืชชนิดนี้ในฐานะของอัตลักษณ์ของภูมิภาคแต่อย่างใด (Worrakawin, 2003, pp. 207-209) เนื่องจากกาแฟยังไม่ได้เป็นพืชเศรษฐกิจแบบครบวงจรในห่วงโซ่อุปทานที่เข้มแข็งตั้งแต่ต้นน้ำยันปลายน้ำเหมือนในทุกวันนี้ การปลูกกาแฟในยุคแรกเริ่มจึงเน้นไปที่การผลิตเพื่อส่งไปยังโรงงานอุตสาหกรรมเป็นหลัก นอกจากนี้ กลุ่มผู้ปลูกกาแฟจำนวนมาก (ซึ่งส่วนใหญ่คือกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคเหนือ) ยังขาดองค์ความรู้ในกระบวนการผลิตและส่งเสริมการแปรรูปกาแฟ ผลิตผลจากกาแฟจำนวนมากถูกขายส่งทอดตลาดให้กับพ่อค้าคนกลางในราคาถูก การปลูกกาแฟจึงไม่ใช่ว่าจะได้หลักที่เกษตรกรต้องพึ่งพิงความคาดหวังเอาไว้⁶

ในช่วงระหว่างทศวรรษที่ 2550 จนถึงช่วงต้นของทศวรรษที่ 2560 กาแฟ (และร้านกาแฟ) เริ่มเข้าไปเป็นสัญลักษณ์ของการพักผ่อนหย่อนใจของชนชั้นกลางหลังจากเข้าไปปรากฏตามสื่อต่างในละครและภาพยนตร์ เนื้อเรื่องที่ สะท้อนนัยของความผันแปรแบบชนชั้นกลางผ่านการเป็นผู้ประกอบการ การหลบหนีชีวิตอันวุ่นวายในกรุงเทพฯ เพื่อไปทำธุรกิจที่เป็น “นายตัวเอง” โดยมีร้านกาแฟเป็นฉากหลังปรากฏให้เห็นโดยทั่วไปเนื้อเรื่องเหล่านี้⁷ ยิ่งไปกว่านั้นกาแฟยังเป็นสัญลักษณ์ของชนชั้นที่สำแดงผ่าน Branding ต่าง ๆ ภาพของแก้วกาแฟ Starbucks และ MacBook กลายเป็นกิจวัตรของวัยรุ่น Hipster อยู่ช่วงหนึ่ง (Wuttiptayamongkol, 2019)

⁶บรรยากาศของตลาดกาแฟสดพรีเมียมที่เพิ่งขยายตัวในช่วงแรกสามารถดูได้จากบทสัมภาษณ์ของผู้ประกอบการกาแฟสดพรีเมียมรายแรก ๆ ในประเทศไทยที่มีพบกับสภาพปัญหาเดียวกัน ดู Lee Ayu Chuepa (2024) และ Doi Chaang Coffee (2024).

⁷เช่นในภาพยนตร์ชื่อ Coffee Please แก้วนี้หัวใจสั้น ดูบทวิจารณ์ได้ที่ Supachanya (2013) หรือในซีรีส์ “Hipster or Loser” จากช่อง LINE TV ดู MGR Online (2018).

นอกจากนี้ ความนิยมของการแสดงตัวตนของผู้คนในสื่อสังคมออนไลน์ที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะแอปพลิเคชันอินสตาแกรม (Instagram) ก็ช่วยกระตุ้นให้ร้านค้าแฟกหลายพันธุ์ไปสู่การเป็นแบบจำลองของการสร้างความหมายให้กับปัจเจกผ่านสื่อสังคมออนไลน์มากยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่าการผลิตสร้างสัญลักษณ์ที่เพิ่มมากขึ้นมีส่วนสำคัญให้โมเดลทางเศรษฐกิจของร้านค้าแฟเปลี่ยนแปลงไปตอบสนองเงื่อนไขที่มากกว่ารสชาติที่สัมผัสได้ (Nnanthisin, 2022) ตลาดของกาแฟที่ขยายตัวเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญของความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ซึ่งต้องรองรับความต้องการของการบริโภคแบบใหม่ ธุรกิจบริการต่างหันไปใส่ใจกับสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นบรรยากาศของการสร้างสัญลักษณ์ที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ความเป็นจริงเชิงประสบการณ์ที่บิดเบี้ยวจากการขยายตัวนี้เองส่งผลให้เกิดค่านิยมใหม่อย่าง “คาเฟ่” (Café) ออกมาแทนที่การเรียก “ร้านค้าแฟ” แบบเดิมเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ “คาเฟ่” ค่อย ๆ กลายมาเป็นความจริงชุดใหม่ซึ่งมาแทนที่ “ร้านค้าแฟ” ซึ่งเป็นจุดอ้างอิงเดิม (Reference) ให้กับพื้นที่เชิงพาณิชย์ในประเภทเดียวกัน เพราะลักษณะที่เด่นชัดของคาเฟ่นั้นก็คือมันทำหน้าที่เหมือน “โรงละคร” รูปแบบหนึ่งที่ลูกค้าของร้านสามารถสร้างเรื่องราวในชีวิตประจำวันของตนเองได้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ การออกแบบเชิงสถาปัตยกรรมถูกวางเอาไว้เหมือนอุปกรณ์ประกอบฉากหลังสำหรับถ่ายรูป วิดีโอ รวมถึงการผลิตเนื้อหา (Content) ต่าง ๆ (Bintorleb, 2021, pp. 26-29)

นอกจากนี้ การขยายตัวในเชิงปริมาณของ “คาเฟ่” (Café) ยึดโยงกับวาทกรรมความเป็นเมืองอันเป็นภูมิภายาที่รวบรวมเอาความหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญโดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยเลนส์ที่มองผ่านมุมมองของนักท่องเที่ยวส่งผลให้เชียงใหม่ถูกแปลให้เป็นเมืองหลวงแห่งการพักผ่อนหย่อนใจ เมืองแห่งกาแฟและวิถีชีวิต “สโลว์ไลฟ์” ฯลฯ ธุรกิจร้านกาแฟในเชียงใหม่เติบโตเป็นอย่างมากผิดหูผิดตา โดยในปี 2565 มีร้านกาแฟในจังหวัดเชียงใหม่ถึง 2,700 ร้าน ในจำนวนนี้เป็นคาเฟ่ในเขตเมืองเชียงใหม่ราว 200 ร้าน ซึ่งหากแบ่งเข้าร้านกาแฟทุกร้านทั้งจังหวัดวันละร้านอาจจะต้องใช้เวลาถึง 7 ปี เลยทีเดียวกว่าจะเข้าได้ครบทุกร้าน (Chiang Mai We Care, 2021)

ในช่วงเวลานี้พื้นที่ท่องเที่ยวและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในเชียงใหม่วิวัฒนาการไปอีกขั้นเพื่อรองรับความต้องการของการท่องเที่ยวแนวใหม่ตามกระแสนิยมซึ่งขับเคลื่อนไปพร้อมกับการสนับสนุนอย่างแข็งขันของทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างไม่เคยมีมาก่อน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมจัดทำแผนยุทธศาสตร์ พัฒนาให้ภาคเหนือตอนบนเป็นศูนย์กลางของกาแฟภายในปี 2561-2565 เนื่องจากข้อได้เปรียบของพื้นที่ที่มีห่วงโซ่อุปทานครบทุกวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำยันปลายน้ำ โดยมีเชียงใหม่ทำหน้าที่เป็น “เมืองกาแฟ” ศูนย์กลางของกิจกรรมการผลิตและบริโภคกาแฟ (Plianmolee, 2019, pp. 4-6)

นอกเหนือไปจากرسกาแฟและบรรยากาศอันรื่นรมย์จะช่วยกระตุ้นธุรกิจเกี่ยวกับอาหารและเครื่องดื่มให้เติบโตแล้ว ทุกวันนี้เชียงใหม่ได้โอบอุ้มโลกทั้งใบ (รวมถึงดาวเคราะห์อื่น ๆ ในระบบสุริยะ) ด้วยการบันดาลให้เกิด “.....” เมืองไทย/ เชียงใหม่” ขึ้นจำนวนมาก ผ่านโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ของภาครัฐและเอกชนที่ปรากฏทั้งในเขตอำเภอเมืองและอำเภอรอบนอก ในส่วนของภาครัฐ โครงการปรับปรุงคลองแม่ข่าของเทศบาลนครเชียงใหม่ในด้านหนึ่งก็เป็นฉากบังหน้าของการฟื้นฟูหนึ่งใน “ชัยมงคล 7 ประการ” (Corporate Communication and Alumni Relations Center, 2021) ให้กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของเมืองอนุรักษ์ประวัติศาสตร์อีกครั้ง ทั้งนี้ประเด็นที่แตกต่างออกไปก็คือการฟื้นฟูครั้งนี้กลับไม่ได้นิยามอยู่กับความหมายเดิมในฐานะชัยภูมิของเมืองโบราณหรือมองในฐานะประวัติศาสตร์ชุมชนในละแวกสองฝั่งคลองมากไปกว่าการสร้างจุดเช็คอิน (Check-in) (Corporate Communication and Alumni Relations Center, 2022) เพื่อเปลี่ยนบางช่วงของคลองให้เป็น “โอโตรูเมืองไทย” (“Mae Kha Canal, Chiang Mai’s Otaru,” 2022) สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นการซ้อนทับกันของอดีตและปัจจุบันที่บิดเบี้ยวของการพัฒนาเมืองสมัยใหม่โดยสะท้อนให้เห็นว่า ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวถือเป็นการสื่อสารสัญญะในรูปแบบใหม่ที่มีการเชื่อมโยงการรับรู้ระหว่างคนในชุมชน และพลเมืองโลกในพื้นที่ที่พัฒนาขึ้นใหม่ดังที่เห็นในปัจจุบัน

นอกจากนี้ ในส่วนของภาคเอกชน การเกิดขึ้นของสวนน้ำ “แกรนด์แคนยอนเชียงใหม่” หรือ “ฮิโนกิแลนด์ ญี่ปุ่นเชียงใหม่” ตลอดจนคาเฟ่ที่ตกแต่งตามธีม (Theme) ของดาวพลูโต ดาวอังคาร ฯลฯ ก็ล้วนแต่สร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองรสนิยมของการสร้างสัญลักษณ์ที่เพิ่มมากขึ้น ในปัจจุบันการไปท่องเที่ยวคาเฟ่ตามสถานที่ต่าง ๆ คือจุดหมายปลายทางที่สำคัญของนักท่องเที่ยวไม่ต่างอะไรกับการท่องเที่ยวตามโบราณสถาน ศาสนสถาน และแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ กล่าวได้ว่าเป็นยุคสมัยใหม่ของการท่องเที่ยวยุคดิจิทัล ซึ่งเบื้องหลังดังกล่าวคือหมุดหมายที่บ่งบอกว่าพื้นที่ทางเศรษฐกิจกำลังเปลี่ยนไปอย่างเห็นได้ชัด

Figure 2 Khlong Mae Kha: "Thailand's Otaru Village"

Note. From <https://mgronline.com/travel/detail/9650000101065>

ค. ความแปลกแยกและการถอยออกจากจุดอ้างอิงของพื้นที่ ภายใต้ทุนนิยมสัญญา

ข้อบ่งชี้ประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เหล่านี้คือ พื้นที่เหล่านี้พยายามประกอบสร้าง “ความจริง” ชุดใหม่ที่ไม่จำเป็นต้องมีฐานมาจากจุดอ้างอิงเดิมทุกกระเบียดนิ้ว ภาวะของการลดทอนจุดอ้างอิง (Dereferentialization) จึงเป็นกลไกหนึ่งของทุนนิยมสัญญาที่เข้าไปเปลี่ยนแปลงพื้นที่วัตถุให้เอื้อต่อการผลิตสินค้าเชิงสัญญา (หรือสินค้าวัตถุ) นั่นเอง (Baudrillard, 1993 as cited in Berardi, 2012) ดังนั้นงานออกแบบทางสถาปัตยกรรมบนพื้นที่วัตถุจึงเป็นที่แห่งการปลดปล่อยขีดจำกัดในการสร้างเนื้อหา (Content) ใหม่ ๆ เพื่อการเผยแพร่บนพื้นที่วัตถุ (สื่อสังคมออนไลน์) โดยปัจเจกในฐานะแรงงานดิจิทัลเป็นทัวรลจักรของการผลิตที่สำคัญในกระบวนการเหล่านี้

สหสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกพื้นที่วัตถุ-พื้นที่วัตถุ ทำให้งานทางด้านสถาปัตยกรรมถูกออกแบบมาให้ความยืดหยุ่นกับปัจเจกมากกว่าสังคมและความเป็นท้องถิ่น ภาวะของความแปลกแยกของปัจเจกในฐานะแรงงานดิจิทัลในด้านหนึ่งก็ถูกนิยามจากพื้นที่ที่แปลกแยกตัวเองออกจากมิติทางด้านสังคมวัฒนธรรมที่พื้นที่เหล่านี้ปรากฏอยู่ แต่ในอีกด้านหนึ่งก็เผยให้เห็นความลึกซึ้งที่พื้นที่เหล่านั้นเชื่อมต่อตัวเองเข้ากับความเป็นสากลบางอย่างที่เอื้อประโยชน์ให้กับความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์ ปรากฏการณ์เหล่านี้ขยายตัวในเมืองขนาดใหญ่อย่างกรุงเทพฯ เช่น โครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ใจกลางเมืองอย่างอาคาร Siam Scape ที่ได้กลายมาเป็นฉากหลังของโรงละครที่ตอบสนองการถ่ายรูปลงสื่อสังคมออนไลน์ (Puksuk, 2023)

สภาวะของความลึกลับและขาดการยึดโยงกับท้องถิ่นนำมาซึ่งเสียงวิพากษ์วิจารณ์ รวมถึงการต่อต้านจากสังคมจำนวนไม่น้อย ดังที่เกิดกับโครงการพัฒนาที่ดินของสำนักงานจัดการทรัพยากรดิน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในกรณีของศาลเจ้าแม่ทับทิม และโรงภาพยนตร์สกาลา (Puksuk, 2023) นอกจากนี้ ยังมีกรณีที่เกิดขึ้นกับสถานที่ท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมอย่างร้านบาหลีน่าน (Bali Nan) บริเวณบ้านกิมมวง จังหวัดน่าน ที่มีการจำลองเอาประตูสุวรรณค์ “Pura Lempuyang Door” ของบาหลิม่าเป็น “แลนด์มาร์ก” เพื่อให้นักท่องเที่ยวมาถ่ายรูปผลิตเนื้อหา (Content) ลงโซเชียลมีเดียออนไลน์ ทั้งนี้ ผู้ดูแลเพจเฟซบุ๊กของบาหลีน่าน ได้ออกมาชี้แจงรายละเอียดเมื่อมีกระแสวิพากษ์เกิดขึ้นถึงความไม่เข้ากับ “วัฒนธรรมน่าน” ของประตูดังกล่าวได้อย่างน่าสนใจว่า (Balinan, 2023)

“น่านเมืองเล็ก ๆ กลางหุบเขา เมืองเก่าแก่ มีวัฒนธรรมแบบล้านนา มีธรรมชาติที่โดดเด่น คือเรามีภูเขาที่สวยงามสลบซับซ้อน หลายหลากสี มีทุ่งนาขั้นบันไดกลางหุบเขา มีลำธารที่ใสสะอาด มีทะเลหมอกที่สวยงาม อาชีพล้วนใหญ่เราจะทำไร่ข้าวโพด มันสำปะหลัง ทำนา...ระยะหลังน่านเริ่มมีนักท่องเที่ยว เริ่มมีร้านอาหาร รีสอร์ท ห้องพักรับรองมากมาย ก่อนโควิดและหลังโควิด ด้วยภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัว ทำให้การท่องเที่ยวเมืองน่านชะลอตัว คนทำธุรกิจท่องเที่ยวเริ่มลำบากอยู่ยากขึ้น ประจวบเหมาะกับการที่เราคุยกับผู้ประกอบการบ้านกิมมวง หลายๆท่าน หาแนวคิดว่าวิธีทำให้บ้านกิมมวงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น...คอนเซ็ปต์ของเราคือ

เราจะไม่ทำอะไรซ้ำกับของที่มีอยู่แล้ว เราเลยคิด
ทำประติมากรรมขึ้นมา เพราะเราคิดว่าคนไทยอยาก
ไปบาหลีเพื่อไปถ่ายรูปกับสิ่งนี้ แต่ด้วยระยะทาง
เวลา และการรอคิว ทำให้หลาย ๆ คนคงไม่สะดวก
ทางเราเลยสร้างบาหลีจำลองขึ้นมา เพื่อตอบใจหทัยสิ่ง
นี้ในแนวคิดที่ว่า ถ้าใครอยากได้ภาพสวย ๆ เหมือน
บาหลีให้มาที่นั่น..ส่วนเรื่องก๊อปปี้ ไม่เข้ากับ
วัฒนธรรมน่าน น่านมีวัฒนธรรมที่สวยงาม
มากมายอยู่แล้ว วัดในจังหวัดน่านถือเป็นที่สุด ทั้ง
เรื่องจำนวนที่เยอะที่สุดและความสวยงาม แล้ว
ทางร้านจะทำอีกเพื่ออะไร ถึงทำไปก็ไม่ปัง ไม่รู้ว่า
ลูกค้าท่านไหนช่วยทางร้านผ่อนธนาคารบ้าง ส่วน
เรื่องก๊อปปี้ ทำจำลอง อันนี้แทบจะไม่ต้องอธิบาย
วิญญูชนทั่วไปก็เห็นกันอยู่ วัดญี่ปุ่น ประตูดง
ญี่ปุ่น หอไอเฟล หอเอนพิซา เกลื้อนเมือง ไม่เป็น
ประเด็น มาเป็นแค่ของทางร้าน”

ประตูละครจังหวัดน่าน คือสูตรสำเร็จที่ชี้เห็นถึงความสัมพันธ์ไตรภาคี ปัจเจก-พื้นที่วัตถุ-พื้นที่วัตถุ ได้อย่างชัดเจน ทั้งยังเป็นส่วนผสมที่กลมกล่อมของการสร้างความจริงชุดใหม่บนพื้นที่วัตถุที่เชื่อมต่อเข้ากับการประกอบสร้างตัวตนปัจเจกและกระบวนการผลิตสินค้าเชิงสัญญะในพื้นที่วัตถุ (เพราะถ้าใครอยากได้ภาพสวย ๆ เหมือนบาทลีให้มาที่น่าน) เป็นทั้งการปลดปล่อยขีดจำกัดของการผลิตในรูปแบบเดิม ๆ ที่อิงกับนิยามของการท่องเที่ยวแบบเก่า เพราะ “การสร้างความแตกต่าง” จะทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักบ้านกั้วม่ง หรือกระทั่งจังหวัดน่าน ในมิติที่มากกว่าความเป็นล้านนาและธรรมชาติอันงดงาม นับว่าเป็นกลไกที่สำคัญส่งผลต่อการผลิตซ้ำสินค้าเชิงสัญญะอย่างไม่รู้จบ และเป็นปรากฏการณ์ทั่วไปที่เกิดขึ้นกับสถานที่ท่องเที่ยวที่อื่น ๆ ในทุกวันนี้ (เพราะที่อื่นก็มีการสร้างวัตถุปุ๊น ประตูละคร ภูปุ่น หอไอเฟล หอเอนปิซา)

ทว่าประตูละครที่จังหวัดน่านไม่ใช่ความพยายามในการสร้างบาทลีจำลอง (Replica) ทุกกระเปาะนี้ขึ้นมาแข่งขันกับประเทศอินโดนีเซียแต่อย่างใด เพียงแต่หยิบยืมภาพจำบางประการของบาทลีมาประยุกต์ใช้กับ “ความเป็นบ้านกั้วม่ง” หรือ “ความเป็นจังหวัดน่าน” ให้อยู่ในหีบห่อของสินค้าเท่านั้นเอง (เพราะการคัดลอกความเป็นล้านนาที่มีอยู่แล้ว ไม่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ ทางร้าน “จะทำมาอีกเพื่ออะไร”) ประตูละครที่บ้านกั้วม่ง จังหวัดน่าน จึงเป็นสิ่งปลูกสร้างที่แปลกแยกออกจากเงื่อนไขทางภูมิวัฒนธรรม (Cultural Landscape) ประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางสถาปัตยกรรมจากทั้งของบาทลีและจังหวัดน่าน ภายใต้กระบวนการลดทอนจุดอ้างอิง (Dereferentialization) ซึ่งคู่ขนานไปกับภาวะความแปลกแยกของปัจเจกในฐานะแรงงานดิจิทัล เมื่อเข้าไปเที่ยวชมสถานที่และรู้สึกทราบดีว่าบ้านกั้วม่ง จังหวัดน่าน เป็นเกาะบาทลี แต่ทว่าสิ่งที่พวกเขาสัมผัส รับรู้ และเผยแพร่บนสื่อสังคมออนไลน์เป็นเพียงภาพจำลองของความจริงที่ประกอบสร้างขึ้นใหม่เท่านั้น

บทสรุป

กระบวนการประกอบสร้างตัวตน (subjectification) คือกระบวนการที่ไม่ได้เกิดขึ้นบนพรหมแดนและร่างกายของปัจเจกเพียงอย่างเดียว ทว่าบริบทของอำนาจที่ควบคุมชีวิตได้พุ่งกระจายไปถึงปริมณฑลเชิงกายภาพที่แวดล้อมกระบวนการกลายเป็น (becoming) ของปัจเจกในลักษณะสหสัมพันธ์กัน (Correlation) ซึ่งดึงพื้นที่ให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการสร้าง “ฉาก” หรือ “โรงละคร” ที่มีปัจเจกเป็นตัวแสดงสำคัญ โลกของทุนนิยมสัญญาจะเป็นโลกที่วัตถุจำนวนมากถูกลดสถานะให้เป็นภาพจำลองของ “ความจริง” ที่ถูกผลิตซ้ำจากเนื้อหา (Content) ในชีวิตประจำวันของปัจเจกอีกทอดหนึ่ง ดังนั้นเราจึงไม่สามารถที่จะแยกการวิเคราะห์คาเฟ่กับความเข้าใจวัฒนธรรมของเราที่มีต่อวิถีชีวิตของชนชั้นกลางได้ ทั้งนี้เพราะความหมายของ “คาเฟ่” มีใช้เรื่องของสิ่งปรากฏในเชิงประจักษ์อย่างเครื่องชงกาแฟ ชุ่มประตู่โค้งสีขาว พื้นไม้ปาร์เกต์ เพียงอย่างเดียวได้ แต่คาเฟ่ยังหมายถึงการพักผ่อนหย่อนใจ รสนิยม สีสันชีวิต รวมถึงรหัสทางวัฒนธรรมที่แฝงเร้นอยู่ด้วย ฉะนั้นแล้วคาเฟ่กลายเป็นโลกจริงจำลองชุดใหม่ที่พยายามสถาปนา “ความจริง” ในแบบฉบับของตัวเองแทนที่พื้นที่อย่างร้านกาแฟของชนในยุคดีดั่งที่ปรากฏให้เห็นในหลายพื้นที่ของประเทศไทย

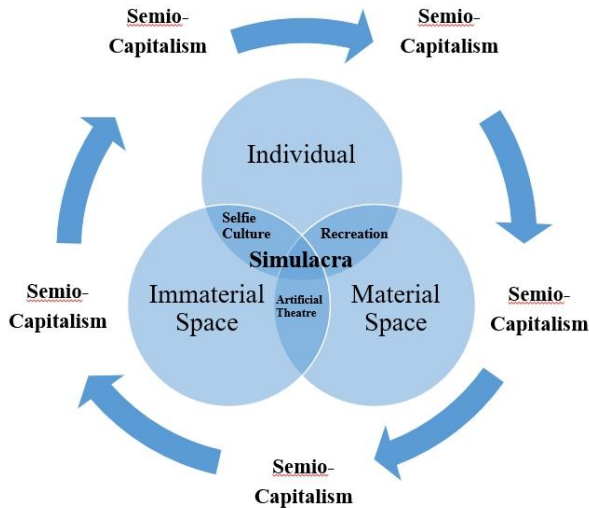

Figure 3 The correlation between “Individual-Material Space-Immaterial Space,” the causation of Simulacra

Note. From Asia Bintorleb

กลไกของทุนนิยมสัญลักษณ์คือแบบวิถีทางการผลิตรูปแบบใหม่ที่เข้ามาจรรโลงให้ระบบความสัมพันธ์ของปัจเจก-พื้นที่วัตถุ-พื้นที่อัตถิภาวะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์ทั้งสามปัจจัยได้เปลี่ยนให้พื้นที่กลายเป็นโลกจริงจำลอง (Simulacra) ที่เหมาะสมต่อการผลิตสร้างสัญลักษณ์ในชีวิตประจำวันของปัจเจกอย่างไม่รู้จบ ดังที่ผู้เขียนแสดงให้เห็นผ่านแผนภาพ (ดูภาพที่ 3)

Figure 4 The Instagrammable spots are among the "to-go lists" when staying at Gran Hotel Miramar

Note. From <https://www.dezeen.com/2018/06/05/instagram-moments-farshid-moussavi-instagram-architecture/>

นอกจากนี้ หากนำมาวิเคราะห์ในแง่มุมมองกว้างกว่าวัฒนธรรมศึกษา เราจะพบว่า คาเฟ่จำนวนมากสะท้อนความเปลี่ยนแปลงของเมืองที่สำคัญในสำนึกคิดของภูมิศาสตร์และสถาปัตยกรรมผังเมือง ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงของกลไกทางเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ ดังนั้น กระบวนการที่จะไล่เรียงจากเรื่องใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่ใหญ่อย่างเมืองหรือกลไกทางเศรษฐกิจคือความพยายามของผู้เขียนที่จะอธิบายลงไปในบทความนี้ คำถามที่พ่วงมาจากการถามคำถามดังกล่าวก็คือนี่เป็นการทำลายข้อโต้แย้งที่มองว่ารัฐเป็นศูนย์กลางในการกำหนด วางแผน ตลอดจนปรับปรุงส่งเสริมธุรกิจภาคบริการอย่างที่เราเข้าใจกันหรือไม่ เนื่องจากการเติบโตของธุรกิจบริการเกิดขึ้นและมีความเปลี่ยนแปลงที่ปราศจากศูนย์กลางที่แน่นอน ร้านกาแฟหรือคาเฟ่ ตลอดจนสถานที่ท่องเที่ยวเช็คอินในพื้นที่ต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

ที่รายล้อมปัจเจก ไม่เว้นแม้แต่ชีวิตประจำวันที่สร้างผลกระทบต่อความเปลี่ยนแปลงทางพื้นที่อย่างใหญ่หลวง

ปรากฏการณ์เหล่านี้สร้างผลสะท้อนไปในหลากหลายวงการด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแวดวงที่มีความเกี่ยวข้องกับงานด้านออกแบบทั้งหลายก็ได้มีการตั้งคำถามและแสดงความกังวลถึงผลกระทบในภาพรวมอยู่ไม่น้อยเลยทีเดียว สถาปนิกบางท่านถึงกับกล่าวว่าการสร้างช่วงเวลาที่เหมาะสมกับการถ่ายภาพอินสตาแกรม (Instagrammable Moment) กลายมาเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของการบริพงานของลูกค้าไปในที่สุด (Fairs, 2018) การขยายตัวของพื้นที่ที่มีเอาไว้ใช้ถ่ายรูปอินสตาแกรม (Instagrammable) กลายเป็นสิ่งที่ Will Jennings (2019) นักเขียนและ Visual Artist ได้ตั้งคำถามเชิงประชดประชัน (“หรือสถาปนิกควรจะออกแบบงานด้านสถาปัตยกรรมให้ดูน่าเกลียดถึงจะไม่ตามกระแสความงามของอินสตาแกรม”) ถึงผลกระทบของเมืองที่กำลังเปลี่ยนไปเนื่องจากการออกแบบอาคารและสถานที่เพื่อตอบสนองเพื่อการถ่ายรูปให้ออกมาดูสวยงามนั้นกำลังจะเข้าไปเปลี่ยนวิธีการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design) ด้วยการทำลายอัตลักษณ์ของความเป็นท้องถิ่น และแทนที่ด้วยอัตลักษณ์ของความเป็นสากลเพื่อตอบสนองตลาดล้วน ๆ Jennings เสนอนักออกแบบทั้งหลายควรมีสำนึกและความรับผิดชอบต่อผลกระทบในระยะยาวหากคิดจะออกแบบอะไรสักอย่าง เพราะความนิยมในการใช้งานอินสตาแกรมนั้นอาจเป็นเพียงระยะเวลาสั้น ๆ แต่สถาปัตยกรรมจะอยู่กับคนท้องถิ่นไปอีกยาวนาน (Jennings, 2019 as cited in Eyedropper Fill, 2019)

ผู้คนในยุคที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตซึ่งล้นแล้วแต่ดำเนินชีวิตท่ามกลางความสับสนของอำนาจและความรู้ในยุคสมัยใหม่ (ทั้งที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว) พวกเรามีชีวิตอยู่ในช่วงที่การส่งออกซึ่งสัญญาณเผยให้เห็นอย่างตรงไปตรงมา พื้นที่ทางเศรษฐกิจจำนวนมากคือตัวชี้วัดความคิดและอารมณ์ความรู้สึกเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี พื้นที่เซคิอนจำนวนมากไม่น้อยถูกเปลี่ยนให้กลายเป็นสตูดิโอหรือ “โรงละคร” ขนาดย่อมที่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้แบ่งปันเรื่องราว อุปกรณ์ประกอบ “ฉาก” ที่บรรจุในพื้นที่นั้นไม่จำเป็นต้องมีหน้าที่การใช้งานจริง เพียงแต่ตอบสนองการผลิตเนื้อหาอย่างไม่หยุดยั้งได้ก็เพียงพอแล้ว พื้นที่ชนิดใหม่เหล่านี้ถูกแปลงให้กลายเป็นสินค้าที่ทำการแลกเปลี่ยนกันบนโลกเสมือนจริงอีกทอดหนึ่ง นั่นหมายความว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความเข้มข้นสูงอาจไม่ได้จำกัดอยู่ในจินตนาการแบบเดิมที่มองเมืองในลักษณะมุ่งสู่จุดศูนย์กลางอีกต่อไป ทั้งนี้ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เข้มข้นอาจปรากฏอยู่ในพื้นที่ชานเมืองหรือชนบท ต่อไปนี้เราอาจได้เห็น “ร้านลับ ๆ” โผล่ขึ้นจำนวนมากตามชอกหลีบของซอยลึกในกรุงเทพฯ รวมไปถึงคาเฟ่ที่คึกแน่นชนิดซึ่งปลีกวิเวกตัวเองบนเขาสูงในภาคอีสาน หรือพื้นที่ Mixed Use ขนาดใหญ่บริเวณชานเมืองพัทยา ดังเช่นที่ปรากฏใน Orange County ชานมหานคร Los Angeles

References

- Balinan. (2023). *Thank you for your feedback: Nan is an ancient valley town infused with Lanna culture*. <https://www.facebook.com/Bali.Nan.Th/posts/pfbid02X9H1Ejg6m4t6XcFDmr4HTMxCDWJLywoz2aF2wfKAyeAreEY1gV7Z8ssGn1KVzGTyI>
- Baudrillard, J. (1994). *Simulacra and simulation*. University of Michigan Press.
- Berardi, F. (2009). *Precarious rhapsody: Semiocapitalism and the pathologies of the post-alpha generation*. Minor Compositions.
- Berardi, F. (2012). *The uprising: On poetry and finance*. Semiotext(e).
- Bintorleb, A. (2021). *The change of leisure space in Thailand: An extension of 'Café' in Chiang Mai 2007-2020*. Paper presented at the 5th Arts Undergraduate Humanities Symposium, Faculty of Arts, Chulalongkorn University.
- Chiang Mai We Care. (2021, July 29). *Chiang Mai, The city of coffee – It takes 7 years to taste each of shop a day*. <https://www.facebook.com/profile/100064331514499/search/?q=%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B9%81%E0%B8%9F>
- Corporate Communication and Alumni Relations Center. (2021). *Mae Kha Canal, one of the fortunate signs of Chiang Mai portrayed as a "Cultural Stream"*. <https://www.cmu.ac.th/th/article/aaf8b386-2528-4353-91ea-78c535f6a4e7>
- Corporate Communication and Alumni Relations Center. (2022). *CMU follow up on the progression of Mae Kha canal improvement in Ra Kaeng rode; landscape, pavement, and sewage development, all of which have proceeded over 90 % and are ready to be a Check-in spot as well as being an economics spot for community*. <https://www.cmu.ac.th/th/article/80094ca5-8cd8-4360-8677-175fe0879b6b>

- Ditch the Label. (2017). *Are you living an Insta Lie? social media vs. reality.*
<https://www.youtube.com/watch?v=0EFHbruKEmw&t=52s>
- Doi Chaang Coffee. (2024). *Doi Chaang coffee, A legendary chronicle.* <https://doichaangcoffee.co.th/about-us/the-legend/>
- Eyedropper Fill. (2019). *When the concept of making any space “instagrammable” is about to destroy designing front.*
<https://www.the101.world/instagrammable-trend/>
- Fairs, M. (2018). *Creating instagrammable moments "now part of architectural briefs" says Farshid Moussavi.*
<https://www.dezeen.com/2018/06/05/instagram-moments-farshid-moussavi-instagram-architecture/>
- Hinton, S. (2013). *Understanding social media.* Sage.
- Jennings, W. (2019). *Should architects design provocatively ugly architecture that does not conform to Instagram's aesthetic conventions?.* <https://www.dezeen.com/2019/09/05/anti-instagram-architecture-will-jennings/>
- Kitirianglarp, K. (2017). *Autonomia; cognitive capitalism, immaterial labors, and communal revolutions.* Illuminations Editions.
- Lee Ayu Chuepa. (2024). *Akha Ama.* <http://article.culture.go.th/index.php/blog/3-column-layout-4/161-akha-ama>
- Mae Kha Canal. (2022). *Chiang Mai's Otaru.*
<https://www.paiduaykan.com/travel/%E0%B8%84%E0%B8%A5%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%81%E0%B8%A1%E0%B9%88%E0%B8%82%E0%B9%88%E0%B8%B2>
- MGR Online. (2018). *“Best-Ben-Junior” launche a hip coffee shop on the series “Hipster or Loser”.* <https://mgronline.com/drama/detail/9610000123025>

- MGR Online. (2022). *Get to know “Mae Kha Cannal” the newly fascinating landmark that makes you feel like you are in Japan*. <https://mgronline.com/travel/detail/9650000101065>
- Miller, D., Sinanan, J., Wang, X., McDonald, T., Haynes, N., Costa, E., & Nicolescu, R. (2016). *How the world changed social media*. UCL Press.
- Nnanthisin. (2022). *40 Coffee shops in Bangkok that you must not miss for Café-Hopping!*. <https://food.trueid.net/detail/jPKyxQRJkxnz>
- Plianmolee, P. (2019). Department of industrial promotion stimulates a coffee strategy in order to promote Chiang Mai as a regional center of coffee. *Journal of Industrial Science*, 61. <https://e-journal.dip.go.th/dip/images/ejournal/eab336740e8954fcf66765dc0ff04a9a.pdf>
- Potjanalawan, P. (2020). *On Thai tourism*. Sommadhi.
- Puksuk, P. (2023). *The architecture of neoliberalism: Douglas spencer*. https://www.the101.world/douglas-spencer-interview/?fbclid=IwAR3r36r1BSWM1_EOwiq-G8NX1swBSjM5Ep8v7JbBFu6PHvbBmHuTuCqDabk
- Simanowski, R., DeMarco, A., & Gillespie, S. H. (2018). *Waste : a new media primer*. The MIT Press.
- Soja, E. W. (1996). *Thirdspace : journeys to los angeles and other real-and-imagined places*. Blackwell Publishers.
- Supachanya, S. (2013). *Critique on movie “Coffee Please: This cups is heart racing”*. http://www.thaicinema.org/reviewsth99_016coffeeplease.php
- Supanan, S. (2011). Space, time, identity, and the creation of social meaning. *Journal of Communication Arts*, 29(3), 186-204.
- Wongsawangpanich, K. (2017). *Simulacra : When “Coconut Shell” is bigger than the country*. https://thematter.co/uncategorized/simulacra/39602#google_vignette

- Worrakawin, K. (2003). *Tourism geography of Thailand*. Institute of Academic Development (IAD).
- Wuttiptayamongkol, T. (2019). *Why do hipsters look all the same? The answer to which is in the mathematics perception*.
<https://adaymagazine.com/why-hipsters-all-look-the-same/>
- Yotmanut Khonthammada. (2019). *Sightseeing Daenneramit: Daenneramit, a legendary Thai theme park, a dreamland that the kids want to experience once in a lifetime*.
<https://readthecloud.co/magic-land-bangkok/>

Author

Asia Bintorleb

Independent Scholar

E-mail: asiabintorleb@gmail.com

Salad Dai in Thai Culture

Catthaleeya Aungthongkamnerd

Faculty of Humanities, Naresuan University

Received: February 1, 2024

Revised: May 1, 2024

Accepted: June 4, 2024

Abstract

This article explores the salad dai plant in Thai culture. Research indicates that salad dai has been a part of Thai literature since the Ayutthaya period. Its presence is also notable in historical texts, literature, folklore, and religious architecture. This suggests a broad familiarity with and use of salad dai among the Thai people. In literature, poets reference salad dai, often with a focus on its aesthetic appeal. The plant's name is also used in naming places, reflecting its significance in toponymy. In culinary contexts, especially in eastern Thailand, salad dai is used as a food ingredient. Traditional Thai medicine utilizes salad dai for its healing properties. Additionally, in ceremonies and rituals, it is used alongside other sacred plants like sandalwood and krissana wood in royal funerals.

Keywords

salad dai, plants in Thai culture, plants and lifestyle

สลัดไดในวัฒนธรรมไทย

แคทรียา อังทองกำเนิด

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับสลัดไดที่ปรากฏในวัฒนธรรมไทย ผลการศึกษาพบว่า สลัดไดเป็นพืชที่ปรากฏหลักฐานในวรรณกรรมมาตั้งแต่สมัยอยุธยา อีกทั้งชื่อสลัดไดยังปรากฏในประวัติศาสตร์ วรรณกรรม คติชน และสถาปัตยกรรมทางศาสนา จากหลักฐานต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่า คนไทยไม่เพียงแต่รู้จักชื่อและลักษณะของต้นสลัดไดเท่านั้น แต่ยังใช้ประโยชน์จากต้นสลัดไดในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านสุนทรียะทางวรรณกรรม กวีกล่าวถึงชื่อสลัดไดโดยมุ่งเน้นความไพเราะด้านวรรณศิลป์ ด้านภูมินาม ใช้ชื่อสลัดไดตั้งเป็นชื่อสถานที่ต่าง ๆ ด้านการบริโภค คนในภาคตะวันออกเฉียงใต้มาปรุงเป็นอาหาร ด้านการรักษาโรค แพทย์แผนไทยใช้สลัดได และกระหล่ำฝักปรุงเป็นยา ด้านประเพณีพิธีกรรม ใช้กระหล่ำฝักควบคู่กับไม้จันทร์และไม้กฤษณาในงานพระราชพิธีพระบรมศพ

คำสำคัญ

สลัดได, พืชในวัฒนธรรมไทย, พืชกับวิถีชีวิต

บทนำ

สลัดไดมีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Euphorbia antiquorum* L. อยู่ในวงศ์ Euphorbiaceae มีชื่อในแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันไป ในภาคกลางเรียกว่า สลัดไดป่า ส่วนในจังหวัดนครราชสีมาเรียกว่า กะลำผัก (Smitinand, 2014, p. 243) ในวัฒนธรรมไทยชื่อสลัดไดปรากฏมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยอยุธยา ดังหลักฐานที่ปรากฏใน *ภาพย่ห่อโคลงประพาสธารทองแดง* และชื่อสลัดไดยังปรากฏสืบเนื่องต่อมาจนถึงวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์

Figure 1: Malayan Spurge Tree

Note. From Catthaleeya Aungthongkamnerd

เมื่อสืบค้นหลักฐานเกี่ยวกับสลัดไดในแหล่งข้อมูลอื่น ๆ พบว่า ชื่อของสลัดไดยังปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ คติชน และ สถาปัตยกรรมทางศาสนา จากการค้นพบข้อมูลเกี่ยวกับสลัดไดในแหล่งต่าง ๆ และจากการค้นข้อมูลเกี่ยวกับเอกสารที่ศึกษาเกี่ยวกับสลัดไดในด้าน วัฒนธรรม พบงานของ Pholdi (2002) ที่ศึกษาหลักฐานการอ้างอิงถึงไม้ใน ประเทศไทยเป็นครั้งแรกจากเอกสารโบราณสมัยก่อนรัตนโกสินทร์ ได้กล่าวถึงชื่อกระทำพักซึ่งได้จากแก่นของต้นสลัดไดป่าที่ยืนต้นตายว่าพบ หลักฐานใน *โคลงนิราศทริภูมิไชย* ที่แต่งขึ้นในช่วงสมัยอยุธยาตอนต้น และ กล่าวถึงชื่อสลัดไดที่พบหลักฐานใน *ตำราพระโอสถพระนารายณ์* แต่ไม่ได้ กล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับสลัดไดแต่อย่างใด ด้วยเหตุดังกล่าวผู้เขียนจึง สนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับสลัดไดในวัฒนธรรมไทยว่าคนไทยรู้จักและ ใช้ประโยชน์จากต้นสลัดไดในด้านใดบ้าง

1. สลัดไดในเอกสารทางประวัติศาสตร์

จากการศึกษาเอกสารทางประวัติศาสตร์ ไม่พบการกล่าวถึงสลัดได โดยตรง แต่กล่าวถึงกระทำพัก ซึ่งเป็นส่วนที่ได้จากแก่นของต้นสลัดไดที่ยืน ต้นตาย มีกลิ่นหอมเช่นเดียวกับไม้จันทร์และไม้กฤษณา กระทำพักเป็นไม้หา ได้ยากเช่นเดียวกับไม้กฤษณาจึงทำให้มีราคาสูง ดังที่กล่าวในหนังสือ *ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยาม (ในแผ่นดิน สมเด็จพระนารายณ์)* กล่าวถึงกระทำพักไว้ว่า

ไม้กฤษณา (boid d' aigle) ไม้กะลำพูก (calambouc) กับไม้กะลำพัก (calambac) มีทางป่าแถบประเทศกัมพูชา เป็นไม้ที่มีค่ามากและหาได้ยากในประเทศอินเดีย เพราะว่าเป็นแก่นไม้ซึ่งธรรมชาติได้ซ่อนไว้ในใจกลางลำต้น และจะมีก็แต่ในกลางที่วางแห้งเท่านั้น ซึ่งยากจะรู้ได้ เหตุนี้จึงหลงกันบ่อย ๆ ลงที่โคนต้นไม้ลงหลาย ๆ ต้นแล้วไม่พบสิ่งที่ต้องการเลย แก่นกฤษณานั้นพอหาได้ง่าย แต่แก่นกะลำพูกนั้นหายากมาก แต่ที่หายากที่สุดนั้นคือแก่นกะลำพักที่แท้ ๆ

(Komonbut, 2007, p. 42)

ด้วยเหตุที่กระลำพักเป็นของหายากและมีค่า จึงเป็นหนึ่งในเครื่องราชบรรณาการที่นำมาถวายพระมหากษัตริย์ ตัวอย่างเช่น ในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 กล่าวถึงเครื่องราชบรรณาการที่เจ้าอนัมก๊ก จักรพรรดิเวียดนามได้ส่งมาบรรณาการพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ความว่า

ครั้นมาถึง ณ เดือนอ้าย ขึ้น 12 ค่ำ เจ้าอนัมก๊กได้จัดต้นไม้ทองต้นไม้เงินกับกะลำพักหนัก 10 ตำลึง ขี้ผึ้งหนัก 5 หาบ น้ำตาลทรายหนัก 5 หาบ ให้องโอบโฮ องพอกรุง คุณเข้ามาทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับว่าช้างที่พระราชทานออกไป 20 ช้างนั้นได้รับไว้แล้ว

(Thipakorawong, Chaophraya 1901, p. 188)

เนื่องจากกระลำพักเป็นไม้ที่มีกลิ่นหอม ในพระราชพิธีพระบรมศพ จึงนำกระลำพักมาใช้ร่วมกับไม้กฤษณา และไม้จันทน์ ดังความที่ปรากฏใน *คำให้การขุนหลวงหาวัด* บรรยายถึงกระลำพักในรถพระบรมศพของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ และพระพันวัสสาใหญ่ ว่า

...ถัดนั้นมาถึงรถพระบรมศพ ถัดมารถใส่ท่อนจันทน์และกฤษณา **กระลำพัก**ปิดทอง รูปเทวดาถือกฤษณา**กระลำพัก** ท่อนจันทน์นั้นถือ ชูไปบนรถด้วยกัน จึงมีรูปสัตว์ 10 อย่าง ๆ ละคู่เป็น 20 ตัว มีรูปช้าง สอง ม้าสอง คชสีห์ราชสีห์สอง สิงโตสอง มังกรสอง ทักกะทอสอง นรสิงห์สอง เหมสอง หงษ์สอง แลรูปภาพทั้งนี้สูง 4 ศอก...

(Testimony of Khun Luang Ha Wat, 1967, p. 406)

ความอีกตอนหนึ่งเมื่อจะถวายพระเพลิงสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ และพระพันวัสสาใหญ่ มีการใส่ท่อนกฤษณา กระลำพัก และท่อนจันทน์ ใต้พระโกศแล้วจุดไฟ ดังความว่า

...พระองค์จึงมีโองการตรัสสั่งให้ถวายพระเพลิงสมเด็จพระราชบิดา และพระพันปีหลวงอันประเสริฐทั้งสองพระองค์ สมเด็จพระบรมเอกทัศและพระอนุชาธิราชและพระราชบุตร และพระสนมสาว สวรรค์ก้านัลทั้งซ้ายขวา และพระญาติวงศ์ก็ห้อมล้อมพระบรมศพอยู่ จึงรับสั่งให้ถวายพระเพลิงด้วยไฟฟ้า แล้วจึงเอาท่อนกฤษณา **กระลำพัก**แลท่อนจันทน์อันปิดทองบรรดาเครื่องหอมทั้งปวงนั้นใส่ใน ใต้พระโกศธูทองทั้งสองแล้วจึงจุดเพลิงไฟฟ้า แล้วจึงสาดด้วยน้ำหอม แลน้ำดอกไม้เทศแลน้ำกุหลาบ แลน้ำหอมทั้งปวงต่าง ๆ อันมีกลิ่นหอมฟุ้งจรตระหลบไปทั้งพระเมรุทอง...

(Testimony of Khun Luang Ha Wat 1967, p. 409)

2. สลัดไดในวรรณกรรม

ชื่อสลัดไดปรากฏในวรรณกรรมตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย ดังที่พบใน *กาพย์ห่อโคลงนิราศธารทองแดง* พระนิพนธ์ของเจ้าฟ้าธรรมาธิเบศรไชยเชษฐาสุริยวงศ์ ว่า

ก่ำจัดสลัดไดขึ้น	บนพื้นภูเขาส่ง
แควค่างยางยูงดู	ต้นตะแบกแปลกกันบาน
สลัดได ก่ำจัดต้น	หางยูง
บนภูเขาส่ง	หย่งหยื่น
แควค่างยางยูงดู	ตรงโตรด
ตะแบกแปลกกันขึ้น	เกลื่อนกลุ้มบานไสว

(Thammathibet, Prince, 2013, p.152)

จากกาพย์ห่อโคลงข้างต้น จะเห็นได้ว่ากวีทราบดีว่าลักษณะพื้นที่ที่สลัดไดขึ้นนั้นอยู่ในบริเวณพื้นที่ที่เป็นภูเขาส่ง อีกทั้งกวียังเล่นคำสลัดไดเพื่อความไพเราะทางวรรณศิลป์ ดังความว่า

สลัดไดไม่สลัดน้อง	จำใจร้างห่างห้อมมา
รักซ้อนถอนใจหา	คือใจไม่เห็นอรอร
สลัดไดไม่สลัดน้อง	เพื่อนคลา
จำใจร้างห่างหา	คลาดแคล้ว
รักซ้อนถอนใจหา	ครวญครุ่น
ดีฤไฉไม่เห็นแก้ว	สุดรู้เรียมศัลย์ ฯ

(Thammathibet, Prince, 2013, p.165)

ข้อสละดไดยังปรากฏต่อเนื่องมาจนถึงวรรณกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น *นิราศสุพรรณ* ของสุนทรภู่ *ลิลิตตะเลงพ่าย* ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส *ฉันทะยาวพจน์* ของนายเปโมรา *พระนลคำฉันท์* และ *สามกรุง* พระนิพนธ์ของพระราชนวรงค์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ฯลฯ ความรู้ของกวีเกี่ยวกับลักษณะสละดไดยังพบได้ในเรื่อง *สามกรุง ภาค 1 กรุงศรีอยุธยา* ความว่า

สละดไดสละดด้วยเหตุ	ดังฤ
เห็นจะหนามตำมือ	แม่นแล้ว
สละดไดไช่อื่นคือ	สละดหัด
ถูกถอาจคลาดแคล้ว	ไม่รู้ดูเดา

(Bidyalkarana, H.H. Prince, 1952, P.34)

แม้โคลงข้างต้นกวีจะเล่นคำพ้องเสียงเพื่อความไพเราะทางวรรณศิลป์ แต่จากเนื้อความจะเห็นได้ว่ากวีรู้จักลักษณะของสละดไดเป็นอย่างดีว่าเป็นพืชที่มีหนาม ดังที่กวีกล่าวถึงเหตุที่ต้องสละดไดนั้นเป็นเพราะถูกหนามสละดไดตำมือ

นอกจากข้อสละดไดแล้ว พบการกล่าวถึงกระลำพัก ซึ่งเป็นส่วนที่ได้มาจากแก่นของต้นสละดไดที่ยืนต้นตาย ดังปรากฏใน *โคลงนิราศทริภุญชัย* ซึ่งสันนิษฐานว่าแต่งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2180 หรืออาจก่อนนั้นขึ้นไปประมาณ พ.ศ. 2060 (Na Nagara, 1973, p. (4)) ซึ่งอยู่ในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น กล่าวถึงกระลำพักว่า

เกสนาจันแจ่มก้าน	กล่าพัก
ฝนช่วยยงค์ออนอัคค	นุชเนื้อ
นยนาลูบโลมยัก	เขียรเช่น งามเอ
ยลยั้งชวานฟ้าเงื่อ	เจียดข้าขวัญทรง

(Na Nagara, 1973, p.80)

จากโคลงข้างต้น ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ได้อธิบายความหมายไว้ว่า “กฤษณา จันท์ และกระลำพัก ฝนถวายนางผู้เป็นยอด ใช้ยาทาขนตาให้งามมาก มองดูยิ่งกว่าเจ้าชวานฟ้าแล้งดไว้ให้ขวัญพี่แตกทำลาย” (Na Nagara, 1973, p.80) ถ้าถือตามคำอธิบายดังกล่าวจะเห็นว่าในสมัยก่อนกระลำพักเป็นเครื่องสำอาง แต่ในที่นี้ผู้เขียนขอเสนอความเห็นว่าเป็นไปได้หรือไม่ที่ความในตอนนี้จะหมายถึงการฝนกฤษณา จันท์ และกระลำพักเป็นเครื่องหอมให้นางลูบไล้ผิวกายเพื่อให้เกิดกลิ่นหอม มากกว่าการใช้เพื่อทาขนตาให้สวยงาม เนื่องจากไม้ทั้งสามชนิดนี้มีคุณสมบัติให้กลิ่นหอม ดังเช่นในเรื่อง *พระนลคำหลวง* กล่าวถึงการใช้กระลำพักเป็นเครื่องหอมอบผ้า ดังความว่า “หอมกลั่นกลัมพัก ออกแทบหักเจียวพี่อา คิद्याมอยู่การาเคยอบผ้าให้เธอทรง” (Raksamani, 2023, p.288)

3. สลัดไต่ในคติชน

จากการศึกษาข้อมูลคติชนเกี่ยวกับสลัดไต่ในวัฒนธรรมไทย พบข้อมูลคติชนที่กล่าวถึงสลัดไต่ ดังนี้

3.1 ความเชื่อ

จากการศึกษาดำราดูชัยภูมิที่ดิน ดำราปลูกเรือน ดำราชั้นเรือนใหม่ และดำราปลูกต้นไม้ตามทิศ ปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับต้นสลัดไต่ว่าเป็นพืชให้

โทษที่ไม่ควรปลูกในบ้าน เนื่องจากเชื่อว่าหากปลูกพืชชนิดนี้แล้วจะเกิดความ
ไม่ดีและภัยอันตรายต่าง ๆ ดังความที่ปรากฏใน ตำราดูชัยภูมิที่ดิน ตำราลำดับ
ที่ 11 (155 มัด 15) ว่า

จะกล่าวแต่ไม้ร้าย ไม้ทั้งหลายอันโทษมีมะกอกและพระ
ศรียาโพธิ์ อีก ทั้งตาลแลไม้ไทรทั้งสำโรง ท่านก็ห้ามทั้งสลัดได
ท่านว่าอย่าปลูกไว้ ในที่นั้นบ่สำราญ ถ้า มีแต่ก่อนแล้วให้เร่งแผ้ว
ถางสถาน ถ้าไว้จะเกิดความรำคาญทุกขนา ๆ จะพลัดพรากจาก
ตัวตน ข้าคนจะหลีกหนี แม้นมั่งมีจะจรพล ถ้าอยู่อย่าไว้ใกล้ตัวตน
ผู้สร้างบ้านเร่งทำ ตามนี้เถิด

(Handbook for Assessing Land Auspicious cited in
Dumklongton, 2020, p.159)

ความเชื่อว่าสลัดไดเป็นไม้ร้ายที่ไม่ควรปลูกในบริเวณบ้าน
เป็นอัปรีัย อีกทั้งจะเกิดภัยอันตรายแก่คนในบ้าน ยังพบได้ในตำราปลูกเรือน
ดังความที่กล่าวในตำราลำดับที่ 7 (65 มัด 7 ตำราปลูกเรือน) ว่า
“ท่านห้ามมิให้ปลูกต้นไม้ในบ้าน คือ มะกอก ต้นตาล แคนบ้าน แคนป่า ละหุ่ง
สลัดได โพธิ์ ไทร หว่า พุทราป่า มะละกอ อย่าปลูกไว้ จะอัปรีัย จะเกิด
ภัยอันตรายแล” (Textbook of House Buildings cited in Dumklongton,
2020, p.159) และในตำราลำดับที่ 14 (482 มัด 44 ตำราปลูกเรือนและ
ตำราโหราศาสตร์) ความว่า “ท่านห้ามมิให้ปลูกต้นไม้ในบ้าน คือ มะกอก
ต้นตาล แคนบ้าน แคนป่า ละหุ่ง สลัดได โพธิ์ ไทร ไม้ว่าจ้วขาว พุทราป่า
มะละกอ อย่าปลูกไว้จะอัปรีัย จะเกิดภัยอันตรายแล” (Texts of House
Buildings and Texts of Astrology cited in Dumklongton, 2020, p.159)

ความเชื่อที่ว่าสลัดไคเป็นพืชที่ไม่ควรปลูกในบ้านยังพบใน ตำราปลูก
ต้นไม้ตามทิศ ดังความว่า

หนึ่งเล่าพันธุ์หมู่ม้า	ไว้มิได้ใกล้ถิ่นถาน
โพไทรยงยางตาล	ทั้งมะกอกแลหว้าแค
สำโรงสลัดไค	ไม้งิ้วจ้าวทั้งนี้แล
อย่าไว้ให้อยู่แค	เคหาถานมักมีดี
เม้นเกิดที่ใกล้ใกล้	จะเกิดภัยทุกราตรี
เงาไม้มาทภัย	จะยากแค้นแสนเชยใจ
ทั้งตัวจะตายด้วย	ลูกเมียม้วยพิลาโลย
ช้างม้าแลข้าไทย	ทุนทรัพย์จะฉิบหาย
เพราะไม้หมู่นี้แล	มีอยู่แค่จักอันตราย
เงาทภัยฉิบหาย	เร่งชุดชนเสียจงไกล
จึงอยู่เย็นเป็นสุข	บมิทุกข์ขบมิภัย
จำเรณูสวัสดิมิไชย	ให้เป็นสุขทุกราตรี

(S. Plainoi, 2018, p. 477)

สาเหตุที่เชื่อว่าสลัดไคเป็นพืชที่ไม่เป็นมงคล ไม่ควรปลูกในบ้านนั้น ด้วยเหตุเพราะต้นสลัดไคนั้นเป็นพืชที่มีหนาม และมียาง อาจเป็นอันตรายแก่ผู้อยู่อาศัยในบ้าน จึงเป็นที่มาของความเชื่อดังกล่าว ซึ่งในปัจจุบันความเชื่อดังกล่าวคลี่คลายลงไป ดังจะเห็นได้จากการใช้ประโยชน์จากคุณลักษณะที่เป็นอันตรายดังกล่าวมาเป็นเครื่องป้องกันอันตรายจากการบุกรุก โดยการปลูกสลัดไคไว้ริมรั้ว (Baanlaesuan, 2022)

นอกจากนี้ ยังพบว่าความเชื่อเกี่ยวกับสลัดไต่ในสมัยก่อนว่าเป็นพืชที่มีผีสิง และตามโรงบ่อนจะแขวนสลัดไต่ไว้เพื่อป้องกันผีนักพนันที่จะเข้ามาเล่นคาถา ดังความว่า “สลัดไต่เป็นต้นไม้ที่คนโบราณเชื่อว่ามีผีสิงอยู่ จึงไม่นิยมปลูกใกล้บ้าน แต่ตามโรงบ่อนการพนันนิยมใช้กิ่งของต้นสลัดไต่ ไปผูกห้อยโยงไว้เพื่อป้องกันผีนักพนันของคนอื่นที่จะเข้ามาเล่นคาถา” (Medthai, 2023) ซึ่งจากการสืบค้นข้อมูลไม่พบข้อมูลที่บันทึกเกี่ยวกับความเชื่อดังกล่าว แต่พบข้อความที่เสถียรโกเศศบันทึกไว้ในเรื่องพื้นความหลังเกี่ยวกับสลัดไต่ที่แขวนไว้เหนือประตูโรงบ่อน ความว่า

โรงบ่อนตามทีกล่าวมาแล้ว เป็นโรงโถงขนาดใหญ่ หลังคามุงกระเบื้อง ไม่มีฝ้าหรือเพดานกรุบน มีฝ้าเป็นผนังก่ออิฐถือปูน ด้านหน้าเป็นผนังเตี้ย ๆ เหนือตลอดขึ้นไปเป็นลูกกรงเหล็ก มีทางเข้า 2 หรือ 3 ประตู และมีกระเช้าปลูกต้นสลัดไต่ แขวนไว้สูงเหนือประตู ทำไม้จึงแขวนสลัดไต่ ไม่เคยชักถาม...

(Sthirakoses, 1970, pp.162-163)

3.2 ภูมินาม

ชื่อสลัดไต่ยังปรากฏในชื่อสถานที่ต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น โบราณสถานวัดอโศการาม จังหวัดสุโขทัย คนในท้องถิ่นเรียกกันว่า วัดสลัดไต่ สถานที่ทางธรรมชาติ เช่น น้ำตกสลัดไต่ จังหวัดนครนายก น้ำตกสลัดไต่ จังหวัดปราจีนบุรี ฝารักษ์สลัดไต่ จังหวัดนครราชสีมา ป่าสลัดไต่ ในอุทยานแห่งชาติตาพระยา จังหวัดสระแก้ว ชื่อบ้านหนองสลัดไต่ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่ง Basso (1996, p.100) กล่าวถึงภูมินาม (place names) ว่าสามารถทำให้เกิดภาพในความคิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะทางภูมิศาสตร์ในสถานที่นั้น ดังนั้น จึงสันนิษฐานได้ว่าภูมินามที่ปรากฏชื่อสลัดไต่ น่าจะเรียกตามชื่อพืชที่ขึ้นอยู่มากในบริเวณนั้น

นอกจากภูมินามที่กล่าวถึงชื่อสลัดโดยตรง ๆ แล้ว ยังพบภูมินามสถานที่ที่ใช้คำใกล้เคียงกับคำว่าสลัดได้แก่ บ้านสลักได จังหวัดสุรินทร์ ซึ่ง Chaichompoo (2020, pp. 299-306) ได้สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับชื่อบ้านสลักไดทั้งเอกสารแผนที่ทางการทหาร ประกอบกับการสอบถามจากคนในหมู่บ้านได้ข้อสรุปว่า ชื่อบ้านสลักไดน่าจะมามีที่มาจากชื่อต้นสลัดได อีกทั้งในพจนานุกรมภาษาเขมร ชื่อพืชสลัดโดยตรงกับคำว่า จ๊วนเลียดได

3.3 เพลงพื้นบ้าน

เพลงนางช้าง และเพลงผีนางช้าง เป็นเพลงประกอบการละเล่นที่เล่นกันในช่วงตรุษสงกรานต์ คนทรงจะถือใบตาล 2 ใบ เมื่อผีนางช้างลงทรง คนทรงจะใช้ใบตาลไล่ตีผู้คน (Phopromsi, 1996, p. 46) เนื้อเพลงนางช้าง และเพลงผีนางช้างมีการเอ่ยถึงสลัดได ดังนี้

เพลงแม่ช้าง

แม่ช้างเอยวักกินหญ้า
ม่ากินสลัดได
หมูกินบอนไ้พอนกินไก่
ข้าน้อยต้มไข่ขม้นเหลืองอ่อน

(Phopromsi, 1996, p. 46)

เพลงผีนางช้าง

นางช้างเอย มาสูบเต่าร้าง อ้ายช้างกินใบไผ่ อ้ายวักกิน
หญ้า หมากัดสลัดได อ้ายช้างต้มไข่ ขม้นเหลืองอ่อน ช้างมาแล้ว
โวย มาแล้วว่า มาเสียจากในป่า เห็นรอยโตๆ มาเคี้ยวใบโพ เคี้ยว
อ่วม ๆ อ้ายนางช้างเอย

(Phopromsi, 1996, p. 120)

นอกจากนี้ ยังพบการกล่าวถึงสลัดไคในเพลงช้างเอ้ยช้างซึ่งเป็นเพลงร้องเล่นของเด็ก ดังเนื้อเพลงว่า

ช้างเอ้ยช้าง	ตัดเต้าร้าง	ช้างกินใบไผ่
วัวกินหญ้า	ม้ากินสลัดไค	เจ้าสังข์ศิลป์ชัย
ท้าวหมื่นเหลื่องอ่อน	บุหรีบ้าหรั่ง	นางจันทร์ตะระมะ
นางสนั่นหน้ากะ	โจ่งจะกะโจ่งถึง	

(Children's Lullaby and Children's Play Song, 1957, p.43)

3.4 อาหารและพืชสมุนไพร

อาหารพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สลัดไคเป็นพืชที่มียางมาก แต่หากรู้วิธีทำสามารถนำมาประกอบเป็นอาหารรับประทานได้ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนำสลัดไคมาประกอบอาหาร เช่น จังหวัดจันทบุรี จะนำยอดหรือต้นอ่อนของต้นสลัดไคมาเหียนหามาออกแล้วหั่นตามแนวขวางบาง ๆ เป็นรูปสามแฉก ต่อจากนั้นนำไปขยำน้ำเกลือหลายๆ น้ำเพื่อไล่น้ำยางจนหมด แล้วนำไปแกงป่าหรือผัดเผ็ด (Atchedi, 2007, p. 90) โดยใส่ปลาไหล หรือเนื้อ

ยาสมุนไพร

สลัดไคเป็นพืชที่มีสรรพคุณทางยา ในพระคัมภีร์สรรพคุณ กล่าวถึงสรรพคุณของสลัดไคไว้ว่า “สลัดไคแลสั้มเข้ามีรสอันร้อนแลเปรี้ยว แก่ฟกบวม แก่จุกเสียด แก่แม่พยาธิอันกระทำให้ลงท้อง เจริญไพบาตุย่อยอาหารให้พลันแลหกแล” (Prapasapong, 1999, p.376) สามารถนำส่วนต่าง ๆ ของต้นสลัดไคไปปรุงเป็นยารักษาโรค เช่น ส่วนของใบสลัดไค ใช้เป็นส่วนประกอบในเครื่องยาสว่างอารมณ์ ช่วยรักษาโรคลม ดังที่กล่าวในพระคัมภีร์ปฐมจินดารว่า

ยาชื่อสว่างอารมณ์ ขนานนี้ เอาเปลือกตินเบ็ดตัน 1 เปลือกตินเบ็ดเครือ 1 เปลือกมะรุ้ม 1 เปลือกทองหลาง 1 สะค้าน 1 ข้ำพลู 1 ขมิ้นอ้อย 1 ขมิ้นเครือ 1 เบ็ญจราชพฤกษ์ 1 เบ็ญจชี้เหล็ก 1 เปลือกกันเกรา 1 ใบแมงลัก 1 ใบรักขาว 1 ใบสลัดได 1 ใบสลอดกินลง 1 ใบมะตูม 1 ใบสวาด 1 ใบเสนียด 1 ใบคนที่หอ 1 รากจิงจ้อทั้ง 2 ตรีผลา 3 ใบกะเม็ง 1 ผลพิลังกาสา 1 สหัตถ์ 2 มะไฟเดือนห้า 1 ข่าตาแดง 1 ขิงแห้ง 1 ดีปลี 1 รวมยา 40 สิ่งนี้เอาเสมอภาค เอาพริกไทยกึ่งยาทั้งหลายทำเป็นจุนละลายน้ำร้อน ส้มซ่า มะกรูดก็ได้ กินแก้ลมใหญ่ทั้ง 7 จำพวก...

(Prapasapong, 1999, p.255)

ส่วนของยางสลัดได สามารถนำมาใช้เป็นส่วนประกอบของเครื่องยา ในพระคัมภีร์สรรพคุณ กล่าวถึงสรรพคุณของยางสลัดไดไว้ว่า “ยางสลัดไดนั้นแรงกว่าต้นแลใบ คุณยางเทพทาโร แลยางตาตุ่ม ยางรักขาว แลเข้าค่า ทั้ง 5 อย่างนี้ มีคุณเสมอกัน มีรสอันร้อน แก้ตัวพยาธิ แก้ฟกบวม แลคชราช ผายธาตุแล” (Prapasapong, 1999, p.376) ใช้รักษา เช่น ยามหิทธิมหาพรหมภักตร แก้โรคอุจจาระธาตุ (Prapasapong, 1999, p.596)

นอกจากจะใช้ส่วนต่าง ๆ มาปรุงเป็นยาแล้ว ยังใช้กระลำพักซึ่งได้จากแก่นของต้นสลัดได กระลำพักมีรสขมหวานเย็นมัน รักษาโรคลมอัมกัม คานูสารี ตรีธาตุสมุฏฐาน และโลหิตโทษ (Prapasapong, 1999, p.378) กระลำพักใช้เป็นส่วนประกอบของเครื่องยารักษาโรคต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ยาอุดมโอสถ (น้อย) ใช้รักษาโลหิตปรกติโทษอันเกิดจากหัวใจ มีส่วนประกอบดังนี้

ขนานหนึ่งชื่อยาอุตมโอสถ (น้อย) เอาโกฐทั้ง 5 เทียนดำ
1 ลูกจันทร์เทศ 1 จันทน์แดง 1 จันทน์ขาว 1 กฤษณา 1 กะล่ำกัฏ
1 อบเชยเทศ 1 สมุลแว้ง 1 สน 1 สักขี 1 ชะเอมเทศ
1 เปราะหอม 1 สารพัดพิษ 1 สมอเทศ 1 สมอไทย 1 เจตภังค
1 วานน้ำ 1 บอระเพ็ด 1 หัวหมู 1 เกสรขุนาก 1 เกสรสารภี
1 ดอกพิกุล 1 สิ่งละ 2 ส่วน สารส้ม 4 ส่วน ดอกคำฝอย 16 ส่วน
ทำเป็นจุนบดทำแท่งไว้ ละลายน้ำดอกไม้อาจพิมเสน ให้กิน
แก้โลหิตปรกติโทษ อันบังเกิดแต่กองหทัยนั้นวิเศษนัก

(Prapasapong, 1999, p.525)

4. สลัดไดในงานสถาปัตยกรรมทางศาสนา

ในงานสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนา ชื่อสลัดไดปรากฏในฐานะ
นภศูล ซึ่งหมายถึงเครื่องประดับยอดปราสาท ทำเป็นรูปหอก มีกึ่งเป็นรูปดาบ
แตกสาขาออกไป 4 ทิศ แฉ่งชิง ผักเพกา ลำภูชัน สลัดได ก็เรียก (Royal
Institute Dictionary, 2011, p.605) ซึ่งสนใจ นิมเล็ก ไม่เห็นด้วยกับนิยาม
ความหมายดังกล่าว และแสดงความคิดเห็นว่า คำว่า แฉ่งชิง ผักเพกา ลำภูชัน
สลัดได ควรหมายถึง “รูปแบบของกึ่งหรือสาขาของแต่ละสมัยสถาปัตยกรรม
หรือของแต่ละพื้นที่น” (Nimlek, S., 2012, pp.30-31) อีกทั้งเสนอความ
คิดเห็นว่า เครื่องประดับยอดปราสาทควรเรียกว่านภศูลเพียงอย่างเดียว และ
เสนอคำนิยามของคำว่านภศูล หมายถึง “เครื่องประดับยอดปราสาท ยอดพุ่ง
ตรงขึ้นไปบนท้องฟ้า ยอดกลางหลาวมีกึ่ง 3 ชั้น แตกสาขาออกไป 4 ทิศ
มีรูปแบบต่าง ๆ เช่น ผักเพกา แฉ่งชิง สลัดได และดาบ” (Nimlek, S., 2012, p. 31)

ลักษณะของนาคศูลที่มีรูปแบบลักษณะของกิ่งเป็นแฉ่งชิง หรือ สลัดได พบที่นาคศูลยอดพระปราสาท วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งจากภาพจะเห็นได้ว่า ลักษณะของกิ่งและภาพหน้าตัดมีลักษณะคล้ายกับกิ่งก้านของต้นสลัดได จึงเรียกชื่อตามลักษณะของพืชดังกล่าว

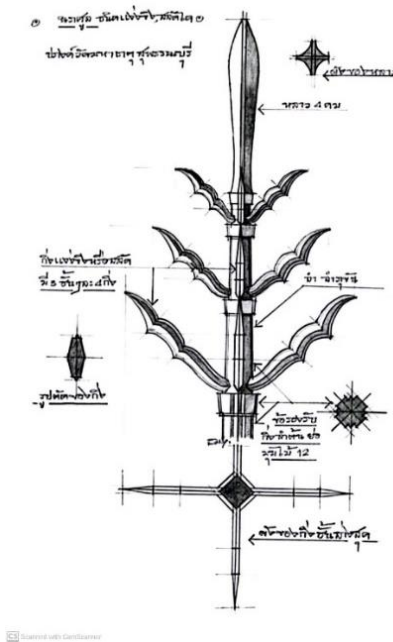

Figure2: Sketch of nine-topped pagoda, Salad Dai Prang Wat Phra Si Rattana Mahathat, Suphanburi

Note. From Somjai Nimlek

https://www.silpa-mag.com/history/article_5359

สรุป

สลัดไดผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยมาอย่างยาวนาน ดังจะเห็นได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ วรรณกรรม คติชน สถาปัตยกรรมทางศาสนา ที่กล่าวถึงสลัดไดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จากหลักฐานทั้งหมดแสดงให้เห็นว่าในอดีตคนไทยคุ้นเคยกับต้นสลัดไดเป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากข้อมูลต่าง ๆ ที่มีการกล่าวถึงสลัดได

ในบันทึกเอกสารทางประวัติศาสตร์ แม้จะไม่ได้กล่าวถึงสลัดได แต่กล่าวถึงกระลำพักซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสลัดได เนื่องจากเป็นส่วนที่ได้จากแก่นของต้นสลัดไดที่ยืนต้นตาย เป็นส่วนที่มีกลิ่นหอมเช่นเดียวกับไม้กฤษณาและไม้จันทน์ กระลำพักนั้นหาได้ยากถือเป็นของมีค่าเช่นเดียวกับไม้กฤษณา จึงนำมาถวายเป็นเครื่องราชบรรณาการ อีกทั้งนำมาใช้ในงานพระราชพิธีพระบรมศพ

ส่วนในวรรณกรรมตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ กวีกล่าวถึงชื่อสลัดไดเพื่อความไพเราะทางวรรณศิลป์ ในข้อมูลคติชนพบการกล่าวถึงชื่อสลัดไดในเพลงประกอบการละเล่นผีนางข้างที่นิยมเล่นกันในช่วงสงกรานต์ และเพลงข้างเอ๋ยข้าง เพลงร้องเล่นของเด็ก พบในภูมินามในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งแสดงหลักฐานให้เห็นถึงร่องรอยของต้นสลัดไดที่เคยขึ้นอยู่มากในบริเวณนั้น พบในความเชื่อเกี่ยวกับไม้ให้โทษหากปลูกในเรือน ซึ่งในอดีตจะไม่ปลูกสลัดไดในบริเวณบ้าน อาจด้วยลักษณะของต้นสลัดไดที่มีหนามและแตกขยายต้นได้ง่าย จึงอาจเกรงว่าจะเป็นอันตรายแก่ผู้อยู่อาศัย แต่ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการใช้ประโยชน์จากหนามของต้นสลัดไดไว้เป็นเครื่องป้องกันบ้านเรือนจากผู้ที่จะรุกร้าเข้ามาในบ้าน อีกทั้งพบการใช้สลัดไดมาประกอบเป็นอาหารของคนภาคตะวันออก และใช้ประโยชน์จากส่วนต่าง ๆ ของต้นสลัดไดที่มีสรรพคุณทางยา มาประกอบเป็นเครื่องยาในการรักษาโรค และในงานสถาปัตยกรรมทางพุทธศาสนาใช้รูปแบบของสลัดไดไปออกแบบเป็น

องค์ประกอบของยอดนภศูล ซึ่งจากข้อมูลเกี่ยวกับสลัดได้ทีกล่าวมาทั้งหมดนี้
สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคนไทยกับการใช้ประโยชน์จากพืชสลัด
ไทยในวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี

References

- Atchedi, A. (2007). *Native Plant – Chantabun Food*. Tonchabab Printing House.
- Baanlaesuan. (2022). *Planting Trees Along the Fence to Prevent Burglars from Entering the House*. <https://www.baanlaesuan.com/54270/plant-scoop/plants-prevent-thieves>
- Basso, K. (1996). *Wisdom sits in Places*. The University of New Mexico Press.
- Bidyalankarana, H. H. Prince. (1952). *Sam Krung*. Chairit Press.
- Chaichompoo, P. (2020). *The Place Name: Thai Mon or Khmer Word*. Ruenkaew Printing.
- Children's Lullaby and Children's Play Song. (1957). Rungruangtham Printing.
- Dumklongton, T. (2020). *Beliefs in Thai Tradition Texts of House Buildings (Tamra Pluk Ruean) Kept in the National Library of Thailand*. (Master of Arts Thesis, Silapakorn University).
- Komonbut, S. (2007). *The Natural of Political History of the Kingdom of Siam*. Sripanya.
- Medthai. (2023). *The Properties and the Benefit of Malayan Spurge Tree*. <https://medthai.com/สลิคไค/>
- Na Nagara, P. (1973). *Nirat Hariphunchai*. Prachan Press.
- Nimlek, S. (2012). Nopphasun or Nopphasun with doubt. *Art and Culture Magazine*, 13(10), 28-31.
- Pholdi, O. (2002). Initial Documentation of Flora in Thailand from the Pre-Rattanakosin Era. In Chavalit, M. (Ed.), *Ethnobotany in Thailand* (pp.133-143). The Office of the National Culture Commission.

- Phopromsi, D. (1996). *An Analysis of Contents in Folksongs from Tambon Srisamrong District, Sukhothai*. (Master of Education Thesis, Naresuan University).
- Plainoi, S. (2018). *A Plant's Tale*. Gypsy Group.
- Prapasapong, B. (1999). *Thai Traditional Medicine Handbook: Medical Wisdom and National Literary Heritage*. Thai Language Institute, Curriculum and Instruction Development, Ministry of Education.
- Raksamani, K. (2023). *Persian Roses in the Land of Siam*. Ratchasuda Foundation.
- Smitinand, T. (2014). *Thai Plant Names*. Forest Herbarium, Forest and Plant Conservation Research Office, Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation.
- Sthirakoses. (1970). *Looking Back*. Suksit Siam.
- Testimony of the Inhabitants of the Old Capital, Testimony of Khun Luang Ha Wat and The Ayutthaya Chronicle of Luang Prasert Aksorn Niti. (1967). Klang Vidya.
- Thammathibet, Prince. (2013). Kap Ho Khlong Praphat Than Thongdaeng. In Fine Arts Department, Office of Literature and History, *Prachum Wannakhadi Rueang Phraphutthabat* (pp.131-166). Edison Press Products Co.,Ltd.
- The Royal Society. (2013). *Royal Institute Dictionary in 2011*. Sirivatana Interprint Public Company Limited.
- Thipakorawong, Chaophraya. (1901). *Royal Chronicle of Rattanakosin in the Reign of King Rama I*. Bamrungnukunkit Printing House.

Author

Assistant Professor Catthaleeya Aungthongkamnerd, Ph.D.

Faculty of Humanities, Naresuan University

E-mail: catthaleeyaa@nu.ac.th